

**Sosyal Bilimler
Enstitüsü**

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

**PAKİSTAN'DAKİ DİNİ CEMAATLER VE DİN EĞİTİMİ
(MEVDUDİ CEMAATİ ÖRNEĞİ)**

Doktora Tezi

FARKHUNDA JABEEN

İSTANBUL, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

**PAKİSTAN'DAKİ DİNİ CEMAATLER VE DİN EĞİTİMİ
(MEVDUDİ CEMAATİ ÖRNEĞİ)**

Doktora Tezi

FARKHUNDA JABEEN

Danışman: PROF. DR, MUSTAFA USTA

İSTANBUL, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY BELGESİ

..... Anabilim Dalı Bilim Dalı Yüksek Lisans/Doktora öğrencisi’nın
..... adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla
oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans/Doktora Tezi olarak ka-
bul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi/...../.....

Öğretim üyesi Adı Soyadı

İmzası

1	Tez Danışmanı		
2	Jüri Üyesi		
3	Jüri Üyesi		
4	Jüri Üyesi		
5	Jüri Üyesi		

ÖZET

PAKİSTAN'DAKİ DİNİ CEMAATLER VE DİN EĞİTİMİ (MEVDUDİ CEMAATİ ÖRNEĞİ)

Pakistan, İslamiyet'in yayıldığı ilk yerlerden biridir. İslamiyet'in hakimiyeti uzun yıllar burada egemenliğini sürdürdüğünden, ilk zamanlarda İslamiyet azınlıkta ve dış öge gibi dururken zamanla yerli halkın dikkatini çekerek çoğunluğun benimsediği bir din haline gelmiştir. İslamiyet'le birlikte medreselerin kurulumu ve artışı sağlanmıştır.

Pakistan'daki dini eğitimin en büyük sorunu müfredatın güncelleştirilme ve eğitime kazandırılan birey sayılarının düşük olma sorunudur. Özellikle devletin dini İslam olduktan sonra, milletin önderlerinden olan Mevdudi'nin kurduğu cemaat din eğitimine önemli katkılarda bulunmuştur.

Tezimizde Pakistan'da yer alan cemaatlerin iç yapısı ve eğitim sistemi incelenerek Mevdudi cemaatinin özellikleri ve din eğitimine katkılarına değinilmiştir. Tezimiz Pakistan'daki cemaat algısına derinlemesine bakış açısı sunarak, din eğitimindeki eksiklikleri ve değişimleri ele alıp konu hakkında alana bilgi zenginliği sunarak katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cemaat, Din Eğitimi, Mevdudi, Pakistan

ABSTRACT

RELIGIOUS COMMUNITIES AND RELIGIOUS EDUCATION IN PAKISTAN (SAMPLE OF MODUDI COMMUNITY)

Pakistan is one of the first places where Islam spread. Since the dominance of Islam has been dominant here for many years, in the early days, Islam stood as an external element in the minority and over time attracted the attention of local people and became a religion adopted by the majority. With the advent of Islam, the establishment and increase of madrasas was achieved.

The biggest problem of religious education in Pakistan is the problem of updating the curriculum and the low number of individuals enrolled in education. In particular, after the religion of the state became Islam, the community founded by Modudi, one of the leaders of the nation, made an important contribution to the education of religion.

In our thesis, the internal structure and education system of the communities in Pakistan were examined and the characteristics of the Modudi community and their contribution to religious education were discussed. Our thesis will contribute by providing an in-depth perspective on the perception of the community in Pakistan, addressing the shortcomings and changes in religious education and providing a wealth of information on the subject to the field.

Keywords: Jamaat, Religious Education Mevdudi, Pakistan

ÖNSÖZ

Pakistan’da din eğitimi ve Cemaat-i İslami’nin din eğitimini konu alan çalışmamı hazırlarken, ülkemden uzak olmandan kaynaklanan ve dil konusunda yaşadığım zorlukları aşmamda, akademik anlamda yardımını ve desteğini esirgemeyen saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Usta’ya ve Doç. Dr. M. Fatih Genç’e teşekkürü borç bilirim. Allah onları dünya ve ahiret nimetleriyle mükafatlandırsın. Tez jürisinde yer alarak görüş ve önerileri ile yol gösteren Doç. Dr. Ramazan Gürer, Prof. Dr. Nurullah Altaş ve Prof. Dr. Mehmet Bahçekapılı’ya ve aynı zamanda Pakistan’da araştırma yaparken çok desteğini gördüğüm Tercüman-ı Kur’an’ın editörü Selim Mansor Khild’e, İstanbul İSAM kütüphanesi, Lahor Pencap Üniversitesi kütüphanesi, İslamabad Islamic Üniversitesi kütüphanesi çalışanlarına teşekkür ederim.

Doktora çalışmam boyunca her zaman yanımda olduklarını bildiğim anne-babama, abim Muhammed Saeed Ensari’ye, Kardeşlerim’e, eşim Muhammed Naimat-Ullah’a, annelerini sabırla bekleyen kızlarım Amana ve Cenne’yi de anarak şükranlarımı sunarım.

İstanbul,2022

Farkhunda JABEEN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu	4
1.2. Araştırmanın Amacı	6
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar	6
1.5. Kuramsal Çerçeve.....	6
1.6. Araştırmanın Yöntemi	7
1.7. Verilerin Toplanması.....	7
1.8. Verilerin Analizi.....	8
2. PAKİSTAN'DAKİ DİNİ CEMAATLER VE DİN EĞİTİMİ (MEVDUDİ CEMAATİ ÖRNEĞİ)	9
2.1. Pakistan'daki Dini Cemaatlarında Din Eğitimi	9
2.1.1. İndo-Pakistan Bölgesindeki Medrese Eğitiminin Temeli	11
2.1.1.1. İndo- Pakistan Bölgesinde Britanya Sömürgeciliği Öncesi Medrese Eğitimi.....	11
2.1.1.2. Britanya Sömürüsü Altındaki Hindistan'da Medrese Eğitimi (1857-1947).....	12
2.1.1.3. Pancab'daki Bağımsızlık Öncesi Medrese Eğitimi.....	12
2.1.1.4. Pakistan'daki Medrese Eğitimi	14
2.1.2. Pakistan'daki Medreselerin Yapısı ve İşleyişi	15
2.1.3. Medreselerin Yapılanması	16
2.1.4. Medreselerin İşleyiş Şekli	23
2.1.4.1. Pancab'daki Medreseler	25
2.1.4.2. NWFP (North-West Frontier Province) Khyber Pakhtunkwan Bölgesi	27

2.1.4.3. Balıçistan.....	27
2.1.5. Medrese Sisteminin Yeniden Yapılandırılması (Reforme Etme).....	29
2.1.5.1. 1959 Milli Eğitim Komisyonu	30
2.1.5.2. Temmuz 1969 Yeni Eğitim Politikası Önergesi	31
2.1.5.3. 1972-1980 Eğitim Politikası	32
2.1.5.4. 1978 Milli Eğitim Politikası.....	32
2.1.6. 1979 Pakistan'daki Milli Medreseler Komitesi	32
2.1.6.1. Önerilen Medrese Müfredatı	33
2.1.6.2. Medrese Sistemi	34
2.1.6.3. Medreselerin Refahı	34
2.1.7. Ağustos 2001 Pakistan Medrese Heyeti Kuralları, Dini Medreselere Kaydolma ve Yönetmelik Kuralları	35
2.1.8. Monologlar	36
2.1.8.1. El Medine İslamik Üniversitesi.....	36
2.1.8.2. El Rahim Üniversitesi	36
2.1.8.3. İmam Buhari Uluslararası İslam Üniversitesi.....	37
2.1.8.4. Lahor Şehrindeki El İslam Üniversitesi.	37
2.1.8.5. İslamia Davet Merkezi ve Taiba Merkezi	37
2.1.9. Medreselerin Sınıflandırılması	42
2.1.9.1. Terbiye Veren Medreseler	43
2.1.9.2. Alet Haline Gelmiş Medreseler.....	46
2.2. Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Din Eğitimi.....	51
2.2.1. Devlet/Devlet Okulları ve Din Eğitimi.....	55
2.2.1.1. Din Eğitiminin Temel Amaçları	56
2.2.1.2. Din Eğitimi Okul Öncesi Sınıflarda Başlar.....	56
2.2.1.3. Din Eğitimi ve Orta Öğretim	57
2.2.1.4. Din Eğitimi ve İkincil Öğretim Seviyesi	58
2.2.1.5. Din Eğitimi ve Yüksek Orta Öğretim Seviyesi.....	59
2.2.1.6. Din Eğitimi ve Yüksek Öğretim	59
2.2.2. Din Eğitimi ve Öğretimi	60
2.2.3. İslami Eğitimin Zorlukları	61
3. CEMAAT-E-İSLAMİ VE MEVLANA MEVDUDİNİN EĞİTİM DÜŞÜNCELERİ ..	63
3.1. Mevlana Mevdudi'nin Hayatı.....	66
3.2 İlmi ve Sosyal Faaliyetleri	68

3.3. Mevdudi'nin İlme Göstermiş Olduğu Etkinlikler	69
3.4 Mevdudi'nin Vefatı.....	71
3.5. Mevdudi'nin Eserleri.....	72
3.5.1. Kur'an ve Tefsir.....	72
3.5.2. Kur'an'ın Anlamı	73
3.6. Mevdudi'ye Göre Din Eğitimi.....	73
3.7. Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi'nin Felsefi Kavramları.....	73
3.7.1. Ontolojik Kavram.....	74
3.7.2. Epistemolojik Kavram.....	74
3.7.3. Aksiyolojik (Değerler Felsefesi Açısından) Kavramlar	75
3.7.4. Milliyet Kavramı	75
3.7.5. Liderlik Kavramı	75
3.8. Eğitimin Amaçları.....	76
3.9. Müfredat	79
3.9.1. İlköğretim	79
3.9.2. Ortaöğretim.....	79
3.9.3. Yüksek Öğrenim.....	80
3.9.4. Uzmanlaşmış Eğitim (İhtisas Eğitimi)	81
3.10. Eğitim Politikası	81
3.11. Eğitim Ortamı	82
3.12. Kadın Eğitimi	83
3.13. Karma Eğitim	83
3.14. Teknik Eğitim	84
3.15. Eğitimde Değerlendirme.....	84
3.16. Mevlana Mevdudi ve Din Eğitimine Eleştirileri	85
3.16.1. Akademisyenlerin ve Entelektüellerin Durumu	86
3.16.2. Mevlana Mevdudi'nin Entelektüel Hizmetleri.....	86
3.17. Mevdudi'nin Eğitim Sistemine İlgisi	88
3.18. Mevcut Eğitimin Eleştirel İncelemesi	88
3.18.1. Eğitim Enstitülerin Eleştirel İncelemesi	88
3.18.2. İslami İlimlerin Derlenmesi.....	90
3.18.3. Yeni Eğitim Sisteminin Ana Hatları	91
3.18.4. İslami Üniversitenin Özellikleri	93
3.18.5. Bilgi ve Liderlik İlişkisi.....	94

3.18.6. Bilimsel Araştırma ve Yeni Araştırmacılara Duyulan İhtiyaç	95
3.18.7. Laik ve Dini Eğitim Arasındaki Fark	97
3.19. Cemaati İslamiyenin Doğuş Süreci	98
3.19.1. Mevdudi Dönemi ve Cemaat-İ İslami (1941- 1979)	98
3.19.2. Cemaat-İ İslami'nin Kurmaya Etki Eden Fikri Eğilimler	99
3.19.3. Teşekkül Süreci.....	101
3.20. Cemaat-İ İslami'nin Kuruluşu, İdeolojisi ve Amacı.....	104
3.20.1. Cemaat'i İslami'nin İdeolojisi.....	105
3.20.2. Cemaat-i İslami'nin Amacı.....	107
4. CEMAAT-I İSLAMİ EĞİTİM SİSTEMİ.....	111
4.1. Cemaat-i İslami'nin Medresesi Rabita Tul.....	111
4.1.1. Meclis-i Mushawarat (Danışma Konseyi).....	112
4.1.1.1. Meclis-i Amumi (Genel Kurul).....	112
4.1.2. Rabitatul Medrese Kapsamındaki Kurum Türleri	116
4.1.3. Medrese Yönetimi Seçimi	117
4.1.4. Müfredat	117
4.1.4.1. Darja-i İbtidaia	118
4.1.4.2. Darja-i Mutawassita	118
4.1.4.3. Ders-i-Nizamî	119
4.1.4.4. A'liya Dersleri	122
4.1.4.5. A'lmiya	123
4.1.5. Cemaat-i-İslami Kadınları Eğitim Alanında.....	125
4.2. Pakistan Al-Muhsinât Üniversiteleri (Medresseler)	126
4.2.1. Amaç ve Hedefler	126
4.2.2. Müfredat	126
4.2.2.1. A'ama.....	127
4.2.2.2. Amum.....	127
4.2.2.3. Khaasa Birinci Yıl.....	128
4.2.2.4. (Khaasa) Okul İkinci Yıl.....	129
4.2.2.5. Âliye (Yüksekokul).....	129
4.2.2.6. Almiye (Uluslararası).....	130
4.2.2.7. Önemli Ders Dışı Etkinlikler	132
4.3. Pakistan'daki Kadınlara Yönelik Kur'an Enstitüleri	132
4.3.1. Amaç ve Hedefler	133

4.3.2. Modern Din Eğitimi	135
4.3.3. Derece Denkliği ve Kurul ve YÖK ile İlişki	135
4.4. Cemaat-i İslami Eğitim Kurumu	139
4.4.1. Cemaat-i İslami'nin Eğitim Politikası	140
4.4.2. Dar-ül Erkam Okulu	142
4.4.2.1. Dar-ül Erkam Okullarının Tarihi.....	142
4.4.2.2. Dar-ül Erkam Okulları'nın Göze Çarpan Özellikleri.....	143
4.4.3. Di Erkam Sistem Okulları	145
4.4.3.1. Önemli Özellikleri	146
4.4.3.2. Kur'an Eğitimi	146
4.4.3.3. Anaokulu ve Genel Eğitim.....	147
4.4.3.4. Bilgisayar Laboratuvarı	147
4.4.3.5. Kütüphane (Okuma Salonu).....	148
4.4.3.6. Karakter İnşası ve İdeolojik Hazırlık	148
4.4.3.7. Sağlık ve Beden Eğitimi	148
4.4.3.8. Fen Laboratuvarları.....	148
4.4.4. Usman Devlet Okulu Sistemi	149
4.4.4.1. Vizyon.....	150
4.4.4.2. Öğrenciler İçin Tesisler	150
4.4.4.3. Müfredat.....	150
4.4.4.4. Duygusal Alan.....	151
4.4.4.5. Ortak Müfredat Etkinlikleri	151
4.4.4.6. Öğretim Fakültesi.....	151
4.4.4.7. Mesleki Gelişim Programları	152
4.4.4.8. Koordinasyon Sistemi	153
4.4.4.9. Entegre Edilmiş İslami Müfredat.....	153
4.4.5. Gazali Eğitim Vakfı	153
4.4.5.1. Gazali Eğitim Vakfı Birimleri	156
4.4.5.2. Araştırma ve Geliştirme Departmanı	156
4.4.5.3. Uzaktan Eğitim Kursu.....	158
4.4.5.4. Devlet Okulu Destek Programı	158
4.4.5.5. Okul Dışı Çocuk Kayıt Programı.....	159
4.4.5.6. Yeni Okul Programı	159
4.4.5.7. Topluluklar için Eğitim	161

4.4.5.8. Yüksek Öğrenim Merdiveni.....	161
4.4.5.9. Acil Durum Yanıtları.....	162
4.4.5.10. Gazali Eğitim Vakfı'nda Eğitim Faaliyetleri	162
4.4.5.11. READ (Eğitim Kurumları)	163
4.4.5.12. Acil Durumda Eğitim	169
4.4.6. Baithak Okulları	173
4.4.6.1. Örgün ve Yaygın Eğitim.....	175
4.4.6.2. Akademik Gelişim	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
4.4.6.3. Eğitim ve Kapasite Geliştirme	175
4.4.6.4. Mesleki Eğitim.....	175
4.4.6.5. Annelere Özel Toplum Bilinci	175
4.4.6.6. Ortak Toplum Geliştirme Programı	175
4.4.6.7. Kitaplı Arkadaşlar	176
4.4.6.8. Sağlık ve Hijyen.....	176
4.4.7. Tanzeem e Asatiza Pakistan.....	176
4.4.8. Hira Milli Eğitim Vakfı	178
4.4.9. Al-Khidmat Vakfı	179
4.4.9.1. Eğitim Bakanlığı Hizmetleri	179
4.4.10. Syed Maududi Uluslararası Eğitim Enstitüsü.....	180
4.4.11. İslami Cemiyet-i Talaba Pakistan	184
4.4.12. Ulusal Eğitim Birliği (NAFE) Pakistan.....	185
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	191
KAYNAKÇA.....	194

KISALTMALAR

a.g.e	Adı geçen eser
a.y	Aynı yer
AEPAM	Academy of Educational Planning And Management, Ministry of Professional and Technical Training, Government of Pakistan.
AFAQ	Akademik Kalite Derneği
B,y	Basım/Baskı Yeri Yok
b.	İbn/bin
Bkz.	Bakınız
C.	Cilt
CIA	Central Intelligence Agency (Merkezi İstihbarat Teşkilatı)
Çev.	Çeviren
d.	Doğumu
DİA	Diyanet İşleri Başkanlığı
Ed.	Editör
FBR	Federal Board of Revenue
Haz.	Hazırlayan
ICG	International Crisis Group
İSAM	İslam Araştırma Merkezi
MOE	Ministry of Education, Government of Pakistan
MORA	Ministry of Religious Affairs, Government of Pakistan
NAFE	Ulusal Eğitim Birliği
NGO	Sivil Toplum Kuruluşu
ö.	Ölümü
READ	Kırsal Eğitim ve Geliştirme
s.	Sayfa
S.	Sayı
SEW	Society for Educational Welfare
t.y	Basım tarihi yok
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	Tahkik eden

UN	United Nations
USAID	United Nations Education, Science and Culture Organization
vb.	Ve benzeri
Yay.	Yayınları/Yayınlayan

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Devlet ve yerel okulların senelere göre çizelgesi (1856-1878)	13
Tablo 2.2. 1951-1998 Pakistan ve Pancab bölgesinin nüfus çizelgesi.	17
Tablo 2.3. Pakistan'daki kayıtlı medrese sayısı (1947-1979)	17
Tablo 2.4. Pancab bölgesindeki medrese sayısı (1975-1994).....	18
Tablo 2.5. Pakistan'daki medrese sayısı (1947-2000).....	18
Tablo 2.6. Pakistan'daki Medrese Heyetleri	19
Tablo 2.7. Bağımsız beş medrese heyeti.....	20
Tablo 2.8. Nizamül derslerin dereceleri.....	21
Tablo 2.9. Medrese kademeleri.....	21
Tablo 2.10. Pakistan'daki kayıtlı medrese ve öğrenci sayısı çizelgesi	22
Tablo 2.11. Ulemaların politik olup olmadıklarını gösteren faaliyetler	24
Tablo 2.12. Jamal Malike göre 1960-1984 yy arasındaki Pancab ve Pakistan'daki medrese sayıları	25
Tablo 2.13. 1979 Komitesi tarafından önerilen medrese müfredatı (Halepota Raporu)	33
Tablo 2.14. Dini medreseler milli merkezi üyelerinin bileşimi	34
Tablo 2.15. Medreselerin faaliyetlerine göre sınıflandırılması.....	43
Tablo 2.16. Terbiye veren medreselerin fonlanması	43
Tablo 4.1. İl bazlı yıllık dini okulların sayısı (2019/2020) Rabita-tul-Madaris Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği)	112
Tablo 4.2. Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan ilköğretim seviyesi öğrencileri için (tümü) 118	
Tablo 4.3. Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan (İslam Okulları Bağlantısı, Pakistan) Orta standart (Darja-e-Mutawassita olarak adlandırılır) öğrencileri için (tümü)	119
Tablo 4.4. Orta (A'ma) seviye öğrencileri (erkek) için birinci yıl	120
Tablo 4.5. Orta (A'ma) seviye öğrencileri (Erkek) için ikinci yıl	120
Tablo 4.6. Orta (Khasa) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) birinci yıl	121
Tablo 4.7. Orta (Khasa) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) ikinci yıl.....	122
Tablo 4.8. Lise (A'liya) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) birinci yıl	122
Tablo 4.9. Lise (A'liya) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) ikinci yıl	123
Tablo 4.10. A'lmiya seviyesi öğrenciler için (erkek) birinci yıl	124

Tablo 4.11. A'lmiya seviyesindeki öğrenciler için (erkek) ikinci yıl	125
Tablo 4.12. Ortaokul (Umum) öğrencileri için birinci yıl (kız).....	127
Tablo 4.13. Ortaokul (Umum) öğrencileri için ikinci yıl (kız)	127
Tablo 4.14. Ortaöğretim (khaasa) düzeyinde öğrenciler için ilk yıl (kız)	128
Tablo 4.15. Ortaöğretim (khaasa) düzeyinde öğrenciler için ikinci yıl (kız).....	129
Tablo 4.16. Yüksekokul (Âliye) seviyesindeki öğrenciler için ilk yıl (kız).....	129
Tablo 4.17. Yüksekokul öğrencileri için ikinci yıl (kız).....	130
Tablo 4.18. Almiye seviyesindeki öğrenciler için ilk yıl (kız)	130
Tablo 4.19. Yüksekokul seviyesindeki öğrenciler için ikinci yıl (kız)	131

1. GİRİŞ

Pakistan'daki Dini Cemaatler ve Din Eğitimi -Mevdudi Cemaati- konusunun seçilme sebebi Pakistan'ın dünya üzerindeki Müslümanların önemli çoğunluğuna yurt olması ve İslam dini için önemli ülkelerden biri olmasından kaynaklanmaktadır.

Pakistan 1947 senesinde Hindistan bölgesinden ayrılarak Pakistan İslam Cumhuriyeti olarak kurulmuştur. Onun öncesinde tüm Hindistan yarımadası Britanya sömürgesi altındaydı. Britanyalıların yönetiminde iken Hindistan'da tüm milletler, tüm dini inanç mensupları aynı bölgelerde yaşamaktaydı. O zamandan itibaren ülkede medrese eğitimi gelişmişti. İslam dini bu bölgeye Babür imparatorluğu zamanında girmiş ve tüm alt kıtaya yayılmıştır. İslamiyet'in hakimiyeti uzun yıllar burada egemenliğini sürdürdüğünden, ilk zamanlarda İslamiyet azınlıkta ve dış öge gibi dururken zamanla yerli halkın dikkatini çekerek çoğunluğun benimsediği bir din haline gelmiştir. İslamiyet'in yayılmasıyla birlikte medreseler de yaygınlaşmış ve çoğalmıştır.

Batı medyasının Pakistan'daki medreseler hakkında yaptığı haberlerden dolayı uluslararası kuruluşlarca araştırmalar yapılmış ve bu medreseleri dünya gündemine taşıyan birçok rapor yayınlamıştır. Bu raporlar, herhangi bir etnografik incelemeye dayanmadan ve güvenilir kaynaklara yer vermeden yayınlandığı için Pakistan medrese sistemi hakkında olumsuz bakışın artmasına sebep olmakta, çeşitli eleştirilere zemin hazırlamaktadır. Bu eleştirilerin başında medrese ve şiddeti yan yana getiren söylemler gelmektedir. Diğer bir eleştiri noktası olarak Pakistan içerisindeki mezhep çatışmalarının ana sebebi olduğu belirtilmektedir.

Bu tür olaylar özellikle Afganistan savaşından kaçarak Pakistan'a sığınanların sayısı arttığı için ortaya çıkmıştır. Gelen sığınmacıların eğitim sorununu devlet destekli ya da özel sektör

destekli olarak kurulan değişik medreseler karşılamaya çalışmışlardır. Bunlardan bir tanesi de Cemaat-i İşlamî medreseleridir. Çalışmamızda Cemaat-i İşlamî medreselerine genişçe yer verilmektedir.

Güney Asya'daki en etkili ve en iyi teşkilata sahip olan Cemaat-i İşlamî hareketi 1941'de İngiliz Hindistan'ında Seyyid Ebul Ala el-Mevdudi tarafından Lahor'da kurulmuştur. Bu cemaatin kuruluşu, kurucusu olan Mevdudi'nin hayatıyla yakından ilişkilidir. Çünkü Mevdudi sadece Hindistan alt kıtasında değil bütün dünyada İşlamî hareket noktasında bir önder ve sembol konumuna gelmiştir. Kurduğu cemaatin kolları zamanla farklı bölgelerde yaygınlaşmaya başlamıştır.

Mevdudi İşlam dünyasına büyük katkı sağlamış önemli bir Müşlüman düşünürdür. Ülkedeki dini eğitime en büyük katkısı da Kur'an'ın tefsiridir. Tefsiri yazmak için tüm Arabistan'ı, hazreti peygamberimizin gitmiş olduğu bölgeleri bizzat gezmiştir.

Bu çerçeve de araştırmamızda Cemaat-i İşlamî eğitim kurumlarının anlaşılması üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın birinci bölümünde Pakistan'daki dini cemaatler ve din eğitimi hakkında genel bilgiler verilerek medrese eğitiminin yapısı iki kısımda incelenmiştir: Birinci kısımda Pakistan'daki eğitim -ayrıntılı olarak Punjab'daki medrese eğitimi- tartışılmıştır. İkinci kısımda ise Pakistan'daki dini eğitim sistemine kısaca değinilmiştir. Çalışmamızda her ne kadar cumhuriyet dönemindeki dini eğitim araştırılmış olsa da bu dini eğitimin kökeni olan cumhuriyet öncesi medreseleri de es geçilmemiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise tarihsel süreçten hareketle Cemaat-i İşlamî hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. Cemaat-i İşlamî'nin ne olduğu ve temel özellikleri ele alınmıştır. Ayrıca Pakistan medrese sistemlerinin eğitim sistemindeki konumları, amaçları, işlevleri, yöntemleri ve eğitim müfredatlarıyla ilgili konular da bu bölümde incelenmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde Cemaat-i İslamî'ye bağlı eğitim kurumlarının eğitim öğretim sistemi incelenmiştir. Pakistan medrese sisteminin daha iyi anlaşılması için Cemaat-i İslamî'nin genel eğitim sistemi incelenerek medrese sisteminin yönetsel yapılanmalarına, eğitim süreci kademelerine ve bu kurumlardaki eğitim, öğretim faaliyetlerine yönelik müfredatlarla ilgili konulara yer verilmiştir.

Araştırmamız, literatür taramasıyla birlikte Cemaat-i İslamî'nin her kurumuna ve çoğu medreselerine giderek bizzat oradaki sorumlu insanlarla röportaj yaparak elde edilen veriler doğrultusunda tamamlanmıştır. Bunların bazıları Lahor şehrinde bulunan Tercümanü'l-Kur'an kurumunun editörü Selim Mansor Khalid, Gazali Vakfı'nın başkanı Sayid Waqas Jafry, Cemaatu'l-İslam'dan Fareed Paracha, Alkhidmat Vakfı'nın dış ülkeler sorumlusu Khubab Bilal, Arqam okulu müdürü Asim Chughtai (aynı zaman da Rabita-tul Madaris'in eski öğrencisidir), Almuhsinat Vakfı'nın müdürü Samia Raheel Qazi Karachi, Mevlana Madudui Enstitu hocası Sami Ullah, Ata -ul-Rehman Shaban Alkhidmat vakfından Ahmad Suleman Bloch ve Peer Mudasir Ahmad Shah'dır.

Yapmış olduğumuz araştırmanın bizden sonra Pakistan'daki din ya da dini medreseler konusunu çalışacak ya da bu konularda merakı olan araştırmacılara kaynaklık teşkil edeceği düşünülmektedir. Ayrıca medreseleri terör yuvası olarak gösteren, çoğu zaman batı menşeli raporlara ve araştırmalara da alternatif olması, değişik bir bakış açısı ortaya koyması umulmaktadır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Güney Asya ülkesi olan ve resmi adıyla Pakistan İslam Cumhuriyeti, 212,2 milyonu aşkın nüfusuyla dünyanın en büyük ikinci Müslüman topluluğudur. Bünyesinde değişik etnik grupları barındırırken nüfusun %60'ını Pencabiler oluşturmaktadır. Nüfusun %93'ü Müslüman'dır. Pakistan'da bilinen ve resmi sayılara yansımayan binlerce küçük büyük medrese bulunmaktadır.

İslam ülkelerindeki medreselere yönelik yapılan çalışmaların artmasının en önemli sebebi, tarih boyunca yaşanan siyasi olaylardır. Medreselerdeki dini eğitimin ana teması üzerine yapılan çalışmalar, insan psikolojisini öne çıkaran ana unsurlardandır.

Batı dünyasına baktığımızda Güney ve Güneydoğu Asya'daki medreselere ilişkin pek çok çalışma görmekteyiz. Bu çalışmalar daha çok politik merkezlidir. İşlenen konular arasında medreselerin eğitiminin cihad ideolojisi merkezli olduğu ve bu yüzden fundamentalizmin ortaya çıktığı savunulmaktadır. Medreselerin bulundukları toplumda iç çatışma, kaos, iç karışıklık ve istikrarsızlığa sebep olan eğitim politikası yürüttüğü iddiası ortaya atılmaktadır. Medreselere ilişkin bu söylemler Pakistan'da reform çalışmalarına yol açmıştır. Reform sürecinde medreselerin eğitim öğretim politikaları ve mensupları kayıt altına alınmaktadır. Medreseler sebebiyle devlet bünyesinde çatışmaların engellenmesi için finansman desteğini devlet sağlamakta buna karşılık da devletin genel eğitimi ile medreselerin eğitimi birbirine yaklaştırılmaya çalışılmaktadır.

Pakistan'daki medreseler, batı medyasının yaptığı haberlerden dolayı dünya gündemine taşınmış, uluslararası kuruluşlar konu hakkında birçok rapor yayınlamıştır. Bu raporlar, hiçbir etnografik incelemeye dayanmadan ve güvenilir kaynaklara yer vermeden yayınlandığı için Pakistan medrese sistemi hakkında negatif bakış artmış ve eleştiriler yöneltilmiştir. Bu eleştirilerin başında medrese ve şiddeti yana getiren söylemler gelmektedir. İkinci eleştiri noktası olarak Pakistan içerisindeki mezhep çatışmalarının ana sebebi olarak medreseler gösterilmektedir.

Yöneltilen eleştiriler, sadece Pakistan'ı değil aynı zamanda medreseleri örgün eğitim kurumu olarak kabul eden tüm Müslüman ülkeleri rencide etmektedir. Bu yüzden Pakistan'daki medreselerin reforme edilmesi adına yeni bir eğitim modeli ortaya çıkmaktadır.

Pakistan'daki medreselerin reform sürecinde Türkiye'nin İmam Hatip Okulları rol model alınarak modern eğitimle dini eğitimin bir arada verilmesi hedeflenmiştir. Bu konuda Türkiye'den birçok destek alan Pakistan 2010'da eğitimde iş birliği protokolüne imza atmıştır.

Güney Asya'daki en etkili ve en iyi teşkilata sahip olan Cemaat-i İslamî hareketi 1941'de İngiliz Hindistan'ında Seyyid Ebul Ala el-Mevdudi tarafından Lahor'da kurulmuştur. Bu cemaatin kuruluşu, kurucusu olan Mevdudi'nin hayatıyla yakından bağlantılıdır. Çünkü Mevdudi sadece Hindistan'ın alt

kıtasında değil bütün dünyada İslami hareket noktasında bir önder ve sembol konumuna gelmiştir. Kurduğu cemaatin kolları yaygınlaşmaya başlamıştır. Her bir cemaat, bulunduğu siyasi ve ideolojik ortama göre kendi program ve yöntemini belirlemiştir.

Mevdudi'nin 1951 ve 1953'te farklı görüşlerdeki İslami cemaatleri bir araya toplayarak onları İslam hukukuna dayalı dini devlet fikrine ikna etmesi, medrese anlayışında ve Cemaat-i İslamî mücadelesi-nin anlaşılmasında, hedefe giden yolda atılan en önemli adımı teşkil etmektedir.

Cemaat-i İslamî hareketi, Kur'an ve Hadis ışığında İslami temellere dayanan bir toplum oluşturmaya hedef edinerek anayasa düzenlemelerinde İslami temellere dayanan maddelere yer verilmesine katkıda bulunmuştur. 1971-1991 yılları arasında Cemaat-i İslamî hareketi şeriatı uygulatma üzerine Pakis-tan'da hükümete katılma mücadelesi vermiştir. 1991 yılında yirmi sandalye kazanarak dördüncü parti konumuna yükselen Cemaat-i İslamî hareketi mecliste yer almıştır. O dönemde sol eğilimli Zülfikar Ali Butto hükümetinin uyguladığı politikanın İslami açıdan yetersiz olduğunu öne sürerek hükümette-ki görevlerinden istifa etmiştir.

Cemaat-i İslamî hareketi çok kapsamlı bir faaliyet zincirine sahiptir. Hedeflerinin yoğun ve geniş ol-ması sebebiyle kurulduğu ilk günden beri birçok problemle karşı karşıya gelmiştir. Genel olarak baktı-ğımızda Cemaat-i İslamî hareketi siyasete yeni bir bakış açısı getirmişse de toplumdaki geleneksel güç odağını aşamamıştır. Bunun sonucunda da kendi ağırlığını siyasi dünyaya yansıtamamıştır.

Cemaat-i İslamî hareketinin teşkilat yapısı güçlü ve etkili merkezi bir organizasyona sahiptir. Üç ka-demeli üyelik sisteminde tam üyelik sadece kendini İslam'a adayanlara ve teşkilata sadık olanlara verilmektedir.

Cemaat-i İslamî hareketinin ideolojisinde, insanı yalnız bırakmadan hayatın her merhalesinde yanında olmak vardır. Dinin Allah ile kul arasındaki ilişki ile sınırlı kalmadan sosyal, ekonomik ve siyasi haya-ta da dahil olması gereken bütünsel bir hayat tarzı olduğuna inanılmaktadır.

Bu çerçevede araştırmamızda Cemaat-i İslamî eğitim kurumlarının anlaşılması üzerinde durulmuş ve eğitim sistemleri mercek altına alınmıştır. Araştırmamızın birinci bölümünde Pakistan'daki dini cema-atler ve din eğitimi hakkında bilgi verilmiştir. Medrese eğitiminin yapısı hakkında bilgi verilerek konu iki kısımda incelenmiştir: Birinci kısımda Pakistan'ın eğitimi -ayrıntılı olarak Punjab'daki medrese eğitimi- münakaşa edilecektir. İkinci kısımda ise kısaca Pakistan'daki dini eğitim sistemine değinile-cektir.

Araştırmanın ikinci bölümünde tarihsel süreçten hareketle Cemaat-i İslamî hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. Cemaat-i İslamî'nin ne olduğu ve temel özellikleri ele alınmıştır. Pakistan'daki medre-

selerin eğitim sistemindeki konumları, amaçları, işlevleri, yöntemleri ve eğitim müfredatlarıyla ilgili konular incelenmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde Cemaat-i İslamî'ye bağlı eğitim kurumlarının eğitim öğretim sistemleri incelenmiştir. Pakistan medrese sisteminin daha iyi anlaşılması için Cemaat-i İslamî'nin genel eğitim sistemi ele alınmıştır. Medrese sisteminin yönetsel yapılanmalarına, eğitim süreci kademelerine, müfredatlarına ve bu kurumlardaki eğitim öğretim faaliyetlerine yönelik diğer konulara yer verilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada eğitimcilerin ve öğrencilerin görüşlerine de yer vererek Cemaat-i İslamî eğitim kurumlarının eğitim sistemi hakkında çerçeve çizilmeye çalışılacaktır. Tarihsel süreç içerisinde Pakistan'daki genel eğitim sistemi de incelenerek mevcut durum ortaya konulacaktır. Ayrıca Cemaat-i İslamî'nin Pakistan açısından önemini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde uluslararası bir nitelik kazanan eğitim dünyasında İslami öğretilerle yoğrulan medreseler dini kesimi ilgilendiren en önemli yapı konumundadır.

Bu araştırma Pakistan medreselerindeki reform çalışmalarının model kaynağı olan Mevdudi'nin, Cemaat-i İslamî hareketiyle yaptığı verimli çalışmaların, öncelikle Pakistan'ı daha sonra da tüm Müslüman kesimleri nasıl etkilediğini ortaya koyması açısından önemli gözükmektedir.

Pakistan'daki cemaatlerin incelenerek Cemaat-i İslamî hareketinin anlaşılması, bu medrese üzerine yürütülen tartışmalara farklı bir bakış açısı kazandıracak olması bakımından da önem arz etmektedir.

1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışma Pakistan'daki dini cemaatler ve din eğitimini kapsamaktadır. Bu araştırmanın veri toplama aracı büyük ölçüde doküman incelemesi ile sınırlıdır.

1.5. Kuramsal Çerçeve

Cemaat: Belirli bir arazi parçası üzerinde yerleşmiş bir sosyal bünyedir. 'Cemaat' kelimesinin Arapça da aslı, toplamak, bir araya getirmek anlamındaki 'ce-ma-a' fiilidir. Geniş anlamıyla; bir fikir ve inanç etrafında bir araya toplanan insan topluluğuna verilen addır.

Şeriat: Din yolu, Allah'ın (c.c.) kulları için koymuş olduğu dini, dünyevi hükümlerin tamamıdır. Hem itikadı hem ameli hem de ahlaki hükümleri içerir ve buna şeriat denir. Din kelimesi ile eşanlamlıdır (Erdoğan, 2016).

İdeoloji: Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünüdür.

İslami Hareket: İslam'ın gösterdiği hedefleri, İslâm'ın meşru kabul ettiği araçları kullanarak İslâm'ın öngördüğü düzenlilik içerisinde, gerçekleştirmek amacıyla harcanan bireysel ve kitlesel çabalar bütünüdür.

Reform: Daha iyi duruma getirmek için yapılan değişiklik, iyileştirme, düzeltme, ıslahat.

1.6. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada veri toplama tekniği kullanıldığından doküman analizi yoluyla yapılan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Bu çalışmada Pakistan'daki medreselere dair tüm veriler ele alınarak medreselerin eğitim metotları hakkında bilgi verilmektedir. Medrese eğitim sistemleri kendi tarihsel süreçlerinde ele alınmıştır. Cemaat-i İslamî Medresesi de tüm ayrıntılarıyla incelenerek bilgi verilmektedir.

1.7. Verilerin Toplanması

Araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi ile veriler toplanmıştır. Doküman incelemesi için öncelikle Pakistan ve medrese hakkında ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır. Medreseler üzerine incelenen dokümanlar ilgili mevzuat, dergi, gazete gibi birincil kaynaklarla birlikte; tez, makale, kitap gibi basılı ikincil bilimsel kaynaklardan oluşmaktadır. Bilgilerin fişlenmesi ve sınıflandırılması yapılmıştır. Benzer şekilde aynı doküman incelemesi Cemaat-i İslamî'nin eğitim kurumları için de yapılmıştır. Medreseler üzerine yazılmış İngilizce ve Urduca kaynaklara, Uluslararası İslam Üniversitesi İslamabad Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde misafir araştırmacı olarak üniversitenin kütüphanesinden ulaşılmıştır. Aynı zamanda Marmara Üniversitesi'nin üye olduğu veri tabanları üzerinden internet ortamında kaynaklara ulaşım sağlanmıştır. Ayrıca ziyaret edilen medreselerin kendilerinden de kaynaklar temin edilmiştir. Ayrıca Cemaat-e-İslamî'nin kurumlarına kendime gittim ve oradaki Hocalarımla rapötaj yaptım ,bazyerlerde ses kayıtları aldım ve sonra tercüme yaptım .

1.8. Verilerin Analizi

Araştırmada içerik analizi ile doküman incelemesinden elde edilen veriler, araştırmanın amacı doğrul-tusunda sınıflandırılıp gruplandırılarak değerlendirilmiştir. Medreseler için ulaşılan Urduca ve İngiliz-ce kaynaklar araştırmacı tarafından tercüme edilerek kullanılmıştır.

Ziyaret edilen medreseler, araştırmanın amaçları göz önünde bulundurularak gözlemlenmiş ve kaynak-lar buna göre değerlendirilmiştir.

2. PAKİSTAN'DAKİ DİNİ CEMAATLER VE DİN EĞİTİMİ

2.1. Pakistan'daki Dini Cemaatlerde Din Eğitimi

Pakistan'daki din eğitimini inceleyeceğimiz bu bölüm iki alt başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak detaylı olarak medrese eğitiminin yapısı ve işleyişi ortaya konulacaktır. Pakistan'ın eğitimi -ayrıntılı olarak Punjab'daki medrese eğitimi- münakaşa edilecektir. Sonrasında kısaca Pakistan'daki dini eğitim sisteminde değinilecektir.

Hız. Âdem'den (a.s.) son peygamber Hız. Muhammed'e (s.a.v.) kadarki tüm peygamberler yeryüzüne rehberlik etmeye gönderilmişlerdir. Vahiy yoluyla gelen dinler olsun yapay dinler olsun tüm dinler mensuplarının yaşadıkları toplumlarda örnek bireyler olmasını istemektedir. Tüm dinlerin varoluşu ve öğretilerinin yaşaması şu anki mensuplarının müteakip kuşaklara inançlarını ve değerlerini aktarmaları suretiyle mümkün olmaktadır.

Batı dünyasında, Yunan bilgeler-filozoflar ilk öğretmenler olarak kabul edilmektedir. Yunan bilgeler para karşılığında genç kuşaklara hitabet, mitoloji, coğrafya, astronomi ve toplumsal değerler üzerinde dersler vererek ve tartışma ortamları oluşturarak gençlerin aydınlanmasını sağlamaktaydılar. Sokrat gibi bilgeler toplumdaki sosyal, siyasal değerlere ve uygulanan normlara yenilikçi bakış açıları getirmişlerdir. Sokrat'ın müritlerinin arasından Eflatun, hocasının görüşlerine sahip çıkmış ve onları daha da ilerleterek toplumda var olan -hocasının da ölümüne sebep olan- demokrasiye yeni sosyo-politik düzen getirmiştir. Eflatun, çağındaki değerlerin ve normların öğretildiği enstitüleri oluşturmuş, bizim bildiğimiz 'akademileri' ilk kez düzenlemiştir. Aynı öğretiler Eflatun'un öğrencisi, Büyük İskender'in hocası olan Aristo tarafından da devam ettirilmiştir. Ama Aristo kendine ait eğitim enstitülerini 'lise'leri oluşturmuştur. Aristo hayatı boyunca öğrencilerinde uygulanabilir siyaset algısını geliştirmek için uğraşmıştır. Hatta Aristo, günümüzde siyasi bilimlerin babası olarak bilinmektedir.¹ Mantık, sosyal bilimler ve fen bilimlerinin gelişmesinde Yunan filozoflarının katkısı büyüktür.

Arabistan Yarımadası İslam dini gelmeden önce karanlık çağlarda yaşamaktaydı. Araplar, bilimi önemsemeye ve bilgiyi aramaya İslam dini geldikten sonra başlamışlardır. Hız. Muhammed (s.a.v.), kendisine tabi olan takipçilerinin bilim öğrenmelerine ve dünya bilgilerini edinmelerine rehberlik etmiştir. Peygamberin sahabeleri kendilerinden sonra gelen Müslüman kuşaklara ve İslam dinine yeni girmiş kişilere dinin vecibelerini doğru şekilde öğretmişler, göstermişler ve toplumun yararlı ve verimli bireyleri olmalarına yardımcı olmuşlardır. Batıdaki aydınlanma çağı kabul edilen Rönesans'ın fikir

¹M. Judd Harmon, Political Thought; From Plato to the Present (New York: Mc Graw Hill Book Company,1964.) 11-74.

babalarının Orta Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika Müslüman medeniyetleri olduğunu da belirtmek gerekmektedir.

Müslümanlar bilginin muhafaza edilmesini ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını ilk zamanlarda camilerdeki eğitim sistemi ile sağlamışlar; sonradan sadece eğitim vermek için oluşturulan kurumlar olan ‘medreseler’ ile yürütmüşlerdir.²

Medreselerin günümüzdeki gibi yapılanma şeklinin kökeni, ilk medresenin kurucusu olarak bilinen Nizam al Mülk (Nizâmülmülk) al Tusiye dayanmaktadır. (d. 10 Nisan 1018 - ö. 14 Ekim 1092³ miladi takvime göre, 408-485 hicri takvime göre)⁴ Devlet yönetiminde etkili olan Nizamülmülk, Selçuklu hanları Alparslan ve Melikşah dönemlerinde vezirlik yapmıştır. Selçuklular Gaznelileri 1028-1039 seneleri arasında meydana gelen çeşitli savaşların ardından mağlup etmişler ve Horasan bölgesine hâkim olmuşlardır. Abbasi halifesi Bağdat şehrinden İsmailî Şia devleti Fatımîler tarafından kovulmuştur. Aynı şekilde Fatımîleri de Selçuklular Bağdat şehrinden çıkartmışlardır. Fatımîler Orta Doğu ve Orta Asya’yı etkisi altında tutan örgütlenme ağına sahiptiler. Selçuklular bu bölgeye geldikten sonra Nizamülmülk’ün de vezirliği altında Şia bölgelerin Sünnileşmesine, Sünnî vecibelerin uygulanmasına ve Sünniliğin o bölgelerde yayılmasına sebep olmuşlardır. Selçuklular hâkim oldukları bölgelerdeki halkın dini vecibelerini korkmadan doğru bir şekilde yerine getirebilmelerine de olanak sağlamışlardır.⁵

Nizamülmülk muhteşem medreseler olarak bilinen nizamiyelerin kurucusudur. En büyüğü Bağdat şehrinde olmakla beraber diğer Selçuklu şehirlerinde de çokça nizamiyeler yaptırmıştır. Nizamiyelerin üç esastan oluşan eğitim sisteminin düzenleyicisi de büyük vezir Nizamülmülk’tür. Nizamiye medreselerinde esas olarak verilen eğitim din, hukuk ve dil öğretimi şeklinde olmuştur. Nizamiye medreselerindeki ücretler de bizzat büyük vezir tarafından tasdik edilmiştir. Aynı şekilde medreselerde talim alan öğrencilerin bursları da başarılarına ya da ihtiyaçlarına göre büyük vezir tarafından belirlenmiştir.⁶ Nizamülmülk ayrıca medreselerin her zaman ayakta kalabilmeleri için bağışlarla oluşan vakıflar sistemini de düzenlemiştir.⁷

Nizamiye medreseleri İslam dünyasının tüm yöneticileri tarafından kabul görmüş kurumlardandır. Bu nedenle göreve gelen tüm yöneticiler etkili oldukları topraklarda Nizamülmülk’ün nizamiye medreselerini yaşatmışlardır. Pakistan’daki medreseler de hâlâ aynı yapıda devam edelmektedir.

²Madrassa is derived from Arabic word -Darsl, meaning -A place of delivering lecturesl.

³Nizam al Mulk al Tusi, [NIZAM al-Mulk \(muslimphilosophy.com\)](http://NIZAM-al-Mulk(muslimphilosophy.com)) 22.10.2019.

⁴Syed Suleyman Hussain Nadvi, Hamara Nisab e Taleem Kesa Ho (Karachi:Majlis Nashriyat e Islam, 2004.) 85.

⁵Ahmad Shalbi, Tarekh Taleem o Tarbiat-e- Islamia (Lahore: Idara Saqafat Islamia, 1999.) 102-103.

⁶Riyasat Ali Nadvi , Islami Nizam- e -Taleem 45.

⁷Shalbi, Tarekh Taleem o Tarbiat Islamia page ,104.

2.1.1. İndo-Pakistan Bölgesindeki Medrese Eğitiminin Temeli

“Doğu toplumlarında her zaman bilgiye ve öğrenmeye saygı duyulmuştur”.⁸

Bu bölümde indo-Pakistan bölgesindeki Britanya yönetimi altındaki ve bağımsızlık sonrasındaki medrese eğitimi ele alınacaktır.

2.1.1.1. İndo-Pakistan Bölgesinde Britanya Hakimiyeti Öncesi Medrese Eğitimi

Britanya'nın Indo-Pakistan bölgesindeki ilk faaliyetleri sadece ticari içerik taşımaktaydı. Tüm işlemler The East India Company-Doğu Hindistan Şirketi adına yapılmaktaydı. Bu şirket Londra Tüccarlarının doğu Hindistan ile ticaret yapmaya başlamasının neticesinde oluşturulmuştur.⁹ 31 Aralık 1600 senesinde bu şirkete 20 senelik kraliyet imtiyaznamesi verilmiştir. Babür imparatoru Cihangir tarafından da şirkete 1608 senesinde ticaret yetkisi verilmiştir.¹⁰ Şirket Hindistan bölgesinde çok çabuk büyüme göstermekle birlikte bazı bölgelerde kontrol sahibi haline gelmiştir.¹¹ Doğu Hindistan Şirketi tüm Hindistan bölgesine hâkim olduktan sonra yerel halkın yönetimi için bazı sosyo-politik düzenlemeler yapmıştır. 1773 senesindeki 19. yasa bu düzenlemelerin bir tanesini oluşturmaktadır. Bu yasaya göre; 1793 senesinden önceki toprak ve mal sahipleri, ellerinde geçerli tapusu, belgesi olduğu sürece sahipliğe devam edebilirlerdi aksi takdirde tüm taşınır taşınmaz mal varlıkları şirkete geçecekti.¹² Çoğu medreseler de bu yasaya takılmışlardır. Çünkü çoğu mal varlıklarının resmi evrakları mevcut değildi. Bu düzenlemeler, yerli halkta yeni sisteme ve yeni efendilerine karşı nefret uyandırmıştır.

Genel Vali General Thomas Babington Macaulay 1834 senesinde Hindistan devleti yönetim kurulunun İlk kanun sözcüsü olarak atanmıştır. 1800-1859 seneleri arasındaki ilk kanun sözcüsüdür. Asıl görevi Hindistan'daki eğitim sistemi hakkında rapor hazırlamaktır.¹³ 2 Şubat 1835 senesinde raporunu takdim etmiştir. Raporunda, yerel halkın hem kültüründen hem eğitim sisteminden yakınmış ve modern sanayileşmiş çağa ayak uyduramaz bildirisini yapmıştır. Bölgede İngiliz dilinin kurtarıcı olacağına üstünde durmuştur. Yerel halkın hem eğitim alabilmesinde hem de yönetiminde İngiliz dilinin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir.¹⁴

⁸G. W. Leitner, History of Indigenous Education in the Punjab (Lahore: Sang-e-Meel, 2002).

⁹The East India Company at, [The East India Company - Homepage](http://TheEastIndiaCompany.com) 15 .6 .2020.

¹⁰Muhammad Abdullah Malik, Tarekh e Pak o Hind (Lahore: Qureshi Brothers, 1987).

¹¹Muhammad Abdullah Malik, Tarekh e Pak o Hind (Lahore: Qureshi Brothers, 1987).

¹²Salem, Hind o Pakistan Main Muslmanoo Ka Nizam-e- Taleem o Tarbiat 212-2116.

¹³Syed Shabbir Bokhari , Macaulay Aur Baresghir Ka Nizam Taleem (Lahore: Ayena Adab, 1986.) 17-18.

¹⁴Age s. 19

2.1.1.2. Britanya Hakimiyeti Altındaki Hindistan'da Medrese Eğitimi (1857-1947)

1859 senesinde Hindistan tamamen Britanya'nın hakimiyeti altına girmiştir. Doğal olarak yeni gelen efendiler kendi çıkarları için ülkede birtakım değişiklikler, reformlar gerçekleştirmişlerdir. Yerel sistemi yerel halkın ihtiyaçlarına göre iken; yeni eğitim sistemi batılı efendilerin ihtiyaçlarını ve beklentilerini karşılayacak şekilde -modern batı eğitimi- düzenlenmiştir. Zamanla batı tarzı devlet okullarının sayısı yüzleri geçmiş, yerel okulların sayısı ise azalmaya başlamıştır. Müslüman kesim ise devlet okullarında okuma, okutma taraftarı olmamıştır. Özellikle İngiliz dilini ise hiç tasvip etmemiştir. Sayıları az da olsa Britanya eğitim sistemine sert bir şekilde karşı çıkan ve kendi eğitim usulünü, eğitim sistemini oluşturmaya çalışanlar da olmuştur. Modern eğitim sistemini yerel halkın yanında modern eğitim sisteminin gereklilik olduğunu düşünen Müslüman düşünürler de bulunmaktaydı. Bunlardan bir tanesi olan Said Ahmet Kan (Sir Syed Ahmad Khan) Müslüman halk arasında da modern bilginin yayılması için çok çabalamıştır. Said Ahmet Kan ile birlikte Mevlana Azizuddin Dehlevi (Molana Azizuddin Dehlevi) gibi insanlar da bölgedeki Müslüman halkın modern eğitim sistemine geçmeleri için çok çaba harcamışlardır. Hatta Mevlana Dehlevi İngiliz dilini herkesin öğrenmesi gerekliliği hakkında “fetva” vermiştir.¹⁵ Modern İngiliz eğitim sistemini istemeyenler geleneksel dini eğitimin devam etmesini savunmuşlar ve 1864 senesinde sadece dini bilgilerin okutulduğu Darul Uloom Deoband eğitim kurumunu (üniversitesini) oluşturmuşlardır.¹⁶ Nadwa Tul Ulema Lucknow eğitim kurumunu ise 1898 senesinde kurulmuş ve sadece dini bilgilerin verildiği Darul Uloom Deoband ile batı tarzı eğitim sistemini benimsemiş Said Ahmet Kan'ın kurduğu Aligarh Üniversitelerinin ortasında kalacak şekilde ılımlı bir eğitim sistemini benimsemiştir.¹⁷

Britanya, Hindistan bölgesindeki dini eğitimi yasaklamamıştır, Hindular Sanskrit dilinde, Müslüman kesim de Arap dilinde dini eğitim alabilmiştir. Müteakiben toplum batı tipi eğitim veren devlet okulları taraftarları ve sadece dini eğitim veren, dini adetlere ve uygulamalara tutunanlar olarak iki kesime bölünmüştür.

2.1.1.3. Pancab'daki Bağımsızlık Öncesi Medrese Eğitimi

Pancab bölgesindeki Müslüman hakimiyeti Gaznelilerin gelmesiyle 1021 senesinde Malik Ayaz'ın hükümrانlığıyla sağlanmıştır.¹⁸ Bölgede Müslüman hakimiyeti 18.yy'da Sihlerin gelmesiyle son bulmuştur. Sihler bölgeyi küçük parçalara ayırmışlar, ancak 1799 da Maharaj Ranjit Singh iktidara gelin-

¹⁵Age s.90

¹⁶khalid Yar Khan , Tarekh-e-Taleem (Lahore: Urdu bazar , 1960.) s 383-384.

¹⁷Syed Noor Allah , Tarekh Taleem Hint 1800-1965 AD (Karachi: South Asian Publishers,1973.) s 403

¹⁸Muhammad Abdullah Malik, Tarekh -e -Pak o Hint. s. 71-72.

ce geri birleştirmiştir.¹⁹ Ardından 1849 senesinde Britanyalılar tarafından işgal edilmiş ve sömürge topraklarına eklenmiştir. 1858 senesinde İngilizler bölgeyi tamamen ele geçirmişler ve Hindistan adı vermişlerdir.²⁰

Panjab bölgesinin ilk Orta Öğretim Genel Müdürlüğü Müdürü olan Arnold Bey ? 1856 yılındaki raporunda bölge halkının yerel eğitiminin ağırlıkla din üzerine, dini öğretiler hakkında olduğunu yazmıştır.²¹ Bölgedeki Hint asıllıların, Sih asıllıların ve Müslümanların kendi dinlerine, örf adetlerine özgü okullarının olduğunu da belirtmiştir. Müslümanların eğitimlerinin medreselerde yapıldığını ve yerel bazda küçük Kur'an okuma kurslarının olduğunu da yazmış, bu kurumların bağış sistemiyle ayakta kaldığını da not etmiştir. Bölgeye İngilizler de modern eğitimli yeni okullar açmışlar bazen de var olan okulların eğitim sistemlerini batılı modern eğitim sistemine dönüştürmüşlerdir.²²

Tablo 2.1. Devlet ve yerel okulların senelere göre çizelgesi (1856-1878)

SNO	Sene	Yerel okullar	Öğrenci sayısı	Devlet okulları	Öğrenci sayısı	Devlet harcamaları
1	1856	5024	30196	456	6064	1,28,864
2	1870	4133	50551	1087	43080	10,18,640
3	1878	4662	53027	1210	54065	13,69,146

Kaynak: G.W.Leitner, History of İndigenous Education in The Punjab

Çizelgede görüldüğü gibi 1856 ve 1870 seneleri arasında yerel okul sayısında düşüş olmuş ama öğrenci sayısında artış olmuştur. Devlet okullarının sayısında ise %300 gibi devasa bir artış meydana gelmiş, aynı şekilde öğrenci sayısında da %900 artış gerçekleşmiştir. Görüldüğü gibi tablo, Hindistan bölgesinin modern batılı eğitimi daha fazla benimsediğini ve genç kuşağın ancak bu sistemle eğitimli birey olacaklarına inandığını göstermektedir.

Doktor G. W. Leitner yazılarında şöyle demektedir;

“Hindistan bölgesindeki eğitim sistemi bizden önce yerel halkın kültürünü destekleyecek şekilde akla ve maneviyata dayanırken, biz bunu yok etmeye muvaffak olduk ve eğitimin sadece dünya geliri için kullanılan bir enstrüman olduğunu kabul ettirdik. Bölge edebiyatındaki, bizim dünyamızda bulunmayan manevi öğelerini de hep küçümsedik.”²³

Pancab bölgesindeki medreselerin çoğu aynı eğitim sisteminden gelenler tarafından açılmıştır. Bu medreselerin asıl görevi öncelikle dini inançları öğretmektir. Öğretim sistemi iki kanattan oluşur şekilde tertiplenmişti. Tüm açıklamalar, tartışmalar sosyal ve ilmi açıdan ele alınmaktaydı. Müfredatta

¹⁹Age 700-701.

²⁰Age 700-701.

²¹Salem, Hind -u- Pakistan Main Musلمانoo Ka Nizam-e- Taleem o Terbiat 187.

²²Salem, Hind-u- Pakistan Main Musلمانoo Ka Nizam-e-Taleem o Terbiat 187/

²³Leitner, History of Indigenous Education in the Punjab i i.

matematik, astronomi dersleri ile Aristo, Eflatun gibi batı düşünürlerinin görüşleri ve öğretileri de yer alıyordu.²⁴

Pakistan'daki Pancab bölgesinin en büyük yerleşim yeri olan Lahor şehri hâlâ en fazla medreseyi barındırmaktadır. Bölgedeki bazı medreseler İslam'ı yeni kabul etmiş bireylere ve genç Müslümanlara İslam'ın temelini öğretmek için kurulmuştur. Hicri takvime göre 1040 senesinde miladi takvime göre 1630 senesinde vefat eden şeyh Tahir Lahori, halife şeyh Ahmad Sirhindi'den sonra gelmiştir.²⁵ Şeyh Tahir, Lahor'a çok uzak olmayan Mozang şehrinde kendi medresesini açmıştır. Sonradan bu medrese etrafında insanların yerleşmesiyle Miani yerleşkesi oluşmuştur. Medresenin çok büyük bir kütüphanesinin olduğu ancak bölge Sihlerin eline geçince medresenin talan edildiği ve tüm kütüphanenin yakıldığı²⁶ kaynaklarda yer almaktadır. Sonradan bu bölge mezarlık haline getirilmiş hatta hâlâ şehrin ortasında mezarlık olarak varlığını sürdürmektedir.

Mian Mir olarak da tanınan şeyh Muhammed Mir (957-1045 s) hicri takvime göre 985 senesinde bölgedeki Müslümanları eğitmek için Lahor şehrine taşınmıştır.²⁷

“Mian Kalan” ya da “Mian Wadda” olarak bilenen şeyh Muhammed İsmail (995-1085 s) vaazlarına Lahor şehrinde Talepu mahallesi camisinde başlamıştır. Kendi medresesini de orda açmıştır. Öğrencileri genellikle kör topal gibi engellilerden oluşmaktadır.²⁸ Pancab bölgesindeki medreseler sayısı çok artan devlet okullarıyla paralel şekilde eğitim vermektedir. İngiliz dayatmasıyla yeniden düzenlenen bölgedeki sosyal ve ekonomik durumlar nedeniyle öncelikler değişirken yine de bazı Müslüman halk, kurtuluşun dini eğitimden geçtiğine inanmaktadır. Hatta bazı aileler günümüzde bile çocuklarına medrese eğitimi aldırırken, çoğu kesim devlet memuriyetine ve özel sektör pozisyonlarına girebilecek durumda olsun diye çocuklarını devlet okullarına göndermektedir.

Bağımsızlığını kazandıktan sonra Pancab bölgesine gelen göçmenler medreselerin sayısını artırmışlardır. Bölgede Müslüman halk neredeyse %100 olmasına rağmen medreseler müfredatını değiştirmemişlerdir. Çünkü önceden Müslüman olmayan ortamlarda oluşan müfredatta da en önemli öğreti, dinin korunması ve İslam dinini yeni kabul etmişlere dinin gereklerini, ibadetlerini öğretmek olmuştur.

2.1.1.4. Pakistan'daki Medrese Eğitimi

Pakistan bağımsızlığını kazandıktan sonra iktidara gelen hükümet, eğitim sistemi ile birlikte bazı sektörlere duyarsız kalmış, üzerine çok düşmemiştir. Medrese eğitimi, İngiliz hakimiyeti zamanındaki

²⁴Age s 37.

²⁵Syed Muhammad Mian, Ulema-ye-Hint Ka Shandaar Mazi,(Karachi: Maktaba Rashidiya, 1991.) 1:286-290.

²⁶Kanhaya Lal , Tarekh Lahore in , s 289.

²⁷Age s 369-370.

²⁸Age s. 389-390.

İngiliz iktidarının dayattığı şekliyle devlet okullarının ve özel okulların gölgesinde kalmıştır. Medreseler bağış sistemiyle ayakta durduğu için çoğu medreseler gelirsiz kalmış, bu yüzden kaynağın nereden olduğuna bakmaksızın gelen her türlü bağışı kabul etmişlerdir.²⁹

Pakistan bölgesindeki medreseler cemaatlerine göre 5 genel merkezli kendi yönetim kurumlarını oluşturmuşlardır. Medreselerin kayıt altına alınmasının en önemli sebebi hükümetin eğitim sektöründe değişimler yapmak istemesi ve medreselerin, okulların tam sayısını bilmek istemesidir. Bu yapılanma bölgedeki cemaatler arasındaki tartışmayı körüklemiş ve toplumun cemaatlerine göre bölünmesine neden olmuştur.

2.1.2. Pakistan'daki Medreselerin Yapısı ve İşleyişi

Dünyada, Pakistan'daki medreselerin modern hayata ayak uyduramadığını ve medrese eğitimi alan mezunların da modern topluma yararlı bireyler olamadığını savunan görüşler mevcuttur. Pakistan medreseleri hakkındaki bu görüşün değişmesi gerekmektedir. Çünkü insanların bu medreseler hakkındaki görüşleri çoğu zaman aslı olmayan dedikodulara, söylentilere dayanmaktadır. İnsanlar medreselerin de çok çeşitli olduğunu ve eğitimsel, yapısal, yönetsel farklılıklar gösterdiğini bilmemektedir. İnsanların bildiği, medreselerin sadece cemaatlere göre değişiklik gösterdiği ve hepsinin terörist, extremist yetiştirdiği ve önüne gelen herkesi müslüman olsun olmasın kendi cemaatine üye yapmak istediği yönündedir. Ancak cemaatlere bağlı olmayan insanların da var olması, medrese eğitimi gören insanların herkesi kendi cemaatine sokmak için çalışmadığının bir kanıtıdır. Çünkü her sene çok fazla sayıda öğrenci medreselerden mezun olmaktadır. Bu tür düşüncelerin -medreselerin lehine olsun aleyhine olsun- doğru zemine oturması için medreselerin yapısını işleyiş şeklini detaylı incelemek gerekmektedir.

Pakistan'daki medrese eğitimi 1859 Britanya hakimiyetinden sonra vizyon değişikliğine gitmiştir. Artık medreselerin yegâne amacı dini batılılaşma sürecinden korumak olmuştur.

Pakistan 1947'de bağımsızlığını kazandıktan sonra da bölgedeki batılı eğitim sistemini devam ettirmiştir. İngiliz hakimiyeti zamanından kalma devlet okulları ile özel okullar aynı şekilde yeni hükümetin gözetimi altında eğitimlerine devam etmişlerdir. Yeni hükümet de eğitim sistemini iyileştirmek, yenilemek adına çok uğraş vermemiştir. Yeni kurulan ülkede bürokratik görüşlerden dolayı statükoyu korumak adına çok değişiklikler yapılmamış, İngiliz hakimiyeti döneminde var olan kurallar, yasalar ile eğitim sistemine devam edilmiştir. Bu da gelecek kuşakların politik ve sosyal değişikliklere cevap verebilecek şekilde yetişmelerine engel olmuştur. Sömürü sisteminde getirilen batılı eğitim sistemi yerli halkın değer ve örflerini koruyacak şekilde değil, tam tersi sadece sömürü sistemi için birer iş

²⁹Information revealed during interviews and discussions with heads of various Madrassas.

gücü yetiştirme makinesi şeklinde eğitim vermektedir. Yeni hükümet kurulduktan sonra da var olan şekliyle devam etmiştir.

Aynı şekilde medreseler de çok fazla reform, düzenleme yapma taraftarı olmamışlar, var olan sistemi devam ettirmişlerdir. Güncel sosyokültürel sorunlara cevap veremeyen eski müfredatlarını da aynıyla sürdürmüşlerdir. Toplumdaki sorunları çözmede daha başarılı olacak şekilde sosyal ahengi ve insanların manevi yönünü geliştirecek şekilde medrese eğitimi de yeniden düzenlenmemiş, bunun yerine sadece İslami konularda uzman kişiler yetiştirmek tercih edilmiştir. Yetişen uzmanlar, kendi alanlarında çok başarılı olmalarına rağmen sosyoekonomik sorunların çözümünde hiç yarar sağlayamamışlardır.³⁰

Bağımsızlığı kazandıktan sonra ülkede iki Sünni cemaat ön plana çıkmıştır: Ehli Sünnet Cemaati ve Deobandi Cemaati. Düşünce şekilleri aynı olmasına rağmen politik çıkarları çatıştığı için zamanla birbirlerine zıt büyük birer cemaate dönüşmüşlerdir. 1948 senesinde Molana Shabbir Ahmad Usmani'nin Jamiat Ulema İslam'ından Jamiat Ulema Pakistan-Pakistan'ın Ulemalar Cemaati çıkmıştır.³¹ Politik görüşlerin ayrılmasından dolayı medrese yönetim kurumlarının da sosyoekonomik bazda ayrıştırıldığı ortaya çıkmıştır. Müteakiben medrese yönetim kurumlarının sürekli, bitmek bilmeyen güç ve gösteriş yarışları devreye girmiştir. Sosyo-politik güçlerini kaybetmemek için kendi taraflarına medrese çekme yarışlarına başlamışlar ve her sene değişiklik gösteren bağlı medrese sayıları ile övünmüşlerdir. Ülkede hâlâ en büyük medrese yönetimi haline gelmek, hükûmete, yerel yönetimlere söz geçirebilmek, ülke yönetiminde tesirli olabilmek için çabaları devam etmektedir.

Pakistan'daki ya da bütün Pancab bölgesindeki medreselerin şartlarını, mali durumlarını, ülke yönetimine tesirlerini tespit edebilmek için düşünce şekillerini, işleyiş şekillerini, yönetim yapılarını tartışmamız gerekmektedir. Aynı zamanda bazı hükûmetlerin bu medreselere reform yapma çabalarına da değinmemiz gerekmektedir.

2.1.3. Medreselerin Yapılanması

Ulemalar ve medreselerin bölünmesinin asıl nedeni dini yorumlama şekillerinden kaynaklanmaktadır. Oysa Kur'an-ı Kerim'in öğretilerinde tüm Müslümanların kardeş oldukları ve ümmetin bir olduğu ifade edilmektedir. Hz. Muhammed (s.a.v.) peygamberin ölümüyle Müslümanlar iki ana parçaya bölünmüşlerdir: Sünniler ve Şialar. Bunlardan Sünniler kendi aralarında Ehli Sünnet vel Cemaat, Deobandi ve Ehli Hadis(selefî) olarak cemaatlere ayrılmaktadırlar. Cemaatu'l İslamî mensupları kendilerini her ne kadar cemaat olarak tanımlamıyorlarsa da Mevlana Mevdudî'nin öğretilerine ve yorumları-

³⁰Ahmad Raza Khan, Madrassa Education in Punjab, G.C. University Lahore, 2007. s.295.

³¹Age s 388.

na tutunmakta ve Deobandi Cemaati'nin öğretilerine ve yorumlarına çok yakınlık göstermektedir.³² Bununla birlikte medreseler de aynı cemaatlere aittir ve yönetim kurulları da aynı şekilde bölünme göstermektedirler.

Pakistan'daki medreselerin sayısı hakkında çeşitli yazarlar tarafından gösterilen ve birbirlerinden farklı veriler bulunmaktadır. Bu konulara girmeden önce bölgelere göre 2019 senesine kadarki nüfus sayılarına bakmak gerekmektedir. Bununla birlikte medreselerin sayısındaki artışın nüfus artışına oranına da bakılabilir.

Tablo 2.2. 1951-1998 Pakistan ve Pancab bölgesinin nüfus çizelgesi

Sene	Pakistan nüfusu	Büyüme oranı %	Pancab nüfusu	Büyüme oranı %	Sadece Pancab (Pakistan hariç)
1951	33,740,167	-	20,540,762		60%
1961	42,880,378	27%	25,463,974	24%	59.38%
1972	65,309,340	52%	37,607,432	47.68%	57.58%
1981	84,253,644	29%	47,292,441	25.75%	56%
1998	132,352,279	57%	73,621,290	55.67%	52.62%
2000	138,007,615	10%	76,716,981	4.2%	55.58%
2010	166,284,297	20.48 %	92,195,434	20.17%	55.44%

Kaynak: Letter No, 8(2)/2011-PCO(C)

Tabloda görüldüğü gibi Pakistan nüfusu sürekli olarak artış göstermiştir. Ama Pancab bölge nüfusunu da kattığımız zaman bu büyümede biraz düşüş gözükmemektedir. Aşağıdaki bölümde hem ülkesel bazda hem de bölgesel bazda özellikle Pancab bölgesindeki medreselerin ülke nüfusuna kıyasla artış oranları ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

“Pakistan Main Deeni Madaris Ka Mukhtasir Jaiza” adlı kitabında Profesör Hafız Nazar Ahmed 1947-1979 yılları arasındaki medrese sayılarını vermektedir.

Tablo 2.3. Pakistan'daki kayıtlı medrese sayısı (1947-1979)

SNO	Sene	Medrese sayısı	Büyüme (sayısal olarak)	Büyüme oranı %
1	1947	137	-	-
2	1950	244	107	78%
3	1960	671	430	176%
4	1972	893	222	33%
5	1979	1000	107	12%

Kaynak: Hafız Nazar Ahmad, Pakistan Main Deeni Madaris Ka Mukhtasir Jaiza, in, Saleem Mansoor Khalid ,(ed), Deeni Madaris Ka Nizam Taleem (Islamabad: Institute of Policy Studies,1987.)

Tabloda da gözüktüğü gibi en fazla büyüme %176 oranla 1950'lerde olmuştur. Aynı şekilde ülkedeki nüfusun büyüme oranı da en fazla bu yıllarda gerçekleşmiştir. Sürekli yeni gelen ulemalar da kendi medreselerini bu yıllarda açmıştır.³³ Bağımsızlığı kazandıktan sonraki ilk üç senede 1947-1950 yılları arasında medrese sayısında çok artış olmuştur. Bunun asıl nedeni Hindistan bölgesinden gelen her bir

³²Opinion based on observation of visit the Madaras Rabitatul islam lahore merkez on 8.8.2020 .

³³Migration from India, to Pakistan, was allowed, to Muslims, till mid-1950.

ulema yurdun her bölgesine kendi medresesini açmıştır. Aynı şekilde 1960'larda da medrese sayısındaki artış %33 olarak gerçekleşmiştir. Bunun asıl sebebi de medreselerden mezun olan öğrencilerin ülkenin her tarafına dini eğitimi yaymak için dağılmaları ve oralarda kendi medreselerinin, cemaatlerinin uzantısı olan medreseler, dini eğitim merkezleri açmış olmalarıdır.

Muhammed Kasım Zaman 1975-1994 seneleri arasındaki Pancab bölgesindeki medrese sayısını tablo-
laştırmıştır. Tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 2.4. Pancab bölgesindeki medrese sayısı (1975-1994)

S No	Bölgeler	1975	1980	1985	1990	1994
1	Bahawalpur	278	417	598	796	883
2	D. G. Khan	153	217	297	363	411
3	Multan	45	102	179	212	325
4	Lahore	75	120	170	219	323
5	Rawalpindi	58	85	119	157	169
6	Sargodha	75	98	130	148	149
7	Gujranwala	52	66	96	131	140
8	Faisalabad	-	-	-	-	112
	Total	736	1105	1589	2025	2512

Kaynak: Zindaagi (Lahore: 17 February 1995), 39; The News (Islamabad: 7 March 1995)³⁴

Tabloda 20 senelik medrese sayıları verilmiştir. Bu veriler incelendiğinde medrese sayılarında 1980'lerde artış gözlenmektedir. 1980'den 1990 senesine kadar tüm bölgelerdeki medrese sayısı iki kat artmıştır. Aynı şekilde nüfus da %55,67 oranında artmıştır. Dr. Salem Hamid Ali tarihin değişik zaman dilimlerindeki medrese sayıları hakkında bir tablo oluşturmuştur. Bu tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 2.5. Pakistan'daki medrese sayısı (1947-2000)

S No	Bölge	1947	1960	1980	1988	2000
1	Punjab	121	195	1012	1320	3153
2	NWFP	59	87	226	678	1281
3	Sindh	21	87	380	291	905
4	Baluchistan	28	70	135	345	692
5	A J Kashmir	4	8	29	76	151
6	Islamabad		1	27	47	96
7	Kuzey bölgeler	12	16	47	102	185
8	F A T A (aşiretler bölgesi)	-	-	-	-	300
	Total	245	464	2056	2061	6761

Kaynak: Saleem H. Ali, Islam and Education: Conflict and Conformity in Pakistan's Madrassahs (Karachi: Oxford University Press, 2009.)

Tablo 2.5 de görüldüğü gibi şehirleşmenin ve nüfusun artmasıyla medrese sayısı da artmıştır. Ülke nüfusunun artmasına rağmen devletin eğitim yatırımlarının artmaması sebebiyle yeni eğitim merkezlerine ihtiyaç duyulmuştur ve bu ihtiyaç da medreseler tarafından karşılanmıştır.

³⁴Zindaagi (Lahore: 17 February 1995), 39; The News (Islamabad: 7 March 1995), 11, in, Muhammad kasim Zaman, Sectarianism in Pakistan: The Radicalization of Shi'i and Sunni Identities Modern Asian Studies 32, 3 (1998) 689-716, at, [Leibniz-Zentrum Moderner Orient \(ZMO\) 20.8.2019](http://Leibniz-Zentrum Moderner Orient (ZMO) 20.8.2019).

1980'lerde Baluçistan, Azad, Keşmir, İslamabad ve Kuzey bölgelerde medrese sayıları çok artmıştır. Aynı bölgelerde 1988'den sonra da artış devam etmiştir. Artış en fazla şehirlerde gerçekleşmiştir, özellikle İslamabad şehrinde. Görüldüğü üzere medrese verileri çok fazla değişiklik göstermektedir. Bu konuda araştırma yapan her araştırmacının medrese verilerinin birbirinden farklılık gösterdiği görülmektedir.

Pakistan'daki medrese sistemi hiyerarşik bir yapıya sahiptir. En başta Altı Heyet olarak ifade edilen medrese heyetleri yer almaktadır. Bu Altı Heyet kendi öğretilerini ve yorumlarını benimseyen cemaatlerin medreselerini kendi heyeti altına kaydetmektedir. Herhangi bir heyetin altında kaydolabilmek için medreselerin her heyetin istediği eğitim standartlarını sağlamaları gerekmektedir.

Tablo 2.6. Pakistan'daki medrese heyetleri

S No	Kuruluş senesi	Heyet ismi	Mezhebi	Ana merkezi
1	1955	Selefiye Muderris Vakfı	Ehli Hadis, Vahabi	Jamia SalafiaFayzalabad
2	1959	Şia Mudderris Vakfı	Şia, Caferiye Fıkrası	Jamia-Al Muntazar, Lahore
3	1959	Arap Muderris Vakfı	Deobandi	Khair-Ul-Madaris GardenTown Multan
4	1960	Sunni Tanzeem-Ul-Muderris Vakfı	Barelvi: Ehli Sunnet ve Cemaat	Hose No 8 Ravi Road(Minar-e-Pakistan yanı) Lahore
5	1983	İslami Rabıta Camatı İslam Medresesi		Masoorah Lahore
6		Kenzul Medresesi	Davet-i-İslami	Darul Madina Karaçi

Kaynak: Veriler araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Tabloda görüldüğü gibi bu heyetlerin çoğu medreselerin yönetilmesi için 1959 senesindeki eğitim komitesi raporundan sonra oluşturulmuştur.

Medrese statüsünü kazanabilmek için medreselerin heyetlerinin oluşturduğu eğitim sınavına tabi olması gerekmekte, bu sınavı kazanan medreseler artık Pakistan devletinin resmi medresesi haline gelmektedir.

17 Kasım 1982 senesindeki UGC'nin (University Grant Commission) (şimdiki adıyla HEC -Yüksek Öğretim Komisyonu-YÖK) denklik mektubundan sonra medreselere derece verme hakkı tanınmıştır. Medrese eğitimini bitiren öğrenciler İslam Çalışmaları ya da Arapça bölümünden master derecesine denk gelen bir diploma almaktaydı. Bu denkliğin verilmesinin asıl sebebi medrese mezunlarının da Arapça ya da İslami Çalışmalar fakültelerinde (İslamî bilim dallarından) öğretmen olabilmelerini sağlamaktır.³⁵ Yüksek eğitim kurulu 2004 12 Mayıs düzenlemelerinde Şahadat Aalmia'dan mezunların diplomasına İslami dinler fakültesinden alınan master derecesine eşit sayılma hakkı vermiştir. Şahadat

³⁵Jameel Malik, Colonialization of Islam: Dissolution of Traditional Institutions in Pakistan (Lahore: Vanguard Books, 1996.) s 320.

Aalmia'dan mezun sayılabilmek için iki sene içinde medrese heyetlerinin onay verdiği 4 sınavdan geçmek gerekmektedir: Aama, Khasa, Aalia ve Aalmia.³⁶

Bazı araştırmacılara göre bu denkliğin verilmesinin asıl sebebi medrese mezunlarının da devlet okullarından devlet üniversitelerinden mezunlar gibi iş bulabilmelerini sağlamaktır. 1980-1990 arasındaki medrese mezunlarının artışının da en önemli sebebi bu düzenlemedir.³⁷

Pakistan'ın Altı Medrese Heyeti listesi, hepsinin HEC tarafından tanınan eğitim derecesi verme hakkı bulunmaktadır.

1. İslami Rabıta Medresesi (Cemaati İslami) (Mansoor Multan Road Lahore).
2. Sunni Tanzim Medrese Vakfı (Bareilvi: Ehli Sunnet ve Cemaat) (8 Ravi Road, Lahore)
3. Arap Medrese Vakfı (Deobandi) (Khairul Madaris & Garden town Multan).
4. Selefiye Medrese Vakfı (Hadis Ehli, Vahabi) (Jamia Salafia Faisalabad).
5. Şia Medrese Vakfı (Şia, Caferiye) (Jamia Al Muntazar Model Town Lahore).
6. Kanzul Medresesi (Daveti İslam) Karaçi Pakistan 1995.

Bu altı heyetin dışında HEC tarafından tanınan derece verme hakkı olan başka bağımsız dört heyet mevcuttur, 4 tanesi Pancab bölgesinde bulunmaktadır.

Tablo 2.7. Bağımsız dört medrese heyeti

S No	Medrese ismi	Mezhebi	Yerleşim yeri
1	Dar-ul-Uloom Muhammadiya Ghushia	Ehli Sunnet	Bhera Distric Sargodah
2	Jamia İslamia Minhajul-Quran	Ehli Sunnet	336 M Model Town Lahor
3	Jamia Ashrafia	Deobandi	Ferozpora Road Lahor
4	Jamia Taleemat İslamia	Ehli Hadis	Sargodah Road Faisalabad

Medrese müfredatı nizamül derslerinden oluşmaktaydı. Bu dersler Nizameddin Sehlavi (1677-1748) tarafından geliştirilen medrese eğitim sistemini oluşturmaktaydı. 1857 öncesi medreselerin birden fazla müfredatı bulunmaktaydı.³⁸ Şah Waliullah (1703-1762) kendi medresesi-Rahimiye için kendi müfredatını geliştirmiştir. Şah Waliullah'ın müfredatı hadis, fıkıh, Arapça dersleriyle birlikte düşünme, tıp, cebir, matematik, metafizik derslerini de içermekteydi. Amacı aydın kesimler yaratmaktı. Şah'ın müfredatı 1857 senesinde nizamül dersleri gelene kadar öğretilmiştir. Nizamül dersleri müfredat olarak sosyokültürel etkileri de içinde barındırmaktadır.

³⁶HEC letter no (8-16HEC/A&A/2004) issued on 12 May 2004.

³⁷Jameel Malik, Colonialization of Islam: Dissolution of Traditional Institutions in Pakistan s 295.

³⁸Syed Suleman Hussain Nadvi, Hamara Nisab-e -Taleem Kesa Ho (Karachi: Majlis Nashriyat Islam, 2004.) s.92.

Tablo 2.8. Nizamül derslerin dereceleri

S No	Derece	Süresi	Denklik
1	Mutwasita	3 sene	Ortaokul
2	Aama	2 sene	Üniversite giriş sınavı
3	Khasa	2 sene	Ortaokul (Intermediate)
4	Aalia	2 sene	Lisans
5	Alima	2 sene	Master

Mektep ile medrese arasındaki fark: mekteplerde sadece Kur'an öğretilir, hafızlar yetiştirilir, medreselerde ise Arap dili ile nizamül dersleri de verilmektedir. Nizamül dersler İslam hukukunu da içermektedir.

Öğrencilerin nizamül dersleri alabilmeleri için normal okulların tüm sınavlarından geçerek 5. sınıfı bitirmiş olmaları gerekmektedir. Medrese eğitimi asıl Kur'an ve Hadis derslerinden oluşmaktadır. Öğrencinin Kur'an-ı Kerimi okuyup anlayabilmesi, yorumlayabilmesi gerekmektedir.³⁹ Sünni medreselerin dersleri %90 birbirine benzemektedir. Sadece Şia medreselerinde dersler biraz değişiklik gösterebilmektedir. Medreseler üç ana dereceye ayrılmaktadır.

Tablo 2.9. Medrese kademeleri

S NO	Seviye	Okutulan ders
1	İlkokul	Mutwasita'dan Aama'ya kadar
2	Ortaokul	Aama'dan Khasa'ya kadar
3	Yüksekokul	Aalia'dan Almia'ya ve -Daura Hadis Takhasus

İlkokul seviyesi, öğrencileri bir üst seviye için hazırlamakla görevli kurumlardır. İlkokulların sayısı diğer seviyelere göre daha fazladır. Çünkü onların medrese heyetine kaydolmalarını engelleyen çok fazla zorunlulukları bulunmamaktadır. Ortaokul seviyesinde de aynı şekilde üst seviyelere göre zorlayıcı bariyerler bulunmamaktadır. En fazla öğrenci sayısı bu seviyede bulunmaktadır. Yüksekokullar ise diğer ikisine göre daha karmaşık yapıdadır ve yurt sistemleri de daha gelişmiştir. Yüksekokullarda daha fazla bilgi verilmekte ve içinde ortaokulları da barındırmaktadır. Sadece ilkokullar ayrı binalarda ayrı kampüslerde eğitim vermektedirler.

Aşağıdaki tabloda Pakistan'daki medrese, medrese öğretmenleri ve öğrenci sayısı verilmiştir.

³⁹Information provided by Madrassa Boards and pamphlets and monographs distributed by the boards of Madrassas.

Tablo 2.10. Pakistan'daki kayıtlı medrese ve öğrenci sayısı çizelgesi

S No	Medrese Heyeti	Bağlı medrese sayısı	Öğretmen sayısı	Öğrenci sayısı	*planlanmış öğrenci sayısı
1	İslami Rabıta Medresesi	1227	6747	76698	1,10,000
2	Sunni Tanzim Medresesi	7000	26380	593718	13,00,000
3	Arap Medrese Vakfı	14054	55000	700000	15,00,000
4	Selefiye Medrese Vakfı	338	1475	38713	85,000
5	Şia Medrese Vakfı	310	1600	16000	33,000
6	Jamat Al Daawaa***	33	-	1200	2700
7	Muhammed Bera Cemaati	250	1000	23000	23,000
8	Minhaj Kuran İslam Cemiyeti	11	200	2700	2700
9	Eşref Cemiyeti	20	-	3000	3000
10	İslam Talim Cemiyeti	1	20	150	150

Kaynak: Medreselerin resmi yayınlarından alınmıştır. 2019 senesine kadarki verilerden oluşmaktadır.

Medreselerde kayıtlı öğrenci sayıları hakkında tam bir veri bulunmamaktadır. Medreseler de sadece final sınavlarına katılan öğrenci sayılarını vermektedirler.

(Seviye atlama sınavları her iki senede bir medrese heyeti tarafından yürütülmektedir. Her sene sınıf geçme sınavlarını medreseler kendileri yapmaktadırlar. Öğrenci sayımı ya medrese heyeti tarafından kendi medreselerindeki öğrenci sayısının toplanması itibariyle ya da Pakistan'daki tüm medreseler bir bir gezilerek sayılar alınıp toplanarak yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde evde öğrenim gören öğrenci sayısı çok değişiklik göstermektedir, çünkü evde eğitim alan öğrenciler her iki senede bir gerçekleşen final sınavına değişik sebeplerden dolayı katılmayabilmektedir. Çoğu zaman kendini yetersiz gördüğü için katılmazken bazen de yetersiz ders alınmıştır denilerek heyet tarafından sokulmamaktadır. Onun için öğrenci sayısını en iyi gösteren *planlanmış öğrenci sayısı sütununda olan verilerdir.)

el Müderris el Arabia vakfı (Wafaq Al Madaris Al Arabia) hiç bir şekilde veri paylaşmamıştır. Onların verileri sadece web sitelerindeki veriler kullanılarak hesaplanmıştır ve Deobandi medresesinin çalışanları tarafından sağlanmıştır.

***El Davet (Jamat al Daawaa) cemaati Pakistan devleti tarafından medrese olarak kabul edilmemektedir. El Davet cemaati el Davet el İslam olarak Salafiye vakfı altında kayıtlıdır, ana merkezi Lahor'un yanındaki şehir olan Muridke'dedir. El Davet Cemaati medreselerinin müfredatı diğer medreseler heyetinin müfredatından değişiklik göstermektedir. Bağımsız medreselerin de kendilerine bağlı olan medrese ve mektepleri bulunmaktadır.

Şia hariç tüm medreselerin ders içerikleri ve sınav sistemleri aynıdır. Şia medreselerinde ise önemli olan bir sonraki eğitim seviyesine geçmektir. Şia mezhebindeki Wafaq Al Madaris'te diğer medreseler heyetinde de olduğu gibi iki senelik seviyeler bulunmaktadır. Öğrencilerin YÖK tarafından denkliği

bulunan diploma alabilmeleri için YÖK'ün koyduğu standartlara uyan Medreseler Heyeti'nin koyduğu sınavlardan geçmeleri gerekmektedir.

Medreselerin gidişatı hep aynıdır, çok eskiye dayanan ders sistemi hiç değişmemiştir. Ama medreseler bugünkü toplum şartlarına uyarlanarak yeniden yapılandırılmalıdır. Ancak medreselerin isteklerini devlet karşılayamamakta, aynı şekilde devletin taleplerine de medreseler cevap verememektedir.

Medreselerin yeniden yapılandırılması hem devlet tarafından hem de Medreseler Heyeti tarafından saplantı haline gelmiştir. Hem hükümet olsun hem medreselere fon sağlayan kurumlar olsun tam olarak nasıl bir medrese yapısı istediklerini ortaya koyamamışlardır. Medrese ehli ise reform olgularını hepten kötü olarak kabul etmektedir. Onlara göre bu, sadece görevden alma olarak algılanmaktadır. Bu durumda hükümet yetkililerine çok büyük görev düşmektedir. Yapılması gereken reformların, medreselerin iyiliği ve gelişmesi için olduğunu anlatılmalıdır.

2.1.4. Medreselerin İşleyiş Şekli

Pakistan'daki özellikle Pancab bölgesindeki medrese sisteminin 1857 yılında kabul edilen yapısı korunagelmıştır. 1857 senesindeki medrese yapısının ana maddesi ülkedeki İslam'ı ve İslamî gelenek gelenekleri yeni gelen batıcı modern Avrupalı kültürden korumaktır. Bu görüş tüm Hindistan kıtasındaki ulemalar tarafından da kabul edilmiş ve uygulanmaya çalışılmıştır.

Bağımsız Pakistan devletinin kurulması yeni sosyal düzeni de beraberinde getirmiştir. Aslında Pakistan, Müslümanların hep birlikte yaşadığı büyük bölgelerden oluştuğu için hiç bir zaman Müslüman olmayan kültürler ya da Hint inanç sistemi dine karşı tehdit oluşturmamıştır. Hindistan Müslümanlarında ne kadar Hint kültüründen kalan yaşam tarzının izleri bulunsa da onları İslam'ın şartlarını saydığı zaman elemek çok kolay olmuştur. Medreseler Hint kültüründen kalan uygulamaları ortadan kaldırmak için kalbur görevi üstlenebilirlerdi. Ancak medrese heyetlerinin hiçbir zaman böyle bir çabası olmamıştır. Onun yerine kendi mezheplerini, cemaatlerini baz alan toplumu bölücü talimlerini devam ettirmişlerdir. Dini liderlerin çoğu, politik güç elde etmek ve sosyoekonomik çıkarlarını korumak için daha fazla çabalamayı tercih ettiklerinden dolayı medrese sistemine zarar vermişlerdir.

Medreselerin müfredatları aynı olmasına rağmen her medresenin toplum içinde yüklendiği sorumluluklar farklılık göstermekteydi. Bazı dini liderler İslam'a karşı çok büyük kabahatler işlenmedikçe politika ile pek uğraşmıyorlardı. Bu tür olaylardan bir tanesi Ahmedî kargaşası (Khatme Nabuwat) olarak bilinen olaydır. Böyle durumlarda bazı dini liderler (ne kadar politikaya kayıtsız kalsalar da)

ellerindeki tüm güçleri kullanarak bu tür küfrü bertaraf etmeye yardımcı olmaktadır.⁴⁰ Hatta öyle boyutlara varmaktaydı ki ya biz alırız ya da bizi alırlar stratejisini kullanmaktaydılar.

Politika dışında kalmayı tercih eden ulemaların yanında politikayı kullanarak tüm ülkede şeriatı yaşatmak isteyen ulemalar heyeti de bulunmaktadır. Ama bu ulemalar heyeti hiçbir zaman kendi mezhep ve cemaatlerinden ödün vermedikleri için birbirlerine kenetlenerek karar alıcıları ve halkı etkilemeleri mümkün olmamıştır. Bu tür dini liderler sadece toplumu cemaatlere ayırmışlar ve halkın birleşerek büyük güç olabilmelerini önlemişlerdir. Sonuç olarak hiçbir zaman da seçimlerde fazla oy alamamışlardır.

Pakistan'ın en büyük cemaatleri Ehli Sünnet ve Deobandi cemaatleridir. Bu cemaatlerin politik kesin çizgileri bilinmemekle birlikte dini rehberleri de pek siyasi taraf tutmamaktadırlar. Her cemaatin kendi medreseleri bulunmakta ve medreseleri de kesin olarak ayırmak mümkün olmamaktadır. Sadece tek ipucu bu medreselerdeki ulemaların şahsi görüşleridir. Cemaatlerin çizgilerini tespit etmek her ne kadar zor ise de bu çalışmada ulemaların ve medreselerin ne kadar politik ne kadar apolitik olduklarını tespit eden anket çalışması yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda ulemaların politik ya da apolitik sayılabilmesi için bazı vasıflar verilmiştir.

Tablo 2.11. Ulemaların politik olup olmadıklarını gösteren faaliyetler

S No	Faaliyetler	Politik ulemalar	Apolitik ulemalar
1	Geçmişteki liderleri	Politik liderler	Din eğitilmiş akademisyenler
2	Başarıları, kazançları	Anayasal ve yasal	Akademisyenler ve sosyal reformlar
3	Davet şekli	Siyasi mitingler	Öğrenmek ve topluma hizmet etmek
4	Müttefikleri	Siyasi gruplar	Akademisyenler ve sosyal reform grupları
5	Siyasi görüş bildirme	Düzenli olarak	Çok nadiren
6	Hükümet yandaşı/karşıtı	Önemli seviyede	Tarafsız
7	Protestolar ve gösteriler	Siyasi gruplar için	Sadece dini olaylarda
8	Siyasi parti ilişkisi	Her zaman	Çok az
9	Seçimlere katılımı	Düzenli olarak	Nadiren*

* sadece 1977'deki seçimlerde PNA hareketine katılım göstermişlerdir. (PNA-Pakistan National Alliance)

Ulemaların çoğu kendi aralarında bölünmelere izin vermemektedir. Eşref Ali Tanvi Mevlana medresesinde gerçekleşen toplantıda Hüseyin Ahmed Madani Halifat hareketinde tüm medreselerin siyasette aktif olmasını istemiş Mevlana Tanvi ise aksine siyasetten uzak durulmasının, sadece dini eğitime

⁴⁰ The UK, during Falkland War 1982, sent all Sea Harriers, to attack the invading Argentinian forces, unlike military SOP; saving some assets for strategic and structural requirements. For details see, I counted them all out and I counted them all in, at, ['I counted them all out, and I counted them all back': BBC reporter Brian Hanrahan dies, aged 61 | Daily Mail Online](#) 29.

odaklanılmasının doğru olacağını savunmuştur.⁴¹ Bu olay Deobandi ulemalarının kırılma noktası olmuştur. Mevlana Tanvi hala daha medreselerin ve ulemaların siyasete doğrudan veya dolaylı yoldan karışmalarına karşı çıkmaktadır. Mevlana Tanvi'ye göre siyasi meseleler olsun, seçimler olsun medreseye bağlı bulunan bireylerin kendi verecekleri kararlardır. Medrese idaresinin karışacağı bir şey değildir. Hatta medrese sohbet sisteminde siyasi konularda konuşma yapmak, propaganda etmek yasaklanmıştır.⁴²

Siyasete müdahaleyi doğru bulan ulemalar da medreselere bağlı çalışmaktadırlar. Hatta 1980'lerde Sovyetler'in Afganistan'a girmesinden sonra anti-komünist sloganlarla birlikte 'Sovyetler'i Afganistan'dan defetmek' için çalışan medreseler ortaya çıkmıştır. Bu yeni türeyen medreseler bazen devlet destekli bazen CIA, ISI tarafından fonlanan birer anti komünist eller haline gelmişlerdir. Ne kadar isim benzerliği olsa da bu tür medreselerin kuruluş ve işleyiş vazifeleri farklıdır.

Aşağıda Malik'in 1960-1983/4 arasındaki medrese sayısı verilmiştir.⁴³

Tablo 2.12. Jamal Malike göre 1960-1984 yılları arasındaki Pancab ve Pakistan'daki medrese sayıları

S NO	Medreseler	1960	1960 Pancab	1971	1971 Pancab	1979	1979 Pancab	1983/84	1983/84
1	Deobandi	233	-	292	173 60%	354	198 56%	1097	353 32%
2	Barelvi	98	-	123	93 76%	267	197 74%	557	466 84%
3	Ehli hadis	55	-	47	42 90%	126	122 97%	76	43 57%
4	Şia	18	-	15	13 87%	41	38 93%	116	54 47%
5	Jamaat-e- İslami	13	6 46%	41	14 34%	57	20 35%	107	37 35%
6	Belirsiz	55		390	244 63%	900	437 48%	-	-
	Toplam	472	6	908	579 64%	1754	1012* 58%	1953	953 49%

Kaynak: Jamal Malik, Colonialization of Islam: Dissolution of Traditional Institutions in Pakistan (Lahore: Vanguard Books, 1996.) p198 Data Halepota Report of 1979.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde medrese sayılarındaki artış bariz bir şekilde gözükmemektedir. Jamal Malik'in çalışmasında da görüldüğü gibi sayılar çok çarpıcıdır. Pancab bölgesindeki medrese sayısındaki bu büyümeyi anlayabilmemiz için medrese heyetlerinin gelişmelerini bir bir incelememiz gerekmektedir. Böylece büyümenin nedenini ve topluma etkisini daha iyi anlamak mümkün olacaktır.

2.1.4.1. Pancab'daki Medreseler

Bu bölümde medrese sayılarındaki artışı medreselerin bağlı oldukları medrese heyetlerinin tercihlerine, yürüttüğü faaliyetlere göre incelemeye çalışacağız.

⁴¹QariAshfaq, Mumtahir, Dawat e İslami Darul Madina Lahore, in discussion with the researcher, on 8-5-2019.

⁴²Age s.2.

⁴³Jameel Malik, Colonialization of Islam: Dissolution of Traditional Institutions in Pakistan 198.

2.1.4.1.1. Deobandi Medreseleri

Pakistan'daki medrese sayısının artışı çok yüksek değildir. 1960'tan 1971 senesine kadar, sırasıyla 233'ten 292'ye çıkmıştır. On senede sadece 59 yeni medrese kurulmuştur. 1979 senesinde ise medrese sayısı 354'e çıkmış, 1971 senesine göre 62 medrese artmıştır. Ancak 1984 senesinde ise medrese sayısı 1097'ye ulaşmış, 5 sene (1979-1984) içerisinde 745 yeni medrese kurulmuştur. Görüldüğü gibi Deobandi medreselerinin böyle hızlı çoğalması da medrese sayısının ülke nüfusunun artışıyla orantılıdır söylemini-tezini çürütmektedir. Aksini yani medreselerin halkın ihtiyacından dolayı değil de başka amaçlar için birilerinin fonlamasıyla arttığını göstermektedir. Hatta medrese sayısındaki bu artışların çok fazla nüfuslu bölgelerde değil de az nüfuslu bölgelerde gerçekleşmesi de söylediğimizi pekiştirmektedir. 1971 senesinde Deobandi medreselerinin %60'ı Pancab'ın en kalabalık yerleşkelerindeyken 1979 senesinde ise sadece %56'sı; 1984 senesinde ise sadece %32 si bu bölgelerde kalmıştır. Pancab'daki Deobandi medreselerinin sayısındaki artış oranı ve kalabalık nüfuslu bölgelerden çekilmesi de göstermektedir ki bu bölgelerde yeni kurulan medreseler başka amaçlar için kurulmaktadır.

2.1.4.1.2. Barelvi Medreseleri

Pakistan'da 1960 senesinde 233 adet Barelvi Medresesi bulunmaktaydı. Ama tüm Pancab bölgesi için Barelvi Medresesi sayısı ancak 1971 senesinden sonra hesaplanabilmekte, ondan öncesine ait veriler bulunmamaktadır. Pakistan'da 1971 senesinde 123 Barelvi Medresesi bulunmakta ve bunların 93 tanesi (toplamin %76) de Pancab bölgesindeydi. 1979 senesinde ise bu sayı 267'ye çıkmıştır. Bunlardan 197'si (toplamin %74) Pancab bölgesinde bulunmaktaydı. 1984 senesinde ise Barelvi Medresesi sayısı 557'ye çıkmış, bunun 466 tanesi (toplamin %84) Pancab bölgesine yer almaktaydı. Bu sayılardan da anlaşılacağı üzere Barelvi Medreseleri nüfusun kalabalık olduğu bölgelerde artmaktaydı.

2.1.4.1.3. Cemaat-i İslami

Cemaat-i İslami 1941'de kurulduğundan beri siyasete dahil olmayı tercih etmiştir. 1983 senesinde de kendi medrese heyetini oluşturmuştur. Pakistan'da 1960 senesinde Cemaatü'l-İslam'a ait 13 medrese bulunmakta ve bunların 6 tanesi de Pancab bölgesinde yer almaktadır. 1971 senesinde ise 14 tanesi (toplamin %34) Pancab bölgesinde olmakla birlikte bu medreselerin sayısı 41'e çıkmıştır. 1979 senesinde medrese sayıları 57'ye çıkmış, 20 tanesi (toplamin %35) Pancab bölgesinde yer almıştır. 1984 senesinde ise sayıları 107'ye ulaşmış ve 37 tanesi (toplamin %35) Pancab bölgesinde faaliyetlerine devam etmiştir. Cemaat-i İslami Medreselerinin her ne kadar medrese sayısı kalabalık bölgelerde artıyor gözükse de sonraki bölümlerde neden Baloçistan bölgesinde daha fazla arttığını ayrıca ele alacağız.

Pakistan'daki Şia ve Ehli Hadis medreseleri de bölgelerdeki nüfus artışına orantılı şekilde büyüme göstermişlerdir.

2.1.4.2. NWFP (North-West Frontier Province) Khyber Pakhtunkwan Bölgesi

NWFP- (Kuzey Batı Yakası Eyalet) 1901 senesinde İngiltere tarafından oluşturulan bölgedir, ancak 2010 senesinde Khyber Pakhtunkwan bölgesi adı altında Pakistan devletinin sınırları içerisinde yer almıştır. Khyber Paktunkvan, Baloçistan bölgelerindeki medrese artışlarının nedenlerini araştırmak çok ilginç sonuçlar vermektedir. Ancak bu bölgedeki artışların nedenleri incelenirse neden medrese sayılarının 1979-1984 arası yıllarda çok hızlı artış yaşadığını anlayabiliriz.

Üstte de söylendiği gibi Deobandi Medreselerinin sayılarının artışı sadece Khyber Paktunkvan bölgesinde yaşanmıştır. 1971 senesinde bu bölgede 62 Deobandi medresesi varken 1979 senesinde 69'a çıkmış, 1984 senesinde ise 108'e ulaşmıştır. Toplamda tüm Pakistan'da bu senelerde Deobandi medrese sayısı sırasıyla 292, 354 ve 1097'dir.⁴⁴

1960 senesinde Cemaatü'l İslam'ın bu bölgede sadece 2 adet medresesi olmak üzere, toplamda 13 medresesi bulunmaktadır. 1971 senesinde ise Khyber Paktunkva'daki medrese sayısı 5'e çıkmış toplamda ise 41 olmuştur. 1979 senesine gelindiğinde ise bu bölgede Cemaatü'l İslam'ın medrese sayısı 21'e yükselmiş toplamda da 57 adet olmuştur. 1984 yılında bölgedeki sayıları 41'e çıkmış toplamda ise 107'ye ulaşmıştır.⁴⁵ 1984 yılında Cemaatü'l İslam'ın Pancab bölgesinde sadece 37 adet medresesi bulunmaktaydı. Bu bölgelerdeki artış oralarının da gösterdiği gibi Cemaatü'l İslam'ın Afgan mülteciler üstünde etkilerinin büyük olduğu söylenebilir.

2.1.4.3. Baloçistan

Baloçistan bölgesindeki medreselerin artışlarına bakarsak sadece bazı medreselerin artış gösterdiğini görebiliriz. Baloçistan, ülkedeki en az nüfuslu yerleşke olmasına rağmen Deobandi Medreseleri bu bölgede sayıca çok fazla artış göstermiştir. Bölgedeki Barelvi Medreselerinin iki katından daha fazla artış göstermiştir. Baloçistan'da 1971 senesinde sadece 14 adet Barelvi Medresesi bulunurken, 15 adet Deobandi Medresesi bulunmaktadır. 1979 senesinde ise bölgedeki Barelvi Medresesi sayısı 12'ye düşerken Deobandi Medresesi sayısı 20'ye çıkmıştır. 1984 senesinde ise Barelvi Medresesi sayısı 23'e

⁴⁴Uzma Azhar, Islamic Education A Brief History of Madrassas with comments on curricula and current pedagogical practices (March 2003), at schools.nashua.edu/myclass/fenlonm/block1/Lists/DueDates/attachments/10/madrassas 12.8.2019.

⁴⁵Uzma Azhar, Islamic Education A Brief History of Madrassas with comments on curricula and current pedagogical practices (March 2003), at schools.nashua.edu/myclass/fenlonm/block1/Lists/DueDates/attachments/10/madrassas 12.8.2019.

yükselirken Deobandi Medresesi sayısı 163'e çıkmıştır. 5 sene içinde bölgedeki Deobandi Medreselerinin sayısı %800 artış göstermiştir.⁴⁶

Cemaat-i İslami medrese sayılarına bakarsak, ne kadar bölgelerdeki nüfus artışıyla orantılı olarak artsa da Khyber ve Baloçistan bölgesindeki çalışmalarına önem verdiği bariz bir şekilde gözükmektedir. 1960 senesinde Cemaatü'l İslam'ın tüm ülkede sadece 13 medresesi bulunmakta, bunların da sadece 2 tanesi Baloçistan bölgesinde yer almaktadır. Aynı senede Baloçistan'da sadece 1 tane Barelvi Medresesi bulunmaktaydı. 1971 senesinde Cemaatü'l İslam'ın medrese sayısı 41'e çıkmış Baloçistan'daki medrese sayısı ise 5'e yükselmiştir. 1979 senesinde Baloçistan'daki Cemaatü'l İslam'ın medrese sayısı 6'ya yükselmiş, 1984 senesinde ise iki kat artarak 13'e ulaşmıştır.

Barelvi Medreselerinin artışına bakarsak 1971 senesinde Baloçistan'da 14 adet medresesi varken 1979'da bu sayı 12'ye inmiştir. 1984 senesinde ise 23 adet Barelvi Medresesi bulunduğu görülmektedir.⁴⁷

Khymer ve Baloçistan bölgesindeki tüm cemaatleri karşılaştıracak olursak 1979-1984 arasında Cemaatü'l İslam ve Barelvi Medreseleri sayıca ikiye katlanırken bahsedilen zaman diliminde bu bölgelerde normal dışı bir nüfus artışı olmamasına rağmen Deobandi medreseleri ise %800 artış göstermiştir. Sayıların da gösterdiği gibi çok fazla artan medreselerde öğretmenler idarecilerin de artmasına rağmen Baloç öğrencilerinin sayısında hiç artış olmamıştır. Karşılaşılan bu durum bölgede yeni kurulan medreselerin daha çok Afgan mülteciler için hizmet verdiğine işaret etmektedir.⁴⁸

Baloçistan bölgesindeki medrese artışlarının ana sebebi bölgede bulunan Afgan mültecileridir. Hatta bu medrese sayıları oradaki gerçekleri yansıtmamakta, çünkü kayıtsız olarak açılan ve faaliyet yürüten pek çok medresenin o bölgede bulunduğu düşünülmektedir. Bu medreselerden medrese heyetinin de hükûmetin de haberi olmamıştır. O yıllarda hükûmetin toplumsal dönüşüm ya da medreselerin yönetimini kontrol altında tutmak gibi bir politikası bulunmamaktaydı.

Söz konusu medreselerin fonlanması olunca, Pakistan tarihinde değişik düzenlemeler bulunmaktadır. 1960'larda Milli Eğitim Komisyonu'nun rehberliği altında Ayub Khan hem resmi eğitim sektöründe hem de medrese eğitimi sektöründe birtakım düzenlemeler yapmıştır.⁴⁹ Medrese kurucuları da bir araya gelerek bazı kararlar almışlardır. Bu düzenlemeler hem medreselerin yönetim mekanizmasını hem müfredatını hem de mali sorunlarını ele almıştır. 1960'lardan önce medreseler, bağışları sadece kırsal bölgelerden toplayabiliyorken bundan sonra büyükşehirlerdeki zengin tüccarların da medrese

⁴⁶An artist with new ideas. Title given to it by Jameel Malik in, s 197.

⁴⁷Age s.197.

⁴⁸Fazal-ur-Rahim Khan Marvat has discussed, in detail how Afghan Refugees were transformed into Mujahideen through such places, in his book, Fazal-ur-Rahim Khan Marvat, Parvez Khan Toru, From Muhajir to Mujahid: Politics of War through Aids

⁴⁹Ministry of Education, Government of Pakistan, Report of the Commission on National Education: January-August 1959 Karachi: Government of Pakistan Press, 1961.

yönetimine dahil olabilmelerine izin verilmiştir.⁵⁰ Bu sebepten dolayı büyümekte olan şehirlerdeki medrese sayısı hızlıca artmıştır. 1980'lerde de aynı şekilde hem nüfus artışı olmuş hem de medrese sayılarında artış olmuştur. Medrese sayısındaki artışın başka bir sebebi de bu yıllarda devlet okullarının halkın tüm isteklerini karşılayamamasıdır. Bu zaman dilimi, sosyal devletin geri çekildiği, özel kurumların ve NGO'ların çoğaldığı ve devletin karşılayamadığı taleplerin NGO'lar tarafından doldurulmaya çalışıldığı yıllar olmuştur.⁵¹

'Pakistan'daki Hayırlar (bağışlar): isimsiz(anonim) bağış toplama girişimi' raporuna göre halkın bağış yapması hem sosyal hem de dini bir vecibe olarak görülmektedir.⁵² Karaçi Müftüsü Sayid Sehriyar Dawoodi'nin dediğine göre bağış yapan insanlar hiçbir şekilde isimlerinin zikredilmesini istememektelerdi. Bağış toplamada medresenin ulemalarının rolleri çok büyüktür. Ulemaların itibarlarına, tanınmışlık, benimsenmişlik derecelerine göre bağışlar çoğalabilir ya da azalabilirdi.⁵³ Ulemaların yaşam biçimleri herkes tarafından incelenebilecek şekilde şeffaf olmalıydı. Pakistan'daki Camilerin de sosyal hayatta büyük rolleri vardı. Ayrıca ülkedeki halkın dine bağlılık derecelerine göre de medreselerin bağışları artabilir ya da azalabilirdi. Medreselerde yolsuzluk ya da bağışların çar-çur edilmesi minimum derecedeydi, çünkü bağışçılar gözle görülür hizmet alamadıkları zaman bağışlarını kesebilmekteydiler.⁵⁴

Ulemaların toplumdaki itibarları, statüleri medreselerin hem mali sorunlarını hem toplumsal sorunlarını çözmelerinde ana unsurdur. Ulemaların itibarları ve toplumun dinini yaşama derecesi medrese fonlamasının miktarını belirlemektedir. Medreseleri faaliyet alanlarına göre sınıflandırmak onları tanımamızı kolaylaştırmaktadır.

2.1.5. Medrese Sisteminin Yeniden Yapılandırılması (Reforme Etme)

Devlet, medrese sistemini birkaç kez reforme etme çabası göstermiş, bu çabaların bazıları bir miktar başarılı olmuşsa da bazıları hiçbir şekilde ulemalar tarafından kabul edilmemiş, hatta dinlenmemiştir.

Pakistan'daki eğitim politikaları incelendiğinde maalesef hiçbir zaman medrese eğitime yeterince önem verilmemiştir. Ülkedeki eğitim politikaları genellikle genel eğitim sistemine ve devlet eğitim kurumlarına yönelik olmuştur. 1947 senesinden beri ülkedeki eğitim politikalarının odak noktası yerel eğitim sisteminin milliyetçilik unsurlarına, öze dönüşe özellikle de modern hayatta iş bulabilecek bi-

⁵⁰Mumtaz Ahmad, Madrasa Education in Pakistan and Bangladesh at, http://www.globalwebpost.com/farooqm/study_res/bangladesh/mumtaz_madrassah.pdf 16.8.2019.

⁵¹ Khalid Rahman and R. Bukhari, quoted in, Sajjad, Madrasas in Pakistan: thinking beyond terrorism-based reforms.

⁵²Philanthropy in Pakistan: A Report of the Initiative on Indigenous Philanthropy", Aga Khan Development Network, August 2000, sec. 4, p. 44, quoted in, ibid.

⁵³Mufti Sayid Sehriyaar Dawoodi of Jamia Binoria Karachi, quoted in, Zofeen Ebrahim, Religious Schools - Boon or Bane? at, <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=41714> 16.8.2019.

⁵⁴Sajjad, Madrasas in Pakistan: thinking beyond terrorism-based reforms.

reyler yetiştirmeye yönelik olmuştur. Ancak, bütün bu işlemlerin hepsi İslamî bakış açısıyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.⁵⁵

Pakistan'daki akademisyenler dahil pek çok kimse medreselerin asıl ne iş ile meşgul olduklarından bîhaberdir.⁵⁶ Aşağıda devletin medrese eğitim sistemi üzerindeki politikaları ve stratejileri ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

2.1.5.1. 1959 Milli Eğitim Komisyonu

Pakistan Devleti'nin kuruluşundan sonra ilk eğitim sistemini araştırma çalışması Ayub Khan tarafından yaptırılmıştır. 30 Aralık 1958 senesinde ise aynı kişi tarafından Milli Eğitim Komisyonu oluşturulmuştur. Komisyon ilk raporunu 1959 Ağustos ayında sunmuştur.⁵⁷ Raporda Tıp eğitime, eğitim kurumlarının yasal olması konusuna, özel eğitim kurumlarının olmasına, okullardaki cinsiyet eşitliği konusuna ve yüksek eğitim konularına genişçe yer verilmiş, önemi vurgulanmıştır. Aynı rapor ülkedeki her bireyin zorunlu dini eğitime tabi tutulmasını da içermektedir.⁵⁸ Raporda medrese eğitimi için sadece 2 sayfa ayrılmış ve 10 adet tavsiye verilmiştir.

“Medrese eğitimindeki İslam dini öğretileri ders zamanı tüm ders zamanının %75'ini geçmemeli, 15-17 sene olan medrese eğitimi, hatta en yüksek medrese eğitimi bile üniversite giriş sınavını geçebilecek bilgi sağlamamaktadır.”⁵⁹

Medrese eğitmeninin modern dünya taleplerine cevap verebilecek talebeler yetiştirmeleri için komisyon bazı düzenlemeler getirmiştir.⁶⁰

“Mekteplerin, medreselerin, Daru'l Ulumların ilköğretim müfredatları geniş tutulmalı, öğrencilerin mesleki hayatlarında da kullanabilecekleri vasıfları kazandıracak teknik, mesleki dersleri de içermelidir.”⁶¹

Bu tür tavsiyeler, sanki medreselerin modern toplumun isteklerine, modern dünyaya uyamayan talebeler yetiştirdiği anlamı içerdiği için bazı ulemaların küsmelerine neden olmuştur. Bu nedenle bazı ulemalar yapılması ve uyulması gereken müfredatları uygulamaktan geri durmuşlar bu da yeni düzenle-

⁵⁵Anjum Rehmani, Pakistan Main Taleem: Aik Tahqeqi Jaizaa (Lahore: Pakistan Writers Cooperative Society, 2006.) s 143-210.

⁵⁶ Christopher Candland, Pakistan's recent experience in reforming Islamic Education, at <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/FinalPDF.pdf> .12.8.2019.

⁵⁷Ministry of Education, Government of Pakistan, Report of the Commission on National Education Karachi: Government of Pakistan Press, 1961.

⁵⁸Ministry of Education, Government of Pakistan, Report of the Commission on National Education Karachi: Government of Pakistan Press, 1961). s211-215.

⁵⁹Ministry of Education, Government of Pakistan, Report of the Commission on National Education Karachi: Government of Pakistan Press, 1961. s. 285.

⁶⁰Age 287.

⁶¹Ministry of Education, Government of Pakistan, Report of the Commission on National Education Karachi: Government of Pakistan Press, 1961). s 287

melerin fayda yerine zarar getirmesine yol açmıştır. Ayrıca komisyon, medreselerin uyması gereken ölçüleri de çizmiştir.

“Medreselerin yeniden yapılanması gerekiyor onun için komisyonun koyduğu müfredata uymaları lazım, günümüzdeki karmaşık toplumun rasyonel aklını kabul edebileceği şekilde İslam dini eğitimlerini yeniden yapılandırmalıdır.”⁶²

Ülke, Britanya kontrolü ve etkisi altındayken medrese eğitimini Britanya eğitim sistemine dönüştürme çabaları olmuştur. Üstelik bu kural koyucuların hiçbir medreseler ile alakası olmayan hatta ruhban sınıfla bile alakası olmayan Britanya temsilcisi hükûmetin atadığı sivil bireylerden oluşmaktaydı.⁶³ 1959 milli eğitim komisyonunun en büyük başarısı sömürge zamanında hep “onlar” olarak bahsedilen ulema sınıfına “biz”, “bizim” duygusunu aşılmasıydı. Ayub Kan ne kadar eğitim sistemini iyileştirmeye çabalasa da ülkede mevcut hükûmeti oluşturan siyasi görüşü etkileyememiş, siyasetçilerden de yeterli desteği alamamıştır. Bundan dolayı önerilen tekliflerin uygulanması ulemalara kalmış, onlar da yeni müfredatın istedikleri yerlerini uygularken istemedikleri yerlerini uygulamamıştır. Bu oluşum daha çok ulemanın sıcak baktıkları siyasi partilerin görüşleri çerçevesinde gerçekleşmiştir. Siyasete karışma taraftarı olmayan medreseler ise hiçbir reforma ehemmiyet vermemişler, eskiden olduğu gibi kendi müfredatlarına devam etmişlerdir.

2.1.5.2. Temmuz 1969 Yeni Eğitim Politikası Önergesi

1969 senesinde Pakistan devleti Cumhurbaşkanı Muhammed Ayub Kan, yeni eğitim politikası oluşturmaları için yeni bir komisyon tayin etmiştir. Bu yeni komisyon hava kuvvetleri mareşali Noor Kan başkanlığı altında oluşturulmuştur. Hatta “1969 Noor Kan Komite Raporu” olarak bilinmektedir. Bu raporda ülkedeki eğitim sistemi en ince detaylarına kadar incelenirken medrese eğitim sistemi üzerinde durulmamıştır. Medrese eğitimi politikaları için tüm raporda sadece bir sayfa ayrılmıştır.⁶⁴ Bu bir sayfalık bölümde de medrese eğitimi için verilen öneriler şu şekildedir;

- Doğu Pakistan bölgesinde olduğu gibi Batı Pakistan bölgesinde de medrese eğitimi heyeti oluşturulmalıdır.
- Medrese sertifikalarına devlet okulu sertifikalarıyla aynı denklik verilmelidir.
- Medreselerde dini eğitimin yanında Matematik ve fen bilimleri dersleri de verilmelidir.
- Ülkede siyasi stabilite sağlanamaması ve iktidar değişikliği olmasıyla bu öneriler de uygulamaya geçirilememiştir.

⁶²Age s. 288

⁶³Ministry of Education, Government of Pakistan, Report of the Commission on National Education Karachi: Government of Pakistan Press, 1961).s 287.

⁶⁴Government of Pakistan, Proposals for a New Educational Policy: July 1969 (Islamabad: Ministry of Education and Scientific Research, 1969.) s 13-14.

2.1.5.3. 1972-1980 Eğitim Politikası

1972-1980 yılları arasında, eğitim politikalarında medrese eğitimi üzerinde hiç durulmamıştır.⁶⁵ Bu eğitim politikası sadece genel devlet eğitim sisteminin iyileştirilmesi üzerinde durmuştur. Genel eğitim sisteminin yeniden yapılanmasına ve yönetilmesine odaklanılmıştır.

2.1.5.4. 1978 Milli Eğitim Politikası

1977 ekim ayındaki eğitim konferansında zamanın Cumhurbaşkanı General Muhammed Zia Ul Hak ülkedeki eğitim sisteminin reforme edilmesi önerisinde bulunmuştur. Bu önerinin ardından 1978 senesinde yeni eğitim politikası hazırlanmıştır. Bu eğitim politikası da medrese üzerinde pek durmamış, sadece genel eğitim sistemi üzerinde durmuştur. Zaten yürürlükte olan medrese eğitiminin devam ettirilmesiyle birlikte medrese eğitim sistemini yönetmek için ayrıca yeni bir komisyon kurulması kararı alınmıştır.⁶⁶

2.1.6. 1979 Pakistan'daki Milli Medreseler Komitesi

Medreseler için ayrıca bir komisyon ilk kez 1979 senesinde General Zia Ul Hak tarafından “Pakistan'daki Milli Medreseler Komitesi” adı altında oluşturulmuştur.⁶⁷ Bu komitenin raporuna da “Halepota Raporu” denilmiştir, komiteye başkanlık eden Abdul Vahid Halepota'nın adına kurulmuştur. Medreselerin verimliliğini artırmaya yönelik politikaların geliştirilmesi için kurulan komite 15 ulemadan, 8 eğitimciden, 4 profesörden, 5 okul müdüründen, 3 araştırma enstitüsü başkanından oluşmaktaydı.⁶⁸ Komitenin asıl amacı medrese eğitiminin her düzeyinde eğitim sistemini iyileştirmektir. Komitenin çalışmaları medrese eğitim sistemini biraz da olsa iyileştirmeye sebep olmuştur. Medrese Heyetleri biraz daha etkili hale gelmişler ve medrese mezunlarına da İslami çalışmalar yüksek lisans diplomasına eşit olan denklik kazandırılmıştır. Ama bu komisyondan önce de ülkede diğer devlet okulları ile aynı denklikte mezuniyet belgesi verebilen medreseler de bulunmaktadır. Bu medreselerin 7'si Pencab bölgesindeyken diğer 3 tanesi de Sind bölgesinde yer almaktadır. Medreselerin etkinliğine bölgesel bazda baktığımız zaman daha kalabalık nüfuslu bölgelerdeki medreselerin eğitimi daha yüksek eğitimlere denk belgeler verebilirken kırsal bölgelerin dereceleri daha düşüktür.⁶⁹

⁶⁵Age s 3.

⁶⁶Government of Pakistan, The Education Policy 1972-1980 (Islamabad: Ministry of Education, 1972.) s01-45.

⁶⁷Government of Pakistan, National Education Policy; Salient Features (Islamabad: Ministry of Education, 1978.)

⁶⁸Ministry of Religious Affairs and Minority Affairs, Government of Pakistan, Notification No 3/6/Secy/78. Islamabad, 17th January, 1979.

⁶⁹Government of Pakistan, Report Qaumi Cometi Barai Deeni Madaris Pakistan, (Islamabad: Ministry of Religious Affairs, 1979.) 194-197.

Halepota Raporu medreselerin eğitim müfredatı yanında medrese binaları, medreselerde olması gereken araç-gereçler, medrese yurtları ve mali güçleri hakkında da önemli önergeler içermektedir. Bu önergelerin asıl amacı medreseleri asıl kuruluş sebebi olan dini eğitimi verebilmelerinin yanında dinamik, çağın gerisinde kalmayan eğitim kurumları haline getirmektir. Bu komitenin amaçlarından biri de diğer devlet okullarındaki, kolejlerindeki dini eğitimin de artırılmasını sağlamaktır. Niyetleri öğrencilerin sadece sınavı geçmek odaklı değil de bilgiyi arayanlar olmalarını sağlamaktır.⁷⁰

Komitenin amacının medreselerdeki verimliliği artırmak olduğu söylenebilir. Bu yönde yaptıkları önergeler de toplumdaki tüm cemaatlerin ulemaları tarafından kabul edilmiştir. Aşağıda bu önergeler en ince detaylarına kadar işlenmiştir.

2.1.6.1. Önerilen Medrese Müfredatı

Medreselerde halihazırda öğretilen dini konularla birlikte; Komite aşağıdaki konuların öğretilmesini tavsiye etmiştir.⁷¹

Tablo 2.13. 1979 Komitesi tarafından önerilen medrese müfredatı (Halepota Raporu)⁷²

Sıra No	Seviye	Sınıf	Denklik	Süresi	Genel Dersler
1	İlkokul	İbatdaia	İlkokul	5 sene	Urdu dili, matematik, sosyal bilimler, fen bilimleri
2	Ortaokul	Mutewasita	Önlisans (Matriculation)	5 sene	Genel matematik, genel bilim, Pakistan tanıma dersleri, ingiliz dili
3	Mezuniyet	Alia	Lisans-BA	4 sene	İktisat, siyasal bilimler, ingiliz edebiyatı
4	Yüksek	Takhasus Alima	Yüksek lisans- MA	2 sene	İslam çalışmaları, medrese ve normal üniversite müfredatı aynı olmalı

Halepota Raporu'na göre medreselerin nizami dersleri tüm zamanın %66'sını oluşturmalı, normal okul dersleri ise tüm zamanın %33'ünü oluşturmalıydı. İlkokul ve Ortaokul zaman süresi 5er sene olarak belirlenirken Lisans-BA öğretim süresi 8 seneden 10 seneye çıkarılmıştır. Komite medrese eğitimi alan talebelerin de toplumda diğer devlet okullarından mezun olan talebeler kadar iş bulabilmelerini tutunabilmelerini sağlamayı amaçlamıştır. Medreselerde devlet okullarına yakın müfredatın belirlenmesi, eğitim sürelerinin düzenlenmesi, sınav sisteminin düzenlenmesi talebelerin devlet okullarından alınan diplomalara denk diploma alabilmelerini sağlamıştır.⁷³ Rapor normal üniversitelerdeki İslam çalışmaları bölümlerinin müfredatının, eğitim süresinin medreselerdeki eğitime mümkün olduğunca

⁷⁰Age s. 50.

⁷¹Government of Pakistan, Report of Qaumi Cometi Barai Deeni Madaris Pakistan 65-66.

⁷²Age s. 65-66.

⁷³Age s. 65-66.

yakın olmasını sağlamıştır.⁷⁴ Rapor her sınıfın okul müfredatlarını da birer birer incelemiş ve düzenlemeler getirmiştir.⁷⁵

2.1.6.2. Medrese Sistemi

Halepota Raporu “Dini Medreseler Milli Merkezi” oluşturulmasını önermiştir. Bu merkezin görevleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır;⁷⁶

- Her seviye (Mutwasita, Alia ve Takhasus) sonunda bitirme sınavları olmalıdır.
- Sonuçlar açık ilan edilmelidir.
- Seviyeler sınıflara ayrılmalıdır.
- Müfredatı yayınlanmalı ve revize edilmelidir.

Merkez’in 3 senede bir değişmek suretiyle 18 üyeden oluşması planlanmıştır.

Tablo 2.14. Dini medreseler milli merkezi üyelerinin bileşimi

Sıra No	Üye ünvanı	Ait olduğu kurum	Gücü
1	Başkan	Akademisyen	1
2	Başkan yardımcısı	İdari görevli	1
3	Üye	Deobandi	3
4	Üye	Barelvi	3
5	Üye	Ahl Hadis	3
6	Üye	Shia	3
7	Eğitim bölümü başkanı	Resen (Ex officio)	1
8	Dini işler başkanı	Resen (Ex officio)	1
9	YÖK üyesi	Resen (Ex officio)	1
10	Yönetim Kurulu Başkan Arası Komite	resen (Ex officio)	1

Kaynak: Government of Pakistan, Report of “Qaumi Cometi Barai Deeni Madaris Pakistan”.

Başkan Halepota dahil, bu üyelerin tamamı tayin edilmiştir.

2.1.6.3. Medreselerin Refahı

Halepota Raporu’nda medreselerin eğitim verdikleri binaların iyileştirilmesi için de düzenlemeler yapılmıştır. Komisyon Medreselerin daha verimli eğitim verebilmeleri için istedikleri binaların verilmesine, her medresenin kendi donanımlı kütüphanesini oluşturmasına olanak tanımıştır. Komisyonun istediği, medreselerin de diğer devlet okulları kadar kaliteli eğitim vermelerini sağlamaktır.⁷⁷

⁷⁴Age s. 147-155.

⁷⁵Ibid 90.

⁷⁶Government of Pakistan, Report of Qaumi Cometi Barai Deeni Madaris Pakistan 90-91.

⁷⁷Government of Pakistan, Report of Qaumi Cometi Barai Deeni Madaris Pakistan .97-109.

Dönemin Cumhurbaşkanı General Zia-Ul-Haq komisyonun önerdiği önerenin hayata geçirilmesi için önemli adımlar atmıştır. Bunların en önemlisi 1982 senesinde YÖK'e bağlı üniversitelerdeki İslam Çalışmaları yüksek lisans diploması ile medreselerin "Shahadat Almia' Takhasus" eğitiminin mezuniyet diplomasının denk hale getirilmesiydi.

2.1.7. Ağustos 2001 Pakistan Medrese Heyeti Kuralları, Dini Medreselere Kaydolma ve Yönetmelik Kuralları

2001 senesinde General Pervez Müşerref "Pakistan Medrese Heyeti Yönetmeliği'ni (Model Dini Medresenin Kurulması ve Uzantıları)" yürürlüğe koymuştur. Haziran 2002 senesinde ise ikinci "Dini Medrese Yönetmeliği'ni (Düzenlemeler ve Kontrol)" yürürlüğe sokmuştur.

Pervez Müşerref taraftarları zaten 2001 senesinde yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce de aynı şeylerden bahsetmeye başlamışlardı. "Hükûmet dini medrese eğitimini devlet okulları eğitimiyle aynı yapmaya çalışıyor onun için medrese müfredatını, eğitim yöntemlerini değiştirecektir. Böylece medrese mezunlarının da sadece dini bilgiliye sahip bireyler olmasını değil de toplumda kaliteli birer lider olabilmelerini sağlayacaktır."⁷⁸ Christopher Candland şöyle yazmıştır;

"Bazı yöneticilerin hesaplarına göre Tanzimat İttihad Dini Müderrisler Derneği'ni 15 000 adet müderris temsil edecektir. Ve bunların çoğu kendi medreselerinde ya öğretmenlik ya da müdürlük görevlerini üstlenmektedirler."⁷⁹

Ama gerçekler Christopher'ın yanlış olduğunu göstermektedir. Tanzimat İttihadı Dini Müderrisler Derneği'nin başkanı Mevlana Salem Ullah Kan "El Müderris el Arabia" Derneği'nin de başkanıdır. En fazla kayıtlı medrese "El Müderris el Arabia" Derneği'nin bulunmaktadır. Profesör Mufti Muneeb-ur-Rahman, Sunni Tanzim Medresesi'nin başkanı aynı zamanda Tanzimat İttihad Dini Müderrisler Derneği'nin de Nazim Ala'sıdır.

Qari Muhammad Hanif Jalandhri, "El Müderris el Arabia" Derneği'nin Nazim Ala'sı ve Tanzimat İttihad Dini Müderrisler Derneği'nin de fahri ortağıdır. Üstteki dernek başkanlarının koltuklarının çok rahat olduğu Pakistan'daki medreselerden haberi olan herkes tarafından bilinmektedir. Ancak çok az bilgisi olan kişiler bu başkanların toplum üzerindeki etkisinin az olduğu kanısına varabilir. Tanzimat İttihad Dini Müderrisler Derneği'nin diğer üyeleri de başka derneklerin ya başkanları ya da Medrese-

⁷⁸Dr, Mahmood Ahmad Gaazi, address, on 3-Aug- 2000, quoted in, Quarterly IPS haber(July-September 2000) Institute of Policy Studies, Islamabad, s 3 .

⁷⁹ Christopher Candland, "Pakistan's Recent Experience in Reforming Islamic Education 158,at <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/FinalPDF.pdf>, 8..25.2019.

ler Heyeti üyeleridir. Görüldüğü gibi piyasada konuya hakim olmayan araştırmacıların görüşleri çok dolaşmaktadır.⁸⁰

2.1.8. Monologlar

Medrese düzenlemeleri için devletin yönergelerinin dışında medrese yöneticilerinin de özel girişimleri olmuştur. Bazı medrese yöneticileri talebeleri için medrese eğitimi dışında da devlet okullarının müfredatlarını özel dersler özel hocalar tutarak öğretmeye çalışmaktadırlar. Medreselerin çoğu zaten devletin koyduğu yönetmeliklere uygun şekilde devlet okullarında okutulan müfredatı okutmaktadır.

Araştırmacı tarafından bizzat ziyaret edilmiş, yerinde inceleme ve araştırma yapılmış medreselerin eğitim sistemleri hakkında ise şu bilgiler elde edilmiştir.

2.1.8.1. El Medine İslamik Üniversitesi

Üniversite bünyesinde genel eğitim verilen sınıflar bulunmaktadır. Talebelerin Üniversite’de master derecesine kadar okuyabilecekleri kendi okulları ve liseleri bulunmaktadır. Talebelerin lisans derecesinden mezun olmalarını yeğlemektedir. Günlük ders programlarında hem genel dersler hem de nizami dersler yer almaktadır.⁸¹

2.1.8.2. El Rahim Üniversitesi

Üniversite El Müderris El Arabia vakfı altında Faysalabad şehrinin ilçesinde kurulmuştur. Yeni kurulmasından dolayı daha yüksek eğitim kurumları bulunmamaktadır.⁸² Çok fazla tanıtımı yapılmaktadır. Medrese eğitimi, bilgisayar derslerini ve İngilizce derslerini içermektedir.⁸³ Mutwasita-ortaokul seviyesindeki talebeleri akışkan bir şekilde İngilizce konuşabilmektedir. Hafızlık okuyan talebeleri sadece Ortaokul seviyesinde bulunmaktadırlar. İlk senelerinde İngiliz dili okutulmakta, ikinci senelerinde Arap dili; üçüncü senelerinde ise bilgisayar dersleri okutulmaktadır.⁸⁴ Buradan mezun olan talebeler sonra Faysalabad şehrinde bulunan kardeş kuruluşları olan Daru’l Kur’an Üniversitesi’ne gönderilmektedirler.

⁸⁰ Aşgadaki merkezlere ziyaret ederek bilgi topladık.

⁸¹ <https://tanzeemulmadaris.com/NizamUIMadaris.aspx> 8.10.2019.

⁸² Camia Al Raheem, Millat Town, University Block, Millat Road Faisalabad. For details please visit the official website of the Madrassa, www.alraheem.org.

⁸³ www.alraheem.org at 8.10.2019.

⁸⁴ Camia Al-Raheem, ziyaret etti 8.12.2019 ve bilgileri topladık.

Asıl amaçları (diğer medreselerde olmayan) mezunlarının hem İngilizce bilmelerini hem bilgisayar bilgisine sahip olmalarını sağlamaktır. Böylece İngilizce konuşulan bölgelerdeki İslam’a davet sürecine katkıda bulunabilecek bireylerin yetişmelerine katkı sunmaktadır.

2.1.8.3. İmam Buhari Uluslararası İslam Üniversitesi

Üniversite, El Müderris El Selefiye Vakfı ile bağlantılı olarak kurulsada sonradan bünyesinde kendine özgü yenilikler düzenlemeler yapmıştır. Eğitim sistemi üç kısımdan oluşmaktadır. Lisesi “İmam İbn Temih Lisesi” Gujranvala Ortaokul eğitimi ile ilişkilidir. “El Harmain Sanat Koleji, Ticaret ve Bilgisayar Bilimleri”, Lahor’daki Punjab Üniversitesi ile ilişkilidir ve üçüncü kısım üniversitesidir. Tüm eğitim kurumlarında hem dini dersler hem de genel dersler verilmektedir.⁸⁵

2.1.8.4. Lahor Şehrindeki El İslam Üniversitesi.

Üniversite El Müderris El Selefiye Vakfı ile bağlantılı olarak kurulmuştur. “Lahor Sosyal Bilimler Enstitüsü” adı altında kurulmuştur. İçinde bulundurduğu tüm dallarda lisans ve yüksek lisans eğitimleri bulunmaktadır.⁸⁶ Bölümlerinde hem dini eğitim hem genel eğitim verilmektedir. Ve bünyesinde çok büyük bir kütüphane bulunmaktadır.

2.1.8.5. İslamia Davet Merkezi ve Taiba Merkezi

Üniversite El Müderris El Selefiye Vakfı ile bağlantılı olarak kurulmuştur ama kendine has sınavlama sistemi bulunmaktadır. Hem dini eğitim hem genel eğitim hem de fizik ve kültür dersleri vermektedir. Hafız Said ve Hafız Abdul Salam Bin Muhammad Bhutvi tarafından kurulmuştur. 300’den fazla sayıda bağlı medrese ve mektepleri vardır. Kendine has Urdu dilinde dini vaaz derslerinde okutulan kitapları bulunmaktadır. Kitabın içeriği, dinin selefilere göre yorumlarından ibarettir. Talebeler Medreseler Heyeti’nin final sınavlarına girmek zorundadırlar. Bu medreseyi diğer medreselerden ayırtıran özelliği hem talebelerin hem de öğretmenlerin fizik ve kültür dersleri almak zorunda olmalarıdır. Yapılan sınavlar dışardan gelen hocalar tarafından okunmaktadır.

Medresenin yurt sistemi, yurtlardaki mutfak sistemi çok iyi derecede organize edilmiştir. Öğretmenler ve aileleri için de kampüs içerisinde lojmanlar bulunmaktadır. Öğrencilerin talim-terbiyesi ön planda

⁸⁵Prospectus, Imam Bukhari International Islamic University, Motra, Daska, District Sialkot

⁸⁶ Information circulated in -Monthly Mohadis, an Urdu publication of the Jamiya. It has affiliation, and equivalence agreements, with Imam Muhammad Bin Saud University Riyadh, Saudi Arabia.

tutulmaktadır. Yurttaki öğrencilere cinsi tacizlerin yaşanmaması için özel dersler de verilmektedir.⁸⁷

Bu medrese, diploma verebilecek bağımsız kuruluşlar arasına girmeye hak kazanabilecek derecededir.

Bağımsız diploma verebilecek medreseler arasında Dr. Tahir Ul Qadri'nin medresesi Minhaj Ul Quran genel eğitim ile dini eğitimi çok iyi harmanlayan medreseler arasındadır. “Şahadet Almia” derecesini aşabilmeleri için öğrenciler 14 senelik eğitim aldıktan sonra final sınavını geçmeleri gerekmektedir.

Muhammed Bera Gavsının medresesi de genel eğitim ile dini eğitimi çok iyi harmanlayan medreseler arasındadır. “Şahadet Almia” derecesini aşabilmeleri için öğrenciler Sargodha Üniversitesi'nin final sınavını geçmeleri gerekmektedir.

Anlattığımız medreseler ülkedeki medreselerin çok az bir kısmıdır, sadece ülkedeki yeni trend medreseler hakkında ön bilgi olması açısından eklenmiştir. Ülkede aynı şekilde genel eğitim ile din eğitimi çok iyi harmanlayan binlerce medrese bulunmaktadır.

Çok fazla düzenlemeler olmasına rağmen ülkedeki medrese eğitimi çok değişmemiştir, bunun en önemli sebeplerinden biri devlet kurumları ile medrese yöneticileri arasındaki güvensizliktir. Medreselerin çoğu hala daha toplumdaki yenilenmelere kapılmamak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bundan dolayı da devletin getirmiş olduğu yönetmelikler uygulamaya geçirilmede yeterince başarılı olamamaktadır.

Asıl problem modernizm ile yerel kültürler arasında yaşanmaktadır. Bazı araştırmacılara göre bu ikisi arasında trade-off bulunmaktadır, birisinin büyümesi muhakkak diğerrinin aleyhine olmaktadır. Hatta modernizm çok fazla dayatılırsa yerel kültürler kaybolmanın eşiğine gelecektir. Marks, Weber ve Hegel de böyle düşünen araştırmacılar arasında bulunmaktadır.⁸⁸

Eğer bu trade-off gerçekten bulunuyorsa o zaman medreselerin reformları uygulamaması takdire şayandır diyebiliriz. Çünkü medreseler bulundukları halkın kültürüyle, örf adetleriyle iç içe gelişmiştir. Britanya sömürü yıllarından beri modernizm batılılaşma ile eşit algılanagelmektedir.

“1961 Watt'ın dediğine göre Müslüman bölgelere batılılar iki türlü düşünce şekli getirdiler: Dinî ve seküler. Medrese, dini eğitime tutunmaktadır. Yerel kültürün korunması gelişmeyi önler mi? Ya da medreseler terörist mi yetiştirir? Küresel İslam çalışmasında (2004) Roy, buna cevap verirken ne yerel kültürün korunmasının gelişmeyi önlediğini ne de medreselerin terörist yetiştirdiğini söylemektedir.”⁸⁹

⁸⁷ Mohtamem, Markaz Al Daava Al Islamia Markaz Taiba (Wafaq Al Madaris Al Salafia), Mureedke, DD Sheikhpura, and Muhammad İkbāl khan , Nazim Imtihanat, in discussion with the researcher, and personal opinin during the visit at 2.8.2019.

⁸⁸ Nikki R. Keddie, Secularism & Its Discontents. Daedalus, 132 (3) pp. 14-30. Quoted in, Mohammad Waqas Sajjad, Madrasas in Pakistan: Thinking beyond terrorism-based reforms http://www.issi.org.pk/publication-files/1299648777_44752615. At 9.10.2019.

⁸⁹ Mohammad Waqas Sajjad, Madrasas in Pakistan: thinking beyond terrorism-based reforms at,

Günümüzde medrese eğitimine karşı çıkanlar medreselerin hala 100 sene öncesinde okutulan kitapları okuttuklarını öne sürmektedirler.⁹⁰ Böylece medrese mezunlarının modern dünyanın taleplerine karşılık veremeyecek bireyler türettiğini savunmaktadırlar. Ama seküler eğitim kurumlarında da hala eski tarihten Eflatun, Aristo gibi düşünürlerin derslerinin verilmesinin modern topluma uygun bireyler yetiştirmesine engel olmadığını görmekteyiz. Buna göre hiç bir alan -sosyal bilimler olsun, fen bilimleri olsun sosyoloji olsun- Rönesans çağındaki veya orta çağdaki araştırmacıların yazdıkları kitapları da ötekileştiremez. Medreseler teknik olarak Arap dilliliyle talebe yetiştirmektedir. Bunun asıl sebebi okutulan, referans verilen kitapların Arap dilinde olması ve öğretmenlerin de Arap dilinde talim almış olmasından kaynaklanmaktadır. Ne kadar tuhaf olsa da Nizami dersler müfredatı Arap dil bilimini içeren ilk ve son müfredattır. Medreselerdeki kitaplar çok eski yorumları, anlatımları içermektedirler. Zaten seküler kesimde okutulan kitaplar da bu dini kitapların çok sıkı süzölmüş halinden oluşmaktadır. Medreselerde okutulan kitaplar Hz. Peygamber'in yaptıklarının yazarın aklının aldığı kadar yorumlamasından ibarettir, ya da zamanındaki toplumun ihtiyacına göre yorumlamalarından ibarettir. Aynı şekilde medreseden mezun olan talebe de kendi hocasının yorumlarını benimsemekte ve aynı yorum üzerinden dersler vermektedir. Böylece medrese eğitimi sadece cemaatleşmeleri körüklemektedir. Onun için medreseler de normal okullar gibi eski kitapları Arap dil bilgisi kitaplarından ayırmalılardır. Eski çağdaki felsefi kitapların okutulmasının nedeni öğrencilerin sadece o çağ hakkında bilgi edinmesini sağlamak amaçlıdır.

Mumtaz Ahmad'a göre

“Al- ulum an-naqliya (nakledilmiş İslam), and al-ulum al-aqliya (akılcı İslam) olarak, medresedeki dersler ana iki fırkaya ayrılmaktadır. Medreselerde dil bilimi, hitabet, mantık, düşünce dersleri, diyalektik ilahiyat, peygamberin hayatı, tıp, matematik, tartışma, İslam hukuku, hadis, tefsir gibi dersler verilmektedir. Verilen 20 dersin sadece 8 tanesinin dinle alakalı olduğunu da vurgulamak gerekmektedir.”⁹¹

Hatta çalışmasında medreselerde okuyan ve ders verenlerin bu müfredat ile mutlu olduklarını belirtmekte ama bunun yanında da fen bilimlerinin de okutulmasının gerekliliğini bildiklerinden bahsetmektedir.⁹²

“Yaptığımız anket çalışmasında medresedeki hocaların 91.5%'i ve öğrencilerin 77.1%'i Pakistan'da medreselerde okutulan müfredatın yeterliliğine inandıklarını ve yenilemelerin, dü-

http://www.issi.org.pk/publication-files/1299648777_44752615.pdf ,9.10.2019.

⁹⁰ Christine Fair has given details of the Madrassa Syllabus with writer and year of his death, C. Christine Fair, The Madrassah Challenge: Militancy and Religious education in Pakistan (Lahore: Vanguard Books, 2009.) s 107-114.

⁹¹ Mumtaz Ahmad, Madrassa Education in Pakistan and Bangladesh, at, http://www.globalwebpost.com/farooqm/study_res/bangladeshsah.pdf, 10.11.2019.

⁹² Mumtaz Ahmad, Madrasa Reforms and Perspectives: Islamic Tertiary Education in Pakistan at http://www.nbr.org/publications/specialreport/pdf/Preview/PR09_IslamEd.pdf , 10.11.2019.

zenlemelerin gereksiz olduğunu belirttiler. Ama medreselerde fen bilimlerinin de okutulması sorusuna da öğretmenlerin %57.1 i talebelerin ise %65'i olumlu cevap vermişlerdir.”⁹³

Çalışmanın da gösterdiği gibi medrese eğitimi ne kadar eski, reforme edilmesi lazım desek de medrese müfredatı da topluma uyumlu saygın, düzgün bireyler üretebilmektedir.

“Medrese eğitiminin toplum üzerindeki etkisi sadece daha fazla talebeye dini eğitimi verebilmek değil de mezunlarının modern dünyada iş bulabilme olanaklarının da olduğunu göstermektedir. Normal devlet okulundan mezun olanlar arasında işsizlik oranı çok büyük iken medrese mezunları kolaylıkla kendi alanları ile ilgili işler bulabilmektedirler.”⁹⁴

Mumtaz Ahmad çalışmasında 1976 ve 2000 senesindeki medrese kayıtlarını karşılaştırmıştır. Önceden medrese eğitimi alan öğrencilerin %80'i kırsal bölgelerin çocukları iken 2003 senesinde ise bu oran %55'e inmiştir.⁹⁵ Kırsal bölgelerden gelen öğrencilerin yerini özel girişimcilerin çocukları almıştır. 1976 senesinde sadece %5 iken 2000 senesinde bu oran %35'e çıkmıştır.⁹⁶ Medrese öğrencileri hakkındaki diğer klişe inanç da sadece cami imamlarının çocuklarını medreseye göndereceği inancıdır. Çocukları mezun olunca kendi yerlerine yerleştirmeyi amaçlarlar klişesi de doğru çıkmamıştır. Araştırmaya göre medrese öğrencilerinin sadece %3'ü imam çocuklardan oluşmaktadır.⁹⁷

Çocuğun ne tür eğitim kurumuna gideceği daha çok ebeveynlerin algılarına ve önceliklerine bağlıdır. İnsanların birbirlerinden farklı olma duyguları insanlığın en önemli göstergesidir. Toplumdaki varyans eşliğinin çok büyük olması toplumun zenginliğini göstermektedir. İnsanların istekleri memnuniyet derecelerine göre değişmektedir. Her insanın memnuniyet dereceleri farklıdır. Onun için iki insanın istekleri aynı değildir. Devlet okulu mezunlarından özel okul mezunlarına kadar, medrese mezunlarına gelince büyük bir aralığa yayılmıştır.⁹⁸ Hayatında sadeliği seven insanlar zaten hayatta çok fazla mülk olmadan da mutlu olmayı öğrenmişlerdir. Medrese talebeleri “İslam'ın emirlerini” öğrendikten sonra dünyaya çok tamah etmemektedirler. Ve daha az ile mutlu olmayı öğrenmektedirler. Bazı insanlar onların memnuniyet derecelerini takdir etmeseler de bu dünyada herkes istediği gibi yaşamakta özgürdür. Kimse kimsenin dediğini ya da seçimlerini uygulamak zorunda değildir. “eğer insan az ücretli işte çalışıp da daha mutlu yaşamayı seçerse onu tenkit etmeye kimsenin hakkı yoktur.” Bazı medreseler de mezunlarına modern, teknik eğitim de vermektedirler hatta bazen çift anadal yapmalarına da izin vermektedir.⁹⁹

⁹³ Mumtaz Ahmad, Madrasa Reforms and Perspectives: Islamic Tertiary Education in Pakistan at http://www.nbr.org/publications/specialreport/pdf/Preview/PR09_IslamEd.pdf .10.11.2019.

⁹⁴Mumtaz Ahmad, Madrassa Education in Pakistan and Bangladesh s .60,

⁹⁵Age s 60.

⁹⁶Age s 61.

⁹⁷Age s, 61.

⁹⁸For details see Tariq Rahman, Denizens of Alien Worlds.

⁹⁹Muhammadullah Khalili Kasmi, Madrasa Education: its Strengths and Weaknesses, quoted in, Mohammad Waqas Sajjad,

Devletin koyduğu düzenlemeler çoğu zaman halk tarafından güvenilir bulunmaktadır. Aynı şekilde medreseler ile devlet arasında da güvensizlik hep var olmuştur. Devlet yanlısı ve devlet karşıtı olarak, bazı devlet erkanları başından beri ulemaları hep sınıflandırmışlardır. Böyle güvensiz ortamlarda ne kadar güzel yönetmelikler yapılsa da tam tersi etki yaratmaktadır.

“1962 senesindeki reform medreselerin mali kaynaklarını kontrol etme ve müfredatı değiştirme amaçlı yapılmıştır. Bu ülkedeki İslam dinini kontrol etme ve ulema sınıfının itibarını yok sayma olarak algılanmıştır ve böylece sekülerizm ile yerel kültürü örf adetleri korumak isteyenler arasına uçurumların girmesine neden olmuştur.”¹⁰⁰

Devlet idaresini temsil eden devlet memurları çoğu zaman sadece onların dediklerinin doğru olduğuna inanmaktadırlar. Ayrıca devlet idarelerini temsil edenler sadece her dediklerini yaptırabildikleri medreseler ile iş yapmayı yeğlemektedirler. Böyle davranışlar çok uzun zamandır kendi ayakları üzerinde duran medreseler tarafından kötü karşılanmaktadır. “One-size-fits-all” (herkese aynı gömlek) reformları eninde sonunda yıkılmaya mahkumdur.¹⁰¹

Devlet reformları hep medreselere genel eğitimi dayatmamalı, genel eğitim her şeye çareymiş gibi görülmekten vazgeçilmelidir. Medreselerde medrese eğitimi üstte tutulmalıdır.

“İslam çalışmaları eğitimi almış medrese mezunu camide imam iken ya da öğretmen iken başkan olmak isterse aldığı matematik derslerinin çok da faydası olmaz¹⁰². Onun yerine hitabet dersi, iş güvenliği dersleri, dini tolerans, sağlık, aile içi şiddet için çözüm yolu bulabilecek gerekli derslerin verilmesi daha doğru olacaktır. Görüldüğü gibi medreselerin önceliği İslam dinini anlatan dersler olmalıdır.”¹⁰³

Farkul İslam’ın dediği gibi “kısacası medrese eğitimi için çözümü müderrisler bulmalıdır, devlet sadece maddi destekte bulunmalıdır.”¹⁰⁴

1979 “Halepota Raporu’na” kadar devlet reformları medreselerin iç yüzünü hiç anlamadan yapılan reformlardır. 1979 komitesi ulemalardan ve İslam ilimleri çalışmalarına muvafık akademisyenleri içermekteydi. İlk ve son kez medreseler devlet reformlarını kabul etmişler ve müfredatlarına genel eğitimin de katılmasına rıza göstermişlerdir. Sunulan müfredat medreseler için genel eğitim sisteminin bazı fırkalar sunmakta aynı şekilde devlet okullarına da dini eğitim saatlerini artırmasını söylemiş-

Madrasas in Pakistan: thinking beyond terrorism-based reforms at, http://www.issi.org.pk/publication-files/1299648777_44752615.pdf, 8.10.2019.

¹⁰⁰Mumtaz Ahmad, Madrasa Education in Pakistan and Bangladesh pge .87.

¹⁰¹Muhammad kasim Zaman, Sectarianism in Pakistan: The Radicalization of Shi'i and Sunni Identities Modern Asian Studies, 1998, 32 (3) pp. 689-716, at, <http://www.jstor.org/pss/313163> .8..10.2019.

¹⁰² Muhammad Waqas Sajjad, Madrasas in Pakistan: thinking beyond terrorism-based reforms at, http://www.issi.org.pk/publication-files/1299648777_44752615.pdf ,10.11.2019.

¹⁰³ Muhammad Waqas Sajjad, Madrasas in Pakistan: thinking beyond terrorism-based reforms at, http://www.issi.org.pk/publication-files/1299648777_44752615.pdf ,10.11.2019.

¹⁰⁴ Fakhr-ul-Islam, Reforms in Religious Madaris of Pakistan at, http://www.qurtuba.edu.pk/thedialogue/The%20Dialogue/4_2/03_fakhr_islam.pdf , 15.11.2019 .

tir. Bunlar uygulansaydı hiçbir medrese mezununun fen bilimlerinde eksikliği olmazdı, hiçbir normal devlet okulu mezununun dini yanlış yorumlama olanağı olmazdı, ve tüm mezunlar yeteri kadar Arap diline sahip olurlardı.

2.1.9. Medreselerin Sınıflandırılması

Pakistan’da sosyopolitik yapıyı kontrol eden mekanizmaların noksanlığından dolayı fırsatçı her insan toplumu kandırması ve çıkarları doğrultusunda yanlış yönlendirmiştir. Bu fırsatçılar da fırsat buldukça insanları maddi manevi zarara uğratmışlardır. Bu tür olaylar devlet tarafından dikkate alınmamış, ceza verilmemiştir. Hatta bazı durumlarda siyasetçilerin böyle olaylara öncülük ettikleri de ifade edilmektedir.

“Medreselere mal edilen çoğu problemler aslında siyasetçilere aittir, medreseleri sadece kalkan olarak kullanmışlardır. Cemaatçilik dogması ise ülkede hep var olmuştur.”¹⁰⁵

Pakistan tarihinde sadece kurucu kişilerin şahsi isteklerini elde etmesi için oluşturulan değişik kurumlar hep var olmuştur. Tabi ki tüm dini eğitim kurumlarını genelleyerek bunu söylemek yanlış olacaktır. Bu tür medreseler diğer medreselerden ayrıca incelenmelidir.

Muhammed Wakas Sajjad’a göre,

“Medreseler, başta ait oldukları mezheplerin farklı olması nedeniyle çok heterojen yapılardır. Ama çoğu zaman hem batı hem de doğu araştırmacıları tüm medreseleri aynı kategoriye koyma ihtimamsızlığı göstermektedirler. Her şeyi genellemeyi seven devlet politikaları, tek göz sınıflı 5 adet öğrencili mektepler ile binlerce talebeleri bulunan çok büyük topraklar üstüne yerleşen kocaman eğitim kurumlarını aynı kefeye koyarak tartmaya çalışmaktadır. Sadece akşamları 5 öğrencisine Kur’an öğreten bir kurum ile fen bilimleri, din bilimleri, hatta şiddet içeren radikal İslamcı platformlarda dersler veren büyük eğitim kurumlarını kıyaslamak mümkün değildir. Onun için bu tür etimolojik ikilemler yok edilmelidir.”¹⁰⁶

Wellesley kolejinde siyaset bilimleri profesörü Christopher Candland medreselerin önemini doğru şekilde vurgulamıştır “medreseler çok büyük işler yapmakta, devletin yetişemediği bölgelerde talebelerin ve toplumun eğitim talebini karşılamaktadır.”¹⁰⁷

Medreseler üzerine yapılan çalışmalar medreseleri yaptıkları faaliyetlerine göre üç ana kategoriye ayırmışlardır. Tabii ki bu üç ana grubu da daha fazla küçük gruplara ayırmak mümkündür. Bu üç ana

¹⁰⁵Mohammad Waqas Sajjad , Madrasas in Pakistan: thinking beyond terrorism-based reforms at, <http://issi.org.pk/madrasas-in-pakistan-thinking-beyond-terrorism-based-reforms/> 15.11.2019.

¹⁰⁶Mohammad Waqas Sajjad , Madrasas in Pakistan: thinking beyond terrorism-based reforms at, <http://issi.org.pk/madrasas-in-pakistan-thinking-beyond-terrorism-based-reforms/> 15.11.2019.

¹⁰⁷ Christopher Candland, Pakistan’s recent experience in reforming Islamic Education at, <http://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/FinalPDF.pdf> , 19.10.2019.

grup ile medreseler hakkındaki yalan yanlış düşünceleri ortadan kaldırmaya çalışacağız. İnsanların aklına medrese deyince hep aynı işlemi yapan müesseseler gelmektedir. Oysaki altında çok değişik faaliyetlerde bulunan farklı eğitim kurumları bulunmaktadır. Bu çalışma insanların medreseler hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasına ve gerçekten dini eğitim verilen kurumlar ile “diğer” medreseleri ayırttırabilmesine ışık tutacaktır.

Tablo 2.15. Medreselerin faaliyetlerine göre sınıflandırılması¹⁰⁸

Sıra No	Sınıfı	Faaliyeti	Mezunları	Sonuç
1	Talim- Terbiye veren kurumlar (Edifying)	Eğitimin ana unsuru dini bilgi	Dini eğitimli hocalar	Dini vecibelerin yerine getirilmesi, ahlaklı bireyler yetiştirme
2	Alet haline gelen kurumlar (Instrumental)	Siyasi, radikal vs. düşünceleri yayma	Siyasi parti ve cemaat destekçileri	Siyasi güçler için potansiyel aktif destekçiler, cemaatler için taraftarlar yetiştirme
3	İşletme haline gelmiş kurumlar (Hoax)	Değişik savaşlar için asker hazırlama	Savaşçılar (Jihadis)	Terrörist ve extremist savaşçı yetiştirme

2.1.9.1. Terbiye Veren Medreseler

Bu tür medreselerin kuruluş nedeni halka dini vecibeleri öğretmek, talebelerinin ahlaklı birer birey olmasını sağlamaktır. Dini bilgi yanında az miktarda da olsa pozitif bilimler de öğretilmektedir. Bu tür medreseler çoğu zaman zaten medrese mezunu olan alimler tarafından kurulmuştur. Bu medreseleri kuran alimlerin çoğu Pakistan’a mübadele zamanında Hindistan’ın değişik bölgelerinden gelen alimler olduğu için, geldikleri yerlerdeki en iyi medreselerden mezun olmuş en iyi hocalardan eğitim almış, medrese eğitimine aşina insanlardır. Bu tür medreseler talebelerine dini çok iyi öğretmeyi amaçlamaktadırlar. Aynı zamanda her türlü cemaatlerin etkisi altında kalmamaları için de çaba sarfetmektedirler. Mezunlarının gelecekte İslam dinini öğretmede topluma ışık tutabilecek hocalar olarak yetişmelerini sağlamaktadırlar. Mezhepsel farklardan dolayı da talebelerine, değişik alimlerin kitaplarından yararlanmalarını sağlamaktadırlar.

Bu medreseler hem kırsal alanlarda hem şehirlerde faaliyet göstermektedirler. Çoğu araştırmacının da hemfikir olduğu gibi Pakistan’da devletin yetişemediği ya da ihmal ettiği bölgelerde insanların eğitim ihtiyaçlarını hep medreseler karşılamıştır. Çoğu bölgelerde sadece devlet okulları değil özel okullar bile yetersiz olurken ücretsiz eğitim veren medreseler hep var olmuştur.

Tablo 2.16. Terbiye veren medreselerin fonlanması¹⁰⁹

Sıra No	Yardım Şekli	Veriliş şekli	Şehirlerde	Kırsalda
---------	--------------	---------------	------------	----------

¹⁰⁸Bu araştırma, öncelikle “Medreseleri Ortaya Çıkarma” üzerinde yoğunlaşacaktır, ancak diğer iki kategorinin sosyo-politik çıkarımları tamamen göz ardı edilemez.

¹⁰⁹Röportajlar, gözlemler ve çeşitli broşürler aracılığıyla toplanan bilgiler.

1	Nakit	Bağışlar	Büyük miktarlar	Orta miktarlar
2	Nakit	Yardımlar	Büyük miktarlar	Büyük miktarlar
3	Nakit	*ücret	Orta miktarlar	Nerdeyse sıfır
4	Mal-mülk	Zirai ürünler	Orta miktarlar	Büyük miktarlar
5	Mal-mülk	Menkul kıymetler	Orta miktarlar	Büyük miktarlar
6	Müzik	Deri bağışı	Orta miktarlar	Büyük miktarlar

*Medreseler Heyeti kaydolma ücreti ve sınav ücreti uygulamaktadır. Ücretler öğrenci tarafından ya da medrese tarafından ödenir.

Şehirlerdeki medrese öğrencileri çoğu zaman lise terk talebelerdir. Bazıları okumak istemedikleri için terk etmiş bazıları da okul ücretlerini yatıramadığı için okulu bırakmışlardır. Ama medrese talebelerinin büyük bir bölümü de muhafazakâr ailelerin çocuklarından oluşmaktadır. Muhafazakâr aileler çocuklarını hem genel okullara göndermekteler hem de medrese eğitimi almalarını istemektedirler. Bu tür uygulamalar özellikle Deobandi ve Selefi medreselerinde geçerlidir,¹¹⁰ özellikle yüksek okul kurumlarına katılan talebeler spesifik bir İslamî bilim dalını öğrenmek için medreselere kaydolmaktadırlar. Bazı medreseler “Kur’an’ı güzel okuma”ya daha fazla önem verirken bazıları “hitabete” bazıları da “hadis”e önem vermektedirler. Bazı durumlarda talebeler eğitim sürecinin değişik seviyelerinde değişik medreselere gitmeyi tüm alanlarda uzmanlaşmak için tercih etmektedirler. Medreseler de alnında uzman öğretmenlerle çalışmayı yeğlemektedir. Medreseler ne kadar çok kayıtlı talebesi varsa o kadar başarılı sayılmaktadır.¹¹¹

Şehirlerdeki medreseler daha fazla öğrenci çekebilmek için şehrin kalabalık yerlerine kurulmakta, öğrenci sayısı arttıkça da genişleyerek şehir dışlarına taşınmaya başlamaktadır. Medreselerin hep birden fazla kampüsleri bulunmakta hatta bazı medreselerin diğer şehirlerde şubeleri bile bulunmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde küçük ve orta boyutta Medreseler Heyeti’nde kaydı bulunmayan medreseler çokça bulunmaktadır. Kayıt olmayan medreselerin sonradan kayıt olmaları biraz zorlaşmaktadır. Çünkü Medreseler Heyeti onların kayıt için gerekli olan standartları sağlamadıklarını düşünmektedir. Bu tür medrese yöneticileri ise kayıt ücretinin fazlalığından heyetin vurdum duymazlığından şikayet etmektedirler. Medreselerin halkın güvenini ve halkın bağışını toplayabilmesi için muhakkak kaydoldması gerekmektedir. Kayıt yaptırdıktan sonra ancak yasal hale gelmektedirler.

Tanınmış alimlerin isimleri hep bu tür medreselerle birlikte anılmaktadır. Aynı şekilde modern alimlerden biri olan Dr. Tahir Ul Kadri de bunlardan birisidir, Kadri’nin ülkedeki dini eğitime katkısı büyüktür. Onun kurmuş olduğu medreseler :

- Gençlere dini bilgi aşılamak,

¹¹⁰Medrese başkanlarıyla yapılan görüşmeler ve öğrencilerle tartışmalar.

¹¹¹Medrese başkanlarıyla yapılan görüşmeler ve çeşitli medreselere ziyaretler.

- Müslümanların sorumluluk sahibi birer vatandaş olmalarını sağlamak
- Ümmetin refah düzeyini artırmak gibi, hedefler taşımaktadır. Kadri'nin Lahor şehrine kurmuş olduğu medrese şu an üniversiteye dönüştürülmüş -Minhaj Üniversitesi- hem dini hem genel derslerin olduğu bir eğitim kurumudur. Medresesi YÖK tarafından bağımsız diploma verebilen medreseler arasına alınmıştır.¹¹²

Dr. Kadri 1989 senesinde “Pakistan Awami Tehrik” (PAT) siyasi partisini kurmuştur. Amacı halkın problemlerini duyurmaktır. Ama 1990 seçimlerinde kazanamamıştır ve daha çok gençlerle çalışmaya yönelmiştir. Kendisi de siyaset yapmak istediğinden dolayı medresesi de siyasi renk kazanmış, talebeleri de siyasetle ilgilenen aktif insanlar olmuştur. 2002 senesindeki seçimlerde kazanmış ama bir müddet sonra istifa etmiş 10 sene kadar da hiç siyasetle ilgilenmemiştir. Ancak genel seçimlerde geri gelmiş, İslamabad şehrine kadar yürüyüş tertip etse de bu seçimlerde muvaffak olamamıştır. 2013 genel seçimlerden sonra siyaseti tamamen terk etmiş ve dini eğitim, sosyal reformlar üzerine yoğunlaşmıştır. Kurmuş olduğu Tehrik Minhajul-Quran Üniversitesi hem ülke içinde hem de yurt dışında faaliyetlerine devam etmektedir. İngiltere'nin Cambridge şehrinde bulunan Uluslararası Biyografi Merkezi (CIBC) Dr. Kadri'yi barış çalışmalarından dolayı “1998-1999 senesinin Kozmopolit İnsanı” ilan etmiştir.¹¹³

Ülkedeki bazı alimler de tüm hayatlarını medreselerine bağışlamaktadırlar. Ne kadar zor durumda olursa olsunlar hiç bir zaman dini eğitimlerinden vazgeçmemişler, müfredatlarından taviz vermemişlerdir. Hatta ülkeyi ilgilendiren “dine küfretme”¹¹⁴ ve “Khatme- Nabuwat”¹¹⁵ gibi önemli meselelerde de siyasi şekle bürünmekten kaçınmamışlardır.

Bu tür medreselerin öğretmenleri de zaten aynı medreseden mezun kişilerdir. Bu uygulama Harvard Üniversitesi'nden tutun da Lahor Üniversitesi'ne kadar zaten tüm büyük eğitim kurumlarında uygulanmaktadır.

Her medrese kaydolduğu Medreseler Heyeti'nin mezhebine cemaatine aidiyetini hep savunagelmıştır. Her medresenin mezunları da kendilerini aynı mezhebin birer takipçisi olarak göstermektedirler. Tarihler boyunca tüm medreseler problemlere kendi mezhebinin görüş açısından yaklaşmış her zaman dini yorumlamalarında da her medresenin kendine özgü imzası bulunmaktadır. Ama hiçbir zaman sadece başka mezhepten başka cemaatten olduğu için birbirlerini kafir olarak görmemişlerdir. Sadece

¹¹² HEC letter No (8-16HEC/A&A/2004) issued on 12 May 2004. Appendix (E).

¹¹³ List of awards of Dr. Tahir ul Qadri, <http://qadri.minhaj.org/en/content/view/21/38/> ,1.2.2020.

¹¹⁴ The demonstrations by various Ulema, irrespective of their affiliations and sectarian differences, against Cary catchers in Danish newspapers in Feb 2006. Late Dr. Sarfraz Naeemi remained behind bars, for more than one year, only for giving a protest call in violation of section 144; banning public assembly.

¹¹⁵ Whenever the finality of the Prophethood of the Holy Prophet (PBUH) is challenged, all and sundry from all Madrassas, irrespective of sectarian differences, come to streets for massive agitations like those of 1954 and 1974.

her cemaatin taraftarları kendi cemaatinin diğer cemaatlerden üstün olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Böylece kendi cemaatlerine daha fazla taraftar toplayabileceklerine inanmaktadırlar.

2.1.9.2. Alet Haline Gelmiş Medreseler

Jamal Malik gibi araştırmacılar bu tür medreseleri “entegrasyoncu” başlığı altında toplamıştır.¹¹⁶

Bu kategoride bulunan medreseleri çoğu zaman siyasi partilerin liderleri oluşturmakta ya da sadece kendi cemaatinin doğru yol üzerinde olduğuna inanan spesifik bir cemaatin taraftarı açmaktadır. Siyasi partilerin medrese açmadaki yegâne hedefi partisine taraftar toplamaktır. Bu tür eğitim kurumlarında siyasetle yakın ilişki ve siyasi partilerinin desteği kurum faaliyetlerinde önemli yer tutmaktadır. Cemaatü'l İslam, İslam Ulemaları Cemiyeti, Pakistan Ulemalar Cemiyeti gibi siyasi partiler medreselerini, din eğitimi almış bireyler yetiştirmek için kurulan müessese olarak değil de sadece siyasi yükselişte kullanılacak elemanları yetiştirme yeri olarak görmektedirler. Öğrencilerini ise seçim zamanında propaganda aleti olarak kullanmaktadırlar. Bu tür medreseler kendi cemaatinden olan Medreseler Heyeti'nin altında kayıt yapmaktadırlar, bazı durumlarda ise kendilerine has yeni heyetler de oluşturabilmektedirler.¹¹⁷

Dini siyasi partilerin liderleri, kendilerini hep dini bütün vatandaş olarak göstermektedir. Böylece halkın beğenisini kazanarak fon toplamaları daha kolay hale gelmektedir. Zaten açtıkları medreseler sadece siyasette bir yerlere gelebilmek için hizmet veren aletlerdir. Yapılan araştırmalarda El Müderris El Arabia Vakfı'na ve Rabta Tul Müderris Vakfı'na bağlı bulunan medreselerin siyasette çok güçlü olduğu görülmüştür.

“Araştırmaya göre Deobandi ve JI medreseleri en fazla siyasî kabul edilenlerdir. Deobandi medreselerinin %82 si siyasi iken JI'nin medreselerinin tamamı sadece siyasi amaçla kurulmuştur.”¹¹⁸

Bu tür kurumlar dini olarak gözüktüğü için halkın beğenisini çok kolay toplayabilmektedirler. Müteakiben tabi ki onların siyasi ve mali desteklerini de kazanmaktadırlar. Pakistan'daki dini siyasi partiler kuruluş tarihlerinden beri muhakkak en az bir kere yerel ya da genel seçimleri kazanmışlardır, devlette ve belediyelerde hizmet vermişlerdir. Ortam elverişli olduğu zaman ortaya çıkarlar, devlete hizmetlerini sunarlar, kendilerine sıcak koltuklar edinirler. Tam tersi durumlarda da pek ortalıkta gözükmeyiz. Medreselerin böyle davranışları gerçek alimler için utanç kaynağıdır. Bazı alimlere göre İslam siyasette aktif olmayı yasaklamamaktadır. Zaten İslam hukuku ve İslam miras sistemi her türlü devlet için

¹¹⁶Jameel Malik, Colonialization of Islam: Dissolution of Traditional Institutions in Pakistan s 197.

¹¹⁷Jameel Malik, Colonialization of Islam: Dissolution of Traditional Institutions in Pakistan 197

¹¹⁸Rabita –Tul- Madaris is the sole ownership of Caamat Islami. It accepts affiliation by only those Madrassas which accept and adhere to the religious teachings and political ideas, respectively, given by Maulana Maududi.

sorunsuz uygulanabilir şekildedir. Kimsenin dini inancını zedelemeyecek türden bir sistemdir. İslam'da kendi siyasetini hatta düşüncesini bile zorla benimsetmek gibi uygulamalar yasaklanmıştır.

Dinî siyasi partiler ne kadar kendi eğitim kurumlarını siyasi amaçları için kullansalar da genel seçimlerde hiçbir zaman oyları %2-5 aralığını geçememiştir. Sadece 1977'deki PNA hariçtir. Onun da asıl sebebi ülkedeki anti-Bhutto akımının dorukta olmasıdır. 2002 seçimlerinde ise MMA (9 tane dini siyasi partinin birleşimi) Khyber Pktunkva bölgesinde başarılı olmuşlardır, bunun da asıl nedeni 2001'de Amerika'nın Afganistan'a girmesine tepki olarak halkın ayaklanmasıdır. Dinî siyasi partiler 2008 ve 2013 senelerindeki seçimlerde de aşağı yukarı aynı sonuçları elde etmişlerdir, yani kazanamamışlardır. Verilen oyların sadece %10'unu kazanmışlardır.¹¹⁹ Dinî siyasi parti başkanları siyaset ile dini öğretileri aynı kefeye koymalarını Kur'an'dan örnekler vererek aklamaya çalışmaktadırlar.

“Aranızda iman eden, salih amel (iyi işler) işleyen, iyiliği ve hakkı tavsiye eden ve kötü eylemleri kınayan bir grup insan olmalı; sadece onlar kurtuluşa erecektir "gibi.¹²⁰

Bu medreseler siyasete müdahale etmeyi de dini vecibeler arasında saymaktalar, diğer insanların da bu vecibeyi yerine getirmekle yükümlü olduklarını vurgulamaktadırlar.

1.4.3: İşletme Haline Gelmiş Medreseler

Bu kategorideki medreselerin kuruluş nedeni sadece her türlü silahlı çatışmalar için asker hazırlamaktır. Dünyadaki soğuk savaşın bitmesinin nişanesi Afganistan olaylarıdır. Afganistan olaylarının iç yüzü ne kadar karmaşık ve değişik nedenler içerse de bizim konumuza (medreseler) da değindiği için biraz açıklama getirmenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Olay, Sovyetler'in Afganistan'a girmesiyle ABD'nin Afgan direnişçilere gösterdiği yardım ile başlamıştır ve maalesef hala sonu gelmemiştir. CIA ve ISI Afganistan'daki savaşın devam etmesi için Afgan mülteci kamplarında çok sayıda asker yetiştirme merkezleri açmıştır. Bu merkezlerin hepsi medrese adı altında açılmıştır ki, muhafazakâr olan Afganların katılmaları kolaylaşsın, sonuçta öyle de olmuştur. Bu tür medreselerin müfredatı beyin yıkama ve silah kullanabilen birer asker yetiştirmekten ibarettir. ABD kendi elini kirletmek istemediği için yerli halkı kullanmıştır. Bu tür kuruluşlar hala medrese adı altında faaliyet göstermektedirler. Bu tür medreseler araştırmamızda “işletme haline gelmiş medreseler” başlığı altında incelenecektir.

ABD, CIA aracılığıyla Afgan mülteci kamplarında yüzlerce medrese adı altında asker yetiştirme merkezleri oluşturmuştur. Sonradan yabancı gönüllüleri de eğitime kabul etmeye başlamışlardır. Hesaplamalara göre Afganistan-Pakistan hudutlarında 1500 den fazla böyle medreseler oluşturulmuştur. Bu medreselerin fonlanması için ABD hükümeti ve CIA Suudi Arabistan siyasetçilerini ikna etmişlerdir,

¹¹⁹For details, see the official website of The Election Commission of Pakistan.

¹²⁰The Holy Quran 3: 104

medreselerin mali sorumluluğunu Suudi Arabistan üstlenmiştir.¹²¹ Medreselerde eğitim vermeleri için hem yabancı hem yerel işinde uzman askeri hocalar tutulmuştur. Çok sayıda yer altı sığınaklar ve yer altı eğitim merkezleri de yapılmıştır. Bu sığınakları ABD ile karşı düşmeden önce Osama bin Laden de kullanmıştır. Hatta Osama bin Laden ABD desteğiyle kendi medresesini -“Maktab al-Khidamat” (MAK)- bile oluşturmuştur.¹²²

“CIA tarafından kurulan ve eğitilen bu medreseler Pan-İslamcılar akımını başlatmış oldular ve elli sene içinde yirmi beş bin dini asker yetiştirdiler. Bu dini savaşçıları ABD her ne kadar Afganistan’daki Sovyet askerlerine karşı savaşmak için eğitse de 8 asır sonra ilk İslam cihatçılarını türetmiş oldular.”¹²³

ABD’nin tüm bu çabası Afgan mültecilere savaşı sevmeyi aşlamak içindir. Bu projenin başarılı olması için milyonlarca dolar harcanmıştır, ABD üniversitelerine Afganlar’a savaşı sevdirmek için Peştun dilinde değişik kitaplar sipariş verilmiştir.

“1980’lerde Nebraska-Omaha Üniversitelerinin Afganistan Çalışmaları bölümlerinden Dari ve Peştun dillerinde bir çok yazılar ve kitaplar yayımlanmıştır. 1984-1994 arası CIA, Afganistan’daki medrese eğitimi için toplamda 51 milyon dolar harcamıştır.”¹²⁴

Bu medreselerin asıl amacı “Afganistan’ı Allah’sız komünistlerden temizleyecek İslamist bağımsızlık savaşçılarını hazırlamaktır.”¹²⁵

Devletin sıkı önlem almasıyla bu tür medreseler yer altına inmişler ya da isimlerini değiştirerek hala faaliyette bulunmaktadırlar. Bu tür medreseler Pancab’ın ücra köşelerinde faaliyet göstermektedirler ve medrese ismi altında devam etmektedirler.

Medrese mezunları her zaman medreselerinin olduğu cemaatte olmayı yeğlemektedirler. Öğrenciler, medreselerde sadece kendi cemaatinin kitapları, yorumları okutulduğu için diğer cemaatlerin öğretilerini yorumlarını hiç bilmediklerinden dolayı ön yargılı olabilmektedirler. Medrese ileri gelenleri de sadece kendi cemaatlerinin yorumlarının daha doğru olduğuna inanmaktadırlar.

Müslümanlık orta doğudan tüm dünyaya dağılmıştır. Yeni topraklar kazandıkça, Müslümanlar gittikleri yerlerdeki önde gelen -siyasi, ilmi, sosyolojik- her türlü kitapları Arap diline çevirmeyi adet edinmişlerdir.

İslam halifeleri zamanında da Abbasiler zamanında da Osmanlılar zamanında da Müslümanlar gittikleri yerlerde hep eğitim kurumları-medreseler- inşa etmişlerdir. Nizamülmülk gibi vezirler ise medrese

¹²¹Ahmad Rashid, Taliban Islam, Oil and the New Great Game in Central Asia (London: I B Tauris, 2000.)

¹²²Ahmad Rashid, Taliban Islam, Oil and the New Great Game in Central Asia (London: I B Tauris, 2000.)

¹²³Mary Anne Weaver, The Real Bin Laden, The New Yorker, Jan24, 2000.

¹²⁴ Joe Stephens and David B. Ottaway, From U.S., the ABC’s of Jihad at, <http://ratical.org/ratville/CAH/USJihadABCs.pdf>, 18.10.2019.

¹²⁵ Martin Schram, The United States and Madrassas , The Globalist 21 September 2003 .

sistemini bir tık daha geliştirmiş, ve medreselerin bağımsız kuruluşlar olmaları için zengin bağışlarda bulunmuştur. Bilime yapılan bu tür yatırımlarından dolayı Müslümanlar bilgiyi uzun asırlar boyunca ellerinde tutmuşlardır. Avrupa'daki Rönesans-Aydınlanma Çağı'nın başlanmasına da Müslüman alimlerin buluşları ve Müslüman eğitim kurumları ışık tutmuştur.

Üstte açıkladığımız gibi Indo-Pakistan bölgesinde medreseler toplumun yönetimine hazır hem ilmi hem idari bireyleri yetiştiren kurumlar olagelmıştır. Britanyalılar tüccar olarak geldikleri Hindistan topraklarını bir müddet sonra sömürmeye başlamışlardır. Sonuçta Hindistan'ın yeni efendileri haline gelmişlerdir. Farklı dili konuşan halkı yönetebilmek için İngiliz dilinde eğitim veren kendi mekteplerini açmaya başlamışlardır. Böylece sadece dili konuşabilmek toplumdaki bilgelik, adaletlilik gibi anlayışların yerini almaya başlamıştır. Bölgede var olan ahlaklı dini talebe yetiştiren medreselerin yerine sadece İngiliz dilini bilmenin her şey olduğu kendi okullarını yaymışlardır. Sadece İngiliz dilini konuşabilen ve yazabilen vatandaşları da toplumun değişik yönetsel kurumlarına getirmişlerdir.

Britanya hükümetinin getirdiği yeni sosyo-ekonomik-politik düzen, bir kısım tarafından hoş karşılanırken bir kısım tarafından da bu düzene çok sert karşı çıkmıştır. Yeni düzenin taraftarı olanlar bu düzen ile sosyal, ekonomik refaha ulaşabileceklerini savunurken karşı taraf ise batılılaşmanın kendi kültürünü unutturacağını savunmuştur. Yeni düzen taraftarlarından Said Ahmed Han Müslümanların her türlü sosyal değişime uymalarını, Müslümanların İngiliz okullarında eğitim almalarını istemiştir. Toplumdaki Hint bölgeleri yeni düzeni daha fazla benimsemişler ve topluma yararlı olabilmek için kendi kurumlarını da yeni düzene uygun olarak yeniden yapılandırmışlardır. Yeni düzene karşı duranların sayısı da epey vardı. Onlar çocuklarını, özellikle erkek evlatlarını İngiliz dilinde modern bilimler dersleri okutulan yeni okullardansa medreselere göndermeyi yeğlemişlerdir. Medreselerdeki eğitim Arap dilindeydi ve sadece dini konularda dersler verilmekteydi.

Medreseler korumacı moda geçmişlerdi onun için tüm müfredatı Arap dili, dini kitaplar ve bu dini kitapların yorumlarından ibaret idi. Şah Vali Ullah'ın müfredatı eski olarak kabul edilip müfredattaki sosyal ve pozitif bilimler kısmı çıkartılmıştır. Korumacı moda geçtikleri için en önemlisi Arap dilinde yazma okuma bilmek yeterli sayılmıştır. Yeni koruyucu müfredatı ilk benimseyenlerden biri de Daru'l Uloom Deoband olmuştur. Zamanla Hindistan bölgesinde bulunan tüm medreseler bu müfredatı kabul etmişlerdir. Bu korumacı tutum mezunların Arap dilini bilme Kur'an-ı Kerim'i okuyabilme yeteneğini geliştirmişken modernleşen toplumda iş bulabilmelerini, yararlı bireyler olabilmelerini zorlaştırmıştır.

Yeni bağımsız Pakistan devleti kurulduktan sonra da medreseler eski koruyucu müfredatlarına devam etmişlerdir. Oysaki artık İslam dini için, yerel kültür örf adet için bir tehdit bulunmamaktaydı. Zaten ülkenin tamamı Müslüman vatandaşlardan oluşmaktaydı. Medreselerin koruyucu müfredatlarından vazgeçerek yeni topluma yararlı mezunlar verebilecek yeni müfredat kabul etmelerinin tam zamanıydı.

Ancak eski ile devam etmeyi seçmişler, hiçbir türlü değişiklik yapmamışlardır. Tek gerçekleşen değişiklik artık medrese üyeleri de siyasi yol izleyebilmekteydi.

Günümüzde Pakistan’da cemaatlerine göre ayrıştırılmış Beş Medreseler Heyeti bulunmaktadır. Kendini hiçbir cemaata ait hissetmeyen tek vakıf Cemaatü’l İslam’ın Rabta Tul Müderris vakfidir. Beş heyetin de ana ofisi Pancab bölgesindedir; 3 adet Lahor şehrinde, bir adet Multan şehrinde diğer bir tane de Fayzalabad şehrinde. 1982 senesinde medreselerin 16 senelik “Shahadat Almia” eğitimi Pakistan devleti tarafından üniversitelerin Arapça ve İslam Çalışmaları bölümünden alınan yüksek lisans diplomasına denk olarak kabul edilmiştir. Bu beş heyetten dört tanesinin bağımsız olarak da belge verme yetkisi bulunmaktadır. 2004 senesinde YÖK tarafından “Shahadat Almia” derecesini alabilmek için heyet tarafından konulan Alia’dan Almia’ya kadarki tüm sınavların verilmiş olması şartını koştur.

Tüm medreseler Nizamul Din Sihalvi Farangi Mehli (ölüm tarihi 1748) tarafından geliştirilen “nizami dersleri” olarak bilinen müfredatı kullanmaktadırlar. Nizami dersleri sadece Arap dil bilgisinden oluşmaktadır. Kısacası Arap dili kursu da diyebiliriz. Okutulan kitaplar ise Müslüman alimler tarafından yazılan ve alimlerin dini yorumlarından oluşan kitaplardır. Kitapların çoğu asırlardır saklanan çok önemli dini kitaplardır. Bazı Davet Cemaatı gibi medreseler eğitimlerinde Arapça kitaplarının sayısını azaltmışlar onların yerine urdu dilinde yazılmış kitapları işlemektedirler. Cemaatler arasındaki değişiklik hala çok büyüktür çünkü her medrese hala sadece ait olduğu cemaatinin yazarlarının kitaplarını okutmaya devam etmektedir.

Pakistan’da İslam dinini uygulamak çok zordur, her medrese sadece ait olduğu cemaatinin anlatımlarını, yorumlarını, uygulamalarını benimsemekte ve diğer cemaatlerin dini anlayışlarını, uygulamalarını reddetmektedirler. Devlet ise arabuluculuk yapmaktansa kendi siyasi çıkarları için değişik medreseleri kullanmayı yeğlemektedir.

Tarihi bazı olaylar da İslam dini cemaatlerinin birleşmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Sovyetler’in Afganistan’a girmesi cemaatlerin silahlanmasını sağlamıştır. CIA Pakistan’da Afgan mültecileri, dini vecibelerini yerine getirmeleri için silahlandırmıştır. Askeri eğitimden geçirmiştir. Kısa sürede istenilen sonuçları vermiş ise de bu silahlandırma uzun sürede ülkeye sadece negatif etki etmiştir. Pancab bölgesindeki bazı medreseler de asker yetiştirme amaçlı öğrenci toplamışlardır, ama bu tür faaliyetlerini bölge dışında yapmışlardır.

Artık medreseler devlet zoruyla bazen toplumun ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak eğitim süreçlerini yeniden düzenlemeye başlamışlardır. Ama hâlâ kendi başlarına bağlı oldukları Medreseler Heyeti’nden bağımsız olarak okutulan ana kitapları değiştiremedikleri için okutmaya devam etmektedirler. Öğrencileri sene sonunda Medreseler Heyeti’nin koydukları sınavlara girmek zorunda olduğu için eğitim sistemlerinde gözle görülür pek değişiklik getirememektedirler. Ancak öğrencilerinin genel

eğitim alabilmelerine yardımcı olmaktadır ve devlet okullarında okutulan Ortaokul seviyesinin eğitimi vermeye çalışmaktadırlar. Medreselerin içeriğini daha iyi ortaya koyabilmek için Medreseler sistemini 3 ana başlıkta inceliyoruz.

Birincisi terbiye veren medreseler silsilesi, asıl amaçları talebelerin düzgün bir şekilde eğitim alması ve ahlaklı bireyler olarak mezun olmalarıdır.

İkincisi alet haline gelmiş medreseler, asıl amaçları bağlı bulundukları siyasi kurumların politik faaliyetlerine hizmet etmektir.

Üçüncüsü ise işletme haline gelmiş medreseler (hoax), asıl amaçları belirli bir grup için silahlı asker olarak hizmet vermektir. Hiçbir şekilde eğitimsel kurum değildir hatta bunların medrese olarak adlandırılması çok yanıltıcı sadece “merkezler” olarak anılırsa daha doğru olacaktır. Bu merkezlerin iyice araştırılması gerekmektedir, ama hiçbir dini eğitimsel faaliyette bulunmadıkları için bizim konumuz dışında kalmaktadır.

Medreselerin bu şekilde kategorilere ayrılması hiçbir cemaate, hiçbir gruba karşı yakınlık göstermek için değil, sadece eğitimsel amaç için yapılmıştır.

Bu Araştırmada incelemeler ve analizler sadece Pakistan’daki dini Cemaatlerle bağlı Medreseler üzerinde yapılacaktır. Zaman zaman Medreseler Heyeti’nde kaydı bulunan ikinci kategorideki medreseler üzerinde de durulacaktır.

2.2. Pakistan İslam Cumhuriyeti ve Din Eğitimi

14 Ağustos 1947’de Pakistan, küresel siyasi haritada ayrı bir ülke olmuştur¹²⁶. Pakistan İslam Cumhuriyeti, kuruluşundan bu yana istikrarsızlığa neden olan ve gelecekteki istikrarını, refahını sağlamak için dikkatli bir şekilde yönlendirilmesi gereken üç büyük fay hattına sahiptir: sivil-asker bağları, etnik bölünmeler ve İslami ideoloji bunları oluşturmaktadır.

Pakistan İslam Cumhuriyeti’nde İslam resmi dindir. İslam, bir felsefe olarak, Avrupa’nın din anlayışına taban tabana zıttır. İslam, Kur’an ve Sünnet tarafından yönlendirilen Müslüman yaşamının tüm yönlerini içermektedir. Bu ideoloji, Müslümanların kutsal Kur’an ve Sünnete bağlı kalarak hayatlarını İslami öğretilere göre yaşamalarını sağlamaktadır. Eğitim programları, gelecek nesillerin milli ihtiyaç ve değerlere uygun olarak yetiştirilebilmesi için en azından belirli bir süre ideolojik bir temelde oluşturulmaktadır. Pakistan örneğinde, entelektüel temel öncelikle ve geleneksel olarak İslam tarafından İslami öğretilerden türetilen bir ideoloji olarak kurulmuştur. Bir hayat kuralı olarak İslam, hayatın her

¹²⁶ [Indian Independence Act 1947 \(legislation.gov.uk\)](http://legislation.gov.uk) 08-06-2019.

yönü için kurallar koymaktadır. Din olarak Avrupa mitolojisinden farklılık göstermektedir. Kur'an ve Sünnet insan yaşamının tüm yönlerini kapsamaktayken; Avrupa yaklaşımı, bireyci ve sosyalist olmak üzere insan yaşamının belirli yönlerine odaklanmaktadır.

Pakistan ideolojisi ve İslam arasındaki ilişki modern anlayışın, Pakistan'da uygulanabilir bir eğitim sisteminin gelişimi için sağlam temeller sağlayan İslami yaşam felsefesinin etkisini tam olarak kavrayabilmesi için kısaca açıklığa kavuşturulmuştur. İlişkisel ve mantıksal bilgiyi harmanlayarak kendi meşruiyetini taşıyan eğitim standardını teşvik etmek ve koordine etmek için bu belirleyicileri birbirine bağlayan zincirleme bir büyümedir. Diğer fikirlerden farklı, benzersiz bir artırma yöntemi önermektedir.

Anayasa'nın 20. ve 21. maddeleri devlet, inanç ve din eğitimi arasındaki ilişkiyi ortaya koyan temel ilkeleri tanımlamaktadır.

Madde-20

“Dini açıklama ve dini kurumları yönetme özgürlüğü. -Kanuna, kamu düzenine ve ahlaka tabi olarak- (a) her vatandaş dinini açıklama, uygulama ve yayma hakkına sahiptir; ve (b) her dini mezhep ve onun her mezhebi, dini kurumlarını kurma, sürdürme ve yönetme hakkına sahip olacaktır.

Madde-21

“Herhangi bir dinin amaçları için vergilendirmeye karşı önlem alınır. - Hiç kimse, geliri kendi dininden başka herhangi bir dinin yayılması veya sürdürülmesi için harcanacak herhangi bir özel vergiyi ödemeye zorlanamaz.¹²⁷

19. yüzyılın sonlarında medreseler, Hint Yarımadası'nda din eğitiminin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Çoğu Müslüman ülkede, iki ana eğitim akışı sağlanmaktadır. Birincil akım, hem laik (dini) hem de laik olmayan (dini) eğitim sağlayan kamu ve özel okullar, üniversitelerden oluşmuştur. İkinci akım, çeşitli düşünce okulları tarafından kurulan ve ülke çapında dini seminerler için eğitim politikaları belirleyen bağımsız vakıf kurulları tarafından yönetilen ilahiyat okulları (Dini Medreseler) ile ilgilidir.

Pakistan federal hükümeti 2001 yılında "Pakistan Medresesi Eğitimi" (Model Dini Medrese'nin Kuruluşu ve Bağlılığı) adlı bir yasa çıkarmıştır. Yasa, kayıt düzenlemelerini, Dini Medrese'de Pakistan'daki İslami eğitimi genel eğitime uygun olarak bilgilendiren, eğitimin standardizasyonunu ve bu kurumlar tarafından verilen adil bir derece sertifikaları (Sanad) sağlamayı amaçlamaktadır. Amacı, Model Dini Medrese'yi oluşturmak, eğitim standartlarını güçlendirmek ve tekdüzeliği sağlamak ve Dini Medrese'de öğretilen İslami eğitim sistemini genel eğitim sistemiyle bütünleştirmektir. Molla Nizamuddin Sihalvi, Güney Asya'da kullanılan Dersi-Nizami müfredatının yaratıcısıdır. Aşağıdaki programı tüm

¹²⁷ <http://www.mofa.gov.pk/Publications/constitution.pdf> Similar 8-10-2019.

sunı Medreseler takip etmektedir. Gevşek bir şekilde iki kategoriye ayrılan yirmiden fazla konudan oluşur. Bunlar :

el-ulus en-naqliya (ilimler)

el-ulum el-akliya (aklî ilimler)¹²⁸.

Hükümet, Dini Medrese organizatörlerini bu kuralın şartlarını kabul etmeye ikna etmekte etkili olmamış ve bu yasaları yürürlüğe koyma konusunda da başarısız olmuştur. Ayrıca, Taliban ve El Kaide arasındaki ilişkiler ve Pakistan'daki dini seminerler din eğitiminde kaymalara neden olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nden akademisyenler, ülkenin 13.000'den fazla ilahiyat okuluna atıfta bulunarak Pakistan'ın dini ve eğitim altyapısıyla ilgili endişelerini dile getirmişlerdir.

Pakistan'ın eğitim sisteminin ve kusurlarının özeti şu şekildedir:

Eğitim, ulusal hedeflere ulaşmanın en önemli araçlarından birisini oluşturmaktadır. Zekâ, zihniyet, beceri ve yetkinlik konularında bilgili genç beyinlerin gelişimine katkıda bulunarak geleceğimizi şekillendirmektedir. Pakistan, bölünmeden sonra İngiliz öncesi eğitim sistemini devralmıştır. Okuryazarlık oranlarını artırmak için mevcut politikalar doğrultusunda birçok plan ve girişim geliştirilmiş olmasına rağmen, yeterli olmamıştır ve eksiklikler çeşitli faktörlerden kaynaklanmıştır. 53 yıllık bağımsızlığına rağmen eğitim sistemi modern dünyanın dini, ideolojik, sosyokültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamamıştır.

Eğitimin ideolojik temelleri şunlardır:

- Ulusal Bütünlük ve Uyum
- Kalkınma ve Büyüme
- Toplumun Büyümesi.
- Ekonominin büyümesi
- Sosyal tarafsızlık
- Kamu ve özel sektörde eğitim fırsatlarının eşitlenmesi
- Yüksek kalitede eğitim
- İşyeri ile ilgili eğitim
- Eğitim kalitesinin uluslararası standartlara uygun olarak her düzeyde korunması
- Bilim, teknik ve araştırma yeteneği yayılımı
- Okul dışında kalan çocukları işlevsel bir şekilde okuma ve yazmayı öğrenmeye teşvik etmek
- Eğitimi toplum birliğini ve sosyal istikrarı teşvik etmek için kullanmak
- Ülkenin manevi ve kültürel geleneklerini modern dünya ile uyumlu hale getirmek.

¹²⁸ <http://www.pakistanlawsonline.com/> 8.11.2019.

Pakistan'ın mevcut eğitim durumu, ülkenin hedeflerine maksimum potansiyel olarak ulaşmasının önündeki en önemli engellerden biri olarak görülmektedir. Daha yüksek bir eğitim seviyesi, üretkenliğin artmasını ve bunun sonucunda da büyümeyi sağlamaktadır (SPDC, 2003). Kapsayıcı ve eşitlikçi kaliteli eğitim sadece işgücünü değil, yönetimi, tüm kurumların yapılarını ve dolayısıyla tüm yatırım ortamını da teşvik etmektedir. Evrensel ilköğretim aynı zamanda tüm topluluğa makroekonomik kalkınmanın faydalarından yararlanmada yardımcı olmaktadır (Stern, 2001)¹²⁹. Günümüzün teknolojik çağında, eğitim eksikliği bir ülkenin ekonomik büyümesini engelleyebilir. Bir kültür, eğitimdeki başarıları yalnızca onu yaşatmaya yetecek kadar iyiye gelişemez. Uzmanlığı, kaynakları veya gücü olan kişiler, zar zor hayatta kalanları kolayca ortadan kaldırabilirler. İnsanlar olarak, yoksulların ve savunmasızların istismar edildiği koşulları değiştirmenin yanı sıra, zayıfların gelişmesini sağlayan ne yazık ki kabul edilen sosyal davranış kalıplarını etkileme sorumluluğuna ve yeteneğine sahibiz; eğitimle bunu başarabiliriz. Ne yazık ki Pakistan, Küresel Rekabet Edebilirlik Endeksi'ne (GCI) (Dünya Ekonomik Forumu 2017-2018) göre sağlık ve ilköğretim açısından 137 ülke arasında 129. sırada yer almaktadır. Hükümetin, eğitim için artan kaynak tahsisi gibi uygun adımlarla eğitim için sağlam temeller atma çabalarına rağmen, Pakistan'daki eğitim sektörünün hak ettiği ilgiyi görmediğini göstermektedir (Javed ve diğerleri, 2020).¹³⁰

Pakistan 80 milyonu okuma yazma bilmeyen 140 milyonluk bir nüfusa sahiptir. Ulusal okuryazarlık ölçeğinde, erkeklerin yüzde 45'i ve kadınların yüzde 57'si okuryazardır. İlköğretim düzeyinde brüt kayıt yüzde 87 ve ortaöğretim düzeyinde brüt kayıt yüzde 17,5'tir. Tüm eğitim politikalarının ve planlarının hedeflerine ilişkin yukarıdaki genel bakış, Pakistan'daki eğitim seviyesinin yüksek umutlardan biri olduğunu ve kalkınmaya dilsel odaklanma olduğunu açıkça göstermektedir, ancak ne yazık ki şu ana kadar somut bir ilerleme görülmemiştir.

Eğitim sisteminin önemli bir tanıtım almasına rağmen, nitelik ve niceliğin nerede eksik olduğunu belirlemek zordur. Ebeveynler öğretmenleri suçlamakta, öğretmenler öğrencileri suçlamakta ve öğrenciler bir bütün olarak okul sistemini suçlamaktadır. Duruma sıfırdan bakmak önemlidir:

Gerekli olan materyaller

Eğitim programındaki zayıf yönler

Mevcut Eğitim Sisteminin Sonuçları

¹²⁹ Stern, N. (2001), "Investing for Growth and Poverty Reduction: Institutions and People", Speech delivered at Islamabad on March 29.

¹³⁰ Saima javeed ,Hakim Ullah,Tariq Mehmood Buttah.Primary Educational Reforms AndChallenges.P.2019.

2.2.1. Devlet/Devlet Okulları ve Din Eğitimi

Okul öncesi, ilkokul (birden beşe kadar olan sınıflar), ortaokul (altıdan sekize kadar olan sınıflar), lise (dokuz ve onuncu sınıflar, Ortaokul Sertifikası veya SSC), yüksek lise (on birinci ve on ikinci sınıflar, Yüksek Ortaokul Sertifikası veya HSSC) ve lisans ve yüksek lisans derecelerine götüren üniversite programları Pakistan'daki altı eğitim seviyesini oluşturmaktadır. Her ilin kendi eğitim departmanı bulunmaktadır. Eğitim Bakanlığı, federal başkent bölgesindeki tüm eğitim kurumlarından sorumludur.

Pakistan'daki tüm Müslüman öğrenciler, ortaokul düzeyine kadar zorunlu ders olarak İslam Araştırmaları eğitimi almaktadır. Hem kamu hem de özel sektördeki ortaokullar, ülkenin genel gençliğini çeşitli alanlarda hizmet verecek şekilde yetiştirmektedir. İslami çalışmalar ayrıca ülkenin İslami dini okullarının veya Medreselerin müfredatının önemli bir bileşeni oluşturmaktadır. Ülkenin eğitim politikası, bütünleşmiş bir ulus gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır.

Pakistan'da ilköğretim iki kategoriye ayrılmıştır: Dini medrese ve modern eğitim, ikincisi İngiliz ortamı ve Urduca ortamı olarak ayrılmıştır. İngilizce çoğunlukla hem özel hem de devlet okullarında eğitim dili olarak kullanılmaktadır, ancak Urduca sadece devlet okullarında kullanılır. Çünkü Urduca Pakistan'ın resmi dilidir. Dini medreseler sadece Urduca öğretir ve standart, kökten dinci sınıflara ayrılmaktadır. Öğrenciler, eğitim ortamına ve devlet/özel okula bağlı olarak Kolejler, Üniversiteler, Teknik Kurumlar veya Dini Medreseden yüksek ortaöğretim geçmişlerine göre eğitimlerini sürdürmektedir (Ulusal Eğitim Politikası, 2017)¹³¹.

Devlet, Eğitim Departmanı aracılığıyla devlet okulları için müfredat belirlemektedir. Din, devlet okullarında seçmeli derslerden biridir. Hükümetin Eğitim Departmanı, çalışma basamağına (ilk/ikincil/Orta) göre uygun konu yeterliklerine sahip öğretmenleri atamakta ve öğretmenlerin maaşları hükümet tarafından ödenmektedir.

1972'den önce okul ve kolejlerin hatta genel eğitim sisteminin önemli bir bölümünü özel eğitim kurumları oluşturmaktaydı. Pakistan'daki tüm özel eğitim kurumları 1972'de Pakistan hükümeti tarafından kamulaştırılmıştır. Yüksek eğitim maliyetlerini karşılayabilenler için özel eğitim sektörü, kaliteli batı tarzı öğretim olarak kabul edilen eğitimi sağlamaktadır. Her iki durum da -maliyetler ve açık eğitim kurumlarının olmayışı- son yıllarda özellikle yoksul bölgelerdeki aileleri, çocuklarını medreselere göndermeye sevk etmiştir. Eğitim politikası 1992 yılında uygulanmış olmasına rağmen, Pakistan'daki okullarda Kur'an-ı Kerim şu veya bu şekilde tercüme ile öğretilmektedir. Müfredat, dini sektörlerle uyacak ve çeşitli çıkar gruplarının İslami geleneklere dayalı radikal değişiklikler içeren taleplerini karşılayacak şekilde birkaç kez güncellenmiştir.

¹³¹ National Education Policy. 2009, Ministry of Education, Government of Pakistan, 1.11 "The Way Forward: A Paradigmatic Shift," <http://www.moe.gov.pk> (accessed October 2019).

On sekizinci değişiklik sayesinde tüm iller eğitim sistemleri açısından bağımsız hale gelmiştir. Buna rağmen, 2009 yılı milli eğitim politikası, ilköğretimden ortaöğretime kadar milli eğitim sisteminin müfredatında İslami eğitimin din eğitimi olarak verilmesini zorunlu kılmıştır. İslamiyat hem kamu hem de özel sektörde zorunlu bir ders olarak verilmektedir (İslamiyat Lazmi için Ulusal müfredat, 2018)¹³².

2.2.1.1. Din Eğitiminin Temel Amaçları

- Kur'an, Hadis ve Sünnet çatısı altında İslami eğitim, inanç, din ve uygulamaları yaymak.
- Öğrenciler Kur'an'ı yorumlayabilir, okuyabilir, ezberleyebilir, tercüme edebilir ve kavrayabilir.
- Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sünnetini ritüel ve rol modelleri olarak örnek almak.
- Öğrencilere İslami gelenekleri ve duaları aşlamak.
- İnsanların günlük olarak karşılaştıkları sorunlara çözümler sunmak.
- Toplumdaki bireyleri uyum, hoşgörü, kardeşlik, dayanışma, hakkaniyet, adalet, dürüstlük, onur, insan hakları, vatanseverlik, insan refahı ve ahlaki ilkeleri geliştirmeye teşvik etmek.
- İslam'ın yasalarını, yönergelerini ve düzenlemelerini açıklığa kavuşturmak.
- Peygamberler (a.s.), bilim adamları, manevi şahsiyetler ve İslam'daki diğer büyük isimler gibi ünlü Müslüman şahsiyetleri tanıtarak öğrencilere ilham vermek.
- Öğrencilere Pakistan'ın teorisini, özgürlüğünü ve hayatını İslami geleneklere uygun olarak yaşamayı öğretmek.

2.2.1.2. Din Eğitimi Okul Öncesi Sınıflarda Başlar

Pakistan'da din eğitimi, ülkenin genel eğitim sisteminin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Yükseköğretim ve üniversitelerdeki din eğitimi programlarının yanı sıra medrese gibi geleneksel din eğitimi kurumlarına kayıtlı öğrenci sayısı, herhangi bir alana kayıtlı öğrenci sayısından önemli ölçüde fazladır. En temel düzeyde eğitim reformu, sistemin uzun vadeli sürdürülebilirliği için kritik öneme sahiptir. Eğitim alanındaki gelişmelerin incelenmesi, iyi eğitim ile yolsuzluk arasındaki ayrımın yapılmasına yardımcı olmaktadır. I. ve V. sınıflar ilköğretimi oluşturmaktadır. Eğitim dili olarak Urduca veya bölgesel dil kullanılmaktadır. Okuma, yazma, aritmetik, genel bilim, sosyal bilgiler ve İslam müfredatın bir parçasıdır.

Din eğitimi Pencab'da birinci sınıfta başlar. Birinci ve ikinci sınıflar için ayrı bir İslamiyat kitabı bulunmamakla birlikte, İslami eğitim "ortak bilgi" ile öğretilmektedir. "Yüce Allah ve Hz. Muhammed'in tanımı, birinci sınıftaki öğrenciler için genel bir bilgi kitabında tanıtılmıştır. Her iki ortam için de ge-

¹³² Asadullah, Muhammad Niaz. "Returns to Private and Public Education in Bangladesh and Pakistan: A Comparative Analysis." Journal of Asian Economics, 20(1), (2009):p.77-86.

nel bilgi kitabında (Urduca ve İngilizce) din eğitimi ile ilgili ilk altı konu: Allah (c.c), Muhammed (s.a.v), İslam'daki peygamberler, dualar, okunuşlar ve kutsal kitapların temel ilkeleridir (Genel Bilgi 1, 2019)¹³³.

Genel kültür kitabında 2. sınıfta da din eğitimi verilmektedir. Allah'ın nimetleri, Hazreti Muhammed (s.a.v.), İslam'ın diğer peygamberleri, karakter oluşturma, roza (oruç) ve İslami bayramlar ilk beş konuyu oluşturmaktadır. (Genel Bilgi 2, 2019)¹³⁴.

3. ve 4. sınıflarda genel kültür kitabında dini bir bakış açısı yoktur, ancak Müslüman öğrencilerin "İslamiyat" adlı ayrı bir kitap okuması gerekmektedir. Üçüncü sınıftaki gayrimüslim öğrencilere "İlahiyat" adlı bir kitap öğretilmektedir. Beş bölüme ayrılmış olan İslamiyat kitabı, Kur'an ve Sünnetin, duaların ve dinin, dini ilkelerin ve İslam'daki diğer tarihi olayların kavranmasını resmetmiştir (İslamiyat 3, 2018; İslamiyat 4, 2018; İslamiyat Lazmi, 2019).

4. sınıf İslamiyat kitabının ilk bölümü Nazra Kur'an'dır (Kur'an'ın okunması). Öğrenciler, 1. ayetten 3. ayete kadar Kur'an-ı Kerim'in yanı sıra tercümeli dualar okumaktadırlar. Hıfz (ezberleme) için dört sure belirlenmiştir: Kevser, Asr, Maûn ve Kâfirûn sureleridir. (İslamiyat 4, 2019; İslamiyat Lazmi, 2019).

İslamiyat, Pakistan'ın beşinci sınıfında üçüncü ve dördüncü sınıflarda olduğu gibi zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Tercüme ile Nazira (4'ten 6'ya kadar ayetler) ve Felak suresi, Nâs suresi ve Ayetü'l-Kürsi ezberlenmektedir.

Öğrencilere İslam Tarihi, kurallar, normlar, haklar, ünlü peygamberler (a.s.), Gazveler (Hz. Muhammed'in (s.a.v.) katıldığı savaşlar) ve Kur'an ve sünnete göre yaşam standartları hakkında genişletilmiş bir materyal öğretilmektedir. (İslamiyat Lazmi için ulusal müfredatı, 2019)¹³⁵.

2.2.1.3. Din Eğitimi ve Orta Öğretim

6. ve 7. sınıflar orta eğitim seviyesini oluşturmaktadır. Urduca, İngilizce, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve İslami çalışmalar müfredatta zorunlu olarak bulunmaktadır. Gayrimüslimlerin İslamiyat-İslam Araştırmaları derslerine katılmaları zorunlu değildir. Bunun yerine onlara Ahlak Eğitimi öğretilmektedir.

Orta düzeyde, "İslamiyat" kitabından beş bölümlük bir dizi tamamlanmıştır. Birinci bölüm, Kur'an'ın Nazra ve Hıfzı'nın bir tercümesini ve tasvirini içermektedir. İkinci bölümde İslam dini ve gelenekleri

¹³³ General knowledg Book ,Class 1,Punjab Publisher,2019.

¹³⁴ General knowledg Book ,Class 2,Punjab Publisher,2019.

¹³⁵ İslamiyat Lazmi book ,Class,3,4,5.P, Punjab criculamAnd text Book Board ,Lahore 2019.

ele alınmıştır. Üçüncü bölümü Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Sünneti oluşturmaktadır. Dördüncü bölümde ise İslam'ın evrensel ilkeleri ve ahlakı tartışılmaktadır.

6. sınıftaki öğrenciler, 7-12 arasındaki ayetlerinin yanı sıra İnşirah sûresini, Tin sûresini ve Kadr sûresini okumayı öğrenmektedirler. Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) Sünnet ve Hadislerinin yanı sıra Hazreti Hatice'nin (r.a.), Hazreti Ali'nin (r.a.), Tarık b. Ziyad gibi büyük Müslüman şahsiyetlerin önemli yönleri de ulusal İslamiyat dersi müfredatında yer almaktadır. 2019)¹³⁶.

7. sınıftaki öğrenciler, Kur'an'ın 13'ten 20'ye kadar olan ayetlerinin yanı sıra, Duha, Zilzal, Karia surelerini ve Kur'an'dan diğer duaları okumaktadırlar. Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) Sünnet ve Hadislerinin yanı sıra Hz. Ayşe (r.a.), Hz. Feriduddin, Selahattin Eyyubi ve İbn Haldun gibi büyük Müslüman şahsiyetlerin önemli yönleri müfredatta bulunmaktadır. (İslamiyat Lazmi Ulusal Müfredatı, 2019)¹³⁷.

8. sınıftaki öğrenciler, Kur'an'ın 21. ayetinden 30. ayetine kadar okumanın yanı sıra Fecr, Beled, Şems, Âdiyat, Tekasür, Hümeze surelerini ve Ayetü'l-Kürsi'yi okumaktadırlar. Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) Sünnet ve Hadislerinin yanı sıra İmam Hüseyin (r.a.), Hazreti Ebu Ubeyde bin Cerrah (r.a.) ve Nuseer gibi büyük Müslüman şahsiyetlerin kilit yönlerini öğrenmektedirler. (Ulusal İslamiyat Müfredatı 2019)¹³⁸

2.2.1.4. Din Eğitimi ve İkincil Öğretim Seviyesi

9'dan 10'a kadar olan sınıflarda, öğrenciler ortaokula gitmektedirler. İngilizce, Urduca, İslamiyat, Pakistan çalışmaları ve matematik, tüm öğrenciler için zorunlu dersleri oluşturmaktadır.

Tüm Müslüman öğrenciler ortaokulda (9. ve 10. sınıflar) zorunlu ders olarak "İslamiyat Lazmi" almaktadır. Öğrenciler seçmeli olarak "İslam Tarihi" ve "İslamiyat iktidarı" arasında seçim yapabilirler. Gayrimüslim öğrenciler ders olarak ilahiyat almaktadır. (Ulusal İslamiyat Müfredatı 2019).

İslamiyat Lazmi kitabında öne çıkanlar şunlardır:

Enfal Suresi (1 ila 75. ayetler), Ahzab Suresi (1 ila 73. ayetler), Mümteherine Suresi (1 ila 13. ayetler), Al-i İmran Suresi (26, 164 ve 271. Ayetler), Bakara Suresi (127 ila 128. ayetler), Nisa Suresi (64 ve 291. ayetler), Tevbe Suresi (1 ve 31. ayetler)

Orta öğretim düzeyinde, her biri yerel dilde bir çeviri ve açıklama ile Hz. Muhammed'in (s.a.v.) 20 Hadis'i öğretilmektedir.

- Kur'an'ın vahyi, organizasyonu, okunması, anlatma, tercümesi, tefsiri ve İslam'daki diğer ilahi

¹³⁶ İslamiyat Lazmi book ,Class,6.P, Punjab criculamAnd text Book Board ,Lahore 2019

¹³⁷ İslamiyat Lazmi book ,Class,7.P, Punjab criculamAnd text Book Board ,Lahore 2019

¹³⁸ İslamiyat Lazmi book ,Class,8.P, Punjab criculamAnd text Book Board ,Lahore 2019

kitaplar ve ayrıca İslam tarihi.

- Lise müfredatı, İslam, insan hakları, İslami esaslar ve ahlak konularında nesnel çalışmaları içermektedir.
- Müslüman şahsiyetlerin hizmetleri, İslami farkındalık ve bakış açıları. (9-10, 2019; İslamiyat Lazmi Ulusal Müfredatı, 2019)¹³⁹.

2.2.1.5. Din Eğitimi ve Yüksek Orta Öğretim Seviyesi

Pakistan'da 11. ve 12. sınıflar yüksek orta öğretim standardını oluşturmaktadır. "Orta seviye", yüksek orta öğretimi tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Bazen üniversite kolejlerinde veya benzer yerlerde yapılır. Medrese eğitimi ile Pakistan'daki örgün eğitim sistemi arasındaki mesafeyi kapatmak için Ders-i-Nizami Grubu (Kur'an okuma) orta ve yüksek ortaöğretim seviyelerinde uygulanmaktadır.

- İslamiyat Lazmi, beş temel İslam inancını (inançlarını) ayrıntılı olarak sıralamaktadır.
- İslam'ın temelleri olarak İslami bakış açısı, insan onuru, Allah'a (c.c.) ve Hz. Muhammed'e (s.a.v.) sevgi ve itaat ile bireysel-sosyal sorumluluklar.
- Ahenk, kardeşlik, fedakârlık, merhamet, eşitlik ve Sünnet ile ilgili materyaller.
- Seçilen ayetlerin ve hadislerin çevirileri ve açıklamaları da dahil olmak üzere Kur'an ve hadislere hızlı bir genel bakış.
- Kur'an-ı Kerim telaffuz, noktalama işaretleri, görgü ve konuşma
- Erken İslam kültürü, Gazve, İslam'ın manevi şahsiyetleri ve İslam'ın kıta altı tarihi.
- Allah ve onun tevhidi.
- Geniş ve ayrıntılı bir anlamda dualar ve önemi.
- Çeviri ve yorum için seçilen Kur'an ayetleri.
- Hadis tarihi ve seçilmiş Hadisler
- Hayat, siyaset, yönetim ve kültür tamamen İslam felsefesine dayanmaktadır. (11-12, İslamiyat Lazmi Ulusal Müfredatı, 2019)¹⁴⁰.

Bu düzeyde seçmeli Arapça dersi de bulunmaktadır. Ders geçme puanı 100 tam puandır.

2.2.1.6. Din Eğitimi ve Yüksek Öğretim

Tüm genel ve teknik kurumların mezuniyet müfredatları İslamiyat'ın genişletilmiş bir versiyonunu içermektedir. Kur'an ve Sünnet vizyonuna göre, İslam eğitiminin ana amacı barışsever toplum kurmaktır. İlkokuldan ortaokula kadar İslamiyat, yükseköğretim dahil tüm eğitim kademelerinde zorunlu bir ders olarak okutulmaktadır.

¹³⁹ İslamiyat Lazmi book ,Class,9-10.P, Punjab criculamAnd text Book Board ,Lahore 2019

¹⁴⁰ İslamiyat Lazmi book ,Class,11-12.P, Punjab criculamAnd text Book Board ,Lahore 2019

Ortaokul veya daha yüksek ortaokulu (Lise) tamamladıktan sonra öğrenciler yüksek öğrenime başlamaktadır. Yüksek öğrenim, derece veren enstitüler, yetkili üniversiteler ve kolejler tarafından sağlanmaktadır. İslamiyat, mezuniyet düzeyinde (13. ve 14. sınıflar) da zorunlu bir derstir. Mezuniyet için İslamiyat, Bakara, Ahzab, Fetih, Saff, Hucûrat, Furkan, Nahl gibi seçilmiş Kur'an surelerini, diğerlerine benzer şekilde çeviri ve açıklama gerektirmektedir. Birincil, orta, orta ve yüksek orta gibi seviyeler bulunmaktadır. Ayrıca İslamiyat konusu, çeşitli medeniyetler, İslam kültürü, hadisler, kanunlar ve yönetmelikler ve İslam tarihi ile ilgili materyalleri içermektedir. Yükseköğretim kurumlarında İslami araştırma enstitüleri kurulmuştur. İslami araştırma enstitüleri ve merkezleri, Kur'an ve Sünnet temelli İslami farkındalık ve uygulamaları teşvik etmek için geliştirilmiştir.¹⁴¹

General Zia Ul Haq'ın 1977'deki darbesini takiben, İslami çalışmalara odaklanma daha da belirgin hale gelmiştir. İslamiyat daha öncesinde sınıf 1'den sınıf 10'a kadar zorunlu bir dersti, ancak şimdi (B'A) üniversiteye kadar zorunludur. A.B.S.C (Lisans/Fen derecesi 14 yıllık eğitime eşdeğer) düzeyidir. Ancak, M.A.'da beklenmesi de seviye, MBBS (Bachelor of Medicine, Bachelor of Surgery) veya CSS (Federal kamu hizmetleri için rekabetçi sınavlar) gibi profesyonel sınavlara giren öğrenciler, İslamiyat'ı ayrı bir ders olarak incelemek zorundadır ve ancak bu sınavı geçmeleri halinde hak kazanabilmektedirler.¹⁴²

2.2.2. Din Eğitimi ve Öğretimi

Din eğitimi ve din eğitimi alıştırmaları ayrı şeylerdir. İkisini birleştirmek imkansızdır (Deenihan, 2002). Dini hayatın anlamını öğrencilere aktarmaya yönelik büyük girişim, din eğitimi ve öğretimi gibi çeşitli kelimelerle anılmıştır. Din eğitimi, dini inançların ve uygulamaların aşılmasıyla ilgilidir.

Bazı insanlar isyan eder; bazı insanların kökleri sığdır ve çevrelerindeki kültürün baskısı ve hayatın talepleri o kadar fazladır ki fazla düşünmeden uygulamadan vazgeçerler. Baskı altında kalanlar isteksizce ve üzülmeye yol verirler, acı çeker, inançları söner ve bunu derin bir kayıp olarak hissederler.

Din eğitimi, dini inançların, inançların, uygulamaların ve değerlerin incelenmesini ifade etmektedir. Din eğitimi tarafsız, nesnel ve dengeli bir şekilde öğretilmelidir. Dini anlayışları, dinin tarihi, dinin işlevi, kültürel ve sosyal dinamikleri ve öğretilmesi gereken dini eğilimleri ele almaktadır. Din eğitimi öğretimi, eğitim sisteminde, öğrencilerin eğitim gördüğü toplumun dini bakış açısını yansıtan ve yönlendiren bir okul dersi veya diğer günlük konular olarak tanımlanmaktadır. Ülkelerde belirli bir dinin

¹⁴¹ Faizi , Waqar Un Nisa Ph.D dissertation "The Reflection Of Islamic Values In The Compulsory Subjects Of Social Sciences At Secondary (ix-x) Level In Karachi" JUFW, Karachi 2010 p-98.

¹⁴² Faizi , Waqar Un Nisa Ph.D dissertation "The Reflection Of Islamic Values In The Compulsory Subjects Of Social Sciences At Secondary (ix-x) Level In Karachi" JUFW, Karachi 2010 p-99/

belirli bir konu üzerinden öğretilmesi diye bir şey olmamasına rağmen, bütün uluslarda, dinin ve diğer günlük konuların dahil edilmesi aşağı yukarı aynıdır.

Din eğitimi ve öğretimi iç içe olmaktan çok kişisel bir ilişkiye sahiptir. İkisi de aynı ağacın dalları olduğu için aynı özsuyu paylaşmaktadır. Dini inanç ve uygulamaların amacı, din eğitimi ve öğretimi yoluyla elde edilmektedir. Hem erkek hem de kadın profesyonel öğretmenler, dini farkındalık ve dönüşüm zincirini genişletmek için seminerlerde çalışmaktadır.

Pakistan'daki seminerler, öğrencilere Kur'an, tercüme, yorumlama, İslami anlayış, hadis veya sünnet, hukuk, kurallar, fıkıh, ve diğer İslami konuları ele almaktadır. Genel eğitimde İslami eğitim verebilecek nitelikli ve deneyimli öğretmen kıtlığı bulunmaktadır. İslam söz konusu olduğunda, çoğu öğrenci herhangi bir net yorum veya açıklama yapmadan materyali basitçe ezberlemektedir. Seminerler insan maneviyatını içeren öğretim stratejilerine odaklanmaktadırlar.

İslam ülkelerinde İslami eğitim öğretim, genellikle sadece geleneklere odaklanmaktadır. İslami eğitim öğretim paradigmaları, Hazreti Muhammed (s.a.v) ve diğer Müslüman alimlerle bağlantılı benzersiz pedagojik yöntemlere sahiptir. Bağnazlık, aşırılık ve karmaşık tutumların mevcut toplumsal iklimi nedeniyle, İslami eğitim pedagojisi son zamanlarda çok fazla ilgi görmüştür. Eğitimsiz ve profesyonel olmayan öğretmenler İslami konuları belirsizlikle öğretiyorsa, bu aşırılığı Kur'an ve Hadislerin yanlış yorumlanmasını besleyen bir eleştiri korkusuyla bağlantılı olabilir.

2.2.3. İslami Eğitimin Zorlukları

İlköğretimden yükseköğretime kadar İslami eğitim zorunlu ders olarak okutulmaktadır. Bununla birlikte, aşağıdaki sorunları ve zorlukları içermektedir:

- Öğretim müfredatında İslam'ın ayrılmaz bir parçası olan Kur'an ve Hadislerin okunması ve tercümesine yeterli ağırlık verilmemiştir.
- Arapça olması gerektiği gibi müfredatta ve ders kitaplarında zorunlu ders olarak yeterince değerlendirilmemiştir.
- İslamiyat, tecvid, kıraat, Arapça ve ahlak eğitimi öğretecek vasıflı ve eğitimli öğretmen sıkıntısı bulunmaktadır.
- Öğretmenlerin İslami eğitim, Arapça ve diğer ilgili alanlarda yurt içinde ve yurt dışında yüksek öğrenim görmeleri için fırsatlar sağlamaya yönelik bir plan bulunmamaktadır.
- Mevcut durum ışığında, İslami öğretileri incelemek için yetersiz imkanlar bulunmaktadır.
- Terbiye/Tezkiye, eğitimin önemli bir yönüdür, ancak müfredatta veya öğretmen eğitiminde uygun materyaller yoktur.
- Alt sınıflarda öğretim tarzı baskıcıdır ve küçük çocuklar yasa ve yönetmeliklere uymadıkları için

disipline edilmektedir.

- Öğretmenlerin aşırı fiziksel cezası, Yüksekokul terk oranlarının ana nedenlerinden biridir.
- Okullardaki İslamiyat hocalarının en az istikrarlı olmaları büyük sorundur.
- Okullardaki ve kolejlerdeki öğretmenlerin büyük çoğunluğu mezhepseldir ancak İslamiyat dışındaki konularda dereceleri vardır (Deenihan, 2002).

Eğitim alanında Pakistan'ın birçok sorunu bulunmaktadır. Eğitim hastalığımız, birbirini takip eden hükümetlerin bu hayati sosyal hizmete yönelik ihmallerinin ve önem vermeyişinin ürünüdür. Zaman zaman geliştirilen eğitim politikaları ve taktikleri, tarafsızlık ve öngörü eksikliğinden dolayı sonuç vermemiştir. Bağımsızlıktan bu yana, sayısız eğitim girişimi yalnızca çok sayıda işsiz gençle sonuçlanmıştır.

Hazret-i Ali: “Yetim, anne babası ölmüş kimse değil, tahsil görmemiş kimsedir” demiştir.

Bu tarife göre Pakistan'da yaklaşık 80 milyon yetim bulunmaktadır. Bugün, bir ülkenin büyümesi için insan kaynakları gelişiminin ne kadar önemli olduğu konusunda bazı tartışmalar vardır. Gerçekte, bir ülkenin gücünü eğitim sisteminin kalitesi belirlemektedir. Mevcut içinden çıkılmaz durum birdenbire ortaya çıkmamıştır ve bunun müsebbibi birçok kişi ve kurum mevcuttur. Eğitim sisteminde reform yapmak zaman ve sarsılmaz bir özveri alacaktır. Aynı zamanda yaygın, enerjik ve kararlı bir eylem gerektirecektir.

3. CEMAAT-E-İSLAMİ VE MEVLANA MEVDUDİNİN EĞİTİM DÜŞÜNCELERİ

Cemaat e İslami'yi tanımlayabilmek için ilk olarak Mevlana Mevdudi'yi tanımak, hayatı hakkında bilgi sahibi olmak ve özellikle de yaşadığı dönemdeki fikri çalkantılar hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Mevdudi'nin temsil ettiği fikirler ve onları oluşturan düşünceler bilinmeli ve bu bağlamda onun bu fikri yolculuğundaki merhaleler net bir şekilde ortaya konulmalıdır. Mevdudi kendisini geliştirmiş, İslam dünyasına derin bir etki bırakmış entelektüel bir âlimdir¹⁴³. Mevdudi eserlerinde farklı konulara yer vermekle birlikte, tarih, siyaset, sosyoloji, ekonomi, hukuk, eğitim, edebiyat ve din daha fazla ağırlık verdiği alanlar olmuştur. Mevdudi dünyadaki başka alimlerle kıyaslanabilecek bir alim ve düşünürdür¹⁴⁴.

Mevdudi, ilmi araştırmalarda ideolojik veya pratik anlamları yeni bir kavramı desteklemediği sürece dilbilim ya da terimlerin detaylarıyla uğraşmamış, dili anlaşılır şekilde kullanabilecek bir teknik izlemiştir. Geniş ve derin bilgi birikimine sahip olma hasebiyle seçtiği hadislerin sahih ve bilgi verici olmasına azami dikkat etmiş, teknik detaylara takılmadan ve körü körüne bilgileri iletme uğraşına girmeden, ifade ettiği bilgilerin faydalı olabilmesine ağırlık vermiştir¹⁴⁵. Şah Veliyullah, Hint yarımadasında dini, felsefi, ezoterik ve Hanefi hukukunu, detaylı bir şekilde açıklamıştır. İhya ve tecdit geleneği de Mevdudi'nin düşüncelerinden etkilenmiştir. Mevdudi dini talimine rağmen geleneksel din yolundan ayrılıp din anlayışına yeni bir yol getirmiştir. O artık geleneksel ulemadan değil de kendi ekolünü yaratan bir din alimidir. İbn Teymiye ve Şah Veliyullah geleneğinden gelen ulemaların önde geleni sayılıyordu.¹⁴⁶

Mevdudi'nin temsil ettiği fikrin temellerinde kendisinden önce yaşamış siyasi ve dini önderlerin etkileri görülmektedir. Mesela onun geleneksel dini eleştirilerinde ve önderliğini yaptığı düşünce şeklinde dayısı Seyyid Ahmed Han'ın etkisi büyüktür. Devletteki din oluşumu, diriliş düşüncesi ve ihyacılık yönü ise İktbal'in etkilerini taşımaktadır. Fikrinden ve dini görüşünden yararlanılması gereken kişi olarak gösterdiği Şibli Numani'nin izinden gitmektedir. Teorideyse Kur'an ve Sünneti esas alması bakımından selefi İbn Teymiyye'nin ve Muhammet Abdülvahhab'ın düşünceleri ağır basmaktadır. Mevdudi bütün bu isimlerden ve düşüncelerinden etkilenecek kendisine orta bir yol geliştirmiştir¹⁴⁷.

¹⁴³ Richard C. Martin, "Mavdudi, Abul-Ala", *Encyclopedia of islam and The Muslim World*, vol. II, New York 2004, pp.442.

¹⁴⁴ Sawlaat, *Mavlana Mavdudi*, s. 150

¹⁴⁵ Fathi, "The Life and Works of Abu al -Ala- al- Mavdudi", 18–21.

¹⁴⁶ Sayyed Veli Raza nasr, *Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism*, 243 -246.

¹⁴⁷ İbrahim Hatiboğlu, "Mevdudi ve Çağdaş Hadis Tartışmaları", *Mevdudi: Doğumunun 100. yılı anısına sempozyum*, 65–66

Ayrıca Mevdudi, el Hilal'deyken Ebu'l Kelam Azad'ın yazıları bulunan dergileri okuyarak ve çok etkilenecek büyümüştür¹⁴⁸.

Mevdudi'nin tasavvuf görüşü Sufizm'deki hiyerarşik düzenle paralellik göstermektedir ve Sufilerin, ham müridin, kamil mürid olabilmek için yapılarını örnek almıştır. Fakat alimlerin kayıtsız olmalarına da karşı çıkmıştır. Mevdudi Şeyhlerin, gerçekten duyarlı ve her konuda İslam'ı model alarak uygulayan bir görevi üstlendikleri zaman desteklenmesi gerektiğini savunmuştur¹⁴⁹. Mevdudi, sufizme yeni bir tanım getirmiştir. Ona göre Sufizm, İslam'ın sadece bâtinî boyutunu değil, aynı zamanda “huşu” ve “ahlaki” kavramları da ölçmeye yarayan bir kıtas olduğu düşüncesini benimsemiştir¹⁵⁰. O dönemde etkin olan Deoband ve Aligarh medrese eğitimleri Mevdudi'nin düşünce sistemine ters düşmektedir. Çünkü onlar dini hükümleri yerine getirmeyen, Müslümanların homojen siyasi ve toplumsal yapısı olmasına dayanan, dini vecibeleri uygulamayan bir anlayış üzerine kurulmuştur¹⁵¹.

Mevdudiye göre mezhep bağınazlığı ve körü körüne inanış yanlış dini uygulamadır. İslâm hukukunun dinamiğinin ancak içtihatla sağlanabileceğini düşünmektedir¹⁵². Mevdudi'ye göre sömürge altında olmuş İslâm ülkelerinin ilme ve fikre görüşü de körelmiştir. Batılı seküler yaşayış biçimini önemseyip hayatlarından dini uzaklaştırmışlardır.

Mevdudi, bu durumdan kurtulmanın ancak İslam inancını yeniden tesis edecek tecdit hareketi ile mümkün olabileceğini ifade etmiş ve bunu Kur'an ve Sünnete dayalı, fertten topluma uzanan bir tecdit ve ihya hareketi olarak tanımlamıştır¹⁵³.

Mevdudi, fikri yolculuğunu bir toplantıda şu şekilde özetlemiştir: “Ben dindar bir ailede doğup dini terbiyeye göre yetiştirildim. Bir Hristiyan ya da bir Hindu, ailesine göre dinini nasıl belirliyorsa bir Müslüman da aynı şekilde dinini belirliyor. O yüzden gerçeği bulma noktasında hareket etmem gerektiğini düşünerek önce Hindu dini ve felsefesini sonra Yahudi ve Hristiyanların Kitab-ı Mukaddes'ini baştan sona okuyup araştırdım. Bütün bunlardan sonra Kur'an ve Hadis'e yönelip araştırmalarım devam ettim ve şu neticeyi vardım. Kur'an-ı Kerim'in takdim ettiğinden daha mantıklı bir din ve Hz. Muhammed'den daha mükemmel bir rehber yoktur...”¹⁵⁴

Mevdudi'nin ömrü hayatı, düşünce ve akımların çok hızlı değişkenlik gösterdiği ana denk gelmiştir. Bu zaman diliminde bir taraftan hadisin, dini ve hukuki değerini reddeden Ehl-i Kur'an, diğer taraftan zahir hadislerle yetinen ve tenkide hiç mahal bırakmayan Ehl-i Hadis ve bir yandan da hadisin tarihsel olduğunu söyleyen modernistler bulunmaktaydı. Mevdudi, Ehl-i Kur'an'a karşı hadisçileri tutmuş,

¹⁴⁸ Sayyed Veli Raza Nasr, Cemaat-i İslami, 28.

¹⁴⁹ Sayyed Veli Raza Nasr, *Cemaat-i İslami*, 30–31.

¹⁵⁰ Sayyed Veli Raza nasr, Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism, 260.

¹⁵¹ Sayyed Veli Raza nasr, Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism ,40.

¹⁵² Sayyed Veli Raza nasr, Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism ,70

¹⁵³ Ahmad, Anis , “ Mevdudi” *DİA*, XXIX (2004), 432.

¹⁵⁴ Sayyed Veli Raza nasr, Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism, 74.

yeri geldiğinde Ehl-i Hadis'e karşı durmuş, hadisin günümüzde uygulanmasının gerekliliğini de savunmuş böylece modernistlere karşı da mücadele etmiştir¹⁵⁵.

Mevdudi, üslubu ve içtihat fikri sebebiyle Hint Yarımadası uleması tarafından eleştirilmiştir¹⁵⁶. Sahabe hakkındaki yaklaşımı ve Gazali ile ilgili görüşleri tenkit edilmiş, reformcu olarak nitelemişlerdir. Bu durum muhafazakâr kesimin sahabelerin hatasız olduklarına inanmaları ve Mevdudi'nin dini hükümlerin nakli hususunda emeği geçen ulemayı eleştirmesini kabul edememelerinden kaynaklanmıştır¹⁵⁷. Mevdudi, Türkler tarafından da eleştirilmiştir. Hüseyin Hilmi Işık, Mevdudi'nin fikirlerinin fık, bid'at ve ilhâd içerdiğini ileri sürmektedir¹⁵⁸. Necip Fazıl Kısakürek de "İslam'da İhya Hareketleri" isimli eserinin ana konusu olan Mevdudi'yi, "mezhebi olmayan sapık" diye itham etmiştir¹⁵⁹. Ebu'l-Hasan en-Nedvi de "Kur'an'da Dört Terim" adlı kitabında Mevdudi'yi eleştirmiştir. Mevdudi'nin dini sadece Allah'ın hükümdarlığı ve Rabbin saltanatı şeklinde anlatmasını eleştirmiş insan ile rab arasındaki bağı sınırlandırdığını söylemiştir¹⁶⁰.

Mevdudi, kendisini harici ve mutezile olarak itham edenlerin, sözlerini bir bütün olarak ele almadan işlerine geldikleri gibi yorumladıklarını düşünmüş ve kendisini bu şekilde savunmuştur. Kendisinden ve Cemaat-i İslami'den memnun olmamaları sebebiyle böyle ithamlarda bulunduklarını ifade etmiştir¹⁶¹. Mevdudi: "Aslında işler öyle bir darboğaza girdi ki "El Hükmü Lillah" prensibini yeniden canlandırmaya çalışan muhalifleri hariciler saydılar" diye de açıklamada bulunmuştur¹⁶². Asıl sünneti inkâr etme fitnesini başlatanların Hariciler ve Muteziler olduğunu söyleyerek onları eleştirerek sünnet savunuculuğu yapmıştır¹⁶³. Ebu'l-Hasan en-Nedvi'ye de "...Elbette kendimi eleştiri ve ihtilaflardan muaf ve üstün görmüyorum. Farklı görüşlere açığım" diye yanıt vermiştir¹⁶⁴.

Mevdudi'nin dini ve siyasi görüşleri geniş bir kitleyi etkilemesine rağmen onun düşüncelerinin aynı şekilde şiddetli tenkitlere uğradığı da bir gerçektir. Kişilerin düşüncelerini analiz ederken tek taraflı ve yanlı bir şekilde eleştirmek kişiyi doğru sonuca götürmez. Bundan dolayı Mevdudi'nin dini ve ilmi düşüncelerini ele alırken mümkün olduğunca yaşadığı sosyal çevreyle bağlantısını da göz önünde bulundurarak objektif bir şekilde ele alacağız.

¹⁵⁵ Yavuz Köktaş, "Mevdudi'nin Hadisle İlgili Görüşleri ve Hadis Tahlilleri Üzerine (II)", SÜİFD, 9/2004, 145-168.

¹⁵⁶ Durmuş Bulgur, "Pakistan'da Mevdudi Eleştirisi", *Mevdudi: Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum*, 228-230.

¹⁵⁷ Cağfer Karataş, "1950 sonrası Türkiye Muhafazakarlığı ve Mevdudi", *Mevdudi: Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum*, 231-257.

¹⁵⁸

Hüseyin Hilmi Işık, *Dinde Reformcular*, İhlas Vakfı yay., XI.baskı., İstanbul 1978, 180-187.

¹⁵⁹ Necip Fazıl, *Cumhuriyet'in 50. Yılında Türkiye'nin Manzarası*, Büyük Doğu Yay., İstanbul 1973, 115-116.

¹⁶⁰ Ebu'l-Hasan en-Nedvi, *İslam'ın Siyasi Yorumu*, Bedir Yay., İstanbul 2007, 37.

¹⁶¹ Mevdudi, *Hutbeler*, "Müellifin Önsözü", 5-6.

¹⁶² Mevdudi, *Gelin Bu Dünyayı Değiştirelim*, 22.

¹⁶³ Mevdudi, *Sünnetin Anayasal Niteliği*, "Önsöz", 13-22.

¹⁶⁴ En-Nedvi, *İslam'ın Siyasi Yorumu*, 41.

3.1. Mevlana Mevdudi'nin Hayatı

Mevdudi, 25 Eylül 1903 tarihinde Cuma günü saat 11.30'da Hindistan'ın güneyindeki Haydarabad Deccan eyaletine bağlı Aurangabad¹⁶⁵ kasabasında hayata gözlerini açmıştır¹⁶⁶. Mevdudi'nin "Seyyid Ebü'lA'la" namıyla anılmasının sebebi Hz. Hüseyin'in soyundan geliyor olmasıdır. (Yunus İbrahim es-Samerral, s. 704). Aslen Heratlı olan Mevdudi'nin soyu Çiştîye şeyhlerinden Kutbuddin Mevdud-i Çiştî'ye dayanmaktadır. Kutbuddin Mevdud-i Çiştî "Çiştîye" tarikatının başında yer alan kişidir. Mevdudi'nin nesebinin Arap olduğu iddia edilmekle birlikte annesinin Türk olması sebebiyle Mevdudi'nin de Türk olarak kabul edilebileceği düşünülmektedir¹⁶⁷.

Mevdudi'nin babası Seyyid Ahmet Hasan, dini bütün ve ibadetlerine düşkün bir avukattır. Aligarh'ta Seyyid Ahmet Han tarafından kurulan Medresetü'l-Ulum da öğrenim görmüştür. Mevdudi'nin babası Ahmet Hasan'ın bu kurumda öğrenim görebilmesi Seyyid Ahmet Han'ın akrabası olan annesinin ısrarıyla olmuştur. Ahmet Hasan'ın babası ise oğlunun muhafazakar bir okulda eğitim görmesini istemiş fakat oğlunun İngiliz kültüründen etkilendiğini fark edince Seyyid Ahmet Hasan'ı Aligarh'tan almış, eğitimine Allahabad'ta hukuk tahsili görerek devam etmiştir¹⁶⁸.

Seyyid Ahmet Hasan, hukuk tahsili ve Deogarh-Rajkumar'daki eğitiminin ardından 1896'da akrabası Mevlevi Muhyiddin Han'ın başkadi olarak görev yaptığı Aurangabad'a yerleşmiştir. Bu dönem içerisinde Ahmet Hasan, Mevlevi Muhyiddin Han'dan oldukça etkilenmesi sebebiyle kendisini fazlasıyla dine vermiş ve mesleğini ihmal etmiştir. Bu etki sebebiyle Ahmet Hasan, 1904'te bütün malını satıp ailesiyle birlikte Delhi'ye yerleşmiş burada tamamıyla maneviyata dönük bir yaşam sürmüştür ve sonuç olarak yoksul düşmüştür¹⁶⁹. Bu durumu gören Mevlevi Muhyiddin Han, Ahmet Hasan'ı 1907'de yanına çağırarak bu gidişatın uygun olmadığını ifade etmiştir. Ahmet Hasan sadece haklı olduğuna inandığı davaları kabul edeceğini söyleyerek avukatlık mesleğine geri dönmüştür. İşine uzun süre ara vermesi pek çok müşterisini de kaybetmesine sebep olmuştur. 1915 yılına kadar Aurangabad'da kalmış, yine aynı yıl önce Haydarabad'a daha sonra ise Bopal'a taşınmış ve burada geçirdiği hastalıkların ardından 1920'de altmış beş yaşında vefat etmiştir¹⁷⁰.

¹⁶⁵Aurangabad is now part of the state of Maharashtra, whose capital is Bombay. Hasan, *Sayyid Abul A'ala Maududi and His Thought*, 1,

¹⁶⁶Asad Gilani, *Maududi Thought and Movement*, 28–29; Hasan, *Sayyid Abul A'ala Maududi and His Thought*, 1, Giylani, *Mevdudi'nin Hayatı*, 23.

¹⁶⁷For more details see the. Asad Gilani, *Maududi and His Thought*; 23–25;; Sawlaat, *Maulana Mavdudi*, 1; Hasan, Sayyid, *Abul A'ala Maududi and His Thought*, 2–3; Ammara, *Ebu'l A'la el-Mevdudi, ve's-Sahvetü'l-İslamiyye*, 29–30; Anis Ahmad "Mevdudi" *DİA*, Ankara 2004, XXIX/432.

¹⁶⁸Personality, "Maudidi, Syed Abul A'la(1903–1374) The ologian, Political İdeologus founder of Jamaat-e- İslami, *Müslim India*, CXIII New Delhi (1992), 197.And, Hasan, *Sayyid Abul A'ala Maududi and His Thought*, 4.

¹⁶⁹Hasan, *Sayyid Abul A'ala Maududi and His Thought*, 4–5; Sayyed Veli Raza nasr, *Mawdudi and the Making of Islamic thoughts*, 20–22.

¹⁷⁰Sayyed Veli Raza nasr, *Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism*, 30–32.

Mevdudi'nin annesi, Kurban Ali Beg'in kızı Rukiye Begüm Orta Asya'dan Hindistan'a Alemgir Ev-rengzeb zamanında göç eden aslen Türk olan bir ailenin kızıdır. Rukiye Begüm'ün ataları Avrengzeb döneminde Hindistan'a göç etmiş, önce Moğollara ardından Haydarabadlı asifiye nizamlarına askeri general olarak hizmet etmişlerdir. Bu hizmetleri neticesinde Delhi ve Haydarabad'da itibar kazanmış, Müslüman prensler, asiller ve toprak ağaları gibi mensupları olan soylu bir aile olmuşlardır. Mevdu-di'nin annesinin dedelerinden Mirza Kurban Ali Beg Han, Urdu şairlerinden olan Mirza Esedullah Galib'e yakın bir şair ve yazardır. Mevlana Mevdudi, babasının Çiştî soyundan olması, annesinin as-kerlik, devlet adamlığı ve ediplik geleneğine bağlı bir aileye sahip olması dolayısıyla Müslümanlar'ın özellikle de ailesinin Delhi ve Haydarabad'da bariz bir şekilde güçten düşmesi karşısında sarsılmıştır. Mevlana Mevdudi ilköğrenimine, avukat olan babasından Farsça, Urduca, Arapça, Mantık, Fıkıh ders-leri alarak başlamıştır¹⁷¹.

Babası Mevdudi'nin, İslam'a yabancılaştıran bir eğitim veren İngiliz okullarında öğrenim görmesini istememiştir¹⁷². Bu sebeple Mevdudi evde özel dersler alarak eğitimine devam etmiştir. Özel dersler sayesinde tarih, edebiyat, filoloji, din bilgisi ve sosyal bilimlerde yaşıtlarına göre daha yüksek bir se-viyeye gelmişse de fen ve matematik derslerinde aynı başarıyı gösterememiştir. Modern bilim ve İngi-lizce ise o dönem müfredatında bulunmadığından Mevdudi, bu eğitimleri alamamıştır¹⁷³.

Mevdudi, ilköğrenimini evde aldığı özel eğitimle tamamladıktan sonra on bir yaşına geldiğinde Au-rangabad'deki Medrese'i Fevkaniyye'nin¹⁷⁴ sekizinci sınıfına başlamıştır¹⁷⁵. Mevdudi, başladığı bu medresede kimya, fizik, matematik ve tarih gibi derslerin eğitimini de almıştır. Mevdudi, evde gördü-ğü eğitimin faziletli ve ahlaklı bir insan olmasına sebep olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Mevdudi, karakterinin oluşumunda dini eğitimin, ahlak ve fazilet kavramlarının etkili olması sebebiyle farklı düşüncelerden kolaylıkla etkilenebileceği yaşı geçtiğini, yaşı on beş olduğunda ise artık karşıt fikirle-rin saldırısına karşı sağlam bir biçimde durabildiğini ve özgür bir irade ile hareket edebildiğini ifade etmiştir¹⁷⁶.

Mevdudi'nin çocukluğunda okuduğu İkbâl'in meşhur manzumesi "Şikve" ve "Cevabe Şikva" ve ba-basından öğrendiği Hindistan Tarihi onun düşünce dünyasını etkilemiş ve bu etki, ileriki dönemlerde yazdığı yazılarında da görülmüştür¹⁷⁷.

Babası Mevdudi'yi Daru'l-Ulum'a (İlahiyat Fakültesi) kaydettirip kendisi Bhopal'a gitmiş, fakat kısa bir süre sonra babasının hastalanması sebebiyle tahsilini yarım bırakmak zorunda kalmıştır. Mevdudi

¹⁷¹ Ahmad, "Mevdudi", 432.

¹⁷² Hasan, *Sayyid Abul A'la Maududi and His Thought*, 13.

¹⁷³ Asad Giylani, *Mevdudi'nin Hayatı*, 31-32.n

¹⁷⁴ This school is a subsidiary institution of Hyderabad usmania University that provides both classical and modern education.

¹⁷⁵ Asad Gilani, *Maudidi Thought and Movement*, 32-33.

¹⁷⁶ Asad Gilani, *Maudidi Thought and Movement*, 36-37.

¹⁷⁷ Asad Giylani, *Mevdudi'nin Hayatı*, 40.

böylece hem evin geçimini sağlama yükünü sırtlanmış hem de ilmi çalışmalarına devam etmek zorunda kalmıştır¹⁷⁸. Bopal’de tanıştığı Mevlana Niyaz Fatihpuri ise Mevdudi’de yazarlık fikrinin oluşmasına sebep olmuştur.

3.2 İlmî ve Sosyal Faaliyetleri

Mevdudi yazarlık ve çalışma faaliyetlerine ilk olarak gazetecilik mesleğiyle başlamıştır¹⁷⁹. On altı yaşındayken babasının hastalığı ve ardından da vefat etmesi sebebiyle resmi eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmış ancak yazarlık ve politikayla aktif bir şekilde ilgilenmeye de devam etmiştir. O dönemde özellikle laiklik ve milliyetçilik konularına odaklanmış 1918-1919 yıllarında ise Hindu Kongre liderlerine bilhassa Gandhi ve Madan Muhan Malaviyah’a övgü dolu yazılar yazmıştır¹⁸⁰.

Mevdudi’nin gazetecilik kariyeri 1918’de kardeşi Ebu’l Hayr’ın editörlüğünü yaptığı “Medine” isimli gazetede çalışmasıyla başlamış fakat iki ay sonra Delhi’ye geri dönmeleri sebebiyle çok uzun sürmemiştir¹⁸¹. Mevdudi ve kardeşi Ebul Hayr daha sonra 1919’da Jupalbur şehrinde kongre yanlısı ve haftalık olarak yayınlanan “Tac Gazetesi’nin” editörlüğünü üstlenmiş, birkaç ay sonra gazete kapatılınca tekrar Delhi’ye geri dönmüşlerdir. 1920 yılından itibaren kardeşiyle birlikte çalışan Mevdudi, kardeşinin gazeteciliği bırakmasının ardından tek başına Tac’ın editörlüğünü yapmıştır¹⁸². Mevdudi’nin sömürge düzenini eleştirdiği bir makale sebebiyle Tac Gazetesi kapatılmış ve Mevdudi 1920’nin sonunda Delhi’ye geri dönmüştür¹⁸³.

1921’de Mevdudi Camiat-ı Ulema-i Hind’in (Hindistan Ulema Cemiyeti) yayın organı olan “Müslim” gazetesinde 1921’den 1923’e kadar çalışmış, gazetenin kapatılması üzerine bu sefer de yine aynı organizasyonun başka bir yayını olan “El Camiat” gazetesinin 1925’ten 1928’e kadar editörlüğünü üstlenmiştir¹⁸⁴.

Mevdudi siyasi düşüncelerini el-Camiat’da ifade etmiş, Hindistan’da bulunan Müslümanlar ile Avrupa emperyalizmi altındaki Türklerin zor durumlarını dile getirmiştir¹⁸⁵. El-Camiat’ın Kongre yanlısı bir yayın olması sebebiyle bu gazeteden ve gazetecilik mesleğinden ayrılıp Haydarabad Dekken’e gitmiştir. Mevdudi burada Hindistan’daki Müslümanların durumunu içeren kitaplar yazmış daha sonra 1932’de ise yine Dekken’de “Tercümanü’l-Kur’an” adlı dergiyi çıkarmıştır. Mevdudi’nin temel amacı

¹⁷⁸ Asad Gilani, *Maududi Thought and Movement*, 37–38.

¹⁷⁹ Asad Giylani, *Mevdudi’nin Hayatı*, 39.

¹⁸⁰ John L.Esposito,” Mavdudi, Sayyid Abu Al”, *The Oxford Encyclopedia of the Modern İslamic World*, Volume, III, New York (1995),71–75.

¹⁸¹ Asad Gilani, *Maudidi Thought and Movement*, 38.

¹⁸² Asad Gilani, *Maudidi Thought and Movement*, 40.

¹⁸³ Sayyed Veli Raza nasr, *Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism*,38.

¹⁸⁴ Sawalaat, *Maulana Maududi*, 3.

¹⁸⁵ Esposito,” Maududi, Sayyid Abu Al- A’la”, 72

bir hayat düzeni olarak İslam'ı insanlara anlatmaktır. Çünkü insanların ancak bu şekilde batı taklitçiliğinden kurtulabileceğine inanmaktadır¹⁸⁶.

3.3. Mevdudi'nin İlim ile İlgili Göstermiş Olduğu Etkinlikler

Mevdudi ilköğrenimini evde, ağırlıklı olarak din merkezli bir eğitim şeklinde almıştır. Urduca ve Farsçanın yanı sıra Arap dili, fıkıh ve hadis dersleri almıştır¹⁸⁷. Mevdudi'nin Arapça diline olan hakimiyeti oldukça iyi bir düzeydeydi. Öyle ki henüz on dört yaşındayken Mısırlı düşünür Kasım Emin'in "el- Mer'etü'l- Cedide" (Modern Kadın) isimli eserini Arapçadan Urducaya çevirmiştir¹⁸⁸. Yazarlık ve politikaya ağırlık verdiği dönemlerde de eğitimine devam etmiş, İngilizce öğrenmiş ve batı eserlerini okumuştur¹⁸⁹.

Mevdudi Ders-i-Nizami'den (Hindistan'daki ulema eğitimi) ders almış, önce Abdusselam Niyazi sonra Fatih Puri Medresesindeki eğitiminde yükselerek 1926'da icazet almıştır. Bu durum ise bir Deobandi alimi olmak anlamına gelmekteydi. Mevdudi, bu kariyerinden hayattayken kimseye bahsetmemiştir¹⁹⁰. Ancak kendisi vefat ettikten sonra icazetleri ortaya çıkmıştır. Mevdudi'de sonraki yıllarda Müslümanların geleneksel eğitimi ile modern eğitimin birbirinden ayrılmasının ve bu iki eğitim biçimi arasında hiçbir bağın kalmamasının kısır bir düşünceye sebep olabileceği endişesi oluşmuştur. Bu sebeple kendisini tek bir eğitim biçimiyle kısıtlamak yerine hem modern hem de geleneksel eğitimden faydalanmaya karar vermiştir¹⁹¹.

1924'te hilafetin kaldırılması Mevdudi'nin din-siyaset ilişkisine bakış açısını değiştirmiştir. Mevdudi hilafetin kaldırılmasını, batıcı Türk milliyetçileri ve Avrupalılarla iş birliği yaparak Osmanlılara karşı ayaklanan Arap milliyetçilerinin ihanetine bağlamaktadır. Onun milliyetçilik ve batıcılık hakkındaki düşünceleri değişmiş ve bu düşüncelerin İslam'ı koruyamayacağına inanmıştır¹⁹². Mevdudi'nin 1922'de yazmış olduğu "İzmir'de Yunan Mezalimi", "Türkiye'de Hristiyanların Durumu" başlıklarıyla yayımladığı iki risalede Avrupalı hasımlarının tehditlerine karşı Türkiye'yi savunmuştur. O tarihlerde Hindistanlı Müslümanlar tarafından kahraman olarak görülen Mısırlı milliyetçi Mustafa Kamil'in, "el-Mes'etü's-Şarkıyye" (Şark Meselesi) isimli kitabını Arapça'dan Urduca'ya çevirmiş, kitaba düştüğü birçok dipnotta Kâmil'in milliyetçi düşüncelerini eleştirmiştir¹⁹³.

¹⁸⁶ Asad Giylani, *Mevdudi'nin Hayatı*, 42.

¹⁸⁷ Asad Giylani, *Mevdudi'nin Hayatı*, 31-32.

¹⁸⁸ Esposito, "Mavdudi, Sayyid Abu Al- A'la", 72.

¹⁸⁹ Asad Giylani, *Mevdudi'nin Hayatı*, 31-32.

¹⁹⁰ Esposito, "Maududi, Sayyid Abu Al- A'la", 71-72.

¹⁹¹ Sayyed Veli Raza nasr, *Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism*, 41-42.

¹⁹² Sayyed Veli Raza nasr, *Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism*, 44.

¹⁹³ Turan Kışlakçı, *Çağa İz Bırakan Önderler Mevdudi*, 41.

Hilafet hareketinin ardından Hindistan'da da bir eylem başlamıştır. Bu eylem 1924'te gönülsüz alt sınıf mühtedilerini İslam'dan tekrar Hinduizm'e döndürmek amacıyla, Müslümanların iman esaslarına karşı Shuddhi kampanyası yapılmıştır. İslam'a karşı tepkiye sebep olan Shuddhi eylemcisi Suami Shradhanand'ın 1925'te öldürülmesi ve bunun Müslümanlara mal edilmesi, yine 1924'te Afganistan'da Ahmedi misyonierlerinden birkaç kişinin idama mahkum edilmesi gibi olaylar Mevdudi'de bir hareket ihtiyacı oluşturmuştur. 1929'da "El-Cihad Fi'l-İslam (İslam'da Cihad)" isimli eser Mevdudi'nin din-siyaset anlayışının başlangıcı olmuştur. Aynı zamanda bu başlangıç Mevdudi'nin mücedditliğe geçişle sonuçlanan entelektüel gelişiminin ilk adımını oluşturmuştur¹⁹⁴.

Mevdudi'nin ilk eseri olan el-Cihad fi'l-İslam, başta Muhammed İkbal ve Hilafet Hareket lideri Muhammed Ali Cevher olmak üzere birçok Müslüman liderin ilgisini çekmiştir. Hasan el-Benna, bu eserin kendi üzerinde bıraktığı etkiden önemle bahsetmektedir¹⁹⁵.

Mevdudi, hem modern hem de İslami eğitim almış olduğundan yazıları ve konuşmaları Müslüman olsun veya Müslüman olmasın tüm modern okulları etkilemiştir¹⁹⁶.

Mevdudi'nin "Correspondence Between Maulana Mavdoodi and Maryam Jameelah" (Mevdudi'nin Meryem Cemile ile Mektuplaşmaları) isimli İngilizce eserinin dışında tüm eserleri Urduca yazılmıştır¹⁹⁷.

Mevdudi'nin, İslam ve İslam'ın Müslümanlar'ın hayatındaki yeri hakkındaki fikirleri 1932'den sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Mevdudi, bu fikirlerini ömrünün geri kalan kırk yedi yılında yaptığı konferanslar, yazdığı makale ve kitaplar, özellikle de "Tercümanü'l-Kur'an" aracılığıyla ifade etmiştir. Mevlana Mevdudi bu kitabı yazmak için önce Arabistan'a gitmiş ve orada Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaşadığı yerleri ziyaret etmiştir. Hemen hemen bütün Arap ülkelere giderek kaynaklar toplamıştır. Mevdudi, siyasetin dinden soyutlanmasına karşı çıkmış, bu tutumu İslam'ın öğretilerine ters bir durum olarak yorumlamıştır. Geleneksel İslam'ı ve yıllarca hüküm sürmüş müesses nizamlarını eleştirmiş, Müslümanların içinde bulundukları bidatlardan ve geleneklerinden uzaklaşmadıkça Peygamber'in saf akidesini yerine getirmelerinin mümkün olmayacağını ifade etmiştir. Bu durumun ise ancak bir "İslam devleti" kurmakla mümkün olabileceğini iddia etmiştir¹⁹⁸.

Mevdudi, modern tarzda tefsir yazmış son dönemin alimlerinden. "Tefhimü'l-Kur'an" isimli eserini, Arapça bilmeyen, ortalama bir seviye eğitim görmüş, Kur'an ilimlerinin geniş hazinelerinden yararlanamayan insanların faydalanabilmesi için yazmıştır. Kur'an'da adı geçen yerleri gezerek belgelemiş

¹⁹⁴ Sayyed Veli Raza Nasr, *Cemaati İslami*, 18; Sayyed Veli Raza nasr, *Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism*, 46-51.

¹⁹⁵ Birışık, "Mevdudi'nin Hayatı ve Eserleri", Mevdudi: Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum, 18.

¹⁹⁶ Osman Fathi, "The life and Works of Abu al- al Mawdudi", *Arabia*, Volume, IV England (1984), 18-21.

¹⁹⁷ Sawalaat, *Mavlana, Maududi*, 150.

¹⁹⁸ Sayyed Veli Raza nasr, *Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism*, 23.

ve eserinde bu belgelere de yer vermiştir. Bu yönüyle Mevdudi'nin “Tefhimü'l-Kur'an” isimli eseri ilk kez bir araştırma ve inceleme tarzıyla yazılan eser olma özelliğini taşımaktadır¹⁹⁹.

3.4. Mevdudi'nin Vefatı

Mevdudi'nin gittikçe bozulan sağlığı nedeniyle Buffalo'da bir hastanede çalışan oğlu Dr. Ahmet Faruk, Mayıs 1979'da babasını tedavi için Amerika'ya gitmeye ikna etmiştir. Mevdudi, tedavi olduktan sonra sağlığı biraz düzelmiş ve bu esnada yarım kalan eseri “Peygamberin Hayatı”nı tamamlamaya çalışmıştır. Oğlu onun bu kitabı tamamlayabilmek için günde yaklaşık olarak on saat çalıştığını ifade etmiştir. Oğlu Dr. Ahmet Faruk, Mevdudi'nin son anlarında bile ibadetlerine devam ettiğini, Pakistan'daki gelişmeler için kaygılandığını, İran'dan gelen haberleri takip ettiğini ve İran devriminin Mevdudi'nin isteklerine uygun olduğunu ifade etmiştir²⁰⁰.

Ramazan'ın bitmesine on gün kala yeniden hastalanan Mevdudi, hastaneye yatırılmış ve hastalığı şiddetlendiği için yoğun bakıma alınmıştır. Mevdudi'nin sağlık durumu gün geçtikçe kötüleşmiş ve üçüncü defa kalp krizi geçirmesi sebebiyle 22 Eylül 1979'da vefat etmiştir.

Mevdudi'nin vefat haberi hızla tüm dünyaya yayılmış, Pakistan'da şok etkisi yapmıştır. Pakistan başbakanı Ziyaü'l-Hak, yüzyılın düşünce adamını kaybettiğini söylemiş ve cenazenin nakli için gerekli tüm desteği vermiştir²⁰¹. Cenaze Buffalo'dan New York'a indirilmiş. Burada Cemaat-i İslami'den olan Muhammed Yusuf Islahi tarafından cenaze namazı kılديرılmıştır. Cenazeye Mevdudi'nin yüzlerce hayranı ve arkadaşları katılmıştır. Muhammed Islahi, Onun boşluğunu kimsenin dolduramayacağını ifade etmiştir²⁰².

Cenaze Pakistan'a giderken Londra havaalanına indirilmiş ve burada Hurşid Ahmed tarafından cenaze namazı kılديرılmıştır. Cenaze Karaçi havaalanına indirilğinde ise cenaze namazı Cemaat-i İslami lideri Mian Tufeyl tarafından kılديرılmıştır. Mian Tufeyl, Mevdudi'nin Sadece Pakistan değil, bütün İslam dünyası için bir kayıp olduğunu ifade etmiştir²⁰³.

Binlerce hayranı tarafından Lahor'da karşılanan cenazeye çok sayıda siyasetçi, Cemaat-i İslami'nin üyeleri, yazarlar, gazeteciler eşlik etmiştir. General Ziyaü'l Hak'ın da hazır bulunduğu cenaze namazını Dr. Yusuf el-Kardavi kıldırılmış ve naaşı uzun süre ikamet ettiği evine İçra'ya defnedilmiştir (26 Eylül 1979)²⁰⁴.

¹⁹⁹ Mustafa Özel, “ Bir Yirminci Yüzyıl Müfessiri Mevdudi ”, *Mevdudi: Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum*, 43–61

²⁰⁰ Sawalaat, *Maulana Mavdidi*, 160

²⁰¹ Sawalaat, *Maulana Mavdidi*, 161.

²⁰² Sawalaat, *Maulana Mavdidi*, 160–161.

²⁰³ Sawalaat, *Maulana Mavdidi*, 164–165

²⁰⁴ For more details plz : Sawalaat, *Mavdudi*, 160–167.

Mevdudi, altı erkek ve üç kız babası bir dava adamı olmasına rağmen çocuklarından yalnızca biri Cemaate katılmıştır²⁰⁵. Mevdudi'nin düşünceleri, İslam'a yöneltici olması, makul ve ince düşünülmüş bir tarza sahip olması hasebiyle birçok aydın tarafından benimsenmiş ve yayılmıştır²⁰⁶.

3.5. Mevdudi'nin Eserleri

Mevdudi'nin din, tarih, siyaset, sosyoloji, ekonomi, hukuk, eğitim ve edebiyat gibi farklı alanlarda yayımlanmış olan birçok eseri bulunmaktadır. Eserlerinin birçoğu Tercümanü'l-Kur'an'da yayınlanmış olup daha sonra kitap halinde basılmıştır²⁰⁷. Eserleri başta Arapça, Urduca ve İngilizce olmak üzere dünyada birçok dile çevrilmiştir. Mevdudi'nin İslam dünyasında tanınmasına sebep olan ve eserlerini en çok Arapça 'ya çevirerek hakkında neşriyat yapan kişiler: Halil Ahmet Hamidi (ö. 1994) ile İngilizce 'ye çeviren Prof. Dr. Hurşit Ahmed'dir²⁰⁸.

Mevdudi'nin eserlerinin sayısı hakkında müellifler arasında ihtilaf söz konusudur²⁰⁹. Bu çalışmada Mevdudi'nin yayımlanmış konferansları, derlemeleri ve risale olarak kaleme aldığı eserlerin listesi, konu başlıklarına göre aşağıda açıklanacaktır²¹⁰. Bu eserlerden bazılarının farklı isimlerde yayımlanmış olması sebebiyle tek başlık altında yer verilecektir.

3.5.1. Kur'an ve Tefsir

Tercüme-i Kur'an-ı Mecid ma'a Muhtasar Havaşi, Lahor 1991: 1942 ve 1949 yılları arasında hazırlanan eser ilk olarak 1969 yılında basılmıştır²¹¹. Eser, kısa açıklamalı bir Kur'an'ı Kerim Meali şeklindedir. Mevdudi hazırlamış olduğu meali okuyucunun daha kolay ve etkili anlayabileceği kanaatini taşıdığı için kelimesi kelimesine tercüme etmek yerine serbest tercüme yapmıştır²¹². Türkçe'ye Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali: Tercüman'ul Kur'an ismiyle Muhammed Han Kayani tarafından aktarılmıştır.

²⁰⁵ Sayyed Veli Raza nasr, Mawdudi and the Making of Islamic Revivalism, 274.

²⁰⁶ Moghni "Sayyid Abul Ala Mavdudii-A tribute", *The MWL journal*, 55.

²⁰⁷ Sawalaat, *Mavlana Mavdudi*, 150.

²⁰⁸ Birişik, "Mevdudii'nin Hayatı ve Eserleri", *Mevdudi: Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum*, 30-31.

²⁰⁹ For more details see the .Asad Gilani, *Mawdudi thought and movement*, 80; Ammara, *Ebu'al-el - Mevdudi or Sahvet'ül İslamiyye*, 65-69; Sawalaat, *Mavlana Maududi* 150-157.

²¹⁰ İbid.

²¹¹ Birişik, "Mevdudi'nin Hayatı ve Eserleri", *Mevdudi: Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum*, 25.

²¹² Ebu'l Ala Mevdudi, *Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali: Tercüman'ul Kur'an*, Çev., Muhammed Han Kayani, İnkılap Yay., İstanbul 2004, "Takdim", XI.

3.5.2. Kur'an'ın Anlamı

1942–1972: Mevdudi, Şubat 1942’de başladığı tefsirini 7 Haziran 1972’de otuz sene dört aylık bir çalışma sonucu tamamlamıştır²¹³. Mevdudi başlangıçta tefsir yazmak niyetinde olmadığından birinci ciltteki açıklamaları kısa tutmuştur. Sayfalar ilerledikçe notları açıklama ve uzun tutma gereği hissetmiştir. 1959 ve 1960 yılları boyunca altı ciltten meydana gelen Kur'an'ın Urdu dilindeki tercüme ve tefsiri olan Tefhimu'l Kur'an'ı hazırlamıştır. Tefhimu'l Kur'an, çok meşhur olmuş ve pek çok dile tercüme edilmiştir. Tefsirinde (Kur'an kavramı) Tefhimu'l-Kur'an, Kur'an'ı anlamak için gerekli olduğuna inandığı birbiriyle ilişkili dört kavramı tanıtmıştır. İlah(İlahiyat), Rabb (loard), İbadah (ibadet, anlamlandırma veya övgü değil) Tanrı'nın O'na ve dinine mutlak itaat etmektir.

3.6. Mevdudi'ye Göre Din Eğitimi

Mevdudi, İslam'ın ortaya koyduğu organize bir siyaset anlayışını ve siyasi vizyonunu oluşturmak için sosyal eylem planı geliştiren ilk İslam filozoflarından biriydi. Mevdudi, İslam'ı kendi "-izm"ini işlemek olarak gördü; İslam, İslamcılıktır. Var olan diğer sistemlere tamamen bağımsız bir alternatiftir. Bu entelektüel kavram, Mevdudi'nin Dr. Muhammed İkbal okumalarından ve Mevdudi'nin yabancı "-izm"e karşı İslami bir iddia olarak yorumladığı Hudi (benlik) kavramından türemiştir. Mevdudi, İslam'ı inanç sistemi veya kültürlerden tamamen bağımsız, kendi kendini düzenleyen bir felsefe olarak görmeye çalışmıştır. Onun çıkış noktası Kur'an'dır. Mevdudi, Kur'an'ın Müslümanların bir İslam devleti kurmak için çaba göstermeleri gerektiğini açıkça belirttiğini ileri sürmüştür.

Çocukluğundan beri Mevdudi'nin bir düşünme alışkanlığı vardı. Mevdudi, var olan her şeyde mevcut bulunan karmaşa, ritim ve hikmeti bütüncül bir anlayışla yorumlamaya çalışırdı. Dünyanın en klasik tefsirlerinden biri olan Tefhim-ül Kur'an adlı Kur'an tefsirini tercüme etmiştir²¹⁴.

3.7. Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi'nin Felsefi Kavramları

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi düşünce yoluyla varlık üzerine tefekkür ederek hakikati anlamaya çalışan ve bunu milyonlarca insanla paylaşan ve hakikati göstermeye çalışan saygın kişilerden biridir.

Din filozofları, felsefi kavramları ortaya koyarken İslam düşüncesini muhakkak yansıtır. Mevdudi de Müslümanların eğitim gereksinimlerinin çok iyi farkındaydı. Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi'nin felsefesinin ana kavramları aşağıda ana hatlarıyla sunulmaktadır.

²¹³ Mevdudi, *Tefhimu'l Kur'an: Kur'an'ın Anlamı ve Yorumu I-VII*, Çev., Muhammed han kayani ve diğ. İnsan Yay., II. Baskı, İstanbul 1991, 341.

²¹⁴ Sayed Abul Aa'la Mevdudi, *Deeniyaat* (Lahore: İdara Tarjuman-ul-Kuran, 1983), p,35.

3.7.1. Ontolojik Kavram

- Mutlak gerçek, tüm evrenin Yaratıcısı olan Allah'tır (c.c.). O, kâinatın hâkimi ve Rabbidir²¹⁵.
- Bu evreni Allah (c.c.) yaratmıştır ve O, bu dünyayı yönetme yetki ve gücüne sahiptir.
- Allah'ın (c.c.) ortağı yoktur. Bu evrenin tümüyle yönetme sorumluluğu tek başına O'na aittir.
- İnsan, Allah'ın (c.c.) en güzel yarattığıdır. O, Allah'ın (c.c.) yeryüzündeki halifesidir.
- İnsan eylemlerini seçmekte özgür, Allah'a (c.c.) karşı da sorumludur²¹⁶.
- Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi'ye göre bu evrende var olan düzenin kendi başına otonom bir şekilde hareket etmesi imkansızdır. Allah (c.c.) tüm bu mükemmel düzenin yöneticisidir²¹⁷.

3.7.2. Epistemolojik Kavram

Herhangi bir kişinin eğitim düşüncelerini açıklamadan önce felsefi eğitim açısından bilgi kaynaklarının neler olduğunu bilmek gerekir. Zira her filozof, her bilgi kaynağının farklı yönlerini önemsemektedir.

Eğitim felsefesinde bilginin çeşitli tanımları vardır. Batılı düşünürlere göre insanın Allah (c.c.) yerine evrenle ilişkisi bulunmaktadır. Eğitim bir katkı olduğu için ilim, Allah (c.c.) ile münasebet kurulan şeyin adıdır.

- Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi, bilginin mutlak kaynağının Allah'ın (c.c.) tanınması ve Allah'ın (c.c.) özü olduğuna inanıyordu²¹⁸. [Allah'ın zatını ancak Allah bilir. İnsan ancak Allah'ın fiili bir anlayışını edinebilir.]
- Bilgi insana üstünlük sağlar. Bilgi edinmek suretiyle insan hilafet mertebesini kazanır ve “yaratılışın en yüksek şekli” olur²¹⁹.
- İlmin en önemli kaynağı ilahi vahiydir. Allah (c.c.) insanlara peygamberleri vasıtasıyla ilim vermiştir ve her topluluğa Peygamber göndermiştir. İnsanoğlunun, bu elçilerin mesajlarını kabul etmesi için Allah ile peygamberleri arasındaki gizli bilgilere (vahye) iman etmesi gerekir. Böylelikle insanlar elçilerden doğru bilgiyi alacak ve vahiy onu doğru yola iletecektir. Bu bilgiyi insana ulaştıran kitaba ise "Allah'ın Kitabı" denir: O da Kur'an'dır.²²⁰
- Eğitim insanda doğuştan gelen bir şey değildir. Sadece Allah (c.c.) insana bilgiyi öğrenme imkânı verebilir. O halde bu bilginin kaynağı Allah (c.c.) ve O'nun elçisi Hz. Muhammed'dir (s.a.v.).
- İnsan, bilgiyi sahip olduğu duyuları vasıtasıyla edinir. İnsanın sahip olduğu duyular ile hayvanların

²¹⁵ Sayed Abdul Aa'la Mevdudui ,Deeniyat (Lahore : İdara Terjuma-ul-Kuran,1983),p35

²¹⁶ Sayed Abdul Aa'la Mevdudui ,Deeniyat (Lahore : İdara Terjuma-ul-Kuran,1983),p35

²¹⁷ Syed Abul A'ala Maudoodi, Tafheem-ul-Quran (Lahore: Idara Tarjuman-ul-Kuran, 1987),p. 251

²¹⁸ Maqbool Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., P.302

²¹⁹ Maqbool Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., P.302

²²⁰ Syed Abul A'ala Maududi, Tafheem-ul-Quran (Lahore: Idara Tarjuman-ul-Kuran, 1987), P,250.

sahip olduğu duyular arasında açık bir fark vardır, hayvanlar duyuları olsa da düşünemezler ve düşünerek sonuç çıkaramazlar.

- İnsanın duyusunun arkasında, düşünen ve bilgiyi düzenleyen ve sonuçları çıkaran bir akıl vardır. Bu aklıyla insan, edindiği bilgiyi öğretmenler, kitaplar, okullar, aracılığıyla; yazı, tartışma, mantık ve muhakeme vb. yöntemlerini kullanarak tümevarım yoluyla edinmektedir²²¹.

3.7.3. Aksiyolojik (Değerler Felsefesi Açısından) Kavramlar

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi'nin aksiyolojik görüşleri etik değerlerdir. Bu değerler bireysel ve sosyal hayatın düzenlemesi için önemlidir.

- Her insan dünyaya gelmek suretiyle hilafet ayrıcalığına kavuşur. Her insan özgür iradesi ile yaptığı seçimlerden, ona yüklenen sorumluluklardan Allah'a karşı sorumludur²²².
- İnsan, Allah'ın (c.c.) ruhunu dirilterek ve O'nun halifesi olarak Allah (c.c.) ile münasebetini koruyarak yeryüzünde kalır²²³.
- Toplumun takdire şayan insanı, insanlık için gereken dürüstlüğe, inanca, yargı kardeşliği ve sevgisi, fedakârlığa, sorumluluğa, samimiyete, ahlaki ve etik değerlere sahip olandır²²⁴.
- Etik değerler esastır ve refahın sırrı evriminde gizlidir²²⁵.

3.7.4. Milliyet Kavramı

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi, İslami olmayan milliyetçiliğin aksine İslami ideolojik milliyet kavramını (Ümmet) sunmuştur. Müslümanların aslında kendi alanı olan ideolojik bir insan topluluğu olduğunu açıklamıştır. Mevdudi'ye göre bir Müslümanın milliyeti, güvenine odaklanır. İyi bir Müslümansa ve İslam'ın özelliklerini taşıyorsa toplum için daha faydalıdır. Böyle bir Müslüman, İslam'ın bir organı kadar sadık ve doğrudur. Ancak insanın doğası gereği her insan aynı değildir. Dürüst ve eylemlerinde samimi olmayan bir müslümanın Müslüman toplum için hiçbir faydası yoktur. Müslüman toplumun anayasası tamamen İslami ve ideolojiktir²²⁶.

3.7.5. Liderlik Kavramı

Topluma yön veren gerçek lider, değişen zaman ve mekâna göre en uygun politikayı, davranış biçimini düşünerek, sergileyen kişidir.

²²¹ Syed Abul A'ala Maududi, Tafheem-ul-Quran (Lahore: Idara Tarjuman-ul-Kuran, 1987), P,250.

²²² Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., p,302

²²³ Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., p,302

²²⁴ Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., p,303

²²⁵ Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., p,303

²²⁶ Asad Gilani, Mevdudi: Duşunce ve hareketleri . 2nd ed. (Lahore: Islamic Publications, 1982), 204-205.

Liderlik resmidir ve eğitime bağlıdır. İnsan eğitim yoluyla statüye kavuşabilir. İnsan, diğer hayvanlarda olmayan bir kavrayışa, işitmeye ve kalbe sahiptir. Böylece insan, Allah'ın (c.c.) halifesi olabilir, böylece diğer topluluklardan başarılı olur ve böylece yol gösterici olur.

Liderler, daha önce öğrenilen bilgilerin yeterli olduğunu ve üzerine ekleyecek yeni bilgilere, bu bilgileri geliştirmeye ihtiyaç olmadığını düşünürse doğru bir liderlik yapmamış olur. Gerçek bir lider, yeni kavramları gözlemlemeli ve öğrencilere gerçek bir Müslüman olmaları için yeni ve modern eğitim sağlamalıdır. Müslüman cemaatinin bir üyesi olarak, kendini Allah'ın (c.c.) egemenliğini bu yeryüzünde kurmaya adanmalıdır. (Bu, aynı zamanda dünyanın liderliğini üstlenmeyi de gerektiren bir yükümlülüktür²²⁷.)

3.8. Eğitimin Amaçları

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi bir eğitim sürecinde öncelikle eğitimin amaçlarının ortaya konmasına büyük önem vermiştir. Pek çok kişinin bakış açısına göre eğitimin amacı sadece bilgi edinmektir.

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi 'Talimat' adlı kitabında objektif çalışmanın sadece kameralarla yapıldığını söylemiştir. İnsan bu objektif çalışmayı yapamaz. İnsanın gözlerinin ötesinde kendi bakış açısına sahip bir aklı ve hayatında bir amacı vardır. İnsan bir sorun üzerinde düşünür ve bir strateji kullanır. Gördüğü ve işittiği her şeyi, temelde kendi içinde mevcut olan düşünce sisteminde şekillendirir. Sonra aklının temelinde bir yaşam biçimi kurar ve buna kültür adını verir. Kendi inançlarına sahip olan kültürün kendi yaşam felsefesi ve mükemmellik modeli vardır²²⁸.

- Eğitimin en önemli amacı Allah'ı (c.c.) tanımaktır²²⁹.
- Eğitimin amacı, insanın gizli yeteneklerini keşfetmek ve doğuştan gelen yeteneklerini geliştirerek topluma kazandırmaktır. Ayrıca eğitim insan hayatı için bir refah ve başarı kaynağı olur.
- Eğitimin amaçlarından biri, doğru inanç ve erdemlere sahip güçlü karakterler ve etik değerler hazırlamaktır. İnsanın hayatını kültürel değerler ve kurallara göre yaşaması için bireysel ve sosyal kişiliğini geliştirmesi gerekmektedir. İslam ahlakına sahip olmayan kişi ne olursa olsun bizim için makbul değildir²³⁰.
- Eğitimin amacı, milletini motive eden liderler olacak seçkin vatandaşlar yetiştirmektir. Liderliğin amacı insanları eğitmek, yardımcı olmak ve rehberlik etmektir. Dünyadaki her ulus, kendi özel kültürünü ve ideolojisini teşvik etmek için eğitim programını yapılandırmaktadır.
- Eğitimin amacı, kişinin geçimini sağlamaktır. Örneğin öğretmenlik mesleği. Bu meslekte öğrencilere tam bir dürüstlikle öğretmeli ve onlara eğitim vermeliyiz. Bu nedenle Müslüman

²²⁷ Sayyed Muhammad Abdur Rauf, trans. Mevdudi on Education (Karachi: Islamic Research Academy, 2010), 65.

²²⁸ Syed Abul Aa'la Maudoodi, Taleemaat (Lahore: Islamic Publications, 1973), 187-188.

²²⁹ Syed Abul Aa'la Maudoodi, Taleemaat (Lahore: Islamic Publications, 1973), 187-188.

²³⁰ Syed Abul Aa'la Maudoodi, Taleemaat (Lahore: Islamic Publications, 1973), 187-188.

eğitimi, laik ve manevi/dini/kutsal eğitim arasındaki engeli aşmalıdır²³¹.

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi, eğitim yoluyla İslam kültürü ve İslam felsefesini aşılayarak Müslüman toplumun gençlerine karakter kazandırmak istemiştir. Mevdudi, Eğitimin hedeflerini şu şekilde belirlemiştir:

1. Hakiki Müslüman yetiştirmek

Hakiki ve gelenekçi Müslümanlar yetiştirmek eğitimin asli görevidir. Mevdudi, İslam kültürü ile tanınan ve hayatlarını İslam felsefesinin kurallarına göre geçirmekten gurur duyan insanlar yetiştirmek istemiştir. Mevdudi, gençlerin kalbindeki imanı ortaya çıkaracağını ve onları erdemli kılacağını ummuştur²³².

2. Gelişim

Bireyin kişiliğinin gelişmesi ve yetiştirilmesi de eğitimin bir amacıdır. Mevdudi'nin bakış açısına göre eğitim olmadan bireylerde yaratıcılığın gelişimi gerçekleşmemektedir. Eğitim, bireysel nitelikleri ortaya çıkaran ve onlara toplumda yüksek bir konum sağlayan tek kaynaktır²³³.

3. Liderlik

Mevdudi'ye göre eğitimin amacı, Müslüman toplum liderliği görevini üstlenecek kişileri hazırlamaktır. Mevdudi, Müslüman toplumun liderlik kabiliyetini eğitim yoluyla geliştirmek istemiştir. Eğitimi, bir ulusu ilerletebilmek için bireyin yönetici yeteneklerini geliştiren kişi gibi düşünmüştür. Eğitim, elde edilen bilgilerin toplamıdır. Bir ulus, geçmişten ve günümüzden kendisine aktarılan bilgi arayışına kendini tavizsiz bir şekilde adanmış liderliği üstlenebilir²³⁴.

4. Karakter oluşumu

Bireysel karakterin ve insanlığın oluşumu ve inşası da eğitimin amaçlarından birini oluşturmaktadır. Bu sadece münhasır kitaplarla talebeleri kâinat hakikatlerinden haberdar eden bir eğitim aracı değildir. Mevdudi'nin düşüncesinde, ahlaki eğitim olmadan gerçekçi bir İslam toplumu yaratmak mümkün değildir²³⁵.

5. Medeniyet aktarımı

Medeniyetin ve kültürün başka nesillere aktarılması propagandası da eğitimin amaçlarından birisidir. Medeniyet ve kültür aktarımı olmadan milli kültürümüzü anlamak mümkün değildir. Milli değerlere ve geleneklere sahip yeni nesillerin bilinçlendirilmesi, milliyetçilik ile yakın ilişki içinde olması, genç-

²³¹ Sayyed Muhammad Abdur Rauf, trans. Mevdudi on Education, op. cit.,p,112.

²³² Maqbol Ahmad, İlmi Asasiaat İlmi-ul-Taleem, op. cit., P,303.

²³³ Maqbol Ahmad, İlmi Asasiaat İlmi-ul-Taleem, op. cit., P,303.

²³⁴ Sayed Muhammad Abdur Rauf, trans. Mevdudi on Education, op. cit., P,62.

²³⁵ Syed Abul Aa'la Mavdudi, Taleemaat, op. cit.,132

lerin milli değer ve geleneklerden yardım almaları amaç ve hedeflerini belirlemeleri açısından önemlidir²³⁶.

6. Devrim

Mevdudi, eğitim yoluyla bireysel yaşamda bir devrim oluşturmayı amaçlamıştır. Bilgiyi herhangi bir pratiğe dönüştürmek için değil, bilgi sahibi olmak için bilgi edinilmesi gerektiği inancına sahiptir. Bu düşüncede gerçek bilgi sadece eylemlerde zihin arka planını oluşturmaktadır. Doğuştan gelen İslami eğitimle gençlerin zihninde Allah'ın (c.c.) murad ettiği insan olmasını istemiştir²³⁷.

7. İçgörü (Feraset)

Mevdudi, bireyde içgörü, düşünme, araştırma, anlama, açık fikirlilik ve rasyonalizm gibi özel nitelikler üretmeyi amaçlamıştır. Sosyalizm ile bireycilik arasında hoş bir istikrar arayışındadır ve bu istikrarın sağlanmasından eğitim sorumludur²³⁸.

Bilgi düzeyleri: Büyük bir eğitim düşünürü Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi, önemine göre üç bilgi düzeyini şu şekilde açıklamıştır:

- İşitme (Dinleme)

İşitmenin anlamı başkalarından bilgi almaktır. Önemine göre işitme, bilgi edinmenin ilk seviyesini oluşturmaktadır. Bu seviye, yüksek aşamalara kadar bilgi ve asistanlık kazandırmaktadır. (Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi 'nin Eğitim Düşüncelerini anlamak, Shahzadi & Saeed The Dialogue Vol 285 ume X Number 3) Kur'an'a göre işitme, bilginin en alt seviyesidir²³⁹.

- Görme

Görme, gözlem yoluyla bilgi toplamak ve kendini denemek anlamına gelmektedir. İnsan duyularını kullanarak evrenin gerçeklerini ortaya çıkarmaktadır. İnsanın başkaları tarafından sağlanan gerçeklere ve bilgilere güvenmediği bilgi düzeyidir. Çevreyi gözlemleyerek insan bilgisini kendisi arttırmaktadır. Yani görme, insanın bilgi edinirken kendi aklını kullandığı bilgi düzeyidir. Önem sırasına göre görme ikinci düzeydir²⁴⁰.

- Kalp

Teknik anlamda kalp; düşünme, sezgi ve idrak demektir. Bu, bilginin en üst seviyesidir. Bu seviyede insan, neticede çıkan sonuçlardan ve işitme ve görme bilgilerinden akademik bir şekilde sonuçlar çıkarmakta ve Kur'an bilgisi yani vahiyle anlamlandırmaktadır. Allah (c.c.) insanı bu ilim seviyesinde

²³⁶ Syed Abul Aa'la Maudoodi, Taleemaat, op. cit.,p,145.

²³⁷ Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit.,p, 304.

²³⁸ Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit.,p, 304.

²³⁹ Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit.,p, 305.

²⁴⁰ Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit.,p, 305.

görmek ister. Kur'an da insanı düşünmeye ve akıl yürütmeye davet etmektedir İnsan, kâinatın hakikatlerini tefekkür ve idrak yoluyla bilmelidir.²⁴¹

3.9. Müfredat

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi eğitim yoluyla İslami ruh sergileyen gençler hazırlamak istemiştir. Bu amacı gerçekleştirmek için Mevdudi, tüm eğitimci müfredatlarda köklü değişiklik yapma ihtiyacı hissetmiştir. Onun düşüncesinde, müfredatı İslami bir şekilde düzenlemeden, Müslüman toplumun gençleri İslami değer ve geleneklerin koruyucusu olmamaktadır. Mevdudi, modern çağın taleplerine uygun olarak müfredatı aşağıdaki kategorilere ayırmıştır.

3.9.1. İlköğretim

Süresi sekiz yıl olan ilköğretim, insan olma yolunda (insanlık davasında) temeli oluşturmaktadır. Mevdudi de tüm bu konuların günümüz ilkokullarında öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. İlköğretim düşüncesinde geçmiş ve gelecek araştırmalardan yararlanılmalı ancak müfredata tümüyle hâkim olan düşünce İslamî olmalıdır. Mevdudi, öğrencilerin kozmografik gerçeklere aşina olacakları konuları ve hayatları boyunca onları mutlu edecek etik değerleri ilköğretim müfredatına eklemeyi tercih etmektedir. Mevdudi, ilköğretimin tüm amaçlarını elde etmek için, öğrencilerin Urduca yazabilmelerini ve düşüncelerini Urduca yazarak ve konuşarak açıklayabilmelerini sağlayan “Bostan ve Gülistan” adlı iki Farsça eseri de dahil etmiştir²⁴².

Kur'an okumayı öğrendikleri gibi anlamak için Urduca da öğretilmelidir. Öğrenciler İngilizce kitaplarından bilgi alacak ve onlardan yararlanacak ve çevirecektir. Öğrencilerin zihin eğitimi için matematik müfredata dahil edilmelidir. Bunun dışında Coğrafya, Tarih, İslam İlkeleri, Tıp, Kimya ve Sağlık ile ilgili farklı konulara ilköğretim müfredatında yer verilmelidir. Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi, öğrencilerin akademik eğitiminin yanı sıra bedensel eğitiminin de önemli olduğuna inanmaktaydı. Mevdudi'nin ilköğretim müfredatında jimnastik, yüzme, tabanca ve kılıç kullanımı, binicilik, ilk yardım, mektup alışverişi, yazı alıştırmaları ve bayanlar için ev temizliği bulunmaktadır.²⁴³.

3.9.2. Ortaöğretim

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi orta öğretim için iki yıllık bir eğitim öngörmekteydi. Mevdudi tarafından hazırlanan ortaöğretim müfredatın temel özellikleri şunlardır:

²⁴¹ Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit.,p, 305.

²⁴² Syed Abul Aa'la Mevdudii, Taleemaat, op. cit.,p,117-118.

²⁴³ Syed Abul Aa'la Maudoodi, Taleemaat, op. cit.,p,119-120.

- Ortaöğretimde İslam'ın tüm unsurları Arapça olduğu için Arapçaya önem verilmeli ve yabancı dil olarak mutlaka Arapça öğretilmelidir. Kur'an-ı Kerim, Hadisler ve İslam tarihi hepsi Arapçadır. Arap dili olmadan hiç kimse İslam'ın gerçek ruhunu anlayamaz ve onda İslami bir entelektüel bakış açısı oluşmaz.
- Ortaöğretimin ikinci konusu Kur'an-ı Kerim olmalıdır. En az iki sureyi tam bir anlayışla okuması gerekir.²⁴⁴
- Öğrenciler İslami inanç ve ideolojilerin farkında olmalı, bu konudaki argümanlarımızı ve pratik hayatımızla ilişkisini anlatmalıdır.²⁴⁵
- Ortaöğretim müfredatında İslam inancının yanı sıra İslam ahlakına da yer verilmelidir. Öğrencilere İslam ahlakı değerleri öğretilmeli ve bu öğretiler tarihsel örneklerle sunulmalıdır. İslami ahlak sisteminin pratik yaşamda nasıl yer alacağı öğrenciler tarafından öğrenilmelidir.²⁴⁶
- Ortaöğretim düzeyinde, İslam Tarihi ve Milli Tarih müfredatta yer almalıdır. Peygamberler Tarihinin de müfredatta yer alması gerekir ki öğrencilerin İslam'ı tanınması süreci devamlı olmalıdır.²⁴⁷
- Ortaöğretim düzeyinde, uygulamalı eğitimin devamı da başlamalıdır. Lisede namazı düzenli olmayan öğrenci olmamalıdır. Orta öğretim aşaması çocukluktan yetişkinliğe geçiş, ergenlik dönemidir. Bu süreçte öğrencilerin karakter gelişimi için sabırla çaba gösterilmeli ve çalıştıkları, bilgi edindikleri oranda başarılı olacakları kavrıtılmalıdır.²⁴⁸
- Ortaöğretim düzeyinde Mevdudi, temel konusu sağduyu olan Felsefe ve diyalog bilgisini içeren bir kitap eklemiştir. Mevdudi'ye göre ortaöğretim düzeyinde Felsefe, Tıp, Psikoloji ve Kimya müfredatta yer almalıdır.²⁴⁹

3.9.3. Yüksek Öğrenim

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi, yüksek öğrenim için dört yıllık bir süre önermiştir. Bu düzeyde Mevdudi, öğrencilerin İslami eğitimi ve kişilik gelişimiyle iki yönlü olarak ilgilenmiştir. Onun bakış açısına göre tüm erkek ve kız öğrencilere öğretilen genel bir müfredat bulunmaktadır. Öğrenciler herhangi bir bölümde eğitim alırlar ve her akademik bölümün öğrencilerine özel bir müfredat bulunmaktadır. Genel müfredat ise öğrencilerin Kur'an eğitiminden haberdar olmaları için Kur'an-ı Kerim eğitimi, Hadis ansiklopedisi ve Arap dili içermelidir. Temel İslami inançlar ve ideolojiler genel müfredata eklenmelidir. Her derste konulara göre İslam Felsefesi ışığında özel bir müfredat işlenmelidir. Örneğin felsefe okuyan öğrenciler, İslam felsefesinin yanı sıra diğer felsefi ilkeleri de İslam tarihiyle birlikte

²⁴⁴ Syed Abul Aa'la Maudoodi, Taleemaat, op. cit., p.113.

²⁴⁵ Maqbool Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., 307.

²⁴⁶ Maqbool Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., 307.

²⁴⁷ Maqbool Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., 307.

²⁴⁸ Maqbool Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., 307.

²⁴⁹ Maqbool Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., 307

dünya tarihini ve İslam felsefe tarihinin ilkeleriyle birlikte diğer felsefe tarihini de okumalıdır. Hukuk, İslam Araştırmaları ve Ekonomiye de içermelidir.²⁵⁰

3.9.4. Uzmanlaşmış Eğitim (İhtisas Eğitimi)

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi'ye göre, uzmanlaşmış eğitimden maksat akademik bölümlerden herhangi birinde bir başarı elde etmek üzere yapılan eğitimidir. Diğer teknik ve güzel sanatların da ihtisas eğitimi olarak düzenlendiğini düşünmekteydi. Bunun gibi, şimdi Kur'an Hadis, Kelam ve diğer İslami ilimler de uzmanlaşmış eğitime eşlik edecek, böylece gerçekten de hem alanında uzman tercüman, avukat ve hem de din bilgisine güvenilen kişiler yetişebilecektir. Bu eğitim için mezun olan kişinin bu eğitim türüne kabul alması gerekmektedir. Bunun gibi hür olanlar da ehil din adamı olarak bilinmeli ve onlar için en yüksek boş kadrolar açık olmalıdır.²⁵¹

3.10. Eğitim Politikası

Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi, öğrenciler için modern eğitim politikası için bazı yenileyici planlar sunmuştur. Bunlar :

- Müslüman üniversitede esasen 'Avrupalı'yı tamamen yok etmek gereklidir. Milli kültürümüzü ellerimizle öldürmek istemiyorsak, yeni neslin Avrupa yaşantısına eğilimlerini kontrol etmek görevimizdir. Batı kültürünün ve toplumunun giyim kuşam, spor ve davranışlar üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır.²⁵²
- Üniversite eğitiminde Arapça temel dil olarak yer almalıdır. Müslüman eğitimli sınıf İslam'ın tek gerçek kaynağı olan Kur'an'a ve Hadis'e bağımsız olarak erişmedikçe ve kendi İslam anlayışını oluşturmadıkça İslam'ın ruhunu alamazlar.²⁵³
- Lise eğitiminde öğrenciler aşağıdaki konularda temel bilgileri edinmelidir:

1. Tebliğ

Bu konuda kuru laf kalabalığı değil, İslamiyet'i telkin etmek ve doğal sezgiye ve akla hitap edenler yönleriyle dini anlatmaktır.²⁵⁴

²⁵⁰ Sayyed Muhammad Abdur Rauf, trans. Mevdudi on Education, op. cit.,p, 86.

²⁵¹ Maqbol Ahmad, Ilmi Asasiaat Ilmi-ul-Taleem, op. cit., p,308.

²⁵² Sayyed Muhammad Abdur Rauf, trans. Mawdudi on Education, loc. cit., 28

²⁵³ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Taleemaat, op. cit.,p,150.

²⁵⁴ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Taleemaat, op. cit.,p,151.

2. İslam ahlakı

Bu konuda İslam ahlakı bir kurallar bütünü olarak değil aslında bu olaylar Hz. Muhammed'in (s.a.v.) düşünce çerçevesinden ilkeler çıkarılarak anlatılmalıdır. Yine diğer peygamberler ve ashabının yaşantısından bir Müslümanın sahip olması gereken niteliklerin neler olduğuna ve bir Müslümanın hayatının nasıl olması gerektiğine dair ilkeler çıkarılmalıdır.²⁵⁵

3. Fıkıh kaideleri

Bu konuda Allah'ın (c.c.) insan hakları ile ilgili temel hükümleri ve ayrıca her Müslüman'ın aşına olması gereken karakter oluşumu açıklanmalıdır. Öğrencilere, bireysel ve sosyal hayata dair İslam'ın nasıl bir yaşam biçimi sunduğu, nasıl bir ahlakî toplum oluşturmaya çalıştığı anlatılmalıdır.²⁵⁶

4. İslam tarihi

Bu konu sadece Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kişiliğini ve risaletini kapsamaktadır. Öğrencilerin dinlerinden ve milliyetlerinden haberdar olmaları ve içlerinde İslami toplum anlayışlarının doğması bu konuyu incelemenin tek amacıdır.²⁵⁷

5. Arapça

Arapça, Kur'an öğretisiyle birleştirilmelidir. Okullarda sadece ilköğretim düzeyinde Arap edebiyatı okutulmalıdır.²⁵⁸

6. Kur'an

Kur'an'ın tamamını, öğrencilerin akıcı bir şekilde okuyabilmeleri gerekmekte, bu beceriyi kazanabilmeleri için Kur'an-ı Kerim eğitimi verilmelidir.²⁵⁹

7. Kolej Eğitimi

Üniversite eğitiminde Arapça ve Kur'an gibi tüm öğrencilere öğretilen ve İslami eğitim konularının yanı sıra Fizik, Biyoloji, Edebiyat ve Sosyoloji gibi modern konuları da birlikte öğreten genel bir müfredat olmalıdır.²⁶⁰

3.11. Eğitim Ortamı

Hem erkekler hem de kızlar için Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi, eğitim dilinin, seçkin okul ve kolejlerde olduğu gibi İngilizceyi üstün bir dil olarak onurlandıran bir yaklaşımdan ziyade konuşma mer-

²⁵⁵ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Taleemaat, op. cit.,p,151.

²⁵⁶ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Taleemaat, op. cit.,p,159.

²⁵⁷ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Taleemaat, op. cit.,p,152-53.

²⁵⁸ Sayyed Muhammad Abdur Rauf, trans. Mawdudi on Education, op. cit., 37.

²⁵⁹ Sayyed Muhammad Abdur Rauf, trans. Mawdudi on Education, op. cit., 39.

²⁶⁰ Sayyed Muhammad Abdur Rauf, trans. Mawdudi on Education, op. cit., p,45.

kezli, bir iletişim dili olarak öğretilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Seyyid Ebu'l Âlâ el- Mevdudi modern bilimlerin öğrenilmesi için İngilizce dilinin önemini ve ihtiyacını inkâr etmez ancak İngiliz dilinin kurumlarımızda bilgi kaynağı olarak kullanılmasını yersiz bulmaktadır. Mevdudi, yabancı dili bilgi kaynağı yapan hiçbir aklı başında millet olmadığını düşünmektedir.²⁶¹

Uluslararası bir dil olarak İngilizcenin önemi küçümsenemez. Beşeri bilimler veya bilimlerde daha yüksek araştırmaları takip etmek isteyenler için de benzer şekilde hayati önem taşımaktadır. Milli dilimizi bir bilgi kaynağı yapmakta bir zorluk varsa, o zaman çözümünü bulmaya çalışılmalı ve gecikmeden ulusal dili ilköğretimden son seviyeye kadar bir bilgi kaynağı olarak benimsemeye çalışılmalıdır. İngilizce dili müfredatta önemli bir dil olarak kullanılmalıdır. Bilim ve diğer çağdaş konuları öğrenmek isteyenler kendileri için bu dil zorunlu olacak ama İngilizcenin bilgi kaynağı olarak gitmesi son derece yanlış bir davranıştır.

3.12. Kadın Eğitimi

Syed Abul Aa'la Mevdudi hem erkekler hem de kadınlar için eşit eğitime inanmıştır. Onun düşüncesinde hiçbir millet, kadınlarını cahil bırakarak ve geride bırakarak öne çıkamaz. Bu nedenle, erkeklerin eğitiminde olduğu gibi, kadınların eğitiminde de daha iyi düzenlemeler yapılmalıdır.²⁶²

Mevdudi'nin her iki cinsiyet için de eşit eğitim öngörmediği açıktır. Kadının davranış özelliği, erkeğinkinden farklı olmalıdır. İlgili çevrelere ve psikolojik ve fiziksel yeteneklerine göre bölünmüş kamu görevlerine atanmalıdırlar.²⁶³

3.13. Karma Eğitim

Kadınlara sadece yemek yapmayı, dikiş dikmeyi ve çocuk yetiştirmeyi öğretir. Mevdudi karma eğitime büyük önem vermektedir. Bu nedenle kadınların zaten ev dışında faaliyetlerde bulunmak istemesi halinde zaten engelli ve ayrımcılığa maruz kalacağını, aksi takdirde Mevdudi de kendisine fırsat verilmeyeceğini, ilk etapta ihtiyaç halinde dışarı çıkmalarına izin verildiğini ifade etti. Ancak bu izin ne koşulsuz, ne de sınırlıdır. Kadınların sosyal toplantılarda tam olarak hareket etmelerine ve erkeklerle karışmalarına izin verilmemektedir. Batıda bir kadın, erkek rolünde başarılı olacaksa, hiçbir hak veya onur hakkına sahip değildir. İslam kadının haklarını korur ve ona bir kadın olarak itibar bahşeder²⁶⁴.

²⁶¹ “Mevdudi on Muslim Educational Reform”, The American Muslim (TAM). Available at: [The American Muslim \(TAM\)](https://www.theamericanmuslim.com/2020/06/09/mevdudi-on-muslim-educational-reform/).09-06-2020.

²⁶² Syed Abul Aa'la Mevdudi, Taleemaat, op. cit.,p,213.

²⁶³ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Pardah (Lahore: Islamic Publications, 1988), p,227.

²⁶⁴ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Taleemaat, op. cit.,p,213; see Also Muhammad Abdur Rauf, Sayyed, trans. Mevdudi on Education, op. cit.,p,138-139.

Hem erkekler hem de kadınlar, ilerleme için elde edilebilecek tüm fırsatlarla donatılmalı ve tüm insan haklarına sahip olmalıdır. Hiçbirinin toplumdaki cinsiyetle ilgili kişisel duruşları için kararlaştırılan kısıtlamalara uymamasına izin verilmemelidir.²⁶⁵

Kadınların siyasi rolüyle ilgili olarak Mevdudi, İslam'da İnsan Hakları'nda, "İslam'da erkekler ve kadınlar arasında iyi tasarlanmış bir ayrım vardır ve buna göre siyaset ve yönetim alanı, erkeklerin hesap verebilirlik uzmanlığına aittir. Müslüman olmakla eşanlamli etik bir hayat yaşamının tek yolu, gerçekten İslami bir devlette yaşamaktır. Mevdudi'nin görüşüne göre, "cinsiyet doğası insan ırkının en büyük zayıf noktasıdır" ve ayrıca kızlara erkeklerle aynı konuları öğrenmelerini tavsiye eder, ancak karma eğitime karşıdır.²⁶⁶

3.14. Teknik Eğitim

Bu dönemde İslam krallığı için teknik gereksinimlerinin uygulanması için teknik eğitim almak çok önemlidir çünkü bu zamanda birçok ülkede büyük bir teknik eğitim rekabeti bulunmaktadır. Her ulus, teknik alanda çok güçlü olmak ister, bu da diğer ülkelere bağımlı olmamak ve tüm ihtiyaçlarını karşılamak ve diğerlerine de ihtiyaç duydukları alanlarda destek vermektir. Bu iki dünya bloğunda Rusya ve Amerika teknik alanda birbirlerini aşağı doğru göstermeye çalışmaktadır. Mevdudi ayrıca eğitimin erken döneminde teknik eğitime de vurgu yapmıştır. Böylece adam ülkelerini iyi organize edilmiş bir şekilde yönlendirebilir. Mevdudi'nin teknik eğitimde yüzme, kılıç ve silah kullanma, kürek çekme, binicilik, bisiklete binme bulunmaktadır.²⁶⁷

3.15. Eğitimde Değerlendirme

Manevi öğrenme, çoğunlukla maddi bir müfredatla işaretlenmiş küçük bir gelişme olarak var olamaz. Mevdudi, ikame olarak, "tüm kamusal, sıradan ve maddi bilimlerin İslamileştirilmesi" olarak tasvir ettiği şeyi, estetik varsayımlarından arındırarak tanımlamıştır. Mevdudi'yi Müslümanlar için uygulamak, onun tavsiye ettiği düzenli ve özgün eğitim düzeninin noktasal tasarımını sağlamaktadır. İlkokul, ortaokul ve lise, Arapça ve İslami değerler hakkında daha kapsamlı bilgi birikimi ile birlikte 'İslamlaştırılmış' eğitimi alacak, İslam'ı günlük yaşam anlayışına aktarmayı amaçlayan temel İslami eğitimi öğretecek ve gözlemleyecektir. Mevdudi'ye göre Kur'an, Peygamber dönemine uygun olan insan hayatının birçok sorununu ve gerçeklerini çözmektedir. Öğrencilerin bilim konularında uzmanlaşmaları için Batı Siyasal eğitimi ve Felsefeyi bir ders olarak öğrenmeye vurgu yapmıştır. Mevdudi, Müslümanlar için felsefe, tarih ve dini spekülasyonlar gibi birçok kitap yazmıştır. Mevdudi, Allame Dr. Mu-

²⁶⁵ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Pardah, op.cit.,p,225.

²⁶⁶ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Pardah, op.cit.,p,225.

²⁶⁷ Syed Abul Aa'la Mevdudi, Taleemaat, op. cit.,113

hammed İkbāl ile iş birliği içinde bir akademik ve araştırma merkezi olan Daral İslām'ı kurmuş, İslām'ın üstün nitelikli sözlerini üretmek ve her şeyden önce İslami düşüncelerin yeniden inşasını gerçekleştirmek için İslām'da nitelikli deneyimli bilim adamlarını yetiştirmeyi amaçlamıştır²⁶⁸.

Kimlik teslimiyetinin cesareti, kişinin kendi kimliğinden biraz daha üstün olana kendini adanmasını gerektirir. Bir Müslüman için Allah'a (c.c.) güven, peygamberliğin kararlılığı ve diğer tüm sadakatlerden daha büyük olan Müslüman ümmetidir. Bu şeylere olan bağlılık sarsılırsa, bencillik ve diğer ah-laksızlıklara dönüşmektedir. Syed Abul Aa'la Mevdudi 1000'den fazla konuşma yapmış ve 120'den fazla kitap ve broşür yazmıştır. Kitapları birçok dile çevrilmiş ve alt kıtada yaygın olarak okunmuştur. Bir İslām âlimi olduğu için İslām'ın kabulüne ve mutlak bir hayat sistemi olarak yaratılmasına büyük katkılarda bulunmuştur. Ayrıca İslām'ın tüm yaşam alanlarını kuşatan bir yapı olduğunu düşünmüştür. Eğitim için önerileri, eğitimin tüm alanlarında karakter oluşturmaya yardımcı olabilecek pratik, önerilen modern öğretim teknikleridir. Mevdudi, bugün Müslümanların hayatının tüm sorunlarının pratik anlamda İslām aracılığıyla çözülebileceğine inanmaktaydı. Cesaret, sadakat, açıklık ve çabasızlığın bir simgesiydi. O, sadece Pakistan'daki Müslümanların lideri değil, dünya Müslümanlarının lideriydi. Syed Mevdudi, Müslümanlar arasındaki özgüven ve gurur duygusunun insancillaştırılmasında enerjik bir rol oynamaktadır. Tavsiye ettiği ulusal müfredat, fikirleri ödünç almaktan kaçınan felsefi, yaratıcı ve hesap verebilir bireyler yetiştirdi. Pakistan'ın kaderi, İslām kültürüyle geri dönülmez bir şekilde müttefiktir. Kültürel mirasımızı savunmanın iki yolu vardır: Birincisi, bilim adamlarının kendileri inisiyatif almalıdır; ikinci olarak, idare ulusun eğitim sisteminde yenilikçi düzenlemelere öncülük etmelidir. Öğrenciler entelektüel medeniyetimizi desteklemede merkezi bir rol oynarlar. Bu nedenle, Pakistan'ın sac çapası haline gelebilmeleri için onlara İslami bir referans noktası sunmak gereklidir. Bilim, felsefe ve sosyal bilimlere okumak ve bu alanlardaki araştırmalardan yararlanmak önemlidir. Bundan yaklaşık yarım yüzyıl sonra, merhum Syed Abul Aa'la Mevdudi, konuşmalarında ve yazılarında İslami bir eğitim sisteminin davasını şiddetle savunmuştur. Allah (c.c.) eksikliklerini affetsin, çünkü Peygamberlerden başka hiç kimse hatadan münezzehtir ve ruhunu cennetin en yüksek makamında dinlendirsın.

3.16. Mevlana Mevdudi ve Din Eğitime Eleştirileri

Batı düşüncesi ve medeniyetinin İslām ve medeniyetine karşı aşılmasının uzun bir tarihi bulunmaktadır. On sekizinci yüzyılda ise zirveye ulaşmıştır. İslām dünyası gerilemeye başlarken, Batı düşüncesi ve medeniyeti, Müslüman dünyanın her köşesinde sayısız siyasi, sosyal ve eğitimsel sorun yaratmıştır. On dokuzuncu yüzyılda, İslām dünyası, Avrupa sömürgeciliği olarak bildiğimiz yeni bir güçlü dalgayla

²⁶⁸ Maudoodi on Muslim Educational Reform”, op.cit.p,113.

karşı karşıya kalmıştır. Bundan dolayı, alt kıtadaki 800 yıllık Babür yönetimi sona ermiş ve sömürge güçlerinin bayrak taşıyıcısı Birleşik Krallık, Birleşik Hindistan'ı ilhak etmiştir.- bu travma hala tazeyken dokuz yıl sonra, Osmanlı Devletinden geriye kalan İslam Hilafeti ortadan kaldırılmıştır. Osmanlı Devleti sadece İslam düşünce ve medeniyetinin koruyucusu değil, aynı zamanda yok olan bir umudun ışığıydı. Bundan sonra İslam dünyasının her köşesinde sömürge güçleri tuzaklarını kurmuşlar, kendi ideoloji ve medeniyetlerini geliştirmişlerdir. Batı ideolojisi ve medeniyetinin bir sonucu olarak Müslümanlar yavaş yavaş onu ve eğitim felsefesini benimsemiştir. Kalplerini ve zihinlerini ele geçirmiştir. Düşünceleri ve fikirleri Batı kalıplarında şekillenmiştir. Düşünce ve fikirleri Batı düşünce ve araştırmalarına uygun olarak beslenmeye başlamıştır²⁶⁹.

3.16.1. Akademişyenlerin ve Entelektüellerin Durumu

Yirminci yüzyılda, alimlerin duruma ilgisizliği, dinin savunmacı yorumu, taklit zihniyeti, geçerli ilkelere bağlılık, durgunluk her yere yayılmıştır. Zamana ayak uydurma yetenekleri ve gayret etme anlayışları yoktur. Bu sınıf, konumunu ve kimliğini taklide mahrum bırakmıştır. Müslüman dünyasına rehberlik etme ve Batı düşünce ve medeniyetine karşı savaşma sorumluluğu olan Ulema-i kiram, İslam dünyasının en önemli ve temel sınıfı olarak kabul edilmektedir. Maalesef bu görevi yerine getiremediler. Bireysel çabalar gösterilmiş ama yetersiz kalmıştır. Batılı milletlerin geliştirdiği faydalı bilimsel keşiflerin pratik yöntemlerini türetmek ve bu yeni bileşenleri İslam ilkelerine göre Müslümanların eğitim sistemine ve kültürel yaşamına yerleştirmek Müslüman bilim adamlarının görevidir²⁷⁰. Bilim adamları bunları yapamamış ve bununla birlikte yeni neslin değişen koşullarını, eğilimlerini ve zihinlerini anlamada tamamen başarısız olmuşlardır. Mevlana Mevdudi'ye göre, bu efendiler, modern koşulların Müslümanlar için yarattığı karmaşık bilimsel ve pratik sorunları çözmekte her zaman başarısız olmuşlardır. Enerjilerini ve kaynaklarını sadece İslam hukuku için harcamışlardır. Geçmişte yapılanları yapmışlardır. Bu süreç bugün de devam etmektedir. İctihat, teoloji ve hadis üzerine yüzbinlerce kitap yazılmaktadır. Yaşam kavramı, yaşamdan sonra hesaplaşma korkusu yok, insanın kişisel sorumluluğu sorunu yok, yaşamda herhangi bir amaç olasılığı yok. Dolayısıyla her açıdan materyalizme dayanmaktadır²⁷¹.

3.16.2. Mevlana Mevdudi'nin Entelektüel Hizmetleri

Mevlana Mevdudi, yirminci yüzyılın büyük bir İslami düşünürüydü. Batı düşüncesi ve medeniyetinin sindirilmesinde hayati bir rol oynamakla kalmamış, aynı zamanda Batılı entelektüellerin itirazlarını

²⁶⁹ Sayed Jala3-lul-din umri, Muhammad razi-ul-İslam nadvi. İdara tehkiat-e-İslami Ali gardh. July to september. 2018. p73.

²⁷⁰ Sayid Abul al mududi, tenqihat. Markazi İslami maktaba publisher, dehli, 2006. s.32

²⁷¹ Sayid abul al Mududi, İlmi tehqiqat kau? or kis tarha? Markazi maktaba İslami publisher, Dehli, 2014. S.9-10.

çürütmüş ve onlara rasyonel argümanlarla şiddetle karşı çıkmıştır. O, yalnızca İngiliz sömürgeciliğinin ve Batı düşüncesi ve felsefesinin alçakça amaçlarını anlamakla kalmayıp, aynı zamanda onu ortadan kaldırmak için entelektüel bir cihat başlatan az sayıdaki İslami düşünürden biriydi. Düşüncesi başlangıçtan itibaren savunmacı değil, faydacıydı. Geçmişte İmam Gazali, Allame İbn Teymiyye ve Şah Veli-ullah gibi dönemin sorularını İslam'ın ışığında cevaplamış ve yazılarıyla İslam düşüncesini açıklamıştır. Her yerde, Batı düşüncesi ve medeniyetinin büyüsunü kırmış, aynı zamanda İslam medeniyetini modası geçmiş bir şey olarak görenler büyük bir entelektüel saldırıya uğramıştır. O, İslam'ı insanlara güçlü ve akılcı şekilde bir alternatif olarak nitelendiren yirminci yüzyıl düşünürüydü. Bunu tüm disiplinlere uygulanabilir hale getirmiştir. Kur'an ve Hadis ve Gayret'teki düzeni kurmuş, önemini ve faydasını açıklamıştır. Müslümanlar arasında İslam düşüncesini canlandırmak için bir hareket yaratmıştır. Bugün bu etkili ideoloji için entelektüeller arasında ilgi odağı haline gelmiştir. Welford Kant Will Smith haklı olarak "Mevdudi'nin tutkusunun en önemli yapısının, etkileyici bir fikir sisteminin aşamalı ve sürekli olarak işlenmesi olduğunu söylemiştir. Mevdudi, modern İslam'ın en sistematik düşünürü olarak görünmektedir²⁷².

Mevlana Mevdudi'nin akıl yürütme tarzı parlak, güçlü ve çekiciydi. İngiltere'deki Doğu Dilleri ve Amerikan Çalışmaları Okulu'nda öğretim görevlisi ve yaklaşık on beş yıldır Mevlana Maududi'nin hayatını ve düşüncelerini araştıran bir Alman bilim adamı olan Peter Hatting, bu konuda şunları söylemiştir; "Mevdudi, saf ve titiz bir şekilde İslam'ın çağdaş yaşamın reçetesi olabileceği konusunda ısrar ederek²⁷³, Yüzyılın davası üzerinde büyük bir etki yarattı²⁷⁴. Mevlana Mevdudi entelektüel, politik, ekonomik, sosyal ve hukuki alanlarda geniş bir etki yarattı. İslam'ın her çağa hidayet kaynağı olduğunu kanıtladı ve İslam'ı takip ederek dinin ve dünyanın başarısının nasıl sağlanabileceğini gösterdi. İslam'ın dünyaya öncülük eden ideolojik bir güç olduğunu söyledi. Politika ve rehberlik yapabileceğini söyledi.

Güzelce hitap etti. Yazıları ve ürettiği edebiyat, yaşamı boyunca dünyanın çeşitli dillerine çevrilmiş ve önemli etkileri olmuştur. Mevlana Maududi'nin üç eylemi, her zaman hatırlanacak şekildedir.

- (1) İslam düşüncesi üzerine benzersiz literatür.
- (2) Kur'an-ı Kerim'in Anlamının Tercümesi ve Yorumlanması.
- (3) Dinin canlandırılması için Cemaat-i İslamî'nin kurulması. Ayrıca, düşünceleri ve yazılarının kalıcı bir etkisi olan bir düşünür ve yazar ekibi geliştirdi. Mevlana, çeşitli bilgi

²⁷² Wilfrid Cantwell Smith, İslam İn Modern History, New York, The New American Library, 1975, P:236.

²⁷³ Ibid .p:117-118.

²⁷⁴ The Economist, June 2014.

ve düşünce alanlarında benzersiz bir etki bırakacak şekilde motive etmek için onları zihinsel olarak eğitti.

3.17. Mevdudi'nin Eğitim Sistemine İlgisi

Eğitim, devletlerin önemli bir yapı taşıdır. Hiçbir ulus, grup veya birey ona ilgisiz kalmaz. Yirminci yüzyılda bazı İslami düşünürler eğitim sistemine büyük ilgi göstermiştir. Maulana Maududi (Mevlana Mevdudi) de onlardan biridir. İslami eğitim sisteminin bütün içeriği, düşüncelerinde ve fikirlerinde açık ve belirgindir. O İslami eğitim sistemini Batı eğitim sistemiyle karşılaştırmıştır. Değişim için, modern bilimlerin, özellikle sosyal bilimlerin tekrardan İslami bir bakış açısıyla derinlemesine incelenmesi gerektiği fikrine varmıştır. Bunu yapmak için, modern bilimleri ve sanatları, İslami değerlere uygun olarak ayarlamak ve yeniden düzenlemek gerekmiştir. Müslüman düşünürler ve eğitimciler bu konuya hak ettiği kadar dikkat etmediler. Maulana Naeem Siddiqui haklı olarak şunları söylemiştir; “Maulana Maududi, kapsamlı bir eğitim stratejisi, izlenecek plan ve bunun için müfredat hakkındaki yazılarında önümüze o kadar çok malzeme koydu ki, başka hiçbir şey yapmasaydı, bu başarı onu tarihimizde büyük bir figür yapmak için yeterli olurdu²⁷⁵”

3.18. Mevcut Eğitimin Eleştirel İncelemesi

Maulana Maududi, mevcut eğitim sistemini derinlemesine inceledi. Hareketinin üç ana noktası şunlardır:

1. Modern ya da Batı eğitim sistemi
2. Antik ya da medrese eğitimi
3. Antik ve modernin yenilgisi

O, mevcut üç eğitim sistemini eleştirel bir şekilde inceledikten sonra yazmaya başlamıştır. Diğer üç eğitim sisteminin dışında, tamamen yeni bir lider eğitim sistemi devrimi yaratmaktan başka bir yol yoktur. Bu eğitim sisteminin yol haritası üçünden baştan sona farklıdır²⁷⁶.

3.18.1. Eğitim Enstitülerin Eleştirel İncelemesi

Mevdudi, Aligarh Muslim Üniversitesi'nin müfredatını eleştirel bir şekilde gözden geçirirken, "Müslüman Üniversitesi'ndeki mevcut öğretim yöntemi, kaynaşma ve uyumun olmadığı modern ve İslami eğitimin bir karışımıdır. Fakat ikisi tamamen zıttır ve İslami bir bakış açısıyla hatta tamamen eğitimsel

²⁷⁵ Naeem Sadiqi, Taleem ka Tehzibi Nazariya, Al Fesal Urdu Bazar Lahore, 2009, P :299.

²⁷⁶ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 69.

bir bakış açısıyla bile, eğitimde bu tür ifade ve çelişki kombinasyonunun ve benzerlerinin yanlış olduğu söylenmelidir. Çünkü bunlardan yararlı sonuçlar elde edilemez” demiştir.²⁷⁷

Mevlana Mevdudi'ye göre, bu tür çabaların dünyevi ve maddi faydalarını inkar etmek mümkün değildir. Ancak Aligarh'ta ve diğer okullarda küçük bir değişikliğin ardından benimsenen eğitim tarzının, İngiliz hükümeti tarafından benimsenen eğitim tarzının bir kopyası olduğunu inkar etmek de mümkün değildir²⁷⁸.

Nadwa-ut-Ulema 1894'te kurulmuştur. Bu kurum, en başından beri eski ve modern eğitim sisteminin kesişme noktası olarak adlandırılan Hindistan'ın İslam ulusu için, yeni bir umut olarak ortaya çıkmıştır. Mevlana Mevdudi müfredattan memnun değildir. 1 Ocak'ta Nadwa'nın öğrencilerine şöyle seslenmiştir “İnsanlar, eski eğitimdeki tek sorunun müfredatın çok eski olmasından ibaret olduğunu düşünüyor. Bilimlerin bazıları, az çok unsurlara sahiptir ve modern zamanların bazı temel bilimleri buna dahil edilmemiştir. Bu nedenle, tüm reform tartışması yalnızca, bazı kitapların müfredattan çıkarılması ve bazı kitapların da müfredata dahil edilmesi gerektiği ölçüde zorunludur. Ve birçok aydın, insanları korkutur. O, Maulvi'nin, mektupları okuyup yazabilmesi için, yeterlilik sınavına kadar İngilizce okuyup yazabilmesi gerektiğini söyler. Bundan da öte, eğer herhangi bir fayda varsa, bu da sadece Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya hakkında konuşmaya başlayan her zamankinden daha başarılı din adamları yetiştirmektir. Bu reformun sonucu, hiçbir zaman liderlik iplerinin ve dünya liderliğinin İslam alimlerinin eline geçmesi olamaz”²⁷⁹.

Genel kolej (okul) ve medreselerdeki müfredat da aynı zamanda çok zayıf ve yararsızdır. Bu kolejlerin bireyi ve toplumu inşa etmek ve yeniden düzenlemek için hiçbir yönetimi ve somut pratik programları bulunmamaktadır. Buralar, eğitim alan öğrencilerini, dünya liderliğine değil, fesatlara hazırlamaktadır. Bu eğitim kurumlarından çıkan kişilerin bakış açıları, amaçları, ahlaki değerleri ve evren görüşleri Batı düşüncesine göredir. Aslında, bu kolejiniz, -sadece bunu özel olarak değil tüm modern eğitim kurumları hakkında şöyle düşünüyorum- buralar okullar yerine ölüm alanları olmuştur. Benim fikrime göre, aslında siz burada öldürölüyorsunuz ve bu sahip olduğunuz dereceler de katiliniz tarafından, sizin başka bir düşünceye kaymayacağınızdan emin olduktan sonra, size verdiği ölüm belgeleridir²⁸⁰. Mevlana Mevdudi bunu, bir kolejlin ödüllendirme sertifikalarını verme vesilesiyle, modern eğitim kurumlarının planını eleştirirken söylemiştir.

²⁷⁷ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 22.

²⁷⁸ Prof Qursheed Ahmad, Adbiyaat-e- Mududi, Markazi Maktaba İslami Publisher ,Dehli, P, 202.

²⁷⁹ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 56.

²⁸⁰ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 45.

3.18.2. İslami İlimlerin Derlenmesi

On dokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda, İslam dünyasının bazı düşünürleri ve reformcuları, Müslüman Milleti entelektüel krizden çıkarmak için bazı çabalar sarfetmişlerdir. Seyyid Ahmed Han (Sir Syed Ahmad Khan (1817-1898)), alt kıtadaki entelektüel uyanışta , Muhammed Abduh (1849-1905) ise Arap dünyasında önemli bir rol oynamıştır. Her iki düşünür de Batı bilim ve felsefesinin benimsenmesi çağrısında bulunmuşlar ve bunu Müslüman Milletinin sorunlarının çözümü olarak adlandırmışlardır. Her ikisinin de Müslümanların entelektüel ve eğitim sistemi üzerinde önemli etkileri olmuştur. Diğer bazı düşünürler ve reformcular, Batı düşüncesinin meydan okumasına yanıt vermek için öne çıkmışlar ve Müslümanları İslami düşünce ve felsefeyi, İslami eğitim sistemini benimsemeye çağırmışlardır. Bunların arasında Cezayir'den Emir Abdülkadir (1807-1883), alt kıtadaki Mevlana Muhammed Kasım Nanotavi (1833-1880) ve Allame İkbal (1877-1938), İran'dan Dr. Ali Şeriatî (1933-1977) ve Cezayir'den Abdülhamid el-Badis (1889-1949) dikkate değerdir. Yirminci yüzyılın üçüncü on yılından itibaren, alt kıtadaki Mevlana Mevdudî Batı düşüncesinin bilimsel ve entelektüel tarafını almış ve, Batı medeniyeti ile Batı bilim ve eğitim felsefesinin meydan okumalarına mantıklı bir cevap vermiştir.

Batı'dan etkilenmiş reformcular ve düşünürler, Batı düşüncesini, felsefesini ve bilimini Müslümanların refahı ve kalkınması için tek yol olarak görmüşlerdir. Batı da düşüncesini ve felsefesini müfredata dahil etmek istemiş ve bunu gerçekleştirmiştir. Ancak, alacakları müfredata önce eleştirel bir bakış atmalıydılar ve durumlarına bağlı temelleri de incelemeliydiler, olumsuz yönlerinden vazgeçmeli ve yararlı olanlarını benimsemelilerdi. Ama yapmadılar. O halde İslami bakış açısından istenen sonuçları nasıl elde edersiniz? Genç kuşağınıza aktaracağınız bu eğitim sistemini benimserseniz, onları sonsuza dek kaybedersiniz. Onlara Tanrı'sız evren sorununu çözmeyi amaçlayan felsefeyi öğretiyorsunuz. Öğrettiğiniz bilim, sapkın ve duyguların kölesidir. Onlara İslam ideolojisinden, prensiplerinden, pratiğinden tamamen farklı bir tarih, siyaset, ekonomi, hukuk, sosyoloji ve diğer tüm bilimleri öğretiyorsunuz. Bundan sonra yaşamlarının ve karakterlerinin İslami ideoloji ve üslupla uyumlu olmasını neye dayanarak bekliyorsunuz?²⁸¹

Batı bilimleri, düşünceleri ve felsefeleri ilahî ve peygamberlik öğretilerine bağlı değildir, bununla birlikte bu ilimlerde Allah'a da yer yoktur ve ahiret için hesap verebilirlik duygusunu da bu bilimler vermemektedir. Bu bilgi, sadece rahipler ve materyalistler tarafından yapılmaktadır.

Mevlana Mevdudî'ye göre asıl görev, eğitim sistemini yeniden düzenlemek ve onu İslam'a uygun dönüştürmeye çalışmaktır. Bu bağlamda, ilk Batı bilimine göre sanat gözden geçirilmelidir. Böyle bir bilginin olduğu şekliyle benimsemek doğru değildir. Bu nedenle, tüm Batı bilimleri bir eleştiri ile su-

²⁸¹ İlmi Tehqiq Kau?Or Kis Tarha,P,12.

nulmalı ve bu eleştiri belirli bir İslami bakış açısıyla yapılmalıdır ki kusurlu bileşenler dışarıda bırakılsın ve yararlı bileşenler eklenebilsin.

Mevlana Mevdudi'nin İslami bilimler derlemesi kavramı, aslında, Müslüman Milleti içine hapsediği entelektüel krizden çıkarmak istemiştir. Ulus'a ideolojik olarak güçlü, rasyonel ve dirençli bir vizyon vermek, yeni zorluklarla yüzleşebilecek ve bunlara yanıt verebilecek insanlar yetiştirmek istemiştir. Aşağıda İslami ilimler derlemesinin üç mektubu sunulmuştur:

1. İlk görev, Batı düşüncesinin ve yaşam felsefesinin büyüsunü kırmaktır. Makul ve gerekçeli bir bilimsel eleştiri yoluyla, Batı bilim ve sanatlarındaki tüm gerçeklerin ve olayların aslında tüm dünyanın ortak mirası olduğu kanıtlanabilir. Batının temelini oluşturduğu yaşam felsefesi kesinlikle boşunadır. Yarattıkları sosyal bilimler ve sosyal felsefe tüm dünya için bir fitne ve fesattır. Bu nedenle ilk yapılması gereken görev, eğitimcinin düşünce ve felsefesinin Müslümanlar üzerindeki büyüsunü ortadan kaldırmaktır.
2. Yapılması gereken ikinci şey ise tüm ilim ve sanatları İslami açıdan yeni bir üslupta ve yeni bir şekilde derlemektir. Elbette olaylar ve gerçekler dünyanın ortak bilim başkenti olarak aynı kalacaktır. Ve uygulama İslami bir bakış açısıyla formüle edilmeyecek ve bu bilimler, burada İslam medeniyetinin yükselebileceğini bekleyene kadar kolejlerde ve üniversitelerde öğretilmeyecektir.
3. Bundan sonra, yeni bir müfredat ve İslami Eğitim kitaplarını bu açıdan formüle etmek gerekecektir. İslami öğreti, Batılı yazarların kitaplarında bulunan ilimleri her zaman öğretmemiz gerektiği anlamına gelmez ve onların öğrettiği şekliyle sadece bir dönemde bir varlığın adının Allah olduğunu ve bir varlığı elçi olarak gönderdiğini öğretmek de yetmez. Evet ama derslerin geri kalanında Allah'ın ve Resulünün etkilerini görmediler. Bu nedenle, İslami bir bakış açısıyla, sadece İslami düşünce ve felsefeyi gelecek nesillerin zihinlerine damgalayacak müfredatı değil, aynı zamanda yeni zorluklara cevap vermelerini sağlayacak bir müfredat geliştirmek çok önemlidir²⁸².

3.18.3. Yeni Eğitim Sisteminin Ana Hatları

Mevlana Mevdudi ilk olarak yeni eğitim sisteminin ana hatlarındaki birkaç özelliği özetlemiştir. Buna göre, dini ve seküler bilimlerin bireyselliğini silerek bir araya getirmek, uzmanlık eğitiminin yöntemini tanıtmak ve yaşamda net bir amaç belirlemek önemlidir. Ayrıca kişiler üzerine de odaklanmıştır. Çünkü insanlar hazır olmadıkça hiçbir devlet doğru adımı atamaz. Bu nedenle yapılacak ilk şey insanların her alana hazırlamaktır. Mevlana, bununla ilgili olarak, şu anda önümüzdeki görevin, dünyada

²⁸² Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba Islami Publisher new Dehli, 2003, P, 88.

ahlaki, sivil ve entelektüel bir devrime neden olacak uygun liderleri ve işçileri hazırlamak olduğunu söylemektedir. Bunun için doktorlara, mühendislere ya da bilime gerek yok, kolektif bilimlerde İslam'ı çok iyi anlayanların olması gerekmektedir²⁸³. Mevlana bu amaç için beş bölümün kurulmasını tavsiye etmiş ve ayrıntıları aşağıda verilen öğretim taslağını sunmuştur:

1. Felsefe, Felsefe Tarihi, Farklı Müslüman Felsefe Okulları, İlahiyat, Farklı Gayrimüslim Felsefe Okulları, Tasavvuf, Mantık, Psikoloji, Ahlak Felsefesi, Teorik Bilim, Bilgelik, Kur'an ve Hadis.
2. Tarih, İslam Tarihi, Dünya Tarihi, İhtilal Dönemleri, Sosyoloji Tarihi, Çeşitli Medeniyet Felsefeleri, Medeniyet Siyasetleri, Evrensel Anayasa, İslam Tarih Felsefesi ve Medeniyet Felsefesi ile Kolektif ve Siyasal Çalışmaların Işığında Kutsal Kur'an ve Hadis.
3. İktisat, Farklı İktisat Kuramları ve İktisadi Kültürler, Dünyanın Farklı İktisadi Sistemleri, Maliye, Bankacılık, İktisadi Açından Kur'an ve Hadis ve İctihat/Hukuk Çalışması.
4. Hukukun, Hukuk Tarihinin, Kanunların İlkelerinin ve Milletlerin Kurallarının, İctihat İlkelerinin ve Mahkeme Sisteminin, Kur'an ve Hadislerin ve İslami Hukuk Dinlerinin Hukuki Açından İncelenmesi.
5. İslam Araştırmaları: Arap Edebiyatı ve Sözlük, Tefsir, Hadis, Fıkıh, İslam Bilimleri Tarihi, İslam Düşüncesinin Netliği, Dünya Dinlerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi, Dünya Dinleri Tarihi, Din Dini, Modern Dinler ve Ahlaki Hareketler, Batı Ateizminin Tarihi²⁸⁴.

Bundan sonra Mevlana Mevdudi, öğrenci ve öğretmenlerin edinmesi gereken zihinsel ve ahlaki niteliklerden de bahsetmiştir. Çünkü iyi bir akademik standarda sahip olmak yeterli değildir, aynı zamanda ahlaklı ve karakter sahibi olmak da gerekmektedir. Mevlana Mevdudi, eğitimi bileşenlerden oluşan bir bütün olarak tasvir etmiştir. Yeni neslin bilimsel ve zihinsel eğitiminin misyonuna göre düzenlenmesi gerektiğini, bununla birlikte yeni neslin ahlaki ve uygulamalı eğitiminin de düzenlenmesi gerektiğini söylemiştir. İslam Devleti'nin entelektüel açıdan güçlü ve ahlaki eğitimle donatılmış yetenekli insanlara ihtiyacı vardır. İslami derleme için sadece İslami bir müfredat geliştirmek yeterli değildir. Gençleri, ilmi ve entelektüel yetiştirmenin yanında ahlaki niteliklerle donatmak da gereklidir. Mevlana buna çok dikkat etmiş ve bu yönü çokça vurgulamıştır²⁸⁵. Bu konuda bahsettiği nitelikler şunlardır:

1. Düşünce, vizyon ve zihniyet açısından tam bir Müslüman olun ve İslam'a tutku duyun.
2. Dinde doktrinsel ve müçtehit bir anlayışa sahip olun ve erdemli bir kültür ve ahlak inşa etmek için gerekli olan tüm yetenekleri geliştirin.
3. Zihinsel eğitimleri o kadar yüksek olmalıdır ki, devletlerinin madeni parası zamanlarının bilim dünyasına oturmalıdır.

²⁸³ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P.20.

²⁸⁴ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P.117-118.

²⁸⁵ Said Jalalu-Din Umri, Muhammad Razi –Ul-İslam Nadvi, İdara Tehqiq-o- Tasneef-e- İslami Ka Tercuman .Ali Gardh, July to September, 2018, P.342.

4. Kur'an ve hadislerde kâfirlerin, münafıkların özellikleri olarak anılan ahlaki bozukluklardan kurtulmuş olmalıdırlar.
5. Dünyanın her yerinde kendi ayakları üzerinde durabilmeli, her alanda güçlü olabilmeli ve geçimlerini dünyanın herhangi bir yerinden kazanabilmelidirler²⁸⁶.

Sosyal bilimlerin İslami oluşumu için kapsamlı bir müfredat geliştirmek, göz korkutucu bir iştir. Bunun için derin bilimsel gayret ve tavsiyelerinin yanı sıra anlayış ve kronolojiye sahip olmak da gereklidir. Bir İslam devletinin siyasi ve ekonomik açıdan güçlü olması önemli olmakla birlikte, Kur'an ve Hadis esaslarına dayalı kapsamlı bir müfredata sahip olması da önemlidir. Bu bağlamda, Mevlana Mevdudi tarafından sunulan taslak daha da ileri götürülmelidir.

3.18.4. İslami Üniversitenin Özellikleri

Mevlana Mevdudi, 6 Temmuz 1934 tarihli aylık temsili Kur'an'da, yeni nesil Müslümanların entelektüel ve dini eğitimleri için atılan adımları anlattığı "Bir Ulus İnşa Etmenin Doğru Yolu" başlıklı bir makale yazmıştır. İslam Milleti yapısının aslında önce Kur'an, sonra Peygamberin Sünneti, ardından iç görülü âlimlerin gayretini göz önünde bulunduracak şekilde inşa edildiğini söylemek onun için çok önemliydi. Ama artık durum böyle değildir. Şimdi İslam'ı durağan ve hareketsiz kılan bir tembellik yüzünden düzenin tersine döndüğünden yakınıyordur. Daha sonra o, entelektüel, dini ve ahlaki eğitime odaklanan bir eğitim modeli sunmuştur. Mevlana Mevdudi'ye göre, "eğitim sistemi düzeltilmedikçe ve doğru yönlendirilmedikçe Müslüman ulusun canlanması mümkün değildir. Mevlana Mevdudi, yeni bir eğitim biçimi hayalini hayata geçirmek için İslami bir üniversiteye ihtiyaç duyduğunu hissetmiştir. Bunun amacını şu sözlerle açıklamıştır: "İhtiyaç duyulan şey, ne antik tarzda bilim adamları üreten bir Daru'l-Ulûm ne de Batılı uzmanlar üreten modern bir üniversite değil, dünyada İslam'ın takipçilerini üreten bir üniversitedir. Onlar, Batı tarzı eğitim sisteminin mezunlarından daha üstündürler".²⁸⁷ Mevlana Mevdudi, İslam Üniversitesi'nin aşağıdaki hedeflerini belirtmiştir.

1. O, bu modern çağda dünyaya gerçek dine göre rehberlik edebilecek doğru bilginler yetiştirmelidir.
2. Çevreleri, öğrencilerde dindarlık ve ahlaki fazilet yaratacak ve onların içindeki İslam kültürünü güçlendirecek şekilde olmalıdır.
3. Dünyanın her yerinden gelen öğrencilerin serbestçe kabul edilebilmesi için tüm dünyadaki Müslümanlara açık olmalıdır.
4. Öğrencilerin her zaman kaldıkları bir yatılı üniversite olmalıdır.
5. Bu konudaki öğretmen seçimi sadece akademik yetenek temelinde olmamalı, tüm öğretmenleri inançları ve görüşleri ile pratik yaşamları açısından bilge ve dindar olmalıdır.

²⁸⁶ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 120.

²⁸⁷ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 20.

6. Buranın öğrencileri, aşağıdaki nitelikleri geliştirecek şekilde eğitilmelidir.

- İslam'ın ve medeniyetinin gururu ve dünyaya hâkim olmanın azametine sahip olmak.
- İslam ahlakı ve İslami emirlere uyma ile öne çıkmak.
- Dini güvenilirlik ve müçtehitçe kavrayışa sahip olmak.
- Dar görüşlülükten ve mezhepçilikten kurtulmuş olmak.
- Yazma ve konuşma, organizasyon, yönetim ve liderlik becerilerine sahip olmak.
- Sertlik, sıkı çalışma, çeviklik ve her türlü işi kendi elleriyle yapabilme yeteneğine sahip olmak.
- Oraya sadece orta öğretimi tamamlayanlar kabul edilmelidir²⁸⁸.

Mevlana Mevdudi'nin önerdiği üniversite modelinin seksenlerde pek çok Müslüman ülkede sergilenildiğini de belirtmekte fayda vardır. Örnek olarak, Uluslararası Malezya İslam Üniversitesi kurulmuştur. Tüm dünyaya açık bir konut üniversitesidir. Öğrenciler ve öğretmenler arasında amaca yönelik bir ilişki vardır ve üniversite hem öğrencileri hem de öğretmenleri İslami bir yaşam tarzına adanmıştır. Üniversitenin amacı, iki eğitim sisteminde reform yapmak: İslami ilimleri reforme etmek ve modern bilimlerin düzenlemesini yapmaktır. Öğretmek için ikisinin birleştirilmesi gerekmektedir. Üniversite, İslami ilimleri öğretmekle sınırlı değildir. Kapsamlı ve evrensel bir yüksek öğretim üniversitesidir. İslami değerlerin ve İslam eğitim felsefesinin bilimin her alanında öğretildiği yerdir. Üniversitedeki mesleki derslerin öğretim dili İngilizcedir. Ancak öğrencilerin Arapça öğrenmesi de gerekmektedir. Böylece bu üniversite hedefine doğru ilerlemektedir. Amacı, İslam dünyasına karakter ve eylem bakımından güçlü bir lider sunmaktır.

3.18.5. Bilgi ve Liderlik İlişkisi

Mevlana Mevdudi'nin 5 Ocak 1961'de Darul Uloom Nadwat Ulema Lucknow'un Anjuman-e-Talaba'sının önünde yaptığı konuşma, İslami bilim derlemesi için bir kilometre taşıdır. Mevlana bu konuşmasında liderliğin ayak seslerinin her zaman bilgi ile ilişkilendirileceğini vurgulamıştır. Genç öğrencilere ve akademisyenlere şöyle seslenmiştir:

“Dikkate alınması gereken ilk şey, bu dünyada liderliğin temeli nedir? Mısır'ın lider olduğu ve dünyanın onu takip ettiği ve bazen İslam'ın, milletlerin lideri olduğu ve dünyanın onun ayak izlerini takip ettiği ve bazen Avrupa'nın lider olduğu ve dünyanın onu takip ettiği temel nedir? Birinin bugün liderliği almasının, yarın da liderliğin diğerine gitmesinin nedeni nedir? Yarından sonraki gün onu bir başkası kapar ve üçüncüye gider. Bu düzensiz bir tesadüf mü yoksa bir kural mıdır? Bu konuya ne kadar bakılırsa bakılsın, cevap evettir, bir kuralı vardır,

²⁸⁸ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 67.

liderliğin kuralı her zaman bilgi ile ilişkilendirilecektir. Bu bilgi, insanın tür olarak yeryüzünün Hilafetini aldığı bilgisidir²⁸⁹.”

Bundan sonra Mevlana, bilginin gerçek doğasını açıklarken, insana yeryüzünde yaşayan diğer canlılara verilmeyen üç şey verildiğini söylemiştir: işitme, görme ve fayda. Allah kelamında bu üç kelime tek başına dinleme, görme ve düşünme anlamında kullanılmaz. Ancak işitme, başkalarının sağladığı bilgiyi elde etme anlamına gelir. Görme, tanımak anlamına gelir ve fayda ise bu iki kaynaktan elde edilen ve sonuç çıkarmak için sağlanan bilgilerin derlenmesi anlamına gelmektedir. Bu üç şey insana bahşedilen bilgiyi oluşturmak için birleşir. Mevlana'ya göre bu üç bilgi kaynağı ile Müslümanlar yapmak zorunda oldukları şeyi yapmadılar. Böylece, sonuçta liderlik görevinden çıkarıldılar ve Allah'a karşı cahil Batı halkı onlara gelmiştir. Mevlana Mevdudi nedenini açıklayarak şöyle yazar: “Uzun zaman önce sahip olduğumuz hem bilgi durumu, hem görme hem de fayda askıya alındı ve işitme işi de daha önce elde edilen bilgileri sağlamakla sınırlandırıldı. Sonra Allah'ı tanımayanlar, işiterek Müslümanlardan daha çok çalıştılar ve son iki buçuk asırdır faydalı işler yaptılar. Bu sonucu alması gerekiyordu ve bu oldu. Batı lider olmuş ve Müslümanlar takipçisi olmuştur”²⁹⁰.

Mevlana Mevdudi'ye göre, Liderlik devrimi için eğitim devrimi gereklidir. Bu bağlamda değiştirilmesi gereken dört şeyden bahsetmiştir.

1. Eski işitsel bilimlerle sınırlı olan eğitim sistemi, sizi liderlikte bir devrim yaratmaya hazırlayacak kapasiteye sahip değildir, bu yüzden değiştirilmesi gerekir.
2. Teizm doktrini, dinsiz bir ulusun önderliğinde yaşayarak hayatta kalamaz. Bu nedenle, iman ve inancın gereği, bu liderliğin kaldırılması ve dünyada Yaratıcıyı bilen liderliğin kurulması gerekir.
3. İslami bilimlerle birlikte yeni ilimler eklenirse, bu sizi liderlikte devrime hazırlamayacaktır.
4. Yüzde doksan beş, bir teoloji dersini modern eğitimle birleştirmek tamamen yarırsızdır.²⁹¹

3.18.6. Bilimsel Araştırma ve Yeni Araştırmacılara Duyulan İhtiyaç

Müslümanların felsefe ve eğitim alanındaki gerilemesinin temel nedenlerinden biri, yeni araştırmalar dan ve geçmişte yapılan çalışmaları ilerletmekten, sadece aynı şeyleri tekrarlayarak, vazgeçmeleridir. Şimdi Müslümanların tek hobisi, üzerine zaten yapılmış kitaplar yazmaktır. Öte yandan Batı halkı, temel amacı yeni fikir ve yaşam felsefeleri geliştirmek olan yeni araştırma ve bilgi kaynakları biriktirmeye başlamış ve Müslümanlar onları izlemeye ve taklit etmeye devam etmiştir. Sonuç olarak, dünyadaki entelektüel ağırlıkları azalmış ve yavaş yavaş durgunluğa dalmışlardır. Müslümanlar, Batı dü-

²⁸⁹ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 56.

²⁹⁰ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 60.

²⁹¹ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 67.

şüncesi, felsefesi ve eğitiminin yozlaşmış unsurlarından kaçınmak için yeni bilimsel araştırmalara ihtiyaç duymaktadır. Yeni bilgi, kaynak, araç, bilim ve sanatı toplayan Müslüman millet, kendi medeniyetiyle dünyada kalmalıdır. Bir ulusun yaratılmasını sağlayan ancak bilgi ve araştırma yoludur. Aynı ulus, dünyada bilgi ve araştırmaya tutunan hakimiyet ve güce sahiptir. Mevlana bununla ilgili olarak şunları söylemektedir:

“Şimdi bir yeniden dirilişe ihtiyaç var çünkü eski İslami düşünürlerin ve araştırmacıların sermayesi artık işe yaramıyor. Dünyayı geriye değil ileriye doğru yönlendiren ve tek başına yol açabilecek şey bilgi ve uygulama alanındadır”²⁹².

Mevlana Mevdudi'ye göre Müslümanları gerileme ve çöküşten kurtarmanın yollarından biri, düşünce, vizyon ve araştırma gücüyle her Batı medeniyetinin temellerini yok edebilecek düşünürler ve araştırmacılar yetiştirmektir. Kutsal emanetlerin gözlemlenmesi ve Kur'anî düşünce tarzı üzerinde gerçekleştiren araştırılması yoluyla yeni bir felsefe sisteminin temelini atmaya ihtiyaç vardır. Bu temel, saf İslami düşüncenin sonucudur²⁹³. Ona göre, düşünürlerin ve araştırmacıların asıl görevi, Kur'an ile mükemmel bir uyum içinde olan yeni bir doğal hikmet gövdesinin temelini atmaktır. Tek tanrılı görüşü kırım, ilahi teori üzerine düşünce ve araştırmanın temelini oluşturun ardından modern düşüncenin ve araştırmanın yapısını tüm dünyayı kapsayacak güçle yükseltin. Böylece Batı'da materyalist medeniyet yerine ilahi medeniyet kurulsun²⁹⁴. Dünyaya liderlik eden tek millet, bilgi, araştırma ve düşünce ile çalışan, maddi hakimiyetin yanı sıra entelektüel hakimiyet elde eden millettir. Dünyada araştırma ve keşif yolunda başarısız olan millete, suyla kolayca yıkanıp atılan köpükten daha fazla önem verilmiyor. Aşağılanma ve bozulma onun kaderi olur. Dolayısıyla dünyaya (maddi olana) takılmak zorunda kalır. Mevlana Maududi'ye göre, entelektüel hakimiyet, düşünce ve bilimsel araştırma temeline dayanmaktadır. Bu yolda başı çeken millet, dünyanın da başını çeker ve onun düşünceleri dünyayı kaplar. Bu yolda geride kalan millet, taklit etmek ve takip etmek zorunda kalır. Müslümanlar araştırma ve gayret etme konusunda ilerlemeye devam ettikçe, dünya milletleri takipçileri olarak kaldı ve İslam düşüncesi tüm insanlığın düşüncelerine galip geldi²⁹⁵.

Mevlana Mevdudi, dinin yenilenmesi için tüm bilimleri ve fikirleri İslami renkte sunmanın çok önemli olduğunu düşünüyordu. Bu çalışma için, bu büyük işi iyi yapabilecek kapsamlı bir İslami harekete ihtiyaç duydu. O şöyle yazar:

²⁹² Said Jalalu-Din Umri ,Muhammad Razi –Ul-İslam Nadvi,İdara Tehqiq-o- Tasneef-e- İslami Ka Tercuman .Ali Gardh,July to September,2018,P 348.

²⁹³ Said Jalalu-Din Umri ,Muhammad Razi –Ul-İslam Nadvi,İdara Tehqiq-o- Tasneef-e- İslami Ka Tercuman .Ali Gardh,July to September,2018,P 349 .

²⁹⁴ Said Jalalu-Din Umri ,Muhammad Razi –Ul-İslam Nadvi,İdara Tehqiq-o- Tasneef-e- İslami Ka Tercuman .Ali Gardh,July to September,2018,P,349.

²⁹⁵ Said Jalalu-Din Umri ,Muhammad Razi –Ul-İslam Nadvi,İdara Tehqiq-o- Tasneef-e- İslami Ka Tercuman .Ali Gardh,July to September,2018,P ,350.

“Dinin yenilenmesi için, dinin bilgisini canlandırmak ve şeriatın takipçilerinin ruhunu tazelemek yeterli değildir, ancak İslam çalışması yapan sanat, endüstrilere ve tüm bilimlere, fi-kirlere etkisi olan kapsamlı bir İslami harekete ihtiyaç vardır²⁹⁶.”

3.18.7. Laik ve Dini Eğitim Arasındaki Fark

Bilgi bir bütündür. O, İslam'ın onu iki alana ayırmasına karşındır. Ancak İslam dünyası, bilgiyi yararlı ve yararsız olarak ikiye ayırmıştır. Kur'an ise, her bilgi dalını Allah'ın adıyla ilişkilendirmekten bahseder. Vahyedilen ilk ayette, bilginin Allah'ın adıyla okunması emredilmiştir. Allah diyor ki: "Yaratan Rabbinizin adıyla (Ey Peygamber) okuyun"²⁹⁷.

Bireyde ve toplumda bozulma ancak din ve dünya birbirinden ayrıldığında meydana gelir. Bunun bir yönü, bilginin dini ve seküler olmak üzere ikiye ayrılması gerektiği düşüncesidir. Mevlana Mevdudi'ye göre bu bölünme tamamen İslami görüşe aykırıdır. Din ile dünya arasındaki veya din ve siyaset arasındaki ayrıma inanan biri olmamakla birlikte, aynı zamanda din ve seküler bilimler arasındaki ayrıma da şiddetle karşı çıkarak her zaman bu ayrımı ortadan kaldırmak istemektedir. Mevlana Mevdudi, Müslüman Millet'in gerilemesinin ana nedeni olarak eğitimin ikiye bölünmesini görür. Ona göre eğitim sisteminin bölücü olması, Müslüman Millet'de entelektüel ve pratik sorunlar yaratmıştır. Bunu doğrudan eleştirerek, "Bilginin dini ve seküler olmak üzere iki farklı türe ayrılması, aslında din ile dünyanın ayrılığı fikrine dayanmaktadır ve bu kavram temelde İslami değildir. İslam'ın din dediği şey dünyadan farklı değildir. Ancak dünyayı Allah'ın krallığı olduğu bakış açısıyla görmek ve dünyada Liderlik kurmak büyük bir mücadele yapmaktır²⁹⁸". Öğrencilerin kişisel yaşamlarında da aynı amaç kullanılmalıdır: karşılıklı toplantılarında, spor ve boş zaman etkinliklerinde ve tüm öğretme, öğrenme ve araştırma faaliyetlerinde, karakterleri buna göre inşa edilecektir. Mevlana Mevdudi başkalarının önerdiği eğitim sistemini benimsemeyi, gençliği intiharasürüklemek olduğunu belirtmiştir. Çünkü onların eğitimdeki amacı, yeni nesilleri başka bir şeye hazırlamaktır. Mevlana Maududi, eğitimin amaçlarının çok kapsamlı olduğunu belirtmiştir: "Bize göre eğitimin amacı milli kültürümüz olan insanlar yetiştirmek olmalı ve milli kültürümüz dinimizden başka bir şey değildir. Bu yüzden dinimizi iyi anlamalı ve ona içtenlikle inanmalıyız. İlkeleri iyi bilirse, ona göre güçlü bir karaktere ve güvenilir bir ahlaka sahip oluruz."²⁹⁹

Mevdudi, mevcut eğitim sistemini hem bilgidен hem de bilgelikten yoksun olduğu için eleştirdi. Mevcut sistemin içinde insana her şey öğretilir ama bilgi ve bilgelik öğretilmez. Bu nedenle öğrencilere ve gençlere şöyle seslenir: "Okullarınızda ve kolejlerinizde düzenlenmiş olsun ya da olmasın, eğitiminiz-

²⁹⁶ Mevlana Sayid Abul-Al- Mududi, Talimaat, Markazi Maktaba İslami Publisher new Dehli, 2003, P, 76.

²⁹⁷ Surah-e- Al- Alaq .1. Ayet.

²⁹⁸ Mevlana Mdudui, İslami Nazam-e- Taleem, Markazi Maktaba-e-İslami Publisher, Dehli-2007n. P14 .

²⁹⁹ Mevlana Mdudui, İslami Nazam-e- Taleem, Markazi Maktaba-e-İslami Publisher, Dehli-2007n. P14 .

de bilgi ve hikmeti ilk sıraya koymalısınız"³⁰⁰. Amaçsız bir hayat yaşamak amaçsız bir eğitim sisteminin sonucudur. Mevlana bunu eleştirerek, "Bu eğitim sistemi adı ne olursa olsun, on beş ila yirmi yıllık sürekli zihinsel eğitimden sonra bile, kimseyi güçlü yönlerini ve yeteneklerini kullanma yeteneğine sahip kılmamaktadır. Aynı zamanda hepimiz, hayatta bir amaca olan ihtiyacı hissederken, bu sistem gençleri çabaları sonucunda dahi bir amaç belirleme yeteneğine de vermemektedir. İnsanlığı inşa eden veya onu öldüren eğitim midir? Ancak hayvanlar amaçsız yaşarlar.

3.19. Cemaat-i İslamîyenin Doğuş Süreci

3.19.1. Mevdudi Dönemi ve Cemaat-İ İslami (1941- 1979)

Cemaat-i İslamî, , kurucusu olan ve uzun yıllar başkanlığını yürüten Mevdudi'nin eseridir³⁰¹. Bu yüzden cemaatin tarihi ile Mevdudi'nin hayatı arasında bir bağ vardır³⁰². Mevdudi'nin hayatına daha önceki bölümlerde değinildiği için tekrar anlatmayacaktır. İngilizlerin 1858 Delhi'yi işgal etmesi ile başlayan İngiliz egemenliği Mevdudi ve ailesi'nin yaşamaya doğrudan etkilemiştir. Mevdudi'nin babası çocuklarının Batının değerleri ve kültüründen etkilemeden eğitim almalarını başarmıştır. Hindistan'da Nizam otoritesinin zayıflaması ve siyasi alanda Hinduların kuvvet kazanmaları, Mevdudi'de ilk düşüncelerin ortaya çıktığı zamandır. 1857'de Büyük isyan çıkması ve İngiliz rajının istihkâmı sonrası, Seyyid Ahmed Han'ın (1817- 1898) başlattığı Aligarh hareketinden Pancab ve Bengal bölgelerinde yaşayan çalkalanmalar kadar Müslümanların dini, siyasi ve sosyal sosyal teşkilatları, İngilizlerin ardından Hinduların güç kazanmalarından önce, Müslümanların neden sürekli kuvvetten düştüğü konusunda çare aramaya başlamışlardır³⁰³. 1948'de Nizam devletinin yıkılışı Müslümanları üzerinde büyük etki yapmış, Mevdudi gibi fikir adamları müslümanları vyok oluştan ve düşüşten kurtarma yolları aramaya yöneltmiştir³⁰⁴. Sömürge hakimiyeti sona erdiğinde ve Hindu milli şuuru uyandığında Mevdudi kendini bulmuştu. Pancab İttihad fırkasının ve Sayyid Ahmad Han grubunun sömürge yönetimiyle barış içinde yaşama deneyimi, Hinduların Müslümanları üzerindeki baskısını ve bu baskı altında yaşamak konusunda Müslümanların duyduğu endişeleri azaltamamıştır³⁰⁵.

Müslümanlar bu hegemonyadan kurtulmak için, siyasi alanda yer almak olduğunu farketmişler ve 1920-1930 yılları arasında Müslümanlar siyasi arenada boy göstermiş, İslami sembolleri kullanılarak kitlelerin seferber edilmesi için çalışmıştır. Bu yıllarda Hindistan'ın siyasi geleceği ile ilgili toplantılar-

³⁰⁰ Sarwat solat. Molana Madudi ki Taqareer, İslamic Publishers limitid Lahore 1976 .Hissa ,3,p,113.

³⁰¹ Nasr, *Jemaat-i İslami*, 15

³⁰² M. Manazır Ahsan, "Cemaati İslami", 293

³⁰³ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 15-16

³⁰⁴ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 16-17; Turan Kışlakçı, *Çağa İz Burakan Önderler: Mevdudi*, 50.

³⁰⁵ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 17.

da Mevdudi, Hint Ulusal Kongresi'nin savunduğu birleşik Hint Milliyetçiliğine ve Müslüman Birliği'nin savunduğu Müslüman Milliyetçiliği düşüncesine karşı görüş belirtmiştir³⁰⁶.

Hilafetin 1924'de ortadan kalkması ile Müslümanlar umutsuzluk içindeyken, hilafet olayının ve düşmanlık artmış ve Shuddhi hareketi İslam'a karşı bir cephe oluşmuştur³⁰⁷. Yaşayan olaylar, ilk zamanlar sadece toplumsal olaylarla ilgilenen Mevdudi'nin, sorunların asıl çözümünün İslam'da olduğu sonucuna varmasına yol açmıştır. Müslümanlar için felaket sayılabilecek yıllar 1932'ye kadar sürmüş, bu zaman Mevdudi'nin siyasi ve dini bakış açısının oluşmasında etkili olmuştur³⁰⁸.

Mevdudi, Hindu ve Müslümanların eşit olduğu bütün bir Hindistan için çalışmıştır. Vatan ve millet mefhumuna bağlı olan Mevdudi'nin görüşleri incelendiğinde toplumcu bir bakış açısına sahip olduğu görülür.³⁰⁹ Cemaat kitle partisi olmamakla birlikte toplumu bir bütün halinde içine almayı hedeflemiştir³¹⁰.

Pakistan devleti kurulduğunda Mevdudi, Müslüman milliyetçiliğine karşı çıkmıştır. İslam esas alınarak yola çıkan Pakistan hareketi, İslam'ın siyasallaşmasının yolunu açmıştır³¹¹. 1937 seçimlerinde Müslüman birliğinin yenilmesinden sonra Mevdudi, daha toplumcu düşünceye yönelmiştir. Mevdudi 1940'lara kadar İslam'ı Hindistan'a hakim kılma düşüncesi taşımış, ancak alt kıtanın eninde sonunda ayrılacağını anlayınca orada kurulacak yeni devletin idaresi ve seküler eğilimi konusunda duyduğu endişe, doğrudan Müslüman birliğine tepki vermesine yol açmıştır. Çünkü Mevdudi alt kıtada Türkiye'deki Kemalizm, İran'daki Pehlevi yönetiminin sonucunun olmasından korkmuştur. Pakistan'da bir devlet kurulacaksa bunun yönlendiren kişi kendisi olmalıdır³¹².

Mevdudi'nin ailesi, eğitimi ve dönemin siyasi-sosyal yapısı, yaşanan olaylar değerlendirildiğinde, olaylar karşısında sessiz kalmayı reddettiği ve hatta kendisini Müslümanların kurtuluşu için önemli gördüğü, Müslüman toplumun liderliği için çalıştığı görülmektedir.

3.19.2. Cemaat-İ İslami'nin Kurmaya Etki Eden Fikri Eğilimler

Mevdudi, Cemaat-i İslami fikrinin, henüz Pakistan bölünmeden, Hindistan'da yaşayan Müslümanların yaşadığı sorunlar ve baskılar için bir çözüm ararken oluştuğunu sıklıkla ifade eder. Onun düşüncesine göre Cemaat-i İslami kurulduğunda, toplum Müslümanlaşacak ve ekonomik, sosyal bütün sorunlar

³⁰⁶ Jalal Al-Din Rumi, "Jama'at-ı İslami" *Encyclopedia of Religion*, New York 1987, 5

³⁰⁷ Sayyed Veli Raza Nasr, *Mevdudi ve İslami İhyanın Teşekkülü*, 17-18.

³⁰⁸ Sayyed Veli Raza Nasr, *Mevdudi ve İslami İhyanın Teşekkülü*, 18-19.

³⁰⁹ Sayyed Veli Raza Nasr, *Cemaat-i İslami*, 20.

³¹⁰ John L. Esposito, "Jama'at-ı İslami" *The Oxford Encyclopedia of The Modern Islamic World*, Volume, II. Newyork- 1995, 357.

³¹¹ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 20-21.

³¹² Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 21-22.

çözülecektir. Toplum ahlaki ve dini olarak yüksek bir seviyeye ulaştığında partisi de başarılı olacaktı. Mevdudi bu düşünceyi, Hz. Peygamber'in Mekke ve Medine hayatını örnek alarak oluşturmuştu. Hz. Peygamber'in başarısı yalnızca Allah'ın verdiği güç ve vahye mazhar olmasıyla değil, davasını teşkilatçı bir şekilde uygulamasıyla ilgilidir. Mevdudi bundan hareketle, Cemaatin de bu başarıya ulaşabileceğini düşünmüştür. Hz. Peygamber önce yaşadığı dönemin sosyal olayları ve toplumun etkisinden kendini tecrit ederek farkını göstermiştir. Bunun sonucu olarak toplum yeni bir keyfiyet direnç kazandırmıştır. Buna göre Mevdudi, Cemaatin Peygamber yolunu takip etmesini, kalabalıklardan uzak kalarak Müslüman toplumu İslam'a çekmesi gerektiğini düşünüyordu.³¹³ Mevdudi'nin hayal ettiği İslami toplum projesi, ilk dönem Müslümanlarını örnek alarak, Cemaat projesi ile oluşturmuştur³¹⁴. Hindistan'da yaşanan olaylar, bu Mevdudi'nin bu düşüncesinin oluşmasında etkili olmuştur. Mesela, Bengal'de Hacı Şerifullah'ın detaylı hiyerarşik otorite yapısını, Hindistan'da yaşayan Müslümanlara tanıtarak 19.yüzyıldan itibaren teşkilatlanmaya başlaması siyasetin merkezinde yer bulmasını sağlamıştır.

Teşkilatlanma konusunda Mevdudi'nin örnek aldığı diğer bir şahıs Ebu'l Kalam Azad olmuştur. Azad, el-Hilal gazetesi ile Müslümanlarda dini şuur uyandırmak için önemli çalışmalar yapmıştı. Mevdudi gençlik yıllarında el-Hilal'i ilgi ile okumuş ve bu düşünceler O'nun fikri yapısının oluşmasında etkili olmuştur. Hilafetin kaldırılması ile Müslümanların hayatında oluşan boşlukta Mevdudi'nin teşkilatlanma çabaları önemli başarılarla ulaşmıştır. Müslümanlara yönelik tehditler karşısında Müslümanlar teşkilatlanmaya ve birlik olmaya çağırılmıştır. 1931'de kurulan Tahriri Haksar ve Müslümanlar Birliği gibi teşkilatlar da Mevdudi tarafından takdir edilmiştir. Cemaat dayanışma, sebat, maneviyat, organizasyon gibi konularda Müslümanlar Birliği'nden etkilenmiştir³¹⁵.

Cemaatin teşkilatlanmasında Sofizmin etkileri de görülmektedir. Sofizmdeki hiyerarşik düzen, her sofinin bir üst derecedeki sofiye bağlı olması ve ham mürşitten kamil mürşide doğru yükselmeye çalışması, Cemaatin teşkilat yapısının oluşmasında etkili olmuştur. Fakat Mevdudi sofilerin bazı davranışlarını fazlaca kayıtsız bulmuş, Cemaatin 1942-1947 yılları arasında Pathankok'taki ilk gelişme aşamasında amacına uygun bir teşkilatlanmaya yönlendirmiştir. Sofilerde görülen şeyhe itaat ve bağlılık Cemaatte de var olmalı, ancak bu bağlılık kişiye değil Cemaatin liderinin makamına olmalı-

³¹³ Sayyed Vaeli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 27–28.

³¹⁴ Martin, “Maududi, Abu -al (1903–1979)”, 445.

³¹⁵ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 29–30.

dır³¹⁶.Mevdudi'nin İslam düşüncesi, ulema müesseselerinden ve geleneksel Sünni anlayıştan uzaktır. Mevdudi Müslümanları siyasi olarak teşkilatlandırmaya başladığında ulemayı kendisine engel olacağını düşünmüş onları rakip olarak görerek uzaklaşmıştır³¹⁷.

Cemaatin yapılanmasında komünizmden izler de görülür. Lenin, öncü birlik olarak işçi sınıfını gösterir ve kendisi olmadan tesis edilen siyasi birliğin devrimci bir harekete dönüşmesini imkansız görür. Demokratik merkezîyetçilik olarak tarif edilen bu modele göre “öncü birlik”, doktrine bağlı olarak siyasi mücadeleyi sağlar, sistemde üyeler birbirine katı bir şekilde bağlıdır. Cemaatte bu sistem farklı bir şekilde kendini gösterir. Bu fark tüm toplumun değil de toplum liderlerinin yönlendirilmesidir. Teşkilat silahlı İslami bir ideoloji kurmak için değil, dini değişim için kullanmayı ön şart olarak görür. 1930-1940'larda Nizam rejimine karşı ciddi bir tehlike olan komünizmin işleyişi, bazı yerlerde Mevdudi'ye örnek olmuştur³¹⁸.

1934'lerde yaşanan problemler Mevdudi'nin bir cemaat oluşmasının ve ona itaatın gerekliliği fikrine oluşturmuştu. Fakat bu fikir henüz soyut biçimdeydi. Kutsal cemaat ile siyasi parti arasındaki çizgi netleşmemişti. Bu fikrin netleşmesi 1937 yılında Mevdudi'nin dini ve siyasi olaylara ilgi duymasından sonra olmuştur. Mevdudi Müslümanların siyasi haklarını korumak için, hem İslam'ın hükmüne yönelmek hem de siyasi alanda çaba göstermek gerektiği sonucuna varmışır³¹⁹. Tebliğ Cemaati lideri Mevlana Muhammed İlyas ile bir çok kez görüşen Mevdudi onu, Hindistan'daki İslam'ı ihya ve ika-me hareketinin önemli şahsiyetleri olan Şeyh Ahmed Serhendi ve Şeyh Ahmed Şehid'in manevi varisi olarak kabul etmiştir³²⁰.

Mevdudi'nin İslami zihin yapısının oluşmasında ve bunun siyasi bir teşkilata dönüşmesi fikrinde, Hindistan'ın farklı etnik yapısı ile birlikte bir çok siyasi ve dini oluşumun etkili olduğunu söylemek mümkündür.

3.19.3. Teşekkül Süreci

1938-1941 yılları arasında Mevdudi'nin sorunların çözümü için teşkilatlanma düşüncesi son şeklini almıştır. Mevdudi, yaşanan problemler için Müslüman teşkilat ve partilerine birleşme çağrısında bulunmuş fakat olumlu sonuç alamamıştır. Mevdudi'nin Kongre partisi ve Müslümanlar birliği ile arasında siyasi ve dini açıdan büyük farklar bulunduğunu gördüğü için, onlara güvenmiyordu. Çünkü O'na göre Müslüman birliği seküler bakış açısına sahipti. Tebliğ cemaati ise yalnızca dini meselelerle ilgileniyordu. Mevdudi, Camiat-ı Ulema-i Hind , Müslüman birliği ve Haksar gibi partilerin hatalarını

³¹⁶ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 30–32.

³¹⁷ Sayyed Veli Raza Nasr, *Mevdudive İslami İhyanın Teşekkülü*, 64.

³¹⁸ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 33–35.

³¹⁹ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 35–36.

³²⁰ Sayyed Veli Raza Nasr, *Mevdudi ve İslami İhyanın Teşekkülü*, 87

açıklayıp eleştirmekten geri durmamıştır. Bir süre sonra eleştirmenin yeterli olmadığını, artık harekete geçmek zamanı olduğunu düşünüp, davasını sürdürmek için Cemaat kurma kararına varmıştır³²¹.

Mevdudi, 1938 yılında Muhammed İkbal'in dini eğitim amacıyla kurduğu Dar'ül İslam'ın başına geçmiştir. Bu görevi kabul ederken amacı Hindistan'da İslami bir reform ve örnek Müslüman toplumu oluşturmak projesini gerçekleştirmektir³²². Müslümanların siyasi faaliyetlerini desteklemek ve Cemaat için liderler yetiştirmek isteyen Mevdudi, bu yüzden Kongre partisini bırakıp Müslüman birliğiyle ilgilenmeye başlamıştır. Dar'ul İslam'ın başında bulunan ve aynı zamanda Müslüman birliğinin taraf-tarı olan Chaudri Niyaz Ali ile Mevdudi arasında anlaşmazlık vardı. Niyaz Ali, Mevdudi'yi İslami hükümet ifadesini kullandığı ve İkbal'in eğitim hedeflerinden saptığını ileri sürerek siyasi faaliyetle-rini önlemeye çalışmıştır. Mevdudi ise buna karşı siyaset ve dini ayırmanın mümkün olmadığını dü-şünüyordu. O'na göre Niyaz Ali siyaset ile dini ayırmak istiyorsa Dar'ul İslam'ın adını Niyaz Ali'nin Vakfı olarak değiştirmesi gerektiğini açıkça söylemekten çekinmemiştir. Niyaz Ali ile Mevdudi ara-sındaki bu anlaşmazlıktan sonra Dar'ul İslam mensupları merkezi başka bir yere nakletmeye karar vermiş, Mevdudi vakıftaki görevinden ayrılarak Lahor'a geçmiştir³²³.

Mevdudi'nin Dar'ul İslam yılları iki dönemden oluşmaktadır. Birinci dönem 1938'den Mevdudi'nin Lahor'a geçmesine kadar olan süredir. Lahor dönemi 1939'da başlar, 1942'ye kadar devam eder.

Niyaz Ali 1942'de Pathankok'taki Dar'ül İslam binasını ödünç verdiğinde Mevdudi yeniden oraya dönmüş ve 1947 yılına kadar Pathankok'ta kalmıştır. Cemaat-i İslami 1941'de kurulduğunda Cemaat ile Dar'ul-İslam birleştirilmiştir³²⁴. Pathankok'ta geçen süre Cemaat için teşkilatlanma ve fikri bakımdan verimli yıllar olmuştur. Cemaatte İslahiler, Deobandiler, Ehl-i Hadis ve Nedviler gibi farklı düşünce ekollerine mensup üyeler bulunması ve bunların arasında yapılan müzakerelerin Mevdudi'nin İslami yorumlarına etki ettiği görülmektedir³²⁵.

Mevdudi, Lahor yılları yönünü iyice netleştirdiği bir dönem olmuştur. Tercüman'ül Kur'an'da MB' ve Raj'a karşı eleştirilerini arttırmıştır. Lahor İslamiye Kolejinden tedris teklifi alan Mevdudi düşüncelerini rahatça ifade edebilmek için teklifi kabul etmiş, ancak ücret almayı reddetmiştir. Bir süre sonra hükümet tarafından fikirleri tahrik edici bulunduğu için 1940 'da kolejdeki görevi son

³²¹ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jemaat-i İslami*, 38–39; Saulat, *Maulana Maududi*, 10.

³²² "Mawdudi says that he caught Iqbal's attention in 1937, when he planned to write on the layout of Islamic law. In the end, however, nothing happened on Iqbal's illness and his death in 1938. Despite Mawdudi's claims, there is little commonality with him about Iqbal's religious and political ideas. Mawdudi only touches the ends of Iqbal's broad field of interest. In fact, Mawdudi's teachings are exactly the opposite of Iqbal. " (Ahmed, *Modernism and Islam in India and Pakistan*, 257.)

³²³ Esposito, "Jamaat-e- Islami", 73.

³²⁴ Sayyed Veli Raza Nasr, *Mevdudi ve İslami İhyanın Teşekkülü*, 84–85.

³²⁵ Sawlaa, *Maulana Maududi*, 8–9

bulmuştur³²⁶.

Hedefini artık belirlemiş olan Mevdudi bunu gerçekleştirmek için ülkeyi dolaşmaya başlamıştır.

Çoğunluğu Müslüman entelektüellerden oluşan dinleyicilere İslam ve siyaset hakkında konferanslar vermiş, yazılar yazmıştır. İslami mücadele için bir Cemaat kurma fikrini ilk olarak bu konferanslarda açıklamıştır. Mevdudi bu işin ancak kendisinin önderliğinde olabileceğini düşünüyordu. Müslümanlar ile Hindular ve sömürge düzeni arasındaki kuvvet dengesini değiştirmeyi hedefleyen Mevdudi, bu görevi MB'nin yapacağına inanmıyordu. 1940 yılında Kuzey Hindistan'da bir Müslüman devlet kurulması gerektiğini savunan Lahor kararının açıklanmasından sonra bir "öncü birlik"e duyulan ihtiyaç netleşmiş ve Mevdudi bir an önce Cemaati kurmak için çalışmaya başlamıştır³²⁷.

Mevdudi 1939- 1940 yıllarında üç cilt halinde "Awr Mevcude Siyasi Keşmekeş" (Müslümanlar ve Siyasi Krizler) adlı eserini derledi. Bu eserde hem seküler Müslüman milliyetçiliği savunan Müslüman Birliği'ne, hem de karma milliyetçiliği savunan Kongre partisine karşı çıkmıştır. Mevdudi Hindistan'da İslami bir devlet kurma düşüncesi yoktur. O bu fikrini 1939'ta değiştirmişti, çünkü Hindistan'da Hinduların siyasi ve sosyal hakimiyetlerini kırmamanın imkansız olduğunu görmüştü.³²⁸

Mevdudi liderlik konusunda pirleri, ulemayı, Azad'ı yada Mevlana İlyas (1885-1944) gibi nev-i şahsına münhasır kişileri değil, Müslüman Birliği'nin lideri Cinnah'ı örnek almıştır. Müslümanların sosyal -kültürel hakları ve geleceği konusunda Cinnah'la aynı görüşleri paylaşan Mevdudi'nin ondan ayrıldığı nokta Müslümanların siyasetinde tek meşru kaynak olarak İslam'ı gören Cinnah'ın, Müslüman -Hint geleneğindeki normatif değerlerini temel kabul etmesidir. İslami idealler konusunda Mevdudi'nin daha katıdır, Cinnah ise Müslüman toplumun tarifi konusunda daha esnektir³²⁹.

Mevdudi'ye göre "Gerçek Müslümanlar Birliği" kendisidir, onu Müslüman Birliği'nin çöküşünden fayda sağlayan artçı birlik olarak nitelemiştir. Mevdudi, siyaseti yalnızca İslam'a göre değerlendirirken toplumun siyasi dinamiklerini göz ardı etmiştir. Alt Kıtanın bölünmesine karşı çıkmayan Mevdudi, Müslüman Birliğine karşı çıkmıştır.³³⁰ Mevdudi, yaşanan tüm sorunlar ve krizlerin çözümü için

³²⁶ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 39-40; Sawlaat, *Maulana Maududi*, 9.

³²⁷ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 40-42.

³²⁸ Nasr, Cemaat-i İslami, 42-43; Nasr, Mevdudi ve İslam İhyasının Teşekkülü, 87.

³²⁹ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 44.

³³⁰ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 46-47.

İslami devlet ve toplumu gerektiğine, Hz.Peygamberin getirdiği devrimin benzeri uygulanarak günümüz problemlerine çözüm bulunacağına inanmıştır³³¹.

Mevdudi'nin düşüncelerinin yalnızca Pakistan'da İslam'ı hakim kılmaya evrilmesiyle beraber O'nun, Pakistan'daki siyasette aktif olarak rol alıp bu değişimi gerçekleştirmek için mücadele etmede en ön saflarda yer aldığı söylenebilir.

3.20. Cemaat-İ İslami'nin Kuruluşu, İdeolojisi ve Amacı

1932'den itibaren Mevdudi'nin üzerinde düşündüğü İslami inkılap, gerekli şartlar ve ortamın oluşmasından sonra İslami bir parti olarak formülize edilmiştir. işte Pakistan'ın kurulmasından önce 25 Ağustos 1941'de İslamiye Parkı'nda toplanan yetmiş beş kişi Cemaat-i İslami'yi kurmuşlardır. Cemaatin emiri olarak Mevdudi seçilmiştir.³³²

Cemaate katılanlar, Kongre partisinin siyasi görüşlerinden rahatsız olanlar, Müslümanların siyaseti üzerinde Kongre partisinin ve Müslüman Birliği'nin etkili olmak istemesine karşı çıkanlar olmuştur. Azad'ın "Hilla"deki ateşli yazılarından etkilenen bir grup, daha sonra Azad'ın Kongre partisine yönelmesiyle Cemaate ilgi duymuşlardır. Kurucu üyeler arasında bulunan altmış kadar genç ulemanın dördü Nedvi, dördü Deobendi ve en az ikisi Ehl-i Hadis'tendi. Melih Gulam ve Mian Tufeyl gibi sadık ve fedakar üyeler bu dönemde Cemaate katılmışlardır.³³³ 1947 yılında Pakistan kurulduktan sonra Cemaat yeni bir gelişme ve büyüme dönemine girmiştir. O zamana kadar idealist bir alim olarak tanınan Mevdudi, artık politikacı kimliğiyle anılmaya başlanmıştır.³³⁴

1946 yılına gelindiğinde Cemaat 486 üyeye ulaşmış, çoğu Kuzey Hindistan ve azınlık Müslüman toplumlardan olmak üzere tüm Hindistan'dan üye toplamıştır. Emirin yetkilerinin belirlenmesi konusunda Pathankot'ta Cemaat içinde sıkıntı yaşanmıştır. Birçok üye, emirliği müdürlük yada murakıplık seviyesinde görmüş, bazı üyeler dini konularda kendini Mevdudi'ye eş hatta üstün gördüğü için mutlak itaat fikrin benimsememişlerdir. Takva ve ilimde kendisini Mevdudi'den üstün gören, Deobandi liderlerinden ve el-Furkan'ın editörü olan Muhammed Manzur Numani'dir. Numani, Mevdudi'nin emirlik makamında olmasına ses çıkarmamasına rağmen muhalif tavırlar göstermekten geri durmamıştır. Tercüman ve meşhur kitabı Risale-i Diniyat'ın telif hakkının Cemaat'e verilmesini istemiş, bu şekilde O'nun takva ve manevi derecesini sorgulamıştır.³³⁵

Cemaat gün geçtikçe üye sayısını artırmış fakat teşkilatlanma konusunda aynı başarıyı yakalayamamıştır. 1943-1947 yılları arasında yapılan kongrelerde konu, daha çok ahlak ve iç disiplin problemleri

³³¹ Abdul Moghni, "Sayyid Abul Ala Maudoodi - A tribute", The MWL Journal, Vol. 7(8), June 1980, Makkah, 54.

³³² Sawalat, *Maulana Maudidi*, 11.

³³³ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 49-50.

³³⁴ Sayyed Veli Raza Nasr, *Mevdudi ve İslami İhyanın Teşekkülü*, 91.

³³⁵ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 52-53.

olmuştur. Tam bağıllık ve itaate önem veren Cemaat, buna uygun davranmayanları tasfiye etmiştir. Mian Tufeyl , 1944'te üye sayısının yarısından fazlası olan üç yüz üyeyi bu sebeple ihraç etmiştir. Mevdudi, Cemaatin Hindistan'ın değişken siyasi ortamında hızla yayılmasını istemiş, bununla birlikte disiplin konusundan taviz vermemiştir. Siyasi yönden tavrı açıktır, aynı zamanda mukaddes topluluk ve bağıllık fikri devam etmektedir.³³⁶

Teşkilatlanmada sıkıntılar yaşanmasına rağmen bu durum Cemaat'te Mevdudi'nin gücünü artırmıştır. Disiplin ve ideolojik bütünlük vurgulaması, emirlik makamının büyük yetkilere sahip olmasının önünü açmıştır. Pakistan Hindistan'dan ayrıldıktan sonra Mevdudi, Hindistan Cemaatinin liderliğini bırakarak yalnızca Pakistan Cemaati'nin emiri olarak kalmıştır. Bu bölünme O'nun gücünü biraz azaltmış fakat Pakistan Cemaati üzerindeki etkisi artmıştır.³³⁷ Hindistan Cemaati'nin başına ise Mevlana Ebu'l-Leys İshaki geçmiştir.³³⁸

İngiliz-Hindistan bölünmesi ile Cemaat'ın kurulması arasındaki dönemin (1941-1947) en belirgin özelliği Cemaat'ın yayılma, yerleşme, eğitim ve organizasyon dönemi olmasıdır. Bu dönemde üyelerin ahlaki ve manevi eğitimi, tebliğ ve yayınlar, laisizme ve nasyonalizme karşı duran, Müslüman ümmetin evrensel kardeşliğini savunan çalışmalar yapılmıştır.³³⁹

3.20.1. Cemaat'i İslami'nin İdeolojisi

Mevdudi'nin ideolojileri üzerine kurulan Cemaat-i İslami'nin temel düşüncesine göre, siyasetin din-den uzaklaşması demek, İslam'ın gerçek öğretilerinden uzaklaşmak demektir. Mevdudi geleneksel İslam'a ve onun yüzyıllar boyunca devam edegelen müesseselerine, Müslümanlar üzerine bid'atler ve gelenekler yüklediği, bu yükten kurtulmak gerektiği düşüncesiyle karşı çıkmıştır. İslamiyetin dini ve medeni alanda başarılı olması için, Hz Peygamber'in saf akidesi tesis edilerek iktidarı ele geçirmenin gerektiğini ifade etmiştir.³⁴⁰

Mevdudi, Cemaat-i İslami'yi saf İslam akidesi düşüncesini hayat geçirmek amacıyla kurmuştur. Bu bakımdan selefi bir bakış açısı olduğu söylenebilir. Çeşitli siyasi tutumları içinde barındıran selefilik bir yelpazeye benzetilebilir. Bu yelpazede, “muhafazakarlar” ılımlı tarafta, İslam'ın ve ibadetin saflaştırılması gerektiğini söyler. “Vaiz militanlar” (Tebliğ Cemaati ve Hizbu't-Tahrir) egemen kültüre ve

³³⁶Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 56-57.

³³⁷Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 57-58.

³³⁸Ahsan, "Jamaat-i İslami", 291

³³⁹Ahsan, "Jamaat-i İslami", 291.

³⁴⁰Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 23.

topluma karşıdır, faaliyetlerini tebliğ ve davet üzerine yoğunlaştırırlar. “Cihatçılar” Batı dünyasına savaş açar ve yelpazenin diğer ucunda yer alır.³⁴¹ Selefilik somut bir öğreti olmaktan çok batılılaşmaya ve batının değerlerine karşı İslam’ı diriltmeye odaklanmıştır. Selefî fundemantalizminin düşünce sistemi şu esaslara dayanır:” Her şey Kur’an ve Sünnete indirgenerek, insanın bütün davranışları din içinde değerlendirilir. Saf geleneğe ilave edilen her şeyin bid’at sayılması da diğer esastır.”³⁴²

Cemaat-i İslami’ye göre İslam sadece Allah ile kul arasında yaşanan bir inanç ve ibadetler bütünü değildir. İslam ekonomik, sosyal ve politik hayatı da içine alan, insanın tüm hayatını kapsayacak ilkeleri içeren bir ideolojidir. Doğru bir İslami hayat ancak Müslümanların siyasi güce sahip olarak İslami temeller üzerine kuracağı ve yöneteceği bir devletle mümkün olabilir. Hakimiyet yalnız Allah’a mahsus olmalı ve kanunlar buna göre yapılmalıdır.³⁴³

Cemaat-i İslami, Mevdudi’nin formülasyonudur,³⁴⁴ amacı ideal bir İslami devlet kurmaktır.

Mevdudi’nin gelenekten kopuşunu, hem hükümet, hem de kendi işleyişi üzerine dile getirdiği görüşleri göstermektedir. Diğer taraftan Mevdudi’nin sıkça kullandığı ve Cemaat’in devamlı gündeminde olan “vanguard”(öncü), ”revolution”(devrim), “demokratik halifelik”, “ideoloji”, “teodemokrasi” gibi kavramlar onun modernliğini gösterir. O’nun ideolojisi, komünizme de kapitalizme de karşıdır.³⁴⁵

Cemaat’in programı aklilik, yeterlilik ve tedricilik esaslarına göre yapılmıştır. Üyelerden bu esasları, arkadaşlarına, akrabalarına, komşularına anlatarak yaymalarıdır. Cemaat’in örgütlenişinde yüksek düzeyde hiyerarşi mevcuttur. En üst makamda bulunan emire itaat üye Müslüman için bağlayıcı olmuştur.³⁴⁶

Cemaat, Ehl-i Sünnet ve’l Cemaat inancına bağlı olmuştur. Kur’an ve sünnet bütün alanlarda kaynak olmuş ve delil kabul edilmiştir. Mevdudi, sünnet hakkında yaygın anlayışı yani şekilciliği reddetmiş, bunun dinde tahrif olduğunu ve yanlışlığını söylemiştir. Bu yüzden sünnet konusunda, Cemaat-i İslami’de ameli ve fikri yenilikler bulunmaktadır.³⁴⁷ Mevdudi’nin fikirlerinde, Muhammed bin Abdi’l Vehhab’ın tağuta karşı nefreti, İbni Teymiyye’nin yeniliği ve Muhammed İkbal’in ümmetin ikinci

³⁴¹ Mehmet Zeki İçsan, *Selefilik*, Kitap Yay., II. Basım, İstanbul 2009, 40-41.

³⁴² İçsan, *Selefilik*, 41.

³⁴³ Jalal al- Din Rumi, “ Jama’at-ı İslami ”, New York 1987, 516.

³⁴⁴ Esposito, “ Jama’at-ı İslami ”, 356.

³⁴⁵ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jammat-i islami*, 24-25

³⁴⁶ Ahmed, *Hindistan ve Pakistan’da Modernizm ve İslam*, 265.

³⁴⁷ Davudi, *Şah Veliyullah Dehlevi’den Günümüze Pakistan ve Hindistan’da Hadis Çalışmaları*, 259.

dirilişe davetinin etkilerini görmek mümkündür.³⁴⁸ Seçim yanlısı olmayan Cemaat-i İslami, hizipçi bir anlayışı da benimsemez. Tersine geleneksel dini ihtilafların ve hizipçi yaklaşımların ortadan kaldırılması için çalışmıştır. Hanefi fıkhına bağlı kalarak modern çağın ihtiyaçlarına göre içtihat kapısı açık kabul edilmiştir. İdeolojisinde devrimci özellikler bulunmakla birlikte şiddeti gayr-ı meşru görmüştür. Kurulması amaçlanan İslam devletine demokratik, barışçı ve parlamenter yoldan gidileceğine inanmıştır.³⁴⁹

Cemaat-i İslami dini bir hissiyattan ifadesi değildir, daha çok siyasi bir kimlik taşıyan bir harekettir. Bu hareketin amacı, kurulu sosyal düzeni ve güç dengesini değiştirmektir. cemaat'in tabanını oluşturan alt ve orta sınıf, sosyal ve siyasi şekli belirlemiştir. Pakistan'daki İslami ihya hareketini ortaya koyan ve besleyen bu alt sınıf ve özellikle de alt sınıftan gelen eğitilmiş olanları ve Alt kıtanın bölünmesinden sonra gelen muhacirler olmuştur. Fakat Cemaat'in "teşkilatlanma silahı" olarak Pakistan'da gösterdiği başarı siyasi alanda görülememektedir.³⁵⁰

3.20.2. Cemaat-i İslami'nin Amacı

Cemaat-i İslami'nin hedeflerini alttaki dört noktada birleştirmek mümkündür:

1. İlahi değerlere dayanan yeni fikirler oluşturmak
2. Ferdin ıslahı,
3. Toplumdaki var olan her türlü oluşumların ıslah olması
4. Devlet sisteminin ıslahı yani ilahi nizamın tesisi.

Cemaati islamın amacı insan din ve toplumsal siyaset arasındaki bağı güçlendirerek sadece Müslümanların değil, insanlığın yaşadığı problemlere alternatif bir dünya düzeni sunmuştur. Cemaati islamın anafikri İslami devlet, İslam anayasası, İslam'ın ekonomik ve politik sistemi gibi ifadeleri barındıran bir yönetim şeklidir³⁵¹.

Mevdudi 1948'de Karaçi'deki ilk genel konferansında Pakistan devleti'nin esaslarını ortaya koyarken Cemaat 'in ideolojisinin genel çerçevesini "Hakimiyet sahibi Allah'ın iradesine ve emirlerine uymalı, İslam hukukuna aykırı her türlü yasa geçersizdir" şeklinde çizmiştir.³⁵² Cemaati islam, halkın st tabaka-

³⁴⁸ Davudi, *Şah Veliyullah Dehlevi'den Günümüze Pakistan ve Hindistan'da Hadis Çalışmaları*, 259-260.

³⁴⁹ Ahsan, "Jamaat-i İslami", 292-293.

³⁵⁰ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 139.

³⁵¹ Ahsan, "Jamaat-i İslami", 293.

³⁵² Ahmad, "Mevdudi", 432.

sına hitap ettiği için halkın arasına inmemiştir. üyelik kriterlerinin katı olması ve müeyyed teşkilat yapısı Cemaati islamın normal halk arasında yayılmasını geciktirmiştir.³⁵³

Cemmati islam 1958 senesinde Karaçi Belediyesine seçilmişlerdir, ve var olan o dönemin problemlerini ortadan kaldırmak için güzel çalışmalar yürütmüşlerdir. Bu çalışmalardan sonra Pakistan halkına başka vaatlerde bulunmuşlar ama hiç bir zaman hayata geçirmemişlerdir. Cemaati islam iktidarda iken hep devrim söz ermişlerdir ama gerçekte ise değişime karşı tutum izlemiştir. Bu tavır Cemaat'ın sosyal hayattan tam anlamıyla kopuk olması anlamına gelmemektedir. Cemaati islamın fikirlerini destekleyen bir kısım halk her zaman her seçimde onların yanında olmuşlardır.³⁵⁴ Cemaat, 1941'de kurulduğu sırada kadrosu genç ulema ve din adamlarından oluşmaktaydı. İlk kurulduğu sırada cematte dini ve manevi hassasiyet ön planda tutulmuştur. Cemaati islam her zaman hint ulemalar sınıfı tarafından destek görmüştür. Cemaati islamın Mevdudi'nin fikirlerini önder edinen Deobandi ve Brailvi ulemasına karşı olan düşmanlığı, Tasavvufa ve yaygın pratiklere ve şahsi yorumlara şiddetle karşı çıkması ,onları Cemaatten uzaklaştıran sebeplerdir. Ehl-i Hadis geleneğini Cemaat'e yönlendiren neden ise onun dini öğretisi olmuştur.³⁵⁵

Cemaati islam yapacağı devrimi gerçekleştirmek için okumuş, taallim almış gençlerle birlikte hareket etmiştir. Bu durum, Cemaat'ın fikri düşüncesine üstünlük kazandırmış fakat etkinliğini alt-orta sınıfın ötesine geçirememiştir. Çünkü bu durum, Mevdudi'nin İslami dünya görüşü ile modern dünya görüşü arasındaki uçurumu kapatmaya ve “demokratik hilafet”, “İslami ideoloji” ve “İslami demokrasi” gibi kavramları izale etme konusunda başarı sağlayamamıştır. Onun için Cemaati islam her zaman insanları kendisine çekmek için ideolojisinden ziyade İCT' ye ve kendisine bağlı memur sendikalarına güvenmiştir.³⁵⁶

Cemaat' islam bir devlette olması gereken tek dilliliğe önem bermiştir, bundan dolayı pakıstanda olan değişik etni grupların da geniş çerçevede cemaate katılmasına mubafak olamamıştır.³⁵⁷ Cemaat islam 1947 be 1971 düzenlemelerinden sonra bar olan düzenin çökmesinden çok da etkilenmemiş çok çabuk uyum sağlamıştır yeni dzene. Cemaat, milli siyaseti bırakmış, stratejide ve teşkilat bünyesinde yaptığı değişiklikler milli ve mevzii çizgiler çerçevesinde gerçekleşmiş ancak siyasi yapı, bizzat yeni milli oluşumlara bölündükten sonra oluşmuştur. Cemaat, evrensel değerlerden ulus- devlet sistemine verdiği önemden dolayı etnik politika konusunda hiç bir zaman istedikleri başarıya ulaşamamışlardır. Dolayısıyla ulus- devlet sistemine bağlılık be önem daima ön planda olmuştur.³⁵⁸

³⁵³ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 140.

³⁵⁴ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 140–141.

³⁵⁵ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 142–143.

³⁵⁶ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 143- 144.

³⁵⁷ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 146–147.

³⁵⁸ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 150–151.

Cemaat, 1941'den beri sıkı üyelik kriterleriyle ortaya koyduğu kurallar ile kutlu bir topluluğun öncüsü olma yolundayken 1951 yılında Pakistan siyasetine girmesi ideolojisine gölge düşürmüştür.³⁵⁹ Cemaati islamın 1951'deki plan programı ise “İlkin insanların zihni tahavvülü gerçekleşecek; ikinci olarak Cemaat onları harekete muvafık bir tarzda organize edecek, üçüncü olarak toplumu sosyal ve insani çalışmalarla şekillendirecek ve son olarak da toplumun liderliği değişecekti” demektedir. Mevdudi, Cemaatin iktidara gelmesiyle debletin be insanların İslamlaşacağını ve bütün sosyo- ekonomik hastalıkların tedavi edilebileceğini düşünmekteydi.³⁶⁰

Cemaatin Machchi Goth'da yaptığı toplantısından sonra Cemaat'ın dini ve fikri ağırlığını temsil eden elli beş kişi Cemaati terk etmiştir. Terk eden kişiler cemaatin daha fazla siyasi sorumluluklar lamsına karşı çıkmışlardır. Mevdudi ise Cemaat'ın mukaddes bir topluluk ve dini bir hareket olmaya devam edeceğini, fakat hâlihazırdaki seçim siyasetine de katılacağını söylemiştir. Mevdudi, Cemaat'ın bir İslami devlet kurma amacıyla oluşturulduğunu düşünüyor, bunun ancak seküler güçlere karşı siyasete girmekle mümkün olabileceğine inanıyordu.³⁶¹

1951 yılında Cemaatin prensiplerine uyan be halk arasında yayılmasını sağlayacak olan mensuplar oluşumu eklenmiştir. Mensuplar Cemaat'ın fikirlerini kabul eden ama henüz Cemaat düzenine ayak uyduramayan kişilerden oluşmaktaydı. Mensuplar partinin teşkilatlanmasına katkıda bulunmuşlar fakat siyasi hedeflerini gerçekleştirmek için yeterli olmamıştır³⁶².

Cemaati islam 1970 seçimlerinde kazanamamışlardır, bundan dolayı Mevdudi Cemaatin işlebselliğini genişletmek be iyileştirmek için yeni araştırmalara girmiştir. Mebdudi Cemaat'ın üyelik kriterlerini gevşetmenin bir çözüm yolu olamayacağını söylemiştir. Eğer siyaset, yapısal ve ahlaki değişimi gerektiriyorsa o da tümünden siyasetten çekilme şeklinde olması gerektiğini savunmuştur. Mevdudi, 1972 ve vefat tarihi olan 1979 tarihinde siyaseti terk etme konusunda net tavrını ortaya koymuş ve 1975'te Şura'ya politikadan çekilmesini tavsiye etmiştir; ama cemaatin başındaki yeni liderler mebdudinin bu önerisine önem bermemişler siyasette olmaya devam etmişlerdir. Tam tersine Cemaat bu tarihten sonra tam anlamıyla siyasi bir parti halini almıştır bu da parti cemaat içindeki gerginlikleri artırmış be gelecek planlarını daha da belirsiz hale getirmiştir.³⁶³

Mebdudi cemaatten ayrıldıktan sonra cemaatin başına çok daha populist olan Kadı Huseyin Ahmed gelmiştir, çok daha siyaset amacı gtmeyen eski başkan Mian Tufeyl Muhammed başkanlıktan çekil-

³⁵⁹ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 161.

³⁶⁰ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 59.

³⁶¹ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 67–78.

³⁶² Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 162–165.

³⁶³ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 165; Nasr, *Mevdudi ve İslami İhya'nın Teşekkülü*, 100.

miştir. Kadı Hüseyin Ahmed cemaatin başına geldikten sonra partinin sosyal tabanını genişletmeye çalışmıştır, ama cemaatin teşkilat yapısını değiştirmeye mubaffak olamamıştır³⁶⁴.

Cemaati islam başından beri okumuş muslumanlar ile yol yuruduğu için hep toplumun ust düzeyine hitap etmiştir be halk tabakasına hiç bir şekilde itibar etmemiştir be başa gelenler daha çok nepodizm şeklinde iş görmüşlerdir. Cemaat üyelerinin halkı dinlemek yerine halkın nasıl düşünmesi gerektiği konusundaki baskıcı tutumu, Cemaat 'in teferruatlı ve siyasetten uzak gündemi ve üyelerinin farklı giyim kuşamı -şervani cübbesi (Hint Müslümanlarının giydikleri uzun elbise), karagül dersinden başlıklar ve uzun tutulan sakal şekilleri, halktan soyutlanmasına sebep olmuştur³⁶⁵.

Kazı Huseyin başkan olduktan sonra ilk işi Pasban -bekçi teşkilatı kurmakla işe başlamıştır. Pasban teşkilatı daha çok şehirli gençlerden be ICTnin sağ aktivistlerinden oluşmaktaydı. Pasban teşkilatının cemaati islam ile resmi bağı yoktu be üyelik kriteri de bulunmuyordu. Bu teşkilat, belli bir sosyal hareket tarzına hatta saklı bulunmaya bile riayeti şart koşmuyordu. Pasban teşkilatının asıl amacı cemaati tabana yaymaktı bu da cemaate ideolojik olarak bağlı bulunan uyeler tarafından hoş karşılanmıyordu.³⁶⁶

Cemaat'i İslamın düşünce şekli ile siyasi tutumları hiç bir zaman uyumlu olmamıştır. Örneğin 1965'teki Cumhurbaşkanlığı seçimlerindeki olaylar bunun bariz örnekleridir. Mevdudi'nin, kadının kamu hayatına ilişkin düşünceleri sebebiyle Fatıma Cinnah'ı desteklemesi aykırı bir durumdur. Mevdudi ise gelen tepkilere mukabil bu durumun sıkıyönetim karşısında ehven-i şer sayıldığını ifade ederek kendisini savunmuştur.³⁶⁷

Cemaati İslam'ın dini görüşü siyasi tutumu arasındaki zıtlıklar hala da devam edegelmektedir. Her gelen yeni başkan da kendi farklı görüşü ile başa gelmektedir. Bu da bugunun Cemaati islamındaki dini görüşlerin barolan siyasi ortamdan dolayı tam manasıyla gerçekleştirememesine sebebiyet bermektedir ³⁶⁸.

³⁶⁴ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 158–161.

³⁶⁵ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 168

³⁶⁶ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 169.

³⁶⁷ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 83–84.

³⁶⁸ Sayyed Veli Raza Nasr, *Jamaat-i İslami*, 169–170.

4. CEMAAT-I İSLAMİ EĞİTİM SİSTEMİ

Cemaat-i İslami, dini ve politik bir cemaattir. Bu sebeple Cemaat-i İslami'nin eğitim manifestosu, diğer dini cemaatlerin eğitim manifestosundan farklılık göstermektedir. Cemaat-i İslami, modern ve dini olarak eğitilmiş bir toplum oluşturmak için çalışmaktadır. Bu amaçla, Cemaat-i İslami sadece dini eğitim için medreseler açmakla kalmamış, aynı zamanda modern eğitimle donatılmış eksiksiz bir okul ve kolej ağı da oluşturmuştur. Bu amaca ulaşmak için ilk günden itibaren İslami Eğitim Müdürlüğü kurulmuştur. Toplantıya Pakistan'ın ünlü bir akademisyeni olan Prof. Abdul Ghafoor Ahmed başkanlık edecektir. Öncelikle Cemaat-i İslami Medreseleri Rabita-tul-madaris eğitim sistemi ve Pakistan'daki tüm medreselerin müfredatını açıklayacağız ve ayrıca Rabita-tul-madaris öğretmenleri ve öğrencileriyle ilgili görüşmeler yapacağız. İkinci olarak Cemaat-i İslami Okulu ve kolej sistemi hakkında konuşacağız.

4.1. Cemaat-i İslami'nin Medresesi Rabita-tul -Madaris

Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği) dini okulların sınav kurulu-
dur. Allah'a hamd olsun ki bu sınav kurulunun özelliği, herhangi bir düşünce veya mezhep okuluna
bağlı olması değil, ümmetin (toplumun) birliğine dayalı olarak tek tip bir eğitim sistemi getirmesi, dini
bilginin yayınlanması ve tanıtımı hakkında gayret göstermesidir.³⁶⁹

Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği) ve eğitim sistemi sınavları
70'li yıllardan önce yapılmasına rağmen, Sınav Kurulu 1987 yılında Pakistan Hükümeti tarafından
onaylandı. Allah'a hamdolsun, kurulduğu ilk günden bu yana yorulmak bilmeyen alimlerin çabaları ve
sıkı çalışmaları sayesinde, Rabita-tul-Madaaris-Al-Islamia Pakistan'a (İslam Okulları Birliği, Pakistan)
bağlı medrese (okul) ve öğrenci sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Aşağıdaki tablo bize iller bazında her
yıl dini okulların sayısını göstermektedir.³⁷⁰

³⁶⁹ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-tul Madaris ul İslamiya Pakistan. S 3. Mansora Lahore 2020.

³⁷⁰ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-tul Madaris ul İslamiya Pakistan. S 3. Mansora Lahore 2020.

Tablo 4.1. İl bazlı yıllık dini okulların sayısı (2019/2020) Rabita-tul-Madaris Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği)

Sıra	İl	Okul Sayısı	Öğrenci Sayısı	Kız öğrenci sayıları	Erkek Öğretmen Sayıları	Bayan Öğretmen sayıları
1	Khyber Pakhtunkhwa	495	20165	22922	1170	1285
2	Panjab	335	8212	15830	865	1003
3	Sindh	185	4405	13600	470	443
4	Balochistan	43	1020	1950	127	242
5	Fata	41	1224	2048	170	275
6	Azad Kashmir	87	3570	5650	186	210
7	İslamabad	41	1262	1740	145	157
Toplam	Pakistan	1227	39858	63740	3132	3615

Kaynak: Dastor or Nasab –e- Taleem, Rabitatu'l Madaris'ul- İslamiya Pakistan, Mansora Lahore 2020.

Bu sayılar, Rabitatu'l İslam'ın, Pakistan'ın her vilayetinde çok hızlı geliştiğini göstermektedir. Medreselerde öğrencilere ahlaki ve manevi yönden de rehberlik edilmektedir. Erkeklerin medreselerinin farklı isimleri olmakla birlikte hepsi birbirine bağlıdır. Kızlar için Al-Muhsinat olarak bilinen sadece bir medrese var ve şubeleri Pakistan'ın her yerinde aynı isimle kurulmuştur. Al-Muhsinat'ı bu bölümde ayrıntılı olarak açıklayacağız.³⁷¹

Rabita-tul-Madaris'in müfredatını değişime açıktır. Müfredat Komitesi, müfredatı düzenli olarak gözden geçirir ve Rabita-tul-Madaris al-Islamia Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği) sistemini iyileştirmek için gerekli gördüğü eklemeleri yapar. Modern konular, ilkokul sınıflarına dahil edilerek uygulamaları sağlanmıştır ve her yıl buna göre sınavlar yapılmaktadır.

4.1.1. Meclis-i Mushawarat (Danışma Konseyi)

Yüksek ve uluslararası medreselerin (okulların) yöneticilerinden veya moderatörlerinden oluşan bir forumdur. Bu forum, İslami medreselere referans olarak, tüm konuların kararları ve bunların uygulanması için etkin bir şekilde çalışmaktadır.³⁷²

4.1.1.1. Meclis-i Amumi (Genel Kurul)

Rabitatul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'a (Pakistan İslam Okulları Birliği) bağlı tüm dini kurumların, üniversitelerin ve Dar'ül-uloomların liderleri, Meclis-i Amumi'nin planlanmış tüm toplantılarına katılırlar ve yeteneklerini Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'ı (Pakistan İslam Okulları Birliği) geliştirmek ve genişletmek için kullanırlar.³⁷³

³⁷¹ Dastor or Nasab -e-Taleem JRabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.4 Al an sora Lahore 2020

³⁷² Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.2, Mansora Lahore 2020.

³⁷³ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.2, Mansora Lahore 2020.

4 Ekim 2009 tarihinde yapılan Genel Kurul toplantısında Rabita-tul-Madaris'in tüzüğüne yapılan bazı eklemeler ve değişiklikler sunulmuş, bu değişiklikler daha sonra Mansora, Lahor'da 18 Kasım 2009 tarihinde Rabita-tul-Madaris al-Islamia Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği) ofisinde yapılan Danışma Meclisi toplantısında onaylanmıştır. Aşağıda Rabita-tul-Madaris Tüzüğü ile ilgili ayrıntılardan bahsedeceğiz.

Tüzük

Bölüm 1

İsim: Bu örgütün adı “Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan” (Pakistan İslam Okulları Birliği) olacaktır.

Bölüm 2

Ofis Yeri: Merkez Lahor'da olacaktır. Merkez ofis ile birlikte ofis sınavları yapılacaktır.

Bölüm 3

Dernek, Pakistan'da tamamen eğitim amaçlı ve politik olmayan bir organizasyon olacaktır.

Bölüm 4

Amaç ve hedefler:

- a. İslami medreselerde koordinasyon ve uyum yaratmak.
- b. Arabistan İslami Medreselerini tanıtmak ve prestijlerini yükseltmeye çalışmak.
- c. Lisansüstü öğrencilerin liderlik, öğretme ve vaaz etme gibi önemli sorumluluklarını yerine getirmelerini ve çağdaş sorunların zorluklarını aşmalarını sağlamak amacıyla İslami çalışmaları organize etmek.
- d. Derneğin akademisyenleri için yeterli araştırma, öğretim ve eğitim olanakları sağlamak.
- e. Bağlı medreselerin (okullar) mezunlarının, yurtiçi ve yurtdışında uygun mesleklerde çalışmalarına ve din hizmetlerini yerine getirmelerine imkan sağlamak.
- f. Derneğe bağlı medreselerde müfredat, mezuniyet ve sınavlarda uyum ve birlik yaratmak.
- g. Medreselerin dini ve eğitim konularında meşru hakları için birlikte çalışmak.
- h. Kur'an'ın okunması ve ezberlenmesinde sınavlar yaparak başarılı öğrencilere A'lmiya, (uluslararası), Alia (yüksek), İkincil Khasa, İkincil A'ma, İleri, temel düzey sertifikaları verilmesi.
- i. Rabita-tul-Madaris-al-Islamia Pakistan'ın (Pakistan İslam Okulları Birliği) öğrencilerinin İslam ülkeleri üniversitelerindeki kredi karşılaştırmalarının yapılarak denklik işlemlerinin yapılması.
- j. Bağlı üniversite ve medrese (okullar) öğretmen ve sınav görevlilerinin eğitimini etkin bir şekilde yönetmek.

- k. Modern konular için ders kitaplarına rehberlik etmek ve tek tip sınav kağıtlarının hazırlanması için düzenlemeler yapmak.³⁷⁴

Bölüm 5

Üyelik Koşulları:

- a. Herhangi bir üniversite/ medrese (okul) üye olabilir.
- b. Amaçları ve hedefleri, Rabita-Tul-Madaris-Al-İslamia Pakistan'ın amaç ve hedefleriyle tutarlı olmalıdır.
- c. Rabita-Tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'ın (Pakistan İslam Okulları Birliği) kural ve düzenlemelerine uymalıdır.
- d. Dinin tesisi için çabalamayı görev olarak gören ve öğrencilerini buna hazırlamaya çalışan kişiler.
- e. Dernek tarafından öngörülen müfredata ve aşağıdaki medrese derecelerine uygun eğitim derecelerine sahip olanlar.
 1. İbtadaiya Medreseleri (İlkokullar): İlköğretim seviyesinin (nazra ve ilkokul) Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği) müfredatına göre öğretildiği okullar
 2. Yüce Kur'an-ı Kerim ezber medreseleri: Kur'an ezberlemenin öğretildiği medreseler.
 3. Kur'an-ı Kerim tecvidi medreseleri: Tecvit ve Kıraat'ın öğretildiği medreseler.
 4. Mutwasta medreseleri (Ortaokullar): Orta seviyeye kadar eğitim veren medreseler.
 5. Sanwiya medreseleri(Ortaokullar): Orta / özel düzeye kadar eğitimin verildiği medreseler.
 6. A'liya medreseleri (Liseler): Yüksek eğitim veren medreseler.
 7. Üniversiteler: A'limiya (uluslararası) ve Hadis eğitimin verildiği dini eğitim kurumları.
- a. Derneğe katılmak için, yönetim kurulunda sorumlu herhangi bir kişi veya dernek başkanının, herhangi bir mütevelli heyeti tarafından incelenmiş ve tavsiye edilmiş olması gerekmektedir.
- b. Dernek tüzüğüne aykırı hareket edilmesi halinde, başkan, yönetim kuruluna danışarak görevden alma veya fesih yetkisine sahiptir.³⁷⁵

Bölüm 6

Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği) Meclisleri:

Üç meclis olacak.

1. Meclis-i Amumi (Genel Kurul).
2. Meclis-i Mushawarat (Danışma Meclisi).
3. Meclis-i Intazamiya (Yönetim Kurulu).

³⁷⁴ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.5, Mansora Lahore 2020.

³⁷⁵ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.6, Mansora Lahore 2020.

1. **Meclis-i Amumi (Genel Kurul)**

- a. Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'a (Pakistan İslam Okulları Birliği) bağlı her üniversite / medrese / okulun bir temsilcisi genel kurul üyesi olacaktır.
- b. Genel kurul yıllık olarak toplanır.
- c. Genel kurul ve danışma kurulu toplantılarının tutanakları, bilgilendirme olarak genel kurul toplantısında sunulacaktır.
- d. Nihai karar, danışma kurulunda genel kurul tarafından ileri sürülen öneriler dikkate alınarak alınacaktır.

2. **Meclis-i Mushawarat (Danışma Meclisi)**

- a. Danışma Konseyi, Rabita-ul-Madaris-ul-Islamia Pakistan'ın (Pakistan İslam Okulları Birliği) müfredatına ve sınavlarına bağlı kalacak uluslararası üniversitelerin ve daha yüksek seviyelerdeki medreselerin müfettişleri veya moderatörlerinden oluşacaktır.
- b. Danışma Konseyi'nin bir toplantısının yapılması için 3 gün önceden bildirimde bulunulması gerekecektir. Bununla birlikte, belirli koşullar altında Rabita-ul-Madaris-ul-Islamia Pakistan'ın (Pakistan İslam Okulları Birliği) başkanı daha kısa zamanda toplantı düzenleyebilecektir.
- c. Danışma Konseyi, toplam üye sayısının 1 / 2'si ile karar alabilecektir.
- d. Danışma Konseyi üyeleri, Konsey toplantılarına katılmakla yükümlüdür. Şeriata uygun bir mazeret olması halinde, başkanla temasa geçerek izin almak gereklidir. Şeriata uygun bir mazereti olmaksızın arka arkaya üç toplantıya katılamayan bir Danışma Meclisi üyesi uzaklaştırılabilir.
- e. Uluslararası üniversiteler ve daha yüksek medreseler/okullar, Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'ın (İslam Okulları Bağlantısı, Pakistan) başkanı, baş organizatörü ile istişare ederek, danışma konseyi için beş kişiyi daha aday gösterebilecektir.
- f. Konsey yılda iki toplantı yapacaktır.
- g. Dernek hesaplarının ayrıntıları ve denetim raporu danışma konseyine sunulacaktır.
- h. Tüm dernek konularından danışma konseyi sorumlu olacaktır.
- i. Kurul, yönetim organını seçecektir. Bu seçim üç yıl geçerli olacaktır.³⁷⁶

3. **Yönetim Kurulu**

- a. Başkan: Derneğin tüm idari işlerini yürütür.
- b. Kıdemli Başkan Yardımcısı: Başkana yardımcı olur. Onun yokluğunda başkanlık görevlerini yerine getirir.
- c. Başkan Yardımcıları: Azad Keşmir de dahil olmak üzere dört ilden gelen başkan yardımcıları, ilgili oldukları il ve bölgelerindeki dernekle ilgili tüm konuları, özellikle sınavları denetlemekle sorumlu olacaklardır.

³⁷⁶ Dastor or Nasab -c- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.7, Mansora Lahore 2020.

- d. Baş Organizatör: Başkanın talimatları üzerine bir toplantı yapar. Toplantıları derler ve kaydeder. Ofis yönetimini denetler. Onaylanan tekliflerin ve kararların kopyalarını üyelere teslim eder.
- e. Baş Organizatör Yardımcısı: Baş düzenleyiciye yardım eder. Başkanın yokluğunda onun görevlerini yapar. Örgütü tanıtır ve yayınlanması için düzenleme yapar.
- f. Yönetici Finansmanı: Makbuz ve harcamaların düzenli hesaplarını tutmaktadır.
- g. Öğretim Moderatörü: Müfredat ve Rabita-ul-Madaris-ul-İslamia Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği) ile ilgili tüm sınavları yönetir ve denetler.
- h. Baş Denetçi: Tüm sınavları yönetir ve denetler.
- i. Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği) tarafından verilen sertifikalar; başkan, baş organizatör, sınavı yapan ve üniversite müdürünün imzası olmadan verilmeyecektir.³⁷⁷

Bölüm 7

Finans:

- a. Tüm bağlı kuruluşların, kendilerine bir üyelik sertifikası verilmesi halinde yıllık bir ücret ödemesi yapmaları gerekecektir.
- b. Yıllık birlik bütçesi danışma konseyi tarafından hazırlanacak ve onaylanacaktır.
- c. Dernek başkanlarından herhangi ikisinin, baş düzenleyicinin ve finans yöneticisinin imzalarıyla kullanılabilir ortak bir dernek hesabı olacaktır.³⁷⁸

4.1.2. Rabita-tul Medrese Kapsamındaki Kurum Türleri

Bir personel(Asim chugtai)³⁷⁹, Rabita-tul Medrese Yönetim Kurulu'na bağlı üç tür kurum olduğunu söyledi. Bazı medreseler öğrencilere Kur'an hıfzını öğretir, bazı medreseler öğrencilere tecviti (Kur'an metninin doğru okunuşuyla ilgili ders) öğretirken diğer medreseler nizami dersleri ile ilgilidir. Bu medrese her üç yönüyle de kurslar vermektedir. Personel ayrıca, Rabita-tul Medrese bünyesinde zaman içinde geliştirilen iki tür kurum daha olduğunu söylemektedir. Medrese yönetimlerinin müfredata ek dersler koymada özerk olduklarını belirtmiştir. Yönetimlerin ilerici düşünceleri sayesinde pek çok medrese diğerlerinden daha modern hale getirilmiştir. Peşaver müfredatına modern konuları dahil eden bu tür medreselere iki örnek vermiştir. Biri Mevlana Masih Gül'ün medresesi, diğeri ise Mevlana Muhammed İsmail'in medresesidir. Bu tür medreseler İslam Cemaati teşkilatı altında modern medrese olarak kabul edilmektedir. Personel ayrıca Hadeeqatul Uloom'un İslam Cemaati teşkilatında modern bir medrese olarak görülmediğini söylemiştir.

³⁷⁷ Dastor or Nasab -c- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.8, Mansora Lahore 2020.

³⁷⁸ Dastor or Nasab -c- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S. 82, Mansora Lahore 2020.

³⁷⁹ Eski madrese öğrencisi Asim Chugtai. Şu anda medresede görev yapıyor.

4.1.3. Medrese Yönetimi Seçimi

Medrese yönetiminin konumu, modern üniversitelerdeki rektör yardımcısı gibi, Nazım'ın konumu ise yazı işleri müdürü gibidir. “Yönetimin seçiminde İslami Cemaati'nin rolü” sorusuna cevap verirken, Sayın Halil Ur Rehman (Medrese Nazımı), “İki tür medrese vardır, bazıları İslam Cemaati ile doğrudan bağlantılı olanlardır. Diğer insanlar, yani İslam Cemaati'nin Arakan'ı (İslam Cemaati'nde bir kişinin Ameer-i Cemaat'in seçilmesine oy verilebildiği bir pozisyon olan Rukan'ın çoğulu) kastediyorum. Bu medreseler İslam Cemaati'ne sadece bu Arakan üzerinden bağlıdır ve kendi kararlarını verirken bağımsızdırlar. İslam Cemaati'nin doğrudan Nazım (teşkilatı) içinde yer alan medreseler, yönetim seçimi de dahil olmak üzere medrese ile ilgili her şeyi İslam Cemaati Şura'sı ile istişare içinde yürütmektedir. ” (Rehman, 2020)³⁸⁰

4.1.4. Müfredat

Pakistan Rabita-tul Madaris-Al-Islamia (Pakistan İslam Okulları Birliği) müfredatının dini medreselerde / Dar-ul-Uloom'da ve sözleşmelere göre bağlı tüm medreselerde(okullar) tanıtılması ve uygulanması, Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'ın (Pakistan İslam Okulları Birliği) sorumluluğundadır. İyileştirme ve başarıya yönelik çabalar, Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan (Pakistan İslam Okulları Birliği) Başkanı Hazreti Maolana Abdul Malik'in himayesi ve rehberliğinde devam etmektedir.

Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'ın (Pakistan İslam Okulları Birliği) ilk müfredatı ve tüzüğü 27 ve 28 Şubat 1983'te Lahor, Mansura'da iki günlük bir eğitim konferansı sonunda yayınlandı. Daha sonra Haziran 1986'da değiştirildi. Bu tüzük ve müfredat uzun süre yürürlükte kaldı, böylece üye medreselerde (okullar) müfredatın aynı olması ve tüzüğe bağlılık sağlanmıştır. Bunun sonucunda, şu an, Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'ın (Pakistan İslam Okulları Birliği) medreselerinde eğitim almış, eğitim, vaaz, liderlik ve hitabet alanlarında hizmet vermekte olan erkek ve kadın akademisyenlerinin sayısı binlere ulaşmıştır. Müfredat ve tüzük Kasım 2009'da üçüncü kez gözden geçirildi ve önceki ikisi de değiştirildi.³⁸¹ Şimdi revize edilmiş müfredata ve tüzüğe, üye medreselerin (okullar) her zamankinden daha fazla uymaları ve öğrencilerin eğitim ve öğretimlerini müfredata göre düzenlemeleri beklenmektedir. Tüm konseyler, genel konseyler, danışma konseyleri, yönetim konseyleri, müfredat komiteleri ve sınav kurulları her zamankinden daha etkili olmaktadır. Üye Medreseler (okullar), Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'ın (Pakistan İslam Okulları Birliği) istikrarı ve gelişimi ile her zamankinden daha fazla ilgilenmektedir ve Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan'ın (Pakistan

³⁸⁰ Rehman, K. u. <2020, July 25th, 27th and 28th>. Curricukim, Notable Akimini, Trans-National Links, Selection of Muhtamin, and Links of Jamaat islami to of Hadiqat U1 Uloom. (M. S. Din. Interviewer)

³⁸¹ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.4 ,Mansora Lahore 2020.

İslam Okulları Birliği) medreselerinin (okullar) sayısı artmaktadır. Alimler yeni medreseler kurmaktadır. Allah onlara dinimize samimiyetle hizmet etme ve dinin kurulması mücadelesinin bu cephesinde ısrarcı olma gücü versin, bizi bu dünyanın ve ahiretin iyiliğinin üzerinde yüceltsin. Üç seviyenin tamamı için müfredat, Nisabi Rabitatul Medreseleri Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia, Wifaqul Medreseleri tarafından tanınmaktadır.³⁸² Nisab üç bölüme ayrılmıştır; Darja-i Ibtidaia (Birincil), Darja-i Mutawassita (Orta) ve Ders-i Nizami.

4.1.4.1. Darja-i Ibtidaia

Bu birincil nisab, medrese öğrencilerinin beş yıllık süresinden oluşur. Darja-i Ibtidaia'nın ilk yılında dini derslerin yanı sıra, Urduca, İngilizce ve Matematik zorunlu derslerdir. Urduca, İngilizce ve Matematik ilk beş yılda din dersleri ile yan yana verilmektedir. Sosyal bilgiler, üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıflarda zorunlu bir derstir. Konu olarak bilim, Darja-i Ibtidaia'nın beşinci yılında zorunlu bir konudur.

Tablo 4.2. Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan ilköğretim seviyesi öğrencileri için (tümü)

Birinci Sınıf	İkinci Sınıf	Üçüncü Sınıf	Dördüncü Sınıf	Beşinci Sınıf
Kur'an-ı Kaide (kitapçık), yasr-al Kuran	Kur'an-ı Kerim'in son cüzü, Anlatım	Kur'an-ı Kerim'in ilk beş cüzü, Anlatma	Kur'an-ı Kerim'in 6-15. cüzü okuma	Kur'an-ı Kerim'in 16. cüzden sona kadar sadece okuma
Altıkalima, çeviri	Kur'an-ı Kerim'in son on suresinin ezberi	Sünnete göre namazın yöntemi ve metodu	Taleem-al-İslam.(İslami Eğitim) 1. bölüm	Taleem-al-İslam.(İslami eğitim) 2. Bölüm
Birinci Sınıf Urduca Kitabı, tek kelime yazma	Urduca kitabı 2.sınıf bileşik kelime yazma,	Urduca kitabı 3.sınıf, cümle yazma	Urduca kitabı 4. sınıf ve imla	Urduca kitabı 5. sınıf, imla ve yazma
1'den 100'e kadar sayma, 2. çarpım tablosu	2. sınıf Matematik	3.sınıf Matematik	4.sınıf Matematik	5.sınıf Matematik
1. sınıf İngilizce	2. sınıf İngilizce	3.sınıf İngilizce	4.sınıf İngilizce	5.sınıf İngilizce
Zorunlu İslami eski eserler, selam, Fatiha suresi	Ebeveynler ve öğretmenler hakkında İslami eski eserler	Sosyal Bilimler 3.sınıf	Sosyal Bilimler 4.sınıf	Sosyal Bilimler 5.sınıf
İhlas suresi	Akrabalık ve Müslümanlık hakları	Tektanrıcılık ve Peygamberlik, diriliş, İslam devleti	Peygamberlerin hikayeleri	5.sınıf bilim ve Peygamberimiz Muhammed(S.A.V.)'in sahabelerinin hikayeleri

Kaynak:³⁸³ Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Masaris ul İslamiya Pakistan, s.9. Mansora Lahore, 2020.

4.1.4.2. Darja-i Mutawassita

Darja-i Mutawassita altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflardan oluşur. Dini derslerin yanı sıra Urduca, İngilizce, Matematik, Sosyal Bilimler ve Fen Bilimleri Darja-i Mutawassita'nın tüm aşamalarında zorunludur. Sıradaki tablo hem kızlar hem de erkekler için müfredatı göstermektedir.

³⁸² Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.2, ,Mansora Lahore 2020.

³⁸³ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, S.9, Mansora Lahore 2020.

Tablo 4.3. Rabita-tul-Madaris-Al-Islamia Pakistan (İslam Okulları Bağlantısı, Pakistan) Orta standart (Darja-e-Mutawassita olarak adlandırılır) öğrencileri için (tümü)

Altıncı sınıf	Yedinci sınıf.	Sekizinci sınıf
Fonetik ile ilk on paras (bölüm), son parasın üçte biri ile çıkış kelimeleri ezbere öğrenin.	Fonetik ile 11'den 20'ye kadar on paras (bölüm), son paragrafın üçte biri olan sıfat kelimeleri ezbere öğrenin.	Fonetik, fonetik kelimeler ve son paragrafın üçte biri ile son on paras (bölüm) ezbere öğrenin.
İslam eğitimi Bölüm 3 ve Bölüm 4	Son Peygamber Hz. Muhammed'in hayatı, Müftü M. Shafi tarafından	İslam nedir? Maolana Manzoor Naumani tarafından.
Urduca kitap sınıfı altı ve dikte	Urduca kitap sınıfı yedi ve dikte	Urduca kitap sınıfı sekiz ve dikte
Matematik 6. Sınıf	Matematik 7 sınıf	Matematik 8. sınıf
İngilizce 6. Sınıf	İngilizce 7. Sınıf	İngilizce 8. Sınıf
Sosyal bilgiler ve Fen Bilimleri sınıfı altı	Sosyal bilgiler ve Fen Bilimleri sınıfı yedi	Sosyal bilgiler ve Fen Bilimleri sınıfı sekiz
Arapça altıncı sınıf ve kolay kitap çevirisi karima çevirisi	Arapça 7. sınıf	Arapça 8. sınıf

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Masaris ul İslamiya Pakistan, s. 9.Mansora Lahore 2020.

4.1.4.3. Ders-i-Nizamî

Ders-i-Nizamî sınıfı 8. seviyede başlar, 16. seviyede sona erer ve toplamda sekiz derecelidir. Kısıtlı sayıdaki dini kurslar dışında; İngilizce, Urduca, Matematik ve Sosyal Bilgiler dersleri ilk dört aşama olan 9. 10. 11. ve 12. sınıflarda zorunludur. Mantık dersi, *Ders-i-Nizami'nin* 3. ve 4. seviyelerinde zorunludur. Felsefe de zorunlu dersler arasında bulunmaktadır. Son üç aşamadaki zorunlu derslerin çoğu dini dersler, içtihat, Kur'an ve Sünnet ile ilgilidir. *Dars-e-Nizami'nin* dördüncü etabında, birinci sınıftaki erkek öğrenci için A'ma seviyesi tablosunu gösteriyoruz.³⁸⁴

³⁸⁴ Ahmad, M. (2020, July 26th, 27th and 28th). Curriculum of Hadiqat ul Uloom and Us Degree Affiliation. (M. S. Din, Interviewer).

Tablo 4.4. Orta (A'ma) seviye öğrencileri (erkek) için birinci yıl

Dizin	Sıra	Ders	Detaylar	Toplam puan
1	Birinci	Kur'an ve hadis	Fatiha suresi, Nisa suresinin son kısmı, Cemal-el-Kuran, Kırk hadis	100
2	İkinci	Sarf	Sarf kitabının tamamı, Temrin-ül-Sarf	100
3	Üçüncü	Nahiv	Nahiv ilmi	100
4	Dördüncü	Arap Dili	Millet-i A'mal şerhi	100
5	Beşinci	Hukuk fıkı	Arapça eğitimde modern yöntem-3 bölüm, Kısas-el-Enbiya bölüm 1 ve 2	100
6	Altıncı	(Siyer) Peygamber Muhammed'in Hayatı	Kaduri kitabının ikinci yarısı	100
7	Yedinci	Urduca	Hayat-ı Tayyibe	100
8	Sekizinci	Genel Matematik	Peygamber (s.a.v.)	100
9	Dokuzuncu	İngilizce	Muhammed'in Hayatı	100
10	Onuncu	Sosyal bilgiler	İlgili kurulun ders kitabı	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Masaris ul İslamiya Pakistan, s.10.Mansora Lahore 2020.

Bu seviyede ayrıca çalışma için verilen bazı ek kitaplar;

Çalışılacak ek kitaplar:

- Siret-el-Mustafa
- Dini araştırmalar (Diniyât)
- Vaazlar (Hutbeler)³⁸⁵

Erkekler için A'ma seviyesinde ikinci yıl okutulan kitaplar için aşağıdaki tabloya bakınız

Tablo 4.5. Orta (A'ma) seviye öğrencileri (erkek) için ikinci yıl

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam puan
1	Birinci	Kur'an ve hadis	Maide suresinden Tövbe suresine kadar çeviri, Zaad-al-Talbeen ve Fevaid-i Mekkiye	100
2	İkinci	Sarf	Siga ilmi (tamamı)	100
3	Üçüncü	Nahiv	Fasul Akbari'nin Kahsiyat-ı Ebvâb kitabı	100
4	Dördüncü	Arap Dili	Hadayat-ul-Nahiv	100
5	Beşinci	Hukuk fıkı	Nahv-ul-Vaziha (3 kısım)	100
6	Altıncı	Mantık	Kısas-ı Embiya (3. ve 4. bölüm)	100
7	Yedinci	İngilizce	Muallim-ul-inşa (1. Kısım)	100
8	Sekizinci	Genel Matematik	Kaduri kitabının ikinci yarı	100
9	Dokuzuncu	Urduca	Tessar-al-Mantık	100
10	Onuncu	Pakistan çalışmaları	Murakaat	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Masaris ul İslamiya Pakistan, s10.Mansora Lahore 2020.

³⁸⁵ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.9 , Mansora Lahore 2020.

Bu seviyedeki eğitim ve yetiştirme için ek kitaplar:

- İslami yaşam tarzı ve temel kavramları
- Bir bakışta İslam
- Muhsin Delilik
- Siret-un-Nebi³⁸⁶

Ortaokul (Khasa) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) birinci yıl.

Khasa denilen bu seviyede; erkek öğrenciler Kur'an ve Hadis, edebiyat, hukuk, revize edilmiş hukuk, gramer ve mantık, ilkelerini öğrenirler. Daha fazla ayrıntı için aşağıdaki tabloya bakınız, toplam puanlama kağıdını ayrıntılı olarak görebilirsiniz:

Tablo 4.6. Orta (Khasa) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) birinci yıl

İndeks	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam puan
1	Birinci	Kur'an hadis	ve Yunus suresinden Anketbut suresine kadar çeviri, Riyaz-us-Salihin (El-Ahlak'dan El-Sahih'a'ya olan bölüm)	100
2	İkinci	El-Âdab	Nefh-al-Arab Muallim-ul-inşa (2. Kısım)	100
3	Üçüncü	Al-Fıkıh Hukuk	Kenzu-d-Dekâik	100
4	Dördüncü	Usul-u-Fıkıh İctihat İlkeleri	Usul-u Şâî	100
5	Beşinci	Nahiv	El-Kâfi	100
6	Altıncı	Mantık	Şerh-ul-Tehzîb	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Masaris ul İslamiya Pakistan, s.11, Mansora Lahore 2020.

Ayrıca bazı ek kitaplar ve eğitim için eklenmiş bazı kitaplar da bulunmaktadır.

Çalışılacak ek kitaplar:

İngilizce, ekonomi, politika bilimi

Çalışma ve yetiştirme için ek kitaplar:

1.Şehadet-i-Hak 2.Mesel-i Hitam-ı-Nübüvvet 3.Fariza İkamet-i-Din 4.Hhulefa-i-Raşidin 5.Tarik-ı-İslam.³⁸⁷

Orta (Khasa) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) ikinci yıl

İkinci yılda öğrencilere Kur'an ve Hadis, dilbilgisi, içtihat, içtihat ilkeleri, mantık ve Arapça öğretilir. Daha fazla ayrıntı için aşağıdaki tabloya bakınız.

³⁸⁶ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.10, Mansora Lahore 2020.

³⁸⁷ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.11, Mansora Lahore 2020.

Tablo 4.7. Orta (Khasa) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) ikinci yıl

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam puan
1	Birinci	Kur'an ve hadis	Ankebut suresinden Murselat suresine kadar çeviri, Riyaz-us-Salihin (El-Edeb Bölümü - son Bölüm)	100
2	İkinci	Nahiv	Şerh Cami'den Mebni'ye / Şerh-ü İbn-ü Akıl'den Bahs-u Temîz'e	100
3	Üçüncü	Hukuk fıkıhı	Şerh-i Vekâya (Son)	100
4	Dördüncü	Usul-u-fıkıh	Nur-ul-Envâr	100
5	Beşinci	İçtihat	Ketbî	100
6	Altıncı	Mantık	Muhtara/Mukâmatel-Hariri	100
		Arap Dili	Muallim-ul İnşa. (Edebi makaleler)	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Madaris al İslamiya Pakistan, s.11, Mansora Lahore 2020.

Çalışılacak ek kitaplar:

İngilizce, ekonomi, politika bilimi.

Çalışma ve yetiştirme için ek kitaplar:

Tenkiyat, Tefhimat(Tam), Tefhimat-al-Kur'an(Bölüm1), Tarih-i-İslam Bani Umiyye, Müftü M. Şafi tarafından Mu'arf-al-Kur'an (Bölüm 1), Mu'arf-al-Quran (Mevlana İdris Kandehlevî), Hitam-ı Nübüv-vet.³⁸⁸

4.1.4.4. A'liya Dersleri

İlk yıl öğrencilere Kur'an, hadis, belağat, fıkıh, usul-u fıkıh, miras, felsefe ve arapça dersleri verilmektedir. Ek olarak, bazı başka konular da müfredata dahil edilmiştir, bazı kitaplar yalnızca ek etüd ve çalışma için dahil edilmiştir. Bu müfredat 27 Eylül 2010 tarihinde gözden geçirilip revize edilmiştir. Aşağıdaki tablo bize ana ayrıntıları göstermektedir.

Tablo 4.8. Lise (A'liya) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) birinci yıl

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam puan
1	Birinci	Kur'an ve hadis	Tefsi-i Celaleyn (İlk yarısı) Buluğ-ul Meram	100
2	İkinci	El-Belağat	Muhtasar-el-Ma'ni El Balağa-al-Vaziha	100
3	Üçüncü	Fıkıh, Hukuk, Miras	Hadaya (Bölüm1) Taharet kitabından Nikah kitabına Hadaya (2. Kısım) Nikah Kitabı'ndan Vakıf Kitabı'na	100
4	Dördüncü	Usul-u Fıkıh Hukuk İlkeleri	Hasami (Tamamı) Siracî	100
5	Beşinci	Felsefe	Hadaya Saîdiye	100
6	Altıncı	Arap Dili	Divan Mutbanna Birinci bölümden Kâfiyat-ül-Ayın'a	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Masaris ul İslamiya Pakistan, s.12, Mansora Lahore 2020

³⁸⁸ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.11, Mansora Lahore 2020.

Çalışılacak ek kitaplar:

İngilizce, Ekonomi, İslamiyat, Salm-al-Ulum

Çalışma ve yetiştirme için ek kitaplar:

İslami ibadetlere bir bakış, Kur'an'ın Dört Temel Terimi, Dinin Yenilenmesi ve Canlanması, Beyan-ul-Kur'an, Tefhîm-ul-Kur'an (2. Kısım), Tarih-i Banî Abbas Mu'arf-al-Quran (2. Kısım), Tarih Banu Ummiya.³⁸⁹

Tablo 4.9. Lise (A'liya) seviyesindeki öğrenciler için (erkek) ikinci yıl

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam puan
1	Birinci	Kur'an-ı Kerim	Tefsir-i Celaleyn (2. kısım)	100
2	İkinci	Hadis	Musavat-ı Şerif (bölüm 1 ve 2)	100
3	Üçüncü	Fıkıh	Hadaya Salis	100
4	Dördüncü	Hukuk	Usul-u Fıkıh	100
		Hukuk İlkeleri	Tavzih (bölüm 1)	
5	Beşinci	Kelam	Akide-el-Tahaviye	100
		Akaid (İnançlar)	Şerh-i, Akaid-i, Nasfi	
6	Altıncı	Arap Dili	Divan Hamasah, Saba Mu'alqaat (3 Mu'alekât Muhîr-el-Diara)	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Masaris ul İslamiya Pakistan, s.11, Mansora Lahore 2020.

Çalışılacak ek kitaplar:

İngilizce, Ekonomi, Politika Bilimi.

Çalışma ve yetiştirme için ek kitaplar:

İslam'da Cihad, Parda (Peçe), Sud (Tefecilik) Seyyid Abu-al-A'laMadudi, Sud (Tefecilik) Müfti M. Şafi, Tarih-i İslam, Vazir-el-A'alm-el-İslami.³⁹⁰

4.1.4.5. A'lmiya

Birinci yıl A'lmiya seviyesi şu konuları içerir: Tefsir ve metodoloji, Hadis, Usul-u Hadis, Terminoloji, Usul-u Fıkıh, ikinci yıl ise sadece hadis kitaplarını içermektedir. Aşağıdaki tablo, müfredatı ayrıntılı olarak anlamamıza yardımcı olacaktır.

³⁸⁹ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.12, Mansora Lahore 2020.

³⁹⁰ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.12, Mansora Lahore 2020.

Tablo 4.10. A'lmiya seviyesi öğrenciler için (erkek) birinci yıl (2010'da nisbi revize edildi)

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam puan
1	Birinci	Tefsir ve metodoloji	Tafsirbizâi (Bakara suresi) Elfaz-ı-Kebir	100
2	İkinci	Hadis	İmam Mâlik (r.a)'in Muvatta eseri	100
3	Üçüncü	Hadis usulü Terimler ve Bilgi Bilimleri	Tafsir / Tesir Mustalah-ul-Hadis	100
4	Dördüncü	Fıkıh (Hukuk) Eftal	Hadaiyah (Bölüm 4)	100
5	Beşinci	Usul-u fıkıh İçtihat İlkeleri	Tavzih (Bölüm 2)	100
6	Altıncı	Tarihi Tefsir Hadis Fıkıh	El-Tefsir-u- Mufasssirin Tedvin (Derleme) Hadis (Munazzir Ahsan Gillani) Bustan-ul-Muhadisîn (Şah AbdülAziz)	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Masaris ul İslamiya Pakistan, s.12, Mansora Lahore 2020

Çalışma ve yetiştirme için ek kitaplar:

- Seyid Abu-al-A'la-Maududi'den İslami devlet
- Mevlana Gohar Rehman tarafından İslam Devleti
- Felsefe-i İrtika (Evrım Felsefesi)
- Falsafa Jadliyat
- Fitne İnkâr-ı Hadis ve Fitne Kadiyaniat
- Mubahis Fi aloom-Al-Kur'an
- Kur'an İlimlerinde Beceri ve Ustalık –Celaledin Sayuti
- İmam Mâlik'in Muvatta eseri
- Ma'ani-al-Esaar Şerhi
- Nuzhat-al-Nazar
- Nakhbat-al-Fikar (Fikirler Seçkisi) Şerhi
- Kavaid-i-Hadis (Hadis Kuralları), Zafar Usmani tarafından
- Al-Aciliyat-al-Nafiyah
- Akid (Sözleşme) Rasam-al-Müftü tarafından³⁹¹

³⁹¹ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan , s.13, Mansora Lahore 2020.

Tablo 4.11. A'İmiya seviyesindeki öğrenciler için (erkek) ikinci yıl

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam puan
1	Birinci	Hadis	Sahihi Buhari (Bölüm 1 ve 2)	100
2	İkinci	Hadis	Sahihi Müslim (Bölüm 1 ve 2)	100
3	Üçüncü	Hadis	Camiya Tirmizi (Bölüm 1 ve 2)	100
4	Dördüncü	Hadis	Ebu-Davud Muvatta-İmam Maalik	100
5	Beşinci	Hadis	Sunen-i Nisai Sunen- İbn-i-Mâce	100
6	Altıncı	Hadis	Muvatta İmam Muhammed Ma'ani-al-A'asâr şerhi (1. Kısım)	100

Çalışılacak ek kitaplar ve dersler:

- Mukadim A'ala-al-Sunen, Akide-i İslam. Taqabal-e-Adeeyan
- Efkâr-al-Mulhedîn (Ateistlerin Fikirleri). Tedvin (Derleme) Hadis

Sünnetin temel statüsü, uzmanlar karşılaştırmalı din üzerine dersler verir.³⁹²

Yukarıda bahsedilen müfredat, Rabita-tul Madaris enstitülerindeki erkek öğrencilerin aldığı derslerdir.

Şimdi burada Rabita -tul medreseye bağlı olan Al-Muhsinat adlı kız okullarından bahsedeceğiz

4.1.5. Cemaat-i-İslami Kadınları Eğitim Alanı

Eğitim, gelişimin anahtarıdır. Bu nedenle Cemaat-i İslami eğitim alanında en başından itibaren çeşitli ünvanlarla mücadelesini sürdürmüştür. Örneğin, eğitim ve kapasite programı kapsamında araştırma, yazarlık ve derleme yoluyla ilk ve orta sınıflar için müfredat geliştirme. Pakistan'da bölge düzeyine kadar teknik becerilerin eğitimi ve hazırlanması için usta eğitimcilerin yetiştirilmesine ek olarak, bin-den fazla resmi ve gayri resmi eğitim ağı ve üniversiteler kentsel ve kırsal alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu eğitimlerden 30 milyon insan yararlanmaktadır. Cemaat-i-İslami, Pakistan'daki 70 yıllık yolculuğunda sadece özel sektörde mücadele etmekle kalmamış, aynı zamanda hükümet düzeyinde eğitim politikasının oluşturulmasında da rol oynamıştır.³⁹³

Aşağıdaki kurumlar Pakistan genelinde Eğitim Bakanlığı altında faaliyet göstermektedir:

³⁹² Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.13, Mansora Lahore 2020.

³⁹³ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter July, s. 44, Mansora Lahore 2020.

4.2. Pakistan Al-Muhsinât Üniversiteleri (Medresseler)

Müslümanların 1400 yıllık tarihinde medreseler (okullar) İslam dünyasında çok değerli ilim erbabı ve şahsiyetler yetiştirmiştir. Bu medreselerin rehberliği ve önderliğindeki millet (ümme), tarih boyunca her zaman farklı alanlarda zorluklarla karşılaşmıştır.³⁹⁴

Temiz ve dindar bir toplum inşa etmede kadının rolünün çok önemli olduğu bir gerçektir. Al-Muhsinât Üniversitesi dini ve modern bilimlerin güzel bir birleşimi olarak kuruldu. Şu anda, ülke genelinde on dokuz adet Al-Muhsinât Üniversitesi enstitüsü bulunmaktadır. Kız öğrencilerin, yaşamın gerçek amacının farkına varmalarını sağlayacak dinsel ve modern bilimlerle tanıştırılmasını amaçlayan Al-Muhsinât üniversitesinin kuruluş misyonu; “Dini ve modern bilgilerle donatılmış ve kendi alanlarında ideal bir kadın rolünü sunan pratik Müslüman kız öğrenciler olarak, daha iyi bir toplumun inşasına hazırlanmak” şeklinde ifade edilir³⁹⁵

4.2.1. Amaç ve Hedefler

Al-Muhsinât Üniversitesi aşağıdaki amaç ve hedefler doğrultusunda görevlerini yerine getirmektedir.

1. Dinî ve modern bilimleri bir araya getirerek öğrencilerin entelektüel ve pratik yeteneklerini geliştirmek.
2. Bu yetenekleri İslami bir toplum inşa etmek için kullanmak.
3. Kız öğrencilerin en iyi zihinsel ve fiziksel gelişimi için müfredat dışında da olumlu etkinlikler yürütülmesi ve bu sayede yazı ve konuşma yeteneklerinin geliştirilmesi ve yaratıcılıklarının uyan-dırılması.³⁹⁶

4.2.2. Müfredat

Pakistan Al-Muhsinat Üniversitesi müfredatı aşağıdakilerden oluşur.

1. İbtidaiye (ilkel) 2. Mutavasta (orta)

Bu iki kurs, daha önce ayrıntılı olarak açıkladığımız gibi erkekler için aynıdır. Şimdi müfredatın geri kalanını burada ayrıntılı olarak açıklayacağız.

³⁹⁴ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter, July2020, s.45, Mansora Lahore 2020.

³⁹⁵ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter, July2020, s.45, Mansora Lahore 2020.

³⁹⁶ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter, July2020, s.47, Mansora Lahore 2020.

4.2.2.1. A'ama

Birinci sınıftaki A'ama (herkese açık) kursunda, kızlar için aşağıdaki konular bulunur: Kur'an'ın fonetik tercümesi ve tefsiri, Hadis, Hz.Muhammed'in hayatı, Sarf, Nahiv, Fıkıh, Arapça, Urduca, İngilizce ve Sosyal Bilimler. Daha fazla ayrıntı için aşağıdaki tabloya bakın.

Tablo 4.12. Ortaokul (Umum) öğrencileri için birinci yıl (kız)

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam puan
1	Birinci	Kur'an Fonetikinin Tercüme ve Tefsiri	Son cüzün Tercüme ve Tefsiri + ezberi Son cüzün ikinci yarısı ezberi Nurani (temel kitap) kaide ve kurallar kitabı	100
2	İkinci	Hadis, Siyer (Hz. Muhammed'in hayatı)	Erbe'in-i Nevevi (Hz. Muhammed'in hayatı) Mevlana Müştak Ahmed Çarthavli - İlm-i	100
3	Üçüncü	Sarf	Sarf (Evvelin) Temrin-i Sarf.	100
4	Dördüncü	Nahiv	İlm-i Nahv Temrin-i Nahv	100
5	Beşinci	Fıkıh – İctihad	Temel Fıkıh (1. Bölüm)	100
6	Altıncı	Arap Dili	Kıyas-i Nebiyyin (1 ve 2. bölüm) Tarik-ı Cedide (Modern yöntemler) (1 ve 2. Bölüm)	100
7	Yedinci	Urduca	İlgili kurumun ders kitabı	100
8	Sekizinci	Genel Matematik	İlgili kurumun ders kitabı	100
9	Dokuzuncu	İngilizce	İlgili kurumun ders kitabı	100
10	Onuncu	Sosyal Bilgiler	İlgili kurumun ders kitabı	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Madaris ul İslamiya Pakistan , s14, Mansora Lahore 2020.

Çalışmak için ek kitaplar:

Mevlana Ebu'l A'la el-Mevdudi'nin vaazları, ezber için Mufti M.Şafi'nin “Cevamiü-l Kelim” kitabı, Seyyid Mevdudi'nin “Diniyyat” kitabı.³⁹⁷

4.2.2.2. Amum

Kızlar için okulun ikinci yılı şunları içerir: Kur'an fonetiğinin tercüme ve tefsiri, Hadis, Hz. Muhammed'in Hayatı, Sarf, Nahiv, Fıkıh, Arap Dili, Urduca, İngilizce, Sosyal Bilgiler. Daha fazla detay için aşağıdaki tabloya bakınız.

Tablo 4.13. Ortaokul (Umum) öğrencileri için ikinci yıl (kız)

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam Puan
1	Birinci	Kur'an Fonetikinin Tercüme ve Tefsiri	Bakara Suresi'nin tercüme ve tefsiri. Son cüzün ilk yarı ezberi Hulasat-üt Tecvid	100
2	İkinci	Hadis, Siyer (Hz. Muhammed'in Hayatı)	Zadi-t Talibin. “Hulefa-I Raşidin”	100

³⁹⁷ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.14, Mansora Lahore 2020.

		Tarih Edebiyat	Şah Muini'd-din Nidvi	
3	Üçüncü	Sarf	İlm-i Sarf (Ahırin)	100
4	Dördüncü	Nahiv	El-Nahvü-l Vazih İbtidaiyye (2. Bölüm)	100
5	Beşinci	Fıkıh- İctihad	Temel Fıkıh (2. Kısım)	100
6	Altıncı	Arap Dili	Nuru-l İzah (taharet bölümü hariç) Kısas-ı Nebiyyin (3 ve 4. Bölüm) Tarık-ı Cedide (Modern Yöntemler) (3. Kısım)	100
7	Yedinci	Urduca	İlgili kurumun ders kitabı	100
8	Sekizinci	Genel Matematik	İlgili kurumun ders kitabı	100
9	Dokuzuncu	İngilizce	İlgili kurumun ders kitabı	100
10	Onuncu	Sosyal Bilgiler	İlgili kurumun ders kitabı	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Madaris ul İslamiya Pakistan, s.14, Mansora Lahore 2020.

Çalışmak için ek kitaplar:

Mevlana Ebul-A'la el- Mevdudi'nin “İslami yaşam biçimi ve temel kavramlar” kitabı³⁹⁸

4.2.2.3. Khaasa (Birinci Yıl)

Khaasa okulda bir yıl içinde bu seviyede kızlara sadece altı ders öğretilir. Bu dersler: Kur'an'ın Tercüme ve Tefsiri, Hadis, Hadis Usulü, Hadis Tarihi, Fıkıh, İctihad, Fıkıh Usulü, İslami Düzen, Arap Dili. Daha fazla detay için aşağıdaki tabloya bakınız.

Tablo 4.14. Ortaöğretim (khaasa) düzeyinde öğrenciler için ilk yıl (kız)

Sıra	Dizin	Konu	Detaylar	Toplam Puan
1	Birinci	Kur'an tercüme ve tefsiri	Kur'an'ın özet ve tefsiri (ilk 15 cüz)	100
2	İkinci	Hadis	Genel müfredat hariç	
		Hadis usulü	Kısa açıklamalı çeviri ile ilk bölümden “Emarat” bölümüne kadar Riyaz-üs Salihin	100
		Hadis tarihi	Müşkevat Şerhi Mukaddimesinden Hadis Terminolojisi	
3	Üçüncü	Fıkıh	İlk bölümden “Nikah” bölümüne kadar Muhtasar el-Kuduri	100
		İctihad	Usul el-Şaşi'den ictihad sanatına kısa bir giriş	
4	Dördüncü	Sarf	El-Nahv-ül Vazih (3.kısım)	100
		Nahiv	Sarf ve nahiv kitabı	
5	Beşinci	İslami Düzenler	Diniyyat	100
6	Altıncı	Arap Dili	El Kıraatı'r Raşide (tamamı)	100

Kaynak: Dastor or Nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Madaris ul İslamiya Pakistan, s.15, Mansora Lahore 2020.

Çalışmak için ek kitaplar:

Tefsir ve müfessirler tarihi, Mearif el-Kur'an ve Tefhim el-Kur'an mukaddimesi,

³⁹⁸ Dastor or Nasab -e-Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.14, Mansora Lahore 2020.

Kur'an'ın dört temel terimi, Mevlana Gohar Rehman'ın “Kur'an Bilgisi” kitabı (1. bölüm), Sadruddin Islahi'nin “Fariza-i İkame-d Din” kitabı, Muiniddin Nidvi'nin “İslam Tarihi” kitabı (1. bölüm)³⁹⁹

4.2.2.4. Khaasa Okul (İkinci Yıl)

Bu seviyedeki kız öğrencilere özel okulda aynı altı ders öğretilir. Bu dersler: Kur'an'ın Tercüme ve Tefsiri, Hadis, Hadis Usulü, Hadis Tarihi, Fıkıh, İctihad, Fıkıh Usulü, İslami Düzen, Arap Dili. Daha fazla detay için aşağıdaki tabloya bakınız.

Tablo 4.15. Ortaöğretim (khaasa) düzeyinde öğrenciler için ikinci yıl (kız)

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam Puan
1	Birinci	Kur'an Tercüme ve Tefsiri	Kur'an'ın özet ve tefsiri (son 15 cüz)	100
2	İkinci	Hadis Hadis usulü Hadis tarihi	Riyaz-üs Salihin (son yarısı) Teysir Mustalah al-Hadis (Urduca)	100
3	Üçüncü	Fıkıh İctihad Fıkıh usulü	“Nikah” bölümünden son bölüme kadar Muhtasar el-Kuduri	100
4	Dördüncü	Sarf Nahiv	Hidayet-ün Nahv	100
5	Beşinci	Fıkıh Usulü	Usul el-Şaşi Muallim-ül İnşa (1. Bölüm)	100
6	Altıncı	Arap Dili	Nefhat-ul Arab (nesir) veya Hadikat-ul Adab	100

Kaynak: Dastor or nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Madaris ul İslamiya Pakistan, s.16, Mansora Lahore 2020.

Çalışmak için ek kitaplar:

Mearif-ül Kur'an & Tefhim-ül Kur'an, Mevlana Gohar Rehman'ın “Kur'an Bilgisi” kitabı (2. bölüm), Mevlana Gohar Rehman'ın “İslam Devleti” kitabı, İslam Tarihi (2. kısım, Banu Abbas)

4.2.2.5. Âliye (Yüksekokul)

İlk yılda, öğrencilere sadece altı konu öğretilir ve cihad kavramının, Kadıyanilik meselesinin müfreda- ta dahil edildiği bazı ek kitaplar okutulur. Detaylar için aşağıdaki tabloya bakınız.

Tablo 4.16. Yüksekokul (Âliye) seviyesindeki öğrenciler için ilk yıl (kız)

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam Puan
1	Birinci	Kur'an Tefsiri	Celaleyn Tefsiri Bakara Suresi	100
2	İkinci	Hadis ve Hadis Usulü	Müşkevat (1. bölüm)	100

³⁹⁹ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.15, Mansora Lahore 2020.

			Şeyh Abdulhak Muhaddis Dehlvi-	
			Mukaddime	
3	Üçüncü	Fıkıh	Hidayat	100
		İctihad	(1.bölüm)	
4	Dördüncü	İtikadi İnançlar	Akaid-i Tahaviyye	100
5	Beşinci	Belagat	Dürus-al-Belagah	100
6	Altıncı	İbadetler	Siraci	100

Kaynak: Dastor or Nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Madaris ul İslamiya Pakistan, s.17, Mansora Lahore 2020.

Çalışmak için ek kitaplar:

Seyid Ebul-A'la el-Mevdudi'nin "El-Cihad fil-İslam" kitabı, Mufti M.Şafi'nin "Sood (Faiz)" kitabı, İslam Tarihi, Fitne İnkâr-ı Sünnet ve Kadıyanilik.⁴⁰⁰

Yüksekokulun ikinci yılında, öğrencilere tefsir, hadis, fıkıh, adab-ı arabi öğretilir ve aşağıdaki bazı ek kitaplar dahil edilir.

Tablo 4.17. Yüksekokul öğrencileri için ikinci yıl (kız)

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam Puan
1	Birinci	Kur'an Tefsiri	Celaleyn Al-i İmran Suresi Nisa Suresi	100
2	İkinci	Hadis	Müşkevat (2. kısım)	100
3	Üçüncü	Fıkıh İctihad	Hidayat (2. kısım) Şah Veliyyullah - El-Fevz-ül-Kebir	100
4	Dördüncü	Tefsir ve Hadis Usulü	Mahmud el-Tahaan - Teyisir Mustalah el-Hadis (Arapça)	100
5	Beşinci	El-Adab-el-Arabi	Muhtarat (okuma, yazı)	100
6	Altıncı	İslami Yönetim	Mevlana Gohar Rehman- İslam Devleti	100

Kaynak: Dastor or Nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Madaris ul İslamiya Pakistan, s.17, Mansora Lahore 2020.

Çalışmak için ek kitaplar:

Siret (Hz. Muhammed'in Hayatı 1 ve 2. Bölüm), Mevlana Gohar Rehman'ın "Reality of Toheed (Monoteizm) & Sunnah" kitabı, Mevlana Ebul-A'ala el-Mevdudi'nin "Four Basic terms of Islam" kitabı , "İslam Devleti" , İslam Ekonomisi.

4.2.2.6. Almiye (Uluslararası)

Uluslararası okulun ilk yılında, öğrencilere sadece altı hadis dersi verilir ve bazı ek kitaplar dahil edilir. Detaylar için aşağıdaki tabloya bakınız.

Tablo 4.18. Almiye seviyesindeki öğrenciler için ilk yıl (kız)

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam Puan
1	Birinci	Hadis	Sahih Buhari	100

⁴⁰⁰ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakista , S.17 ,Mansora Lahore 2020.

			(İman, ilim, cihad bölümünden Menakıbat bölümüne kadar)	
2	İkinci	Hadis	Sahih Muslim (1. bölüm)	100
3	Üçüncü	Hadis	Müslim Mukaddimesi	
			Cami-i Tirmizi (1. bölüm)	100
4	Dördüncü	Hadis	Ebu Davud (2. bölüm)	
			(el-Et'ime bölümünden to el-Fiten bölümüne kadar & Adab bölümünden son bölüme kadar)	100
5	Beşinci	Hadis	Sünen-i Nesai	
			(Sünen-i fitrat'ın zina bölümünden son bölüme kadar).	100
6	Altıncı	Hadis	Muvatta - İmam Malik	100
			(İlk bölümden son bölüme kadar)	

Kaynak: Dastor or Nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Madaris ul İslamiya Pakistan, s.18, Mansora Lahore 2020.

Çalışmak için ek kitaplar:

Zafer Ahmed Osmani'nin "El-i'lal-i Sünen" mukaddimesi, Tekabul-ü Edyan (Karşılaştırmalı din), Efkâr-ı Mülhadin, Mevlana Ebul-A'la el-Mevdudi'nin "İslami Yönetim" kitabı

Uluslararası kursun ikinci yılında, öğrencilere sadece altı Hadis konusu öğretilir ve bazı ek kitaplar dahil edilir. Detaylar için aşağıdaki tabloya bakınız:

Tablo 4.19. Yüksekokul seviyesindeki öğrenciler için ikinci yıl (kız)

Dizin	Sıra	Konu	Detaylar	Toplam Puan
1	Birinci	Hadis	Sahih-i Buhari (2. bölüm)	
			(Megazi, Nikah, Zühd & Rikak, Da've, Tevhid bölümünden itibaren)	100
2	İkinci	Hadis	Sahih-i Muslim (2. bölüm)	
			(Fedail bölümünden to Emr-i bil-husn-ü zann billah indel-mevt bölümüne kadar)	100
3	Üçüncü	Hadis	Camiut-Tirmizi (2. bölüm)	
			(İlk bölümden Fedailü-l Kur'an'a kadar)	100
4	Dördüncü	Hadis	Ebu Davud	
			(Nikah ve Talak kitabı)	100
5	Beşinci	Hadis	Sünen-i İbni Mace	
			(Fitan bölümünden son bölüme kadar).	100
6	Altıncı	Hadis	Muvatta- İmam Malik	100

Kaynak: Dastor or Nasab-e-Taleem, Rabita-tul-Madaris ul İslamiya Pakistan, s.18, Mansora Lahore 2020

Çalışmak için ek kitaplar:

Mevlana İdris Kandhlavi'nin "Hucciyet-el-Hadis" kitabı, Mevlana Mesud Alam Nidvi'nin "Komünizm & İslam" kitabı, Mevlana M. Şafi'nin "İslam Servet Dağıtım Sistemi" kitabı, Mevlana Gohar Rehman'ın "İslam Devleti" kitabı.⁴⁰¹

⁴⁰¹ Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.18, Mansora Lahore 2020.

Not: Aşağıdaki kitaplar, birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar modern konuları öğretmek için standart olmaktadır.

- Punjab Eyaleti için Lahor Kurumu & Azad Keşmir.
- KPK için Peshawar Kurumu & Kuzey bölgeler
- Sind Eyaleti için Karaçi Kurumu
- Belucistan Eyaleti için Ketta kurumu

Bunun dışında, yıllık Kur'an tefsiri, ezberi ve tilaveti dersleri de müfredatın ayrılmaz bir parçasıdır. Her ne kadar müfredat Rabitat-ul Medaris-i İslami Kurulu tarafından belirlense de medresenin *mühtamimi*, müfredata ek konular ekleme yetkisine sahiptir.⁴⁰²

4.2.2.7. Önemli Ders Dışı Etkinlikler

Öğrencilerin zihinsel ve fiziksel gelişimi için aşağıdaki müfredat etkinlikleri yürütülmektedir.

- Öğrencinin yazma becerilerini geliştiren edebi oturumlar.
- Çalışma turları ve gezi organizasyonları
- Yıllık dergi çıkarma
- Bilgisayar kursu
- İlk yardım kursu ve sivil savunma eğitimi.
- Aşçılık ve dikiş-nakış kursları
- Ünlü akademisyenler tarafından yapılan dersler
- Kaligrafi⁴⁰³

4.3. Pakistan'daki Kadınlara Yönelik Kur'an Enstitüleri

Kadınların dini ve bilimsel eğitim ve öğretimi, erken dönem toplumunun oluşumunda ve gelişiminde önemli bir rol oynadığı gibi bu çağda da önemli ve gereklidir. Sadece laik ve din eğitimi ile donatılmış olmak, kişinin evini, toplumunu ve gelecek nesilleri geliştirebilir.⁴⁰⁴

Modern çağın gereklerini yerine getirerek, onları Müslüman ulus (ümme) için parlak bir geleceğin habercisi olacak, bu tür değerlerin ve geleneklerin koruyucuları haline getirecek modern çağın kadınlarına doğru rehberlik verilmelidir. Bu eksikliği gidermek için, Cemaat-i-İslami Pakistan, ülke çapında Kur'an enstitüleri kurmuştur. Bu kurumlar kadınları Kur'an, Hadis, Tecvid ve Fıkıh bilimleri ile donatmaktadır. Kur'an Enstitüsünün misyonu:

⁴⁰² Dastor or Nasab -e- Taleem, Rabita-Tul Madaris ul İslamiya Pakistan, s.18, Mansora Lahore 2020.

⁴⁰³ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, s.46, Mansora Lahore 2020

⁴⁰⁴ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, s.46, Mansora Lahore 2020

“Evleri, İslam ve yeniden doğuş için eğitim merkezleri olan; Allah’ın sisteminin kurulmasında aktif olarak yer alan Müslüman ümmetin kadınlarına, Kur'an ve sünneti resmi olarak öğreterek donanımlı müslümanların hazırlanmasıdır.”⁴⁰⁵

Bu görevi yerine getirmek için Kur'an enstitüleri, Pakistan'ın 22 şehrinde 38 yerde Kur'an ve Sünnet ışığını yaymaktadır.

4.3.1. Amaç ve Hedefler

- Kadınları Kur'an ve Sünnetin temel öğretileri ile tanıştırmak ve dini bilgileri öğrenmeye teşvik etmek için çeşitli kursların başlatılması
- Kur'an-ı Kerim ve Sünnet ışığında yaşam amacını belirlemek, kadınları mevkilerinden haberdar etmek ve İslam ile güzelleştirilmiş yaşam hakkında bilgi vermek
- Yeni çağın zorluklarıyla başa çıkmak için pozitif- entelektüel rehberlik sağlamak
- Kadınları İkame-i Din kavramından haberdar etmek ve aktif mücadele için motive etmek⁴⁰⁶

Kur'an Enstitüsünün önemli bir diğer faaliyeti de Ramazan ayı boyunca Kur'an tefsirinin Devre-i Tefsir-ül-Kur'an adetini yürütmektir. Bu kutsal ay boyunca, Kur'an Enstitüsündeki tüm eğitim faaliyetleri askıya alınır ve sadece öğretmenlerin, öğrencilerin ve çok sayıda dışarıdan kadının katıldığı Devre-i Tefsir-ül-Kur'an yapılır.⁴⁰⁷

Enstitünün, kendi öğrencilerine ve halka farklı amaçlarla ve farklı konularda rehberlik etmek için ek dersler verme geleneği olmuştur. Ünlü kadın konuşmacılarla birlikte erkek konuşmacılar, akademisyenler ve tanınmış bilim insanları bu derslere davet edilir.⁴⁰⁸

Allah'a hamd olsun, 2015 yılında Kur'an Enstitüsünü bir toplum merkezi olarak tanıtmak için bir proje üzerinde çalışmalar başlamıştır. Bu amaçla, günlük hayattaki çeşitli konularda farkındalık yaratmak için halk sağlığı, zaman yönetimi ve evlilik öncesi rehberlik üzerine çalıştaylar yapılmıştır. Dini bilgiye sahip kadınların değerli tavsiyelerde bulunduğu, günlük yaşam hakkında kadınlara rehberlik ve danışmanlık sağlanan bir danışma masası kurulmuştur. Yetkili akademisyenlerden ve müftülerden fıkhi konularda da yardım talep edilmektedir. Yasal tavsiyeler, gerektiğinde kadın avukatlar tarafından sağlanmaktadır. Çeşitli enstitülerde mali yardım hizmetleri de mevcuttur.⁴⁰⁹

⁴⁰⁵ Kuran İnstitue for women şaşmahi Rasala Jan2020, s.22. Matisora Lahore 2020.

⁴⁰⁶ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, s.47, Mansora Lahore 2020

⁴⁰⁷ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, s.47, Mansora Lahore 2020

⁴⁰⁸ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, s.48, Mansora Lahore 2020

⁴⁰⁹ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, s.49, Mansora Lahore 2020

Okul topluluğu: Eğitimin rolü, herhangi bir ülkenin ve ulusun kalkınmasında ve dönüşümünde esastır. Ama ne yazık ki ülkemiz Pakistan'da her hükümet döneminde buna çok dikkat edilmemiştir. Böylesine hayal kırıklığı yaratan bir durumda, 1996'da bir “topluluk okulu” kurulmuştur.

1996'dan beri ülke çapında yaklaşık 138 yatılı okul açılmıştır. Bu okullar, Pakistan'ın eğitim tesislerinin eksik olduğu geri kalmış ve yoksul nüfusunu hedef almaktadır. Bu program kapsamında, ülkenin dört ilindeki yoksul erkek ve kızlara ücretsiz eğitim verilmektedir.

- Sınırlı bir süre ve sınırlı kaynaklarla İslami öğretilere uygun en iyi eğitim ve öğretimi sağlamak.
- En az bir öğretmen ile bir oda temelli okul başlamıştır. Toplum okulu ağı, 2009'da yılındaki selden sonra Swat da dahil olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerinde sel mağdurları için tek odalı okullar ve çadır okullar kurmuştur. Bu arada, Veziristan'daki silahlı kuvvetler operasyonunun ardından çok sayıda kişi yerinden edilmiş ve kamplara kaydırılmış ve Swat'ın farklı semtlerinde çadır okullar kurulmuştur. Yatılı okuldaki kız öğrencilerin oranı % 80 iken, öğretmenler de kadın ve üniversite mezunudur.⁴¹⁰

Bazı göze çarpan özellikler:

- Kur'an'ı modern bilimlerle öğretmek.
- Din müfredatına özellikle dikkat edilmesi.
- Öğretmen yetiştirmeye yönelik eğitim kurslarının ve atölye çalışmalarının devam etmesi.
- Okullardaki öğretmenlerin % 70'i hizmetlerini ücretsiz vermektedir.⁴¹¹

Faaliyetler:

- Gecekondu mahallesindeki çocuklar, oturma okulunun ana hedefidir, bu nedenle buradaki çocukların ve öğretmenlerin eğitim ve öğretimi, kendi özel çevreleri bağlamında ele alınmaktadır. Bu nedenle, burada temizlik haftası, kaynak tasarrufu, kitap okuma haftası, toplum bilinci ve toplum eğitimi başlıkları altında çeşitli ilginç etkinlikler gerçekleştirilmektedir.
- Beithak Okulu'nun altında yaklaşık on beş sanayi evi bulunmaktadır. Öğrencilere teknik eğitim dahil dikiş ve nakış becerileri öğretilmektedir.⁴¹²

Faydaları:

Eğitim kurumlarında kaliteli eğitimi teşvik etmek için çalışan ülke çapında bir organizasyondur. Kar amacı gütmeyen bu kuruluş, görevlerini özel sektör altında yürütmektedir.⁴¹³

Amaç ve hedefler:

Bu organizasyonun amaç ve hedefleri aşağıdaki gibidir.

⁴¹⁰ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, s. 49, Mansora Lahore 2020

⁴¹¹ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, s.50, Mansora Lahore 2020

⁴¹² Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, s.51, Mansora Lahore 2020

⁴¹³ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, S 52, Mansora Lahore 2020

- • Kaliteli eğitimin teşviki.
- • Öğretmen eğitimi.
- • Okul yönetimi için danışmanlık hizmetleri sağlamak.
- • Çeşitli müfredat dışı etkinlikler düzenlemek.
- • Peygamber (S.A.V)' in sünnetinin ışığında eğitim kurumlarında sağlıklı bir ortam ve yapıcı rolü teşvik etmek.
- • Amaçlı eğitim yoluyla gelişmiş ve eğitilmiş bir toplumun kurulması.⁴¹⁴

Bu kursların yanı sıra eğitim kurumlarına ihtiyaç ve isteklerine göre çeşitli kurslar da sunulmaktadır. Bunun dışında çeşitli eğitim konularında seminerler, sempozyumlar ve konferanslar da bu kurum tarafından zaman zaman düzenlenmektedir.

Eğitim Daire Başkanlığı bünyesinde çalışan bu kurumlar dışında Cemaat-i İslami altında faaliyet gösteren çeşitli okullar da halkın eğitim ihtiyaçları göz önünde bulundurularak görevlerini yerine getirmektedir. Bu okullar arasında Usman Devlet Okul Sistemi, Arqam Devlet Okul Sistemi, Gazali Okulları Ağı, Dar-e-Arqam Okul Sistemi ile Cemaat-i İslami ideolojik temeline göre çalışan özel okullar ve medreseler bulunmaktadır. Bu okullar, modern bilimlerle birlikte dini bir ortamın sağlandığı ülkenin en iyi eğitim kurumları arasındadır.

4.3.2. Modern Din Eğitimi

Medresede din eğitimi olduğu kadar modern eğitim de vardır. Yaklaşık 50 bilgisayarın bulunduğu ayrı bir bilgisayar salonu bulunmaktadır ve *Sertifika* 'yı medreseden almak isteyenler için zorunlu bir derstir. Bu ders *Rabitat-ul Medaris-i* Yönetim Kurulu tarafından zorunlu hale getirilmemekle birlikte, medrese *Muhtamim* 'inin takdir yetkisi ile zorunlu hale getirilmiştir.

İngilizce konuşma yeterliliği için ayrı bir salon bulunmaktadır. Medreseden *Sertifika* 'yı almak için zorunlu bir derstir. Ayrıca bu ders, *Muhtamim* 'in takdir yetkisi ile dahil edilmiştir.

Muhtamim 'in ihtiyari yetkileri ile eklenen diğer dersler arasında ekonomi ve siyaset vardır. Oldukça modern, tanık olduğum bir başka olgu, dinsel ve seküler (modern) eğitim arasında somut bir ayrım olduğudur.⁴¹⁵

4.3.3. Derece Denkliği, Kurul ve YÖK ile İlişki

Medresenin *Nazım* 'ına göre Müşerref döneminden önce *Dars-e-Nizami* (8 yıllık kurs) Peşaver Üniversitesi'ne bağlıydı ve Peşaver Üniversitesi medrese öğrencilerine yüksek lisans derecesi vermekteydi.

⁴¹⁴ Rafta-re-kar, Şaşmahi news Letter Jan2020, S 52, Mansora Lahore 2020

⁴¹⁵ İslam and the latest Technology side by side in a Madrassa in Talagang. (2020, January 13). Humnews.

Fakat Müşerref bu politikayı değiştirdi ve şimdi *Dars-e-Nizami* tamamlandığında öğrenci, *Dars-e-Nizami Sertifikası* 'yla Yüksek Öğretim Komisyonu'na gitmektedir. Yüksek Öğretim Komisyonu daha sonra öğrencilere master derecelerini vermektedir.

Dars-e-Nizami'de 6.sınıfta okuyan Mushtaq Ahmadadlı isimli bir öğrenci, *Dars-e-Nizami* kursuna girmek için 8. sınıfı geçmenin gerekli olduğunu söylemektedir. “Bir öğrenci Matric veya FSc veya sekizinci sınıfı geçtiyse, *Dars-e-Nizami*'ye kabul edilir. Ancak bir öğrenci sekizinci sınıfı geçmediyse, doğrudan kabul edilmez. Önce *Mutavassıt* denen başka bir derece türünü geçmelidir. *Mutavassıt*, 8. sınıf seviyelerine eşdeğerdir. *Mutavassıt* 'ayı geçtikten sonra, öğrencinin *Dars-e-Nizami*'ye kaydolmasına izin verilir. 8. sınıftan sonra sekiz derece vardır. Bu sekiz derece tamamlandığında, öğrenci Matric ve FSc'yi de geçtiğinde eşdeğer hale gelir. Matric ve FSc sınavları öğrencilere, *Dars-e-Nizami* kursları ile yan yana verilmektedir.”⁴¹⁶ (Ahmad, 2020)

Bir personel (Peer Mudasar Ahmad Sah)⁴¹⁷ Matric ve FSc kurslarında öğretmenler için bir tesis olduğunu ve sınav zamanı geldiğinde Orta Öğretim Peşaver Kurulunun uygulaması ile ilgili olarak şunları söyledi: ya medresede bir sınav salonu açılır ya da öğrenciler sınav için yakınlardaki orta ve yüksek ortaokula gönderilir.⁴¹⁸

Sağlık ve Güvenlik:

Al-Khidmat Hastanesi 'nde medrese öğrencileri için son derece modern ve ücretsiz sağlık tesisi bulunmaktadır. *Al-Khidmat Hastanesi*, Cemaat-i İslami'nin sosyal kanadına girmektedir. Medreseye ayrılmış dört ambulans bulunmaktadır. Bununla birlikte, herkes sağlık için *Al-Khidmat Hastanesini* ziyaret edebilir, ancak hastane yalnızca öğrencileri için ücretsizdir. Tesisin kendi güvenlik personeli vardır.⁴¹⁹

Kütüphane:

Her medresede iki kütüphane bulunmaktadır. Birincisi, medrese öğrencilerine kitapların ücretsiz verildiği kütüphanedir. İkinci kütüphane, *Maktaba Tehreek e Mehnat*, kitapların ücretsiz olmadığı yabancılara veya ziyaretçilere açık olan kütüphanedir. Her iki kütüphane de farklı düşünce okullarından tefsir alimlerinin eserleriyle donatılmıştır. Amin Ahsan Islahi'li, Hameeduddin Farahi ve Javed Ghamidi dahil olduğu. Kur'an, hadis ve fıkıh ile ilgili binlerce kitap bulunmaktadır. Ünlü kitapların İngilizce dilinden Urducaya çevirileri vardır.

⁴¹⁶ Ahmad, M. (2020, July 26th, 27th and 28th). Curriculum of Hadiqat id Uloom (Rabitatul İslanpand its Degree Affiliation. (M. S. Din. Interviewer)

⁴¹⁷ Peer Mudasar Ahmad Shah Shati, ph no,0092 -321476200,

⁴¹⁸ Ahmad, M. (2020, July 26th, 27th and 28th). Curriculum of Hadiqat id Uloom (Rabitatul İslanpand its Degree Affiliation. (M. S. Din. Interviewer)

⁴¹⁹ Annual Report, Alkidmat Foundation Pakistan. S70.2019.

Maktaba Tehreek e Mehnat, Cemaat-i İslami'ye ideolojik olarak bağlı insanlar ve bunlarla ilgilenen okuyucular için farklı haftalık, aylık ve yıllık el kitapları yayınlamaktadır. Çocuklar için olan kılavuz niteliğinde olan yayına *Shaheen Digest* denir. Hem aylık hem de yıllık olarak yayınlanmaktadır. Yetişkinler için yayınlanan bir diğer aylık ve yıllık versiyonu da *Tarjuman'ul Kur'an'dır*. Kütüphaneci (Ashraf Sikandar Hashmi) *Tarjuman'ul Kur'an'ın* çoğunlukla üniversitelerde okuyan veya okumuş kişiler tarafından modern bilimsel boyutları olduğu için tercih edildiğini belirtmiştir. Cemaat İslami'nin bayanlar kanadının faaliyetlerini içeren *Batool* adında başka bir aylık el kitabı daha bulunmaktadır.⁴²⁰

MPhil ve Doktora Öğrencileri

Bu medresenin mezunları için, çok yeni gelişen bir uygulama bulunmaktadır. Birçok öğrenci, Dars-e-Nizami'yi tamamladıktan sonra bireysel olarak başvurarak MPhil'e ve ayrıca Peşaver Üniversitesi ve Uluslararası İslam Üniversitesi gibi üniversitelere doktora kabul edilmektedir. Medrese Nazım'ı dedi ki, “Öğrencilerimiz MPhil ve doktora için üniversitelere gidiyor. Ben kendim doktora adayım. Çok yakın bir zamanda eski öğrencilerimizden altısı doktora tezlerini sundular ve geriye sadece tez savunması kalmıştır. Öğrencilerimiz MPhil'e, Uluslararası İslam Üniversitesi gibi Pakistan'daki üniversitelere ve yurtdışında Medine Üniversitesi gibi iyi üniversitelere gitmektedir.” (Rehman, 2020)⁴²¹

Mezunlar ve Uluslararası Bağlantılar

Medresenin Nazımı Sayın Khalil Ur-Rehman ile yaptığımız röportajda şunları söyledi: “Kurumumuzdan mezun olan öğrenciler arasında, dünyanın çeşitli ülkelerinin yanı sıra Pakistan'da da eğitim alanında çalışan pek çok kişi vardır. İngiltere Manchester'da, Qari Badruddin İngiltere İslami Eğitim Merkezinde hizmet vermektedir. Birmingham'da Salih Bey görev yapıyor. Uluslararası İslam Üniversitesi'nde Profesör Sami Ul-Haq ve diğer birçok arkadaş çalışıyorlar. Bu kurumun eski öğrencileri Pakistan'da farklı kurumlarda görev yapıyor. PTV'de bu kurumun eski öğrencisi olan Habib Ur-Rehman adında bir yapımcı görev yapmaktadır. Eğitim departmanında bürokrat olarak çalışan birçok eski öğrenci bulunmaktadır. Polis departmanında da çok öğrenci bulunmaktadır. SP Soruşturma Direktörü Sayın Khalid, bu kurumun eski bir öğrencisidir. Eğitim Daire Başkanlığı'nda artık emekli olmuş, bu medreseden eğitim almış iki eski EDO var. Şu anda kaydedilmiş bir ayrıntıya sahip değilim, ancak size şu anda hatırladığımı söylüyorum. Özetle bu kurumun öğrencileri sadece medreselerde ve mescitlerde değil, Pakistan'da ve yurtdışında farklı kurumlarda da hizmet veriyor. Dahası, bu kurumun kurucu babası Abdurrahim Chitrali, Pakistan Ulusal Meclisi üyesi olarak kaldı ve bu kurumun mevcut

⁴²⁰ Looney, R. (2003). Reforming Pakistan's Educational System: The Challenge of Madrassas. *The Journal of Social, Economic and Political Studies*, 257-274.

⁴²¹ Rehman, K. u. (2020, July 25th, 27th and 28th). Curriculum, Notable Akimmini. Trans National Links, Selection of Muhtamin, and Links of Jamaat Islami to of Hadicjat U1 Uloom. (M. S. Din. Interviewer)

Muhtamim'i olan Abdul Akbar Chitrali, şu anda Cemaat-i İslami platformundan Ulusal Meclis'in tek üyesidir.

Medreselerin bir görevlisi Müşerref dönemi'nden önce Güney Asya'nın farklı bölgelerinden öğrencilerin olduğunu, ancak Müşerref döneminde bu dinamiğin değiştiğini ve şimdi sadece çok az yabancı öğrencinin kaldığını ve bu öğrencilerin tamamının Afganistan'dan geldiğini belirtti.⁴²²

İslam Mezhepleri ve Medreseler

Görüşülen kişilerin tamamı medresenin herhangi bir düşünce okulundan öğrenci kabul ettiğini söylemektedir. Bir personel (Peer Mudasar Ahmad Shah Shati) şöyle görüş belirtti: "Barehvi düşünce okulu öğrencileri medreseye kabul edilmelerine rağmen *Pir Parasti'den* sürekli olarak çekimser kalmaktalar." Bunun dışında bir öğrencinin herhangi bir düşünce okuluna ait olması gerektiğine dair bir zorunluluk yoktur. Personel ayrıca şunları söyledi: "Burada okuyan öğrencilerin çoğu Hanefi mezhebine mensuptur ve bu bölgenin yakınlığından kaynaklanmaktadır. Hayber Pakhtunkhwa vilayetindeki Müslümanlar çoğunlukla Hanefi düşünce ekolünün takipçileridir."⁴²³

Öğrenci Bursları

Öğrenim ücreti ve kitaplar öğrenciler için ücretsizdir. Ancak, öğrencilere sınavlarda üst sıralarda yer aldıklarında verilen ekstra burslar bulunmaktadır. Üç öğün yemek ücretsiz olan öğrenciler için ücretsiz pansiyon tesisi bulunmaktadır.⁴²⁴

Cemaat-i İslami Medreselerini Modernleştirmeyi Ne Zaman Düşündü?

Bu soruya karşı görüşmecilerin çekimser kaldıkları görülmüştür. Görüşmecilerin çoğu, İslam Cemaatinin medrese kanadının, Cemaat-i İslami'nin siyasi kanadının etkisinden bağımsız olduğu için sorunun alakasız olduğunu belirtmiştir. Medrese kanadı, siyasi kanadın bağlı olduğu gibi Cemaat-i İslami'nin teşkilatına bağlıdır. Doğrudan Cemaat-i İslami teşkilatına giren medreselerin *Muhtamim'lerini*, Cemaat-i İslami teşkilatının şurası seçer.

Medrese öğrencisi Mushtaq'a göre, kendi takdirine göre müfredatta değişiklik yapan *Rabitat-ul Medaris-i İslami* Kurulu Göreceli Komitesi vardır. Ayrıca, müfredata *Rabitat-ul Medaris-i İslami* Kurulunun belirlediği konular dışında ek dersler eklemek medrese *Muhtamim'lerinin* takdir yetkisine bağlıdır. Mushtaq "Bu değişim zamanla geldi" şeklinde görüş belirtmiştir.⁴²⁵

⁴²² Rehman, K. u. (2020, July 25th, 27th and 28th). Curriculum, Notable AluminL Trans-National Links, Selection of Muhtamin, and Links of Jamaat islami to of Hadiqat Ul Uloom. (M. S. Din, Interviewer).

⁴²³ Abbas, K. (2020, July 3). Attitudes of Madrassa Students. (M. S. Din, Interviewer).

⁴²⁴ Ahmad, M. (2020, July 26th, 27th and 28th). Curriculum of Hadiqat ul Uloom

⁴²⁵ Ahmad, M. (2020, July 26th, 27th and 28th). Curriculum of Hadiqat ul Uloom (Rabitatul İslam and its Degree Affiliation. (M. S. Din. Interviewer).

Medresenin Nazım'ı, Cemaat-i İslami'nin medreselerini modernleştirmeyi ne zaman düşündüğü sorusunu sorduğumda şöyle cevaplamıştır, “Bu zamanla değişti. Ne zaman başladığını söyleyemezsin. Örneğin, artık doktorasını tamamlamış olan iki öğretmenimiz var. Biri Uluslararası İslam Üniversitesi'nde, diğeri Karachi Üniversitesi'nden doktora yaptı. Öğretim kadrosunda değişiklikler yaptığınızda ve konularınıza biraz modernite getirdiğinizde, işler değişir. Bunun dışında öğrencilerimizi sıklıkla farklı devlet ve eğitim kurumlarına götürüyoruz, bu yüzden bunun öğrenciler üzerinde de iyi bir etkisi var. Özetle, işler zamanla değişti. Cemaat'in medreselerin doğasını değiştirmeye yönelik belirli bir politikası olduğunu söyleyemeyiz.”⁴²⁶

4.4. Cemaat-i İslami Eğitim Kurumu

İslam'ı tam bir sistem ve davranış kuralları olarak gören Cemaat-i İslami Pakistan, ülke genelinde dinin tesisi için, siyasi alanda ve entelektüel alanda mücadelesini sürdürüyor. Cemaat-i İslami, toplum reformu, parti örgütü ve hükümet reformu gibi devrimci programı ile aktiftir. Peygamberimizin eseri olan bu işi peygamberimizin ümmeti olarak yapmamız gerekmektedir. Bu çalışma bizler için mutluluk kaynağı olduğu gibi bizim için de bir güvencedir. Hareketin mevcut entelektüel zorlukları ele almak için uzun vadeli planlara ihtiyacı vardır. Yeni neslin temellerini atarken, temel amaçları koruyarak entelektüel boşluğu doldurmak gerekmektedir. Şu anda milyonlarca öğrencinin eğitim gördüğü ülkenin her yerinde, doğrudan İslami Hareket mensuplarının kurduğu İslami Hareketin eğitim kurumları bulunmaktadır. Bu eğitim kurumlarında okuyan öğrencilerin temel zihniyetlerini İslam'ı tam bir yaşam sistemi olarak anlayacak, hareketini düşüncesine adapte edecek ve dinin tesisi için mücadeleyi hayatlarının bir parçası haline getirecek şekilde geliştirmeye ihtiyaç vardır

Cemaati-i İslami Emiri Sindh Muhammed Hüseyin Mohanti “Birbirimizden öğrenmek ve anlamak zorundayız. Okullarımızın mezunları, zihinsel ve ahlaki açıdan daha iyi, eğitim yetenekleri övgüye değer ve dinin kurulması için hareketi ilerletebilen çocuklardır. Yüce Allah, Kur'an'da bilgi edinmeye de büyük önem vermiştir. Evet, İslami eğitim sistemi çok zamana ihtiyaç duyuyor ve büyüme eğilimi olumlu bir işarettir. Bu sistem için düzenli müfredat, sistem ve öğretmen hazırlığı şarttır. Eğitim sistemimiz Kur'an'a dayanmaktadır, Kur'an olmadan hayat sistemimiz başarılı olamaz. İslami eğitim sistemi, kişiye ilerlemesi için motivasyon veren doğal bir düşünme biçiminin adıdır. Pakistan'ı kurmanın amacı ülkede Kur'an ve Sünnet sistemini kurmaktır. Eğitim alanında her zaman aktif olmak zorundayız. İnsanın değerinin bilgiden kaynaklandığını belirtilmiştir. Müfredatın yanı sıra, öğretmenler

⁴²⁶ Rehman. K. 11. (2020, July 25th, 27th and 28th). Curriculum, Notable Alumni, Trans-National Links, Selection of Muhtamin, and Links of Jamaat İslami to of Hadiqat U1 Uloom. (M. S. Din, Interviewer).

ve ebeveynler de yeni neslin eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır. İslami eğitim sistemi altında faaliyet gösteren kurumların etkileri toplumda ve çevrede görülmelidir.”⁴²⁷

Pakistan Merkezi Eğitim Komitesi Başkanı Seyyid Shahid Hashmi, eğitimin kendisinin bir hareket olduğunu belirtmiştir. Dinin iki amacı vardır: insanı inşa etmek ve dünyayı inşa etmek. Öğrencilerin zihinlerini arındırmalı ve insanın ikili bir kişilik olmasını engelleyen fikirler inşa etmeliyiz. Şu anda işletme haline gelen okullara ulaşmamız gerekmektedir. Neyse ki eğitim sektörü insanları birleştir-mektedir. Pakistan Merkez Eğitim Komitesi Başkanı Syed Shahid Hashmi de eğitimin iyileştirilmesi için sistemin hazırlandığını belirtmektedir.⁴²⁸

Cemaat-i İslami’nin eğitim politikası detayları aşağıda bulunmaktadır.

4.4.1. Cemaat-i İslami’nin Eğitim Politikası

Pakistan Cemaat-i İslami’nin eğitim politikasının ana noktaları ve öneriler

- Eğitimi ideolojik ve ulusal gerekliliklerle uyumlu hale getirmek için aşağıdaki adımlar atılmalıdır:
- Eğitimin amacı akademik becerilerin yanı sıra İslami karakter eğitimi geliştirmektir. Bu nedenle, tüm eğitim faaliyetlerinde bu gerçeğin pratik gereksinimleri sağlanmalıdır.
- Pakistan’ın ideolojisini, İslami değerleri, tarihi gerçekleri etkileyen uluslararası yardım, müfredat geliştirme ve metodoloji reddedilmelidir. Müfredat geliştirilirken Pakistan’ın İslami öğretilerine ve ideolojisine uygun olmasına özen gösterilmelidir.
- Eğitim kurumlarının işlerinde ve törenlerinde İslami usuller ve değerler gözetilmelidir.
- Pakistan eğitim sisteminin oluşturulması için Pakistan İslam Cumhuriyeti Anayasası’nın 31. maddesi uyarınca adımlar atılmalıdır. Sonuç olarak, ders kitaplarına İslam karşıtı materyal eklenemez.
- Kur’an-ı Kerim ve İslami çalışmaların öğretiminin zorunlu kılınması, Arapça eğitimi teşvik etmek, bunun için imkân sağlaması ve Kur’an-ı Kerim’in doğru basımı ve yayımlanması için düzenleme yapılmalıdır.
- Pakistan’ın ulusal eğitim politikasını İslam’a uyumlu hale getirmek için bağımsız bir komisyon kurulmalıdır. Bu komisyon bünyesinde samimi, dürüst, iç ve dış baskılara rağmen çalışabilecek her türlü eğitim uzmanı bulundurulmalıdır.
- Eğitimin ideolojik temellerini güçlendirmek için müfredat geliştirme ve öğretmen yetiştirmede, İslam’ın temel ilkeleri tanıtılmalıdır.
- Müstehcenliğin ve batı kültürünün olumsuz etkilerinden kurtulmak için eğitim kurumlarında karma eğitim sisteminin kaldırılması teşvik edilmektedir.

⁴²⁷ <https://fridavspecia.com.Dk/2020/01/03/246919/> . 5.6.2020.

⁴²⁸ <https://fridavspecia.com.Dk/2020/01/03/246919/> . 5.6.2020.

- Her düzeydeki kız ve erkek öğrenciler için eşit eğitim fırsatları olmalı ve nüfusun %50'sinin herhangi bir engel olmaksızın yükseköğretime devam edebilmesi için kız öğrenciler için ayrı ve uzmanlaşmış mesleki eğitim kurumları oluşturulmalıdır.
- Özel çocuklar için eğitim kurumlarının sayısı artırılmalı ve bu kurumlara modern ihtiyaçlara göre kolaylıklar sağlanmalıdır.
- Tıp ve mühendislik giriş sınavı ve Ulusal Test Hizmeti (NTS) sistemi kaldırılmalı ve kabul liyakate göre yapılmalıdır.
- Üniversitelerde ve idari görevlerde araştırma ve geliştirme için maksimum fon tahsis edilmeli, buralara yönetim ve öğretimde gerçek deneyime sahip kişiler, liyakat üzerine atanmalıdır.
- 18. değişiklik neticesinde müfredat yapma yetkisi illere verilmiştir. Müfredat geliştirmede, ortak ulusal hedefler ve dayanışma için iller arasında koordinasyon sağlanmalıdır.
- İdari Meclis (the Board of Governors)'in politikaları, çeşitli vesilelerle benimsenen özelleştirme, kamu-özel ortaklık politikası ve özerk politika başarılı olamamıştır. Yöneticilerin halk eğitimini denemek yerine pratik ve verimli adımlar atmasına ihtiyaç vardır.
- İlköğretim için bölgesel dillerin yanı sıra ulusal dil için de yer olmalıdır. İngilizceyi mantıksız bir şekilde gerekli kılmak yerine ihtiyaçlara ve konulara göre öğretimi sağlanmalıdır.
- Milli dile hak ettiği yeri verebilmek için Pakistan Anayasası'nın 251. maddesi ve Yargıtay kararı ışığında uygulamanın sağlanması gerekmektedir. Urdu dili, eğitim sınavlarında, testlerinde, devlet memuru sınavlarında ve mülakatlarda tanıtılmalıdır.
- Öğretmen yetiştiren kurumların sistemi iyileştirilmeli ve son derece eğitilmiş, deneyimli ve konusunda uzmanlar atanmalıdır.
- Öğrencilerin yeteneklerinin doğru bir şekilde değerlendirilmesi için ölçüm sistemi modern araştırmalar ışığında yeniden düzenlenmelidir. Öğrencilerin sınav sistemine olan güvenini yeniden sağlamak için sınav kurulundaki yolsuzluk ve kötü yönetim kontrol altına alınmalıdır.
- Erkek ve kadın okullarının birleşmesi durdurulmalıdır.
- %100 katılım hedefine ulaşmak için idarenin iyileştirilmesinin yanı sıra okulda sınır duvarları, elektrik, su, tuvalet, oyun alanı ve güvenlik gibi imkanlar sağlanmalıdır.
- Eğitim kurumlarındaki laboratuvarlar ve kütüphaneler için uygun fonlar sağlanmalıdır.
- Pakistan'da ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir, ancak pratikte işlememektedir. Şehirlerde, kasabalarda ve köylerde bir ilkokul ağı kurulmalıdır.
- Farklı illerin coğrafi, iklim ve maden kaynakları göz önünde bulundurularak ikinci aşamada yerel tarım, madencilik ve mesleki konular öğretilmeli ve öğrencinin ortaöğretimi tamamlayana kadar en az bir beceride yeterli mahareti kazanmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.
- STK'ların denetiminde yürütülen özerk kurum ve kuruluşlarda tek tip müfredat ve ders kitapları zorunlu hale getirilmelidir.

- İslam ve Arapça öğretmek için sadece Müslüman öğretmenler atanmalıdır.⁴²⁹

Cemaat-i İslami, eğitim politikasını göz önünde bulundurarak ilerlemektedir ve ülke genelinde zengin ve fakir arasında herhangi bir ayrım olmaksızın misyonunu yerine getirmektedir. Bu amaca ulaşmak için Cemaat-i İslami'nin, bazıları hükümetle birlikte, bazıları ise özel olarak çalışan medreseleri, okulları, kolejleri ve sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır.

Burada Cemaat-i İslami'nin eğitim ve öğretimine ayrıntılı bir şekilde bakacağız. Bu eğitim yolculuğunun başında aşağıdaki kurumlar yer almaktadır.

4.4.2. Dar-ül Erkam Okulu

Dar-ül Erkam, Pakistan'ın her yerinde bulunan büyük bir okul sistemidir. Burada Dar-ül Erkam okul sistemini tartışacağız.

Bu kurumu İslam'ın ilk eğitim merkezi olarak değerlendiriyoruz. Dar-ül Erkam, Hz. Muhammed (s.a.v.) tarafından Safa Tepesinin eteklerinde Erkam bin Erkam'ın evinde kurulmuştur. Hz. Muhammed (s.a.v.) kendisine inananları küçük bir evde bir araya getirmiş ve sayısız insanı rol modeli yetiştiren zengin uygarlığın temeli burada atılmıştır.

Amaçsız, maddeci ve seküler yaklaşıma dayalı mevcut ruhsuz eğitim sisteminin aksine Dar-ül Erkam eğitim sistemi inancın, samimiyyetin ve yüce amaçların harcıyla inşa edilmiştir

4.4.2.1. Dar-ül Erkam Okullarının Tarihi

İlk Dar-ül Erkam Okulu 1990 yılında Sargodha şehrinde kurulmuştur. Sonra benzer düşünen insanlar çok kısa sürede bilgi zerrelere toplayıp yaymışlar ve yeni okullar açılmıştır. Bu okullar muazzam bir şekilde ilerlemektedir ve sayıları artmaktadır.⁴³⁰ Şu anda Dar-ül Erkam Okulu, tüm Pakistan'da 225.000'den fazla öğrencisi ve 750'den fazla şubesi ile büyüyen en büyük okul sistemlerinden biridir. Toplum tarafından bu takdir ve kabul, daha çok, İslami bakış açısıyla modern eğitimi bir arada vermenin benzersiz yolundan kaynaklanmaktadır. Uygulanan müfredat programları ile şimdiye kadar farklı alanlarda birçok başarı elde edilmiştir. Mükemmelliğe giden yolculuk çok hızlı sürmekte ve her başarı bir ışık ve ilham kaynağı olmaktadır. Uygulamada bazı sorunlar hiç şüphesiz vardır ama bu sorunlar,

⁴²⁹ Şuba-e- Taleem Jamaat-e- İslami Pakistan 20 February 2019. Jamaate İslami Pakistan Education committee 15 December 2018 accepted this policy.

⁴³⁰ <https://das.edu.pk/about/overview/> .4.8.2020.

inançlı, istekli, özverili ve dürüst çalışanlardan oluşan ekibimizi yolundan döndürememektedir. Bu zorluklar bizim için fırsat gibidir ve geleceği planlamak için rehberlik ve ipuçları vermektedir.⁴³¹

Misyon:

Öğrencilere en yüksek kalitede eğitim sağlamak, kişiliklerini geliştirmek ve onlara toplumlarına karşı sorumluluk, güven, bağlılık ve adanmışlık duygusu aşılamaktır.⁴³²

Vizyon:

Bu dünyada ve bundan sonraki dünyada mükemmelliktir.⁴³³

Temel Değerler:

Bağlılık, mükemmellik, liderlik, sorumluluk, saygı, vatandaşlık.⁴³⁴

4.4.2.2. Dar-ül Erkam Okulları'nın Göze Çarpan Özellikleri

Eğitime yönelik amaçsız materyalist ve seküler yaklaşım çağında, Dar-ül Erkam, oldukça rahat bir şekilde tanık olabileceğiniz, yüksek standartlı çağdaş eğitimin etik değerler ile yüce bir karışımına sahip birkaç öncü örgün eğitim okulundan biridir. Hayalimiz, öğrencilerimizi kendi alanlarında faydalı vatandaşlar ve gerçek Müslümanlar olmalarını sağlamak için en modern eğitimin yanı sıra ahlaki ve manevi eğitimle donatmaktır. Geleneksel dini seminerler ve çağdaş örgün eğitim sistemi arasında Dar-ül Erkam Okulu, her ikisinin de iyi yönlerini yansıtmaktadır.⁴³⁵

- Okul Öncesi

İyi eğitilmiş öğretmenler, geçerli öğretim psikolojisine uygun olarak çocuklarla ilgilenmek ve görsel-işitsel olanaklara dayalı yöntemler kullanarak onlara öğretmek için hazırlanırlar.⁴³⁶

- Kişilik Gelişimi

Öğretmenler, anlamlı eğitim vermenin yanı sıra öğrencilerin kişilik gelişimine de vurgu yapmaktadırlar. Öğrenciler, zihinlerinde İslami tavırları geliştirmeleri için telkin edilir ve öğretmenlerin kendilerini ahlak, tarz ve üslupta somut bir rol model olarak sunmaları beklenmektedir. Öğrencilere yaratıcılığa dayalı eğitim verilmektedir. Dar-ül Erkam Okulu sistemi öğrencilerde güven, saygı, dürüstlük ve cesareti geliştirmektedir.⁴³⁷

⁴³¹ Dar- e- Arqam Schools annual Magazine net work.S.5. Jan.2020.

⁴³² <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

⁴³³ <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

⁴³⁴ <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

⁴³⁵ <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

⁴³⁶ <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

⁴³⁷ <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

- Kur'an Çalışmaları Birimi

Kur'an okuma eğitimi tüm öğrenciler için zorunludur. Kur'an okuma öğretmenleri için eğitim programları düzenlenmektedir. Kur'an Çalışmaları Birimi uygun bir kontrol düzenlemesine sahiptir.⁴³⁸

- Eşsiz Kur'an Hafızlığı (seçmeli)

Hafızlık bölümü Kur'an Çalışmaları Birimi'nin önemli bir kanadıdır. Hafızlık bölümü bu fırsatı sadece yetenekli öğrencilere sunmaktadır. Hafızlık çalışması, fiziksel ceza olmaksızın rutin okul saatlerinde tamamlanır. Öğrenciler de bir dereceye kadar örgün eğitimle iletişim halinde tutulur ve hafızlığı tamamladıktan sonra normal / örgün eğitime geçer. Araştırma ve geliştirme departmanı, diğer genel eğitim öğrencileriyle birlikte hafızlık öğrencileri için uygun sınav düzenlemelerini yapmaktadır. Müfredat geliştirme kanadı, hafızlık öğretmenlerinin yeteneklerini artırmaları için eğitim atölyesi düzenlemektedir.⁴³⁹

- Öğretmen Eğitimi

Her ayın ikinci ve dördüncü cumartesi günleri, öğretmenler için bir eğitim atölyesi olarak belirlenmektedir. Eğitim atölyesi hizmet içi ve görevlendirme öncesi öğretmenler için düzenli olarak yapılmaktadır. Dar-ül Erkam yaz tatillerinde öğretmenler için yaz eğitim programı ve tazeleme kursları düzenlenmektedir. Bu konuda nitelikli ve tecrübeli kaynak kişilerin hizmetlerinden yararlanılmaktadır.⁴⁴⁰

- Ortak Müfredat Etkinlikleri

Bunlar müfredat planının gerçek bir desteği olarak kabul edilir. Spor müsabakalarını içerir ve bu kapsamda her yıl bir spor gününde okullar arası müsabaka düzenlenir. Öğrenciler için eğitim gezileri düzenlenir. Öğrenciler, farklı yerel, ulusal ve uluslararası etkinliklerle ilgili münazara programlarına, tartışmalara ve yarışmalara katılmaya hazırlanır.⁴⁴¹

- Ar-Ge

Müfredat geliştirme kanadı, akademik programları düzene koymak için çok hayati bir rol oynamaktadır. Öğretim için en iyi müfredat yöntemlerini, kendi çalışma kitaplarımızın hazırlanmasını, merkezi akademik eğitim planını, sınavların yürütülmesini ve akademik yıl boyunca eğitim programlarının yönetilmesini sağlamaktadır.

- Aktivite Tabanlı Öğretim

⁴³⁸ <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

⁴³⁹ <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

⁴⁴⁰ Dar-e- Arqam Schools annaul Magazine net work,S.5.jan.2020.

⁴⁴¹ <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

Yaratıcı yazım öğrenmek, öğretim metodolojimizin özelliğinin anahtarıdır. Sınıfımızda her öğrenci bir makale yazabilmektedir.

4.4.2.3. Dar-ül Erkam Okulu İslami Çalışmalar

Mezhepçilikten kaçınarak, herkesin dini anlayabilmesi için ücretsiz kurslar düzenlemektedir.⁴⁴²

- Velilerle İlişki

Öğretmenler ve veliler arasında güçlü bir ilişki kurmak için her ayın son cumartesi günü Okul- Aile Birliği toplantısı yapılmakta ve velilerin çocukları hakkında geri bildirim almalarına, öğretmenlerin öğrencilerin sorunlarını velileriyle tartışmalarına yardımcı olunacaktır.

Dar-ül Erkam Okulları'nın CEO'su Syed Waqas-ur-Rehman Jafari'ye göre okul, dördüncü sınıfa kadar karma eğitim sunmaktadır. 4 sınıftaki kız ve erkeklerin ayrı bir sistemi vardır. Okulun genel müfredatı, Oxford'un müfredatı örnek alınarak alınarak hazırlanmış, kendi müfredatıdır. Öğretmenlerin eğitimi hakkında ise; her üç hafta sonunda bir, insan kaynakları gelişiminin tüm boyutlarını kapsayan bir sistemin, özellikle öğretmenlerin eğitime ayrıldığını söylemektedir.⁴⁴³

Dar-ül Erkam Okulları Başkanı ve Pakistan'ın tanınmış İslam alimi Prof. İrfan Ahmad Chaudhry, mesajını şu şekilde vermektedir:

“Sevgili ülkemiz Pakistan, İslam ideolojisine dayalı bir coğrafyanın adıdır. Düşmanımızın bizim ideolojimiz kadar ideolojik mirasımıza da yöneldiğini görmek bizi yüreklendirmektedir. Bu durumla baş edebilmek için her türlü maddi kaynağın yanı sıra, eğitimsel ve ahlaki güce çok fazla ihtiyacımız vardır. Yüksek ahlaki değerlerle donatılmış milletlerin yenilmez olduğu tarihsel bir gerçektir. Dar-ül Erkam, beden ve ruh eğitimi yoluyla ahlaki mükemmelliğin yüce kalitesini elde etmek için tam bağlılığın ve güçlü adanmışlığın adı olmaktadır.”⁴⁴⁴

4.4.3. Di Erkam Sistem Okulları

1993 yılında Faysalabad'da "Dar-ül Erkam Okulu" adıyla büyük bir eğitim mücadelesi başladı. Daha sonra Dar-ül Erkam'ın isim hakkına sahip olduğunu söyleyen başka bir grupla bir tartışma çıkmıştır. Bu anlaşmazlık uzun sürmüştür ve nihayet, tüm bu mesele Cemaat-i İslami amiri Siraj-ul-Hak'ın önüne kadar çıktı, çünkü diğer grup da Cemaat-i İslami'ye aitti. Amir, sorunu çözmek için bir komite kurdu ve çatışmayı sona erdirmek için okul ağıma "Erkam Okulu" adını vermemizi istedi. Kayıt, ilk olarak Dar-ül Erkam Okulu adını seçtiğimizi kanıtlasa da ne pahasına olursa olsun barış ve ateşkes

⁴⁴² <https://das.edu.pk/about/overview/> 4.8.2020.

⁴⁴³ Interview of Syed Waqas Jafri CEO of Dar e Arqam School .4.4.2020.

⁴⁴⁴ Chairman of Dare Arqam School Prof, İrfan Ahmad Chaudhry(interview) is a well-known islamic scholar of Pakistan.4.4.2020.

sağlanmalıydı. Bu nedenle Senatör Siraj-Ul-Haq tarafından kurulan komitenin kararını kabul ettik ve eğitimi desteklemek ve ülkenin gelecekteki karakterini inşa etmek için yeni bir isim ve yeni bir kararlılıkla çalışmaya başladık. Günümüzde binlerce öğrenci okullarımızda harika bir şekilde çalışmaktadır.⁴⁴⁵

Di Erkam Okulları, Resulullah Hz. Muhammed (s.a.v.)'in sadık bir arkadaşı olan Hz. Erkam bin Erkam (RA)'nın adını almaktadır. Hz. Erkam Kureyşli aydınlardandır. İslamiyet'in başlangıcında, Kureyş'te zulüm görme tehlikesi varken Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ile aynı evde oturmuştur. Dolayısıyla müşriklerden saklanarak gerçeği tebliğ etmiştir. Hz. Erkam (RA) okuma yazma bilmektedir. Vahiy kitabını yazan az sayıdaki yoldaşın biridir. Okul sistemimize bu harika yoldaşın adını verdik.

"Erkam Okulları, dini ve modern eğitimin güzel bir birleşimidir."

Burada öğrencilere İslam kültürü ile eğitim ortamı sağlanmaktadır.⁴⁴⁶

4.4.3.1. Önemli Özellikleri

Çok fazla zihinsel baskı olmadan Kur'an hafızlığı görevini yerine getirebilecek olağanüstü zekaya sahip öğrencilerin kabulüne izin verilecektir. Belirlenen süre içinde hafızlığı tamamlayanlar genel eğitim bölümüne sevk edilecektir. Kur'an hafızlığı hedefine ulaşmak için, sadece Kur'an ezberine ustalıkla hâkim olmakla kalmayıp, aynı zamanda çocuk psikolojisi konusunda da bilgili olan çok yetenekli ve özverili öğretmenlerin hizmetlerine sahip olduğumuz için çok şanslıyız. Kur'an hafızlığını başarıyla tamamladıktan sonra, bu öğrenciler genel öğrenci grubuna ayak uydurmak için iki yıl gibi kısa bir süre içinde ilk derslerini herhangi bir zaman kaybı olmaksızın tamamlayabileceklerdir.⁴⁴⁷

4.4.3.2. Kur'an Eğitimi

- Kur'an Hafızlığı

Allah'ın bütün lütufları içinde bilgi, O'nun nimetlerinin en güzeli ve en büyüğüdür. Bilgideki üstünlük, entelektüel tahakkümün kaynağıdır; ekonomik refah, sosyal istikrar; ulus için siyasi zafer ve askeri üstünlük sağlamaktadır. Kur'an-ı Kerim, dünyevi ve ahiri bilgi kaynağı olduğu kadar, hayatın her kesimi için yüce bir rehberlik şifresidir. Kur'an bilgisiyle kutsanmış kişi, bizi Kur'an Hafızlığı bölümünü kurmaya motive eden en yetenekli ruhtur, çünkü bu, insanı bu dünyevi hayatta yüceltmek ve ahirette ebedi mükafata ulaştıran ve saygıdeğer hale getiren doğru bilgi için ilk ve en önemli kapıdır.⁴⁴⁸

⁴⁴⁵ Interview of Zılbair sadaqi chief executive of Di Arqam School. 20.12.2019.

⁴⁴⁶ Interview of Zılbair sadaqi chief executive of Di Arqam School. 20.12.2019.

⁴⁴⁷ <https://darearqamfaisalabad.com/about.php?id=24> .7.2020.

⁴⁴⁸ <https://darearqamfaisalabad.com/about.php?id=24> .6.2020.

- Kur'an Tecvidi

Kur'an'ın doğru telaffuzu ve son vahyedilen kitabın kusursuz ve doğru okunması için Erkam Okulları, genel eğitimle eş zamanlı olarak eğitim düzeninde özel düzenlemeler yapmıştır. Bunun ebeveynleri, yavrularının temel eğitimi için sağlamak için harcadıkları birçok fiziksel ve mali sorundan kurtaracağı kesindir.

- Kur'an'ın Ezberden Okunması

Her öğrenci için zorunludur. Hazırlık sınıfından başlayıp dördüncü sınıfta tamamlanırken beşinci sınıfta tüm Kur'an'ın revizyonu yapılmaktadır.

4.4.3.3. Anaokulu ve Genel Eğitim

Günümüzün yoğun yaşamı boyunca, ebeveynlerin çocuklarını doğru bir şekilde yetiştirmek ve ideal şekilde eğitmek için neredeyse hiç zamanı bulunmamaktadır. Erkam Okulları, sevecen anne babalar ile sevgili çocukları arasındaki bu boşluğu doldurmak için öne çıkmış ve çocuk bakımının en son tekniklerinin ışığında yönetme sorumluluğunu üstlenmiştir. Çocukların spor ve eğitim için gruplandırılması, her çocuğun psikolojisi dikkatlice incelendikten sonra tamamlanmaktadır. Çocukların ana sınıflarında eğitilmesi sırasında eğlence, oyun ve eğitim öğretim modelleriyle birleştirmektedir.⁴⁴⁹

4.4.3.4. Bilgisayar Laboratuvarı

Bu çağ, hayatın tüm alanlarında, özellikle iletişim alanında büyük bir devrim yaratan bilim ve teknoloji çağıdır. Elektronik cihazlar bu dünyayı bambaşka ve harikulade, geçmiş insanın hayal bile edemeyeceği bir hale getirmiştir. Bilgisayarların insan beyninin yerini alan ve genel eğitim, tıp bilimi, mühendislik, tarım, bankacılık, hesaplar, yayın, tasarım ve hatta askeri ve savunma alanları gibi hayatın her alanında kullanılan mucizevi bir cihaz olduğu kanıtlanmıştır. Böylece her öğrenciye bilgisayar eğitimi vermek zamanın en büyük ihtiyacı haline gelmiştir. Erkam Okulu, bilgisayar okuryazarlığının önemini tam olarak anlamış ve bu nedenle, kendi kalibresine layık ve en yeni ekipmanlarla iyi donatılmış muhteşem bir bilgisayar laboratuvarı kurmuştur. Üçüncü sınıf ve üstü öğrencilerinin tümünün bilgisayar eğitimi alması zorunludur. Çocuklar teoriyi öğrenir ve büyük bir ilgiyle pratik yaparlar. Bu dönemlere hevesle katılırlar ve bilgisayarı konularının ve zihinsel yeteneklerinin çıkarına en iyi şekilde kullanırlar.⁴⁵⁰

⁴⁴⁹ <https://dareargamfaisalabad.com/about.php?id=2> 4-6-2020.

⁴⁵⁰ The Arqam School System annual magazen jan 2020.

4.4.3.5. Kütüphane (Okuma Salonu)

Öğrencilerin gerçek entelektüel ve ahlaki gelişim ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerine göre edebiyat zevkini aşlamak için bir kütüphane oluşturulmuştur. Kitapların yanı sıra, kütüphane, dergiler, eğitici video oyunları, şiir videoları ve hikayeler vb. ile donatılmıştır. Kütüphane kitapları, öğrencileri ideolojik olduğu kadar pratik olarak da sadık ve itaatkâr Müslümanlar yapacak şekilde çok dikkatli ve ihtiyatlı bir şekilde seçilip satın alınmıştır.⁴⁵¹

4.4.3.6. Karakter İnşası ve İdeolojik Hazırlık

Karakteri iyi eğitilmiş bir insanın nitelikleri disiplin ile zenginleşmektedir. Erkam Okulu'nun ana sloganı, İslami değerlere ve vatanseverlik kavramlarına dayanan bir disiplin ile örülmüş modern bir eğitim sistemini kapsamlı bir şekilde tanıtmaktır. Bu, bir öğrencinin İslami görgü kuralları ile birlikte en iyi kişisel davranış biçimini geliştirmesini sağlayacaktır. Böylece, çocuğun gelecekte genel olarak iyi bir vatandaş ve özellikle de ideal bir Müslüman olması için karakter temeli oluşturulacaktır. Bu sayede birey, Millet-i İslami'yi dünyanın geri kalanına İslam'ın haysiyeti ve şanı ile temsil edebilecektir.⁴⁵²

4.4.3.7. Sağlık ve Beden Eğitimi

İnsan, yaşamın her aşamasında özellikle çocukluk döneminde çevresinden etkilenmektedir. Düzgün, temiz, ferah ve güzel bir ortam, bir çocuğun kişiliğinde olumlu özellikler doğurmaktadır. Erkam Okulu, bir çocuğun entelektüel ve ahlaki gelişimine uygun ve yardımcı olacak bir atmosfer oluşturmak için çalışmaktadır. Erkam Okulu, eğitim müfredatına, oyunları dahil eder ve tatbik sürelerine dikkat edilerek öğrenciye hafif egzersizler sağlamaktadır.⁴⁵³

4.4.3.8. Fen Laboratuvarları

Fen konularının doğru eğitimi için iyi donanımlı bir laboratuvar kurulmuştur. Müfredatla uyumlu olarak, ilgili bilim aletleri, deneyleri yürütmek için her zaman öğrencilerin emrinde tutulur, öğrenciler laboratuvarındaki performansları sırasında çok hırslıdırlar.⁴⁵⁴

Şu anda Erkam Okulları'nın ülke çapında 304 şubesi bulunmaktadır. Şu anda yaklaşık 62.000 öğrenci Erkam Okulları'nda dini ve modern eğitimden yararlanmaktadır.

⁴⁵¹ The Arqam School System annual magazen jan .2020.

⁴⁵² The Arqam School System annual magazen jan .2020.

⁴⁵³ The Arqam School System annual magazen jan .2020.

⁴⁵⁴ The Arqam School System annual magazen jan .2020.

Yaklaşık 4.002 öğretmen Erkam Okullarında çalışmaktadır. Bunların yaklaşık %80'i kadın ve %20'si erkektir.

Erkam Okulları müfredatı Oxford, Afaq örnek alınarak kendi ürettiği kitaplara dayanmaktadır. Öğretmen eğitimi, öğretmenlerin öğretme becerilerini geliştiren hiç bitmeyen bir süreçtir. Öğretmen eğitimi, eğitimi geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Bu amaçla Erkam Okulları yıl içerisinde çeşitli eğitim atölyeleri düzenlemektedir. Müfredat eğitimine ek olarak, öğretmenler, öğretim becerilerini geliştirebilmeleri ve sınıfı kontrol edebilmeleri için sınıf yönetimi konusunda eğitilmektedir.

Erkam Okulları, en iyi dini ve laik kurumların yanı sıra yüksek kalitede ve otoriteye sahip eğitim kurumları olarak kabul edilmektedir. Geleceğin karakterinin dekorasyonuna ve inşasına özel önem verilmektedir. Erkam Okulları dini ve modern eğitimin güzel bir kombinasyonuna sahiptir. Kur'an'ı öğretmek esastır. Kur'an-ı Kerim'i ezberlemek isteyen öğrencilere dört yıl içinde tam ezberleme yapılmaktadır. Bu sistemde eğitim harcamaları ebeveynlerin ulaşamayacağı bir düzeyde değildir. Çocukların çaresizce eğitime ve öğretime ihtiyaçları olduğuna inanıyoruz ve bizi diğerlerinden ayıran da budur.⁴⁵⁵

4.4.4. Usman Devlet Okulu Sistemi

Usman Devlet Okulu sisteminin ilk kampüsü 1989 yılında kurulmuştur. Karaçi Cemaat-i İslami amiri Hafız Naeem-ur-Rehman, Usman Devlet Okul Sisteminin Cemaat-i İslami'nin gururu ve Pakistan'ın kimliği olduğunu söylemiştir. Usman Devlet Okulu, zalim sistemle rekabet edebilmeleri için çocuklara en iyi eğitim ve öğretimi sağlamaktadır.

Usman Devlet Okul Sistemi, her bireyin adalet ve eşitliği deneyimlediği mini bir Müslüman topluluğu yaratmaya çalışmaktadır. Her öğrencinin okula kazandırılmak için değer verilen ve daha fazla desteklenen özel bir yeteneği vardır. Öğrencilerin özel ihtiyaçları da karşılanmaktadır. Okulun tüm ahlakı, İslami inançlarımızı yansıtmaktadır. Personelin; çocukların ihtiyaçlarıyla ilgilenmeye çalıştıkları sevgi dolu ve şefkatli bir atmosfer yaratmak için sürekli çabalamaktayız. Buradaki müfredat, öğrencilerimizin manevi, ahlaki, entelektüel, fiziksel ve kültürel gelişimini destekler ve onların ihtiyaçlarını karşılayan bütüncül bir eğitim sağlamayı amaçlamaktadır. Okulun kapsamlı bir "Davranış ve Disiplin Politikası" ve "Zorbalıkla Mücadele Stratejisi" vardır. Tüm öğrencilerden çevrelerindekiilere saygı göstermelerini ve gün boyunca nezaket ve iyi davranışlar sergilemelerini beklemekteyiz.⁴⁵⁶

⁴⁵⁵ Interview of The Erqam School System Başkanı Zubair Siddiqui.6-7-2020.

⁴⁵⁶ <https://dailypakistan.com.pk/11-Jun-2019/977525>. RozNama Pakistan. 11 June 2019.

4.4.4.1. Vizyon

Ümmetin liderleri rolüne hizmet etmek için nesli terbiye etmek, vizyonumuzdur.

Günümüzde artık dini ve modern eğitimin güzel bir kombinasyonuna sahibiz. Kur'an'ı öğretmek esastır. Kur'an-ı Kerim'i ezberlemek isteyen öğrencilere bu eğitim dört yıl içinde verilmektedir. Bu eğitim için gerekli olan harcamalar aileler için karşılanamayacak meblağlarda değildir.⁴⁵⁷

4.4.4.2. Öğrenciler İçin Tesisler

Usman Devlet Okulu, ülke genelinde toplam 40 kampüsten oluşmaktadır ve tüm kampüslerde karma eğitim modeli uygulanmaktadır. Okulun 142 000'den fazla öğrencisi bulunmaktadır ve öğrencilerinin en iyi sonuçları alması için en iyi olanakları sağlamaktadır.⁴⁵⁸ Öğretmenler, öğretme ve öğrenme sürecini geliştirmek için sınıflarda multimedya ve interneti kullanma fırsatına sahiptir. Görsel-işitsel bölüm, öğretime yardımcı olacak çeşitli olanaklar sağlamaktadır. Mesela öğretmenlerin ve öğrencilerin biyoloji, kimya, fizik, Urduca ve İngiliz edebiyatı videolarına erişimleri vardır. Fen laboratuvarları, üniversite sınavlarına hazırlık seviyesinde, orta seviyede ve GCE 'O' düzeyinde ATP sınavı için gerekli malzemelerle donatılmıştır. "O" seviye kampüsler, bu tesisleri Cambridge kurulu tarafından önerilen standartlara göre sunmaktadır. Orta düzey öğrenciler için ayrı laboratuvarlar kurulmuştur.⁴⁵⁹

Usman Devlet Okul Sistemi kütüphaneleri hem öğrenciler hem de öğretmenler için geniş bir kitap koleksiyonuna sahiptir. Her kütüphane, bir okuma kültürünün oluşmasını sağlamak için sürekli olarak en son çıkan kitaplarla doldurulmaktadır. Öğrencilerin aralarından seçim yapabileceği çok çeşitli ders kitapları ve referans kitapları mevcuttur. Aylık yayımlar ve dergiler de öğretmenlerin kaynak materyalleri ile birlikte stoklanmaktadır.⁴⁶⁰

Bilgisayar laboratuvarları, LCD ekranlar ve görsel-işitsel materyallerle donatılmıştır. Tüm öğrencilere uygulamalı bilgisayar eğitimi verilmektedir. UPSS, öğrencileri çeşitli sınıf projeleri ve ödevleri için web tabanlı araştırma çalışmaları yapmaya teşvik ederek bilgisayarlı eğitimi vurgulamaktadır.⁴⁶¹

4.4.4.3. Müfredat

Usman Devlet Okulu'nun Sindh'de Karaçi bölgesinde, çok büyük bir kampüsü bulunmaktadır. Okul anaokulu ve kreş için kendi müfredatını, KG sınıfı için ise ERI uygulamaktadır. Diğer kademe sınıflarda ise Afaq, Oxford University Press ve İslamic Publisher, Sindh Text müfredatını uygulamaktadır.

⁴⁵⁷ <https://www.usman.edu.pk/> 2 .8.2020.

⁴⁵⁸ Visit the Usman Public School and collect the informations 2020.

⁴⁵⁹ Usman Public School system Admission praspct, jan 2020.

⁴⁶⁰ <https://www.usman.edu.pk/FACILITIES-FQR-STUDENTS.ian> .6.2020.

⁴⁶¹ <https://www.usmanjedu.pk/FACILITIES-FOR-STUDENTS.iaii> .6.2020.

Okul bilişsel, psikomotor ve duygusal alan olmak üzere üç alanda da çalışmak için elinden gelenin en iyisini ortaya koymaktadır.⁴⁶²

4.4.4.4. Duygusal Alan

Okulumuzda kendine güvenen ve düşünen bireyler yetiştirmeye çalışmaktayız. Öğrencilerimiz İslam'ın öğretilerine uygun olarak karar alabilme kabiliyetine sahiptirler. Öğrencilerin karakter gelişimi, okulda en değer verdiğimiz değerlerimizdendir. İslamiyet dersinde İslam, geriye kalan her şeyden izole edilerek ya da kategorize edilerek ayrımcı bir dille anlatılmaz. Tam aksine İslam tüm konularla entegre edilmiştir. Anlatılan konu her ne ise konuya uygun ayet, hadis ve İslami konsept ile zenginleştirilmektedir.⁴⁶³

4.4.4.5. Ortak Müfredat Etkinlikleri

Usman Devlet Okul Sistemi, öğrencilerinin kişiliklerini geliştirmenin yanı sıra onların liderlik özelliğini geliştirmeye inanmaktadır. Bu nedenle, tüm kampüslerde, örneğin öğrenci haftaları, akademik geziler, bilim fuarı, yazım yarışmaları, kitap fuarları, tartışmalar, konuşma yarışmaları, şiir sözleri gibi tüm faaliyetlerin bir arada yapılmasını sağlayacak bir akademik takvim hazırlanmaktadır. Sabah toplantıları konsey tarafından organize edilmekte ve yürütülmektedir. Ayrıca erkek öğrenciler için Pakistan turu düzenlenmektedir. Buna ek olarak, her yıl “toplum hizmeti gönüllü programı” düzenlenmektedir.

PTM'ler, kabul-süreç-usman-pub ebeveynler ve öğretmenler arasında çok etkili ve önemli bir iletişim yoludur. Öğrencilerin kaydettikleri ilerlemeleri gözden geçirmek için bir dönem içinde en az iki defa düzenlenmektedir. Velilerin bu toplantılara katılması zorunludur. Ebeveynler için yıl boyunca farklı zamanlarda özel oryantasyonlar düzenlenir ve bu da onları Usman Devlet Okulu Sisteminde kullanılan farklı yöntem ve tekniklerden haberdar eder. Bu toplantılar, ebeveynlere, çocuklarının eğitim öğretim sürecinin daha etkili hale gelmesini sağlayan kılavuz niteliğini taşımaktadır.⁴⁶⁴

4.4.4.6. Öğretim Fakültesi

Usman Devlet Okulunda 386 erkek öğretmen ve 783 kadın öğretmen bulunmaktadır.⁴⁶⁵ UPSS öğretmenleri, nitelikli, kendini işine adanmış, profesyonel erkek ve kadınlardan oluşan bir gruptur. Öğretmenler öğrencilerin her açıdan sağlıklı bireyler olmalarına odaklanmıştır ve akademik başarılarının

⁴⁶² <https://www.usman.edu.pk/Curriculum> jan .7.2020.

⁴⁶³ <https://www.usman.edu.pk/Curriculum> jan .7.2020.

⁴⁶⁴ Usman Public School System Prospectus. s.İ5. jan 2020.

⁴⁶⁵ Visit the Usman Public School and collect the informations 2020.

yanında güçlü karakter gelişimleri için de çalışmaktadırlar. Bu nedenle, tüm öğretmenlerimiz, öğrencilerinde istenen tutum ve becerileri geliştirmek için en son eğitim tekniklerini kullanarak derslerini titizlikle planlarlar. Öğretmenler, öğrencilerini yüksek ahlaki ve etik değerlere ulaştırmak için sürekli çabalarken, kendileri de bu değerlerin peşinde koşmaktadır. Öğrencilerle olan yakın ilişkileri, öğretmenlerin onlar için danışman ve rehber olarak hizmet etmesine olanak tanımaktadır. Usman Devlet Okul Sistemi'nde kendini geliştirme ihtiyacı bu sistemin önemli bir parçasıdır. Bu nedenle öğretmenlerimiz öğretim kalitelerini artırmak için sürekli çalışmaktadırlar.⁴⁶⁶

Yerel enstitüler tarafından sunulan özel kurslar aracılığıyla personelimizin öğretim becerilerini geliştirmek için devam eden bir programımız bulunmaktadır. Ayrıca koordinatörlerimiz ve misafir öğretmen eğitimcilerimiz tarafından kampüs içi atölye çalışmaları yapılmaktadır. Ayrıca hocalarımıza güçlü bir ideolojik temel sağlamak için Kur'an ve Hadis dersleri de düzenlemekteyiz. Tüm bunlar, öğretmenlerimizin üstlendikleri onurlu görev için sorumluluklarını fark etmelerine ve bunu düzgün bir şekilde yerine getirmelerine yardımcı olmaktadır.⁴⁶⁷

4.4.4.7. Mesleki Gelişim Programları

Usman Devlet Okul Sisteminin misyonunun çok önemli bir yönü de, öğretmenleri İslami ilkelere uygun olarak çocukları eğitmeye hazırlamak için yetiştirmektir. Kendi sistemimiz için özelleştirilmiş mesleki gelişim programı, iyi Müslüman öğretmenler yetiştirmeye yöneliktir. Programlar, öğretmenlere İslami değerleri, temel müfredatın tüm alanlarına nasıl entegre edecekleri konusunda rehberlik eden kurslar içermektedir.

Toplumsal ve ideolojik alanlarda sürekli gelişmeyi sağlamak için, toplantı saatlerinde öğretmenler için on beş dakikalık hadis oturumları düzenlenmektedir. Seerat-un-Nabi, Ramazan'ın gelişi ve iki bayram gibi özel günlerde yıllık programlar da aynı amaç için düzenlenmektedir.

Usman Devlet Okul Sistemi öğretmenlerin mesleki eğitiminde üstün başarılı bir kurumdur. Öğretmenler iki haftada bir düzenlenen ev kampüs atölyesine katılmaktadırlar. Ayrıca, öğretim becerilerini geliştirmek için yıllık bilgi tazeleme kursları düzenlenmektedir. UPSS aynı zamanda birçok tanınmış yerel öğretmen eğitimi enstitüsünün üyesidir.⁴⁶⁸

⁴⁶⁶ Visit the Usman Public School and collect the informations 2020.

⁴⁶⁷ Visit the Usman Public School and collect the informations 2020. <https://www.usman.edu.pk/Teaching-Faculty> ian .7.2020.

⁴⁶⁸ <https://www.usman.edu.pk/Teaching-Faculty> iun.7.2020Q

Visit the Usman Public School and collect the informations, 2020.

4.4.4.8. Koordinasyon Sistemi

Akademik koordinasyon eğitim sistemimiz için çok önemlidir. Koordinatörler ve yardımcılarının sağladıkları şeyler;

1. Müfredatın uygulaması
2. Etkili ders planlaması
3. Atölye ve kurslardan edinilen stratejilerin uygulanması
4. Etkili İslami Entegrasyon
5. Öğretmenlere ve öğrencilere danışmanlık ve rehberlik
6. Etkili öğrenme ve İslami gelişme için elverişli bir ortam
7. Koordinatörler bir arkadaş, ortak, rehber, akıl hocası ve bir danışman rolünü oynamaktadırlar. Koordinatörler, öğretmenlerin mesleki gelişimine de hizmet etmektedir. Yapılan haftalık toplantılarda öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini yavaş yavaş geliştirmektedir.⁴⁶⁹

4.4.4.9. Entegre Edilmiş İslami Müfredat

Çocuklara İslami değerleri aşlamak için, düzenli olarak sabah toplantıları, tartışmalar ve spor gibi müfredat dışı etkinlikler düzenlenmektedir.

Üst sınıflarda Fehm-ül-Kur'an ve Hadis üzerinde durulmaktadır. İslam tarihi ve fıkıh da İslamiyat müfredatında yer almaktadır. Konular, sağlam bir ahlaki temel oluşturmak ve öğrencilerin güçlü karakterlerine katkıda bulunmak için özenle seçilmektedir.⁴⁷⁰

Usman Devlet Okulu Sistemi, öğrencilerinin genel kişiliklerini geliştirmenin yanı sıra onların liderlik niteliklerini geliştirmeye inanmaktadır. Bu nedenle, tüm etkinliklerin haftalık olarak planlanmasını sağlamak için bir akademik takvim oluşturulmaktadır. Bu etkinlikler akademik geziler, bilim fuarları, heceleme yarışmaları, kitap fuarları, münazaralar, sanat yarışmaları olarak sıralanabilmektedir.⁴⁷¹

4.4.5. Gazali Eğitim Vakfı

Gazali Eğitim Vakfı 1995 yılında İslam Cemaati'ne mensup küçük bir grup insan tarafından kurulmuştur. Bu insanlardan bazıları Panjab Üniversitesinde profesördür. Vakfın başkanı Hafız Muhammad İdris, başkan yardımcısı, genel sekreter Profesör İshtiaq Ahmad Gondal, finans sekreteri Syed Waqas Anjum Jafri ve Amir Mehmood Cheema ve Zafar Hussain Khan ise Vakfın üyeleri idi. Gazali Eğitim

⁴⁶⁹ Visit the Usman Public School and collect the informations 2020.

<https://www.usman.edu.pk/Teaching-Faculty> jun.7.2020

⁴⁷⁰ Visit the Usman Public School and collect the informations 2020

⁴⁷¹ Visit the Usman Public School and collect the informations 2020

Vakfı, merkezi Pakistan'ın Lahor kentinde bulunan kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olarak 1982 yasası kapsamında kurulmuştur. Vakıf faaliyetlerine sınırlı kaynaklarla, ancak Yüce Allah'a olan inancı ile hevesli, özverili ve kararlı ekibinin çabaları ile başlamıştır. Gazali Eğitim Vakfı hizmetlerini sürekli olarak genişletmekte ve günümüzde eğitim alanında geniş bir yelpazeyi kaplamaktadır. Vakıf şu anda kırsal eğitim, kadın eğitimi, insan kaynakları geliştirme, mali yardım ve eğitim hizmetleri dahil olmak üzere beş kilit alanda faaliyet göstermektedir.⁴⁷²

Gazali Eğitim Vakfı, Pakistan'ın uzak bölgelerine eğitimin ulaştırılması ve ulusu cehalet ve cehalet karanlığından çıkarmak amacıyla kurulmuştur. Günümüzde ise GEV Pakistan'ın her yerine kaliteli eğitimi ulaştırmaktadır. Gazali Eğitim Vakfı eğitim alanında müfredat geliştirmeden okul yönetimine ve öğretmen eğitiminden yetim sponsorluğuna kadar geniş bir program yelpazesine sahiptir.⁴⁷³

Vizyon: Temelinde değer yaratmak olan eğitim yoluyla daha iyi toplum oluşturmak.⁴⁷⁴

Misyon: Gazali Eğitim Vakfı kendini, toplumun aktif katılımıyla örgün eğitim ve öğretim yoluyla öğrencilerin potansiyelini keşfetmeye ve güçlendirmeye adanmıştır.⁴⁷⁵

Gazali Eğitim Vakfı, eğitimin bir ulusun barış ve refahının anahtarı olduğuna inanmaktadır. GEV, Pakistan'ın kırsal bölgeleri başta olmak üzere, Pakistan'ın her yerinde kaliteli eğitim ayrıcalığıyla ulusu cehalet ve cehalet karanlığından çıkarmayı hedeflemektedir. Birine verebileceğimiz en büyük hediye, daha iyi bir hayata sahip olabilmesi için ona bir şans vermektir. Eğitim, daha iyi bir geleceğe giden yoldur. GEV'deki insanların adanmışlığı, çalışkanlığı ve kararlılıkları sayesinde bugün GEV Pakistan'ın kırsal bölgelerine kaliteli eğitimi götürmektedir ancak bu alanda hala gidilecek çok uzun bir yol bulunmaktadır. GEV çocukların ve topluluklarının gelişiminde kritik bir rol oynadığı için özellikle temel eğitime odaklanmıştır. Yoksul ve muhtaç çocuklara eğitimlerine devam etme şansı vermenin bir parçası olan GEV, aynı zamanda okullar için daha iyi bir eğitim ortamı sağlamak amacıyla altyapı çalışmalarına da yardımcı olmaktadır. GEV, 669 adet okul ile Pakistan'ın 39 ilçesinde 97249'dan fazla öğrenciye eğitim vermektedir. GEV, hak eden ve muhtaç öğrencilere ücretsiz eğitim hizmetleri sağlamaktadır. Gelecekte Gazali Eğitim Vakfı, faaliyetlerini Pakistan'ın diğer uzak bölgelerinde genişletmeyi hedeflemektedir.⁴⁷⁶

Gazali Eğitim Vakfında ne yaptıklarını sorduğumuzda, öncelikle öğrencilerin akademik başarılarında kritik bir rol oynayan okuma, yazma ve aritmetik becerilerini geliştirdikleri eğitime odaklanmaktadır. Öğrencileri yalnızca ezberletilen gerçekleri ve rakamları öğrenmek yerine bilgilerini kullanmaya ve

⁴⁷² Gazali Education Trust final report 2018 s.7. <http://ghazaliforum.com/history-of-ghazali-education-trust/> 7.6.2019

⁴⁷³ Gazali Education Trust final report 2018 s.7. <http://ghazaliforum.com/history-of-ghazali-education-trust/> 7.6.2019

⁴⁷⁴ Final Report Ghazali Education Trust 2020. 1 jan 2021.

⁴⁷⁵ Final Report Ghazali Education Trust 2020. 1 jan 2021.

⁴⁷⁶ Final Report Ghazali Education Trust 2020. 1 jan 2021.

uygulamaya teşvik edilmektedir. GET kaynaklarının büyük kısmı, öğretmenlerin eğitimi, kayıt ve kampanyalar, ortak müfredat etkinlikleri, altyapısal gelişmeler ve teknoloji tabanlı kaliteli eğitimi gereken, çocuklar için akademik iyileştirme ve eğitim girişimlerine gitmektedir. Her bir günü, hiç bir çocuğun yoksulluk yüzünden okul dışında kalmaması ve her çocuğun okula kolay bir şekilde ulaşabilmesi için çalışarak geçirmektedir. GEV’na nasıl çalıştıklarını da sorduk ve ; “GEV yeterli derecede sesi duyurulamayan ve ötekileştirilenlere kaliteli eğitim sağlamak için çalışmaktadır ve cömert bağışçıların desteğiyle ayakta durmaktadır” cevabını aldık. Eğitim hizmetlerimizin etkili ve verimli bir şekilde sunulması için her departmanda profesyonel uzmanları işe aldık. Gazali Eğitim Vakfı, toplumu harekete geçirmek ve akademik personeli ve onların idari işlerini yönetmek için bölge düzeyinde yönetim ekipleri oluşturmuştur.⁴⁷⁷

Ayrıca Yönetici Müdür Syed Aamir Mahmood ile de röportaj yaptık ve ona GEV’in neden ve ne amaçla çalıştığını sorduğumuzda şöyle bir cevap vermiştir;

“Gazali Eğitim Vakfı, kırsal alanlarda eğitim standardını sağlamayı ve yükseltmeyi ve daha iyi ve başarılı bir yaşam için öğrencilerde ahlaki değerleri teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Pakistan’ın kırsal alanlarındaki çocuklara kaliteli ve verimli eğitim sağlamak GEV’nın en büyük çabasıdır. Başlangıcından bu yana, Gazali Eğitim Vakfı, Pakistan’ın kırsal bölgelerinde ikamet eden ilk ve ortaokul öğrencileri için, onları üniversiteye ve ötesine hazırlayan PREP, RIEP, ONSP ve GPC gibi yenilikçi programlarla fırsatları genişletmiştir.

Bugün Gazali Eğitim Vakfı, Pakistan’ın her yerinden yüzlerce öğrenciyi, elindeki kaynakları ve fikirleri onlarla paylaşmak, öğrencilere yeni eğitim fırsatları sunmak ve eğitimcilerin öğrenme deneyimlerini geliştirmek için gereken teknolojik becerileri onlara sağlamak için bir araya getirmektedir. Öğrenmeye yönelik benzersiz işbirlikçi yaklaşımımız sayesinde okullara, öğrencilere, öğretmenlere ve ailelere yardım etmekteyiz. Gazali Eğitim Vakfı’nda ekibimiz kendini her şeyden önce eğitime adanmıştır. Amacımız, her öğrenciye tam potansiyeline ulaşma fırsatı sağlayarak % 100 okur -yazar olmasını sağlamaktır.

Bağışçılarımız ve paydaşlarımız sayesinde, vizyonumuzu ülke çapında tanıtmayı başardık ve herkesi Gazali Eğitim Vakfı’nın daha iyi bir Pakistan inşa etmek için faaliyetlerine devam etmesine yardımcı olmaya çağırırmaktayım. Ayrıca sizi web sitemizi ve sosyal medyamızı keşfetmeye ve Gazali Eğitim Vakfı aracılığıyla nelerin mümkün olduğunu öğrenmek için bizimle iletişime geçmeye davet etmekteyim.”⁴⁷⁸

⁴⁷⁷ Final Report Ghazali Education Trust 2020. S ,10. Published 1 jan 2021.

⁴⁷⁸ Interview the Syed Amir Mahmood Executive Director of Ghazali Education Trust.2019.

Gazali Eğitim Vakfı, yerel ve uluslararası kuruluşlar da dahil olmak üzere yoksul ve muhtaç öğrenciler için vakfın amacına katkıda bulunan saygın kişilerin mali desteğiyle işletilen bir sivil toplum kuruluşudur. Yerel ve uluslararası kuruluşlar aşağıdaki gibidir;

1. Usaid (Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı)
2. Dafid (Uluslararası Kalkınma Departmanı)
3. Icna
4. Yardım Eli
5. Engelliler için Pancab Sosyal Yardım Vakfı
6. Pancab Eğitim Vakfı
8. İngiltere İslami Misyonu
9. Yükselen Güneş Eğitimi ve Refah Toplumu
10. Afaq Pakistan (Akademik Kalite Derneği)
11. Hayrat Vakfı.
12. Al Khidmat Vakfı.⁴⁷⁹

4.4.5.1. Gazali Eğitim Vakfı Birimleri

Gazali Eğitim Vakfı aşağıda anlatılacak olan birçok alanda çalışmaktadır. Bütün bu kurumlar eğitimin daha iyi bir hale getirilmesi için çalışmaktadır.

4.4.5.2. Araştırma ve Geliştirme Departmanı

Gazali Eğitim Vakfı'nın araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) bölümü, Gazali okullarının akademik ve mesleki gelişimini arttırmak için kurulmuştur. Ar-Ge, Gazali Eğitim Vakfı'nın yolculuğunda birçok kilometre taşına ulaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Müfredat geliştirme veya eğitim programları açısından Ar-Ge her zaman elinden gelenin en iyisini sunmaya çalışmaktadır.⁴⁸⁰

Hedefler;

1. Ulusal müfredat politikasını göz önünde bulundurarak müfredatın planlanması ve geliştirilmesi
2. Öğretim ve yönetim kadrosunu modernize edilmiş ve çağdaş öğretim ve yönetim teknikleriyle donatmak
3. Vakfı her türlü akademik girişim için desteklemek.⁴⁸¹

Ar-Ge departmanı dört ana alana bölünmüştür;

⁴⁷⁹ Final Report Ghazali Education Trust 2020, S,34. Published 1 jan 2021.

⁴⁸⁰ [http:// ghazaliforum.com/research-and-development/](http://ghazaliforum.com/research-and-development/) 7.6.2019.

⁴⁸¹ <http:// ghazaliforum.com/research-and-development/> 7..2019.

1. Müfredat Masası

Bu masanın temel görevi Gazali okulları için sunulan en iyi müfredatı seçmektir, ayrıca müfredatın içeriği ile ilgili konularda da yardımcı olmaktadır. Bunun yanı sıra, bu masa müfredatın en iyi şekilde uygulanmasını sağlamak ve öğrencilerin akademik gelişimini artırabilmek adına öğretmenler için müfredat tabloları, aylık çalışma planı, yıllık eğitim takvimi ve ders planları gibi yardımcı materyaller geliştirmektedir.

2. Karakter Eğitim Masası

Bu masa, Gazali okulları için karakter oluşturma materyallerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına yardımcı olmaktadır. Karakter oluşturmak, sistemimizin önemli bir parçasıdır. Bu amaçla bu masa, okullarımızda eğitim gören öğrenciler için karakter oluşturma materyalleri geliştirmiştir. Karakter oluşturma masası, Fehm-ül-Kur'an projesini başlatmıştır. Ayrıca bu masa, Ghazali Education Vakfı'nın "Ujala" dergisinin yayınına da yönetmektedir.

3. Sınav Masası

Gazali Eğitim Vakfı merkezi bir sisteme sahip olduğundan, sınav masasının temel sorumluluğu Gazali okulları için yüksek eğitim seviyesine uygun sınavlar geliştirmektir. Sınav masası ayrıca okullar için "kalite güvence testi" geliştirmektedir.

4. Alıştırma-Öğrenme Masası

Alıştırma, eğitim hayatının en vazgeçilmez unsurudur. Pakistan'da öğretmen yetiştirmeye yeterli önem verilmediği için, Gazali öğretmenlerini modernize edilmiş öğretim teknikleri kalıpları ile eğitmeye karar vermiştir. Eğitim masası Ar-Ge'si, tanınmış ve profesyonel eğitimcilerin yardımıyla öğretim ve yönetim kadrosunu donatmaktadır. İki temel alıştırma türü vardır;

1)Konu bilge eğitimi

2) Yönetim eğitimi

Eğitim faaliyetlerinin kısa bir özeti burada anlatılmaktadır;

1. Bölge yöneticileri için liderlik atölyeleri

Bölge müdürleri, Gazali'nin saha personelinin hayati derecede önemli üyeleridir. Görevlendirildikleri ilçelerdeki Gazali okullarının tüm işleyişini denetlemektedirler. Eğitim masası, gerek ilçe gerekse genel müdürlük düzeyinde ilçe yöneticilerinin iş kalitesini artırmak için çalıştaylar düzenlemektedir.

2. Müdürler ve idari personel için liderlik kampları

Ar-Ge, müdürleri ve diğer idari personel için birkaç liderlik kampı düzenlemektedir. Bu kampların ideolojisi, müdürlerin ve yönetim kadrosundakilerin liderlik vasıflarını daha iyi bir hale getirmektir.

3.Lise öğrencileri için liderlik kampları

Ar-Ge ayrıca lise öğrencileri için liderlik kampları düzenlemektedir. Bu liderlik kampları, öğrencilerin çalışmalarında ve müfredat dışı etkinliklerde de başarılı olmalarına yardımcı olmaktadır. Bu kamplar aynı zamanda öğrencilerin kendi gelecekleri için en iyi mesleği seçmelerine de yardımcı olmaktadır. Biz vakıf olarak geleceğin liderlerini yetiştirdiğimize inanmaktayız.

4. Çalışma çemberleri

Çalışma çemberi, genel olarak Gazali Okullarının öğretmenleriyle tartışılması gereken önemli bir konu üzerine yazılmış 16 sayfalık bir kitapçığa dayanmaktadır. Bu çalışma çemberleri, özellikle herhangi bir nedenle çalışma atölyelerine katılamayan öğrenciler içindir. Bu alanda eğitim masası bugüne kadar birçok çalışma çemberi geliştirmiş ve yayınlamıştır.⁴⁸² Bu çalışma çemberinden birkaç konu aşağıdaki gibidir;

- Peygamber’in hayatının ışığında etkili öğretim (iki kısım)
- Okul tahtasının etkili kullanımı
- Düşük maliyetli materyalle öğretim
- Kur’an eğitimi
- Düşük maliyetli bilim deneyleri
- Sınıf yönetimi
- İngilizce dersi öğretmek
- Etkili öğretim göstergeleri⁴⁸³

4.4.5.3. Uzaktan Eğitim Kursu

Eğitim Masası, Gazali Okullarının öğretmenleri için bir uzaktan eğitim kursu geliştirmiştir. Bu kurs, öğretmenlerin evlerinde kaldıkları sürede de öğrenme sürecine devam etmelerine yardımcı olmaktadır. Bugüne kadar bu kurstan yararlanan yaklaşık 200 öğretmen bulunmaktadır.⁴⁸⁴

4.4.5.4. Devlet Okulu Destek Programı

Gazali Eğitim Vakfı, Bhakkar ve Mianwali bölgesindeki “Punjab Eğitim Girişimi Yönetimi”nden 78 devlet okulunu bünyesine kattı ve burada kalifiye öğretmenler istihdam etti. Ayrıca bu devlet okulla-

⁴⁸² <http://ghazaliforum.com/research-and-development/> 7.6.2020

⁴⁸³ <http://ghazaliforum.com/research-and-development/> 7.6.2020

⁴⁸⁴ Final Report Ghazali Education Trust 2020. S,30.Pulished 1 jan 2021.

rında modern okul yönetim sistemlerini tanıttı, okul binalarını yeniledi ve sınıflar, tuvaletler, mobilyalar ve içme suyu gibi eksik tesislerin tamamlanmasını sağladı.

Bu okulları bünyesine kattıktan sonra GET'ninkayıt sayısı önceki kayıtlara kıyasla sekiz kat arttı ve şu anda bu okullarda 10.926 öğrenci eğitim görmektedir. Diğer tüm ortak kuruluşlara kıyasla PEF tarafından yürütülen QAT'de en yüksek geçiş yüzdesiyle (% 90) puanlamamıza yardımcı olan dijital izleme mekanizması tanıtılmış ve uygulanmıştır.⁴⁸⁵

4.4.5.5. Okul Dışı Çocuk Kayıt Programı

Son verilere göre 5-16 yaş arasındaki toplam 51,53 milyon çocuktan 22,84 milyon kadarının (% 44) okula gitmediği bilinmektedir. Pakistanda milyonlarca çocuk eğitim dışı durumdadır ve bu durum ülke için son derece ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Yoksulluk ve ebeveynlerin çocuklarını okula kaydetme konusundaki ilgisizliği, çocukları okul yerine işyerine yönlendiren ana faktörlerdir. Gazali Eğitim Vakfı, Punjab Eğitim Vakfı ve Uluslararası Kalkınma Departmanı (DFID) ile işbirliği içinde en düşük okuryazarlık oranına sahip Muzaffargarh bölgesindeki kötü eğitim koşullarını hafifletmek için bir proje başlatmıştır. Bu proje kapsamında GEV'nın 240 okul kurması ve bir gün bile okula gitmemiş 12000 çocuğu okula kaydettirmesi gerekmektedir. GET, yaklaşık 23 bin (23.744) öğrencinin bilgi arayışlarını yerine getirdiği 239 okul kurmuştur. Muzaffargarh'da 20 saha görevlisi, 990'dan fazla öğretmen ile birlikte, PEF tarafından yürütülen kalite güvence testinde (QAT)% 100 sonuç elde ettik.⁴⁸⁶

4.4.5.6. Yeni Okul Programı

Gazali, devlet veya özel okulların bulunmadığı veya çok az olduğu, erişim zorluğu yaşanan bölgelerde, Pancab Hükümeti tarafından finanse edilen iki bölgede 33 okul kurmuştur. GET, 5000 aileyi çocuklarının eğitiminin önemi konusunda bilinçlendirerek harekete geçirmiştir. Ayrıca bu okullarda, tüm temel ihtiyaçlar mevcut olmakla beraber 3388 öğrenci ücretsiz eğitim almaktadır.⁴⁸⁷

4.4.5.7. Kaliteli Eğitime Erişim

- Pakistan Kırsal Eğitim Programı

Pakistan Kırsal Eğitim Programı (PREP), marjinal topluluklar için kırsal bölgelerde çalışmaktadır. PREP, eğitim tesislerinin bulunmadığı köyleri seçerek, buralarda 310 okul kurmuştur. Çoğunlukla bu okullar kiralık binalardadır, öğrencilere kitap, kırtasiye, üniforma ve ücretsiz eğitim imkanları sağlan-

⁴⁸⁵ Final Report Ghazali Education Trust 2020. S,31.Pulished 1 jan 2021.

⁴⁸⁶ Final Report Ghazali Education Trust 2020. S,34.Pulished 1 jan 2021.

⁴⁸⁷ Final Report Ghazali Education Trust 2020. S,34.Pulished 1 jan 2021.

maktadır. PREP, eğitim olanaklarının sağlanması için yerel topluluklar ve etkili kişilerin işbirliği ile çalışmaktadır. Yaklaşık 48 bin (47.558) öğrenci bu programdan yararlanmaktadır.⁴⁸⁸

- Arazi Edinimi ve İnşaatı

Pakistan'ın kırsal alanlarında kaliteli eğitim sağlanması için, Arazi Edinimi ve İnşaat Departmanı, Gazali Eğitim Vakfı'nda önemli bir role sahiptir. LACD, okullar için arazi edinimi, inşaat, yenileme ve kiralanmış binaların düzenlenmesini içeren altyapı desteği sağlamaktan sorumludur. LACD'nin asıl işlevi Gazali Okullarına öğrenim görmek isteyen öğrenciler için uygun bir ortam sağlamaktır. LACD, amaca yönelik kampüsleri planlama, tasarlama ve inşa etme ve yeniden yapılandırma için sistemi uygulama sorumluluğunu paylaşmaktadır. LACD ayrıca tüm seviyelerde şeffaflığı sağlamak için GET'in tüm bina varlıklarının kayıtlarını tutmaktadır. Bu yıl LACD, dokuzu tamamlanmış ve beşi tamamlanmanın eşliğinde olan on dört proje başlattı.

Gazali Eğitim Vakfı, eğitimin her alanında çalışmakta ve elinden gelenin en iyisini yapmaktadır ve bunu yaparken de çalıştığı alanlarda öncü rol üstlenmiştir. Gazali Eğitim Vakfı, eğitim alanında aşağıdaki programlara sahiptir.⁴⁸⁹

- Kırsal Kapsayıcı Eğitim Programı

Gazali devlet ve özel okulların bulunmadığı ya da çok az olduğu için erişim boşluğunun olduğu bölgelerde Pancab Hükümeti tarafından finanse edilen iki bölgede 33 okul kurmuştur. GET, 5000 aileyi çocuklarının eğitiminin önemi konusunda harekete geçirmiştir. Ayrıca bu 33 okulda tüm temel ihtiyaçlar mevcut olup 3388 öğrenci ücretsiz eğitim almaktadır.⁴⁹⁰

- Kapsayıcı Eğitimin Sağlanması

Kırsal kapsayıcı eğitim programı, özel bir çocuğu normal hayata döndürme düşüncesinde dayanmaktadır. Gazali Eğitim Vakfı, şimdiye kadar yüzden fazla öğrencinin normal sınıflara terfi ettirildiği, özel ihtiyaçları olan öğrencilerin dahil olduğu 26 dost okul kurdurdu. Kırsal Kapsayıcı Eğitim Programı (RIEP), öğretmenleri için özel olarak tasarlanmış atölyeler, öğrenciler için geliştirilmiş kaynak odaları, düzenli planlanmış psikolog ziyaretleri ve özel öğrencilerin sık sık tıbbi muayenesine sahiptir. Şu anda özel ihtiyaçları olan 604 öğrenci eğitim görüyor. RIEP ayrıca işitme engelli kadınlara özel terzi ünitesi ve kısa bilgisayar kurslarının başlatıldığı Kırsal Kapsayıcı Mesleki Eğitim Programı'nı (RIVTP) başlatmıştır.⁴⁹¹

- Yetim ve Muhtaç Destek Programı

⁴⁸⁸ Final Report Ghazali Education Trust 2020. S,34.Pulished 1 jan 2021.

⁴⁸⁹ <http://ghazaliforum.com/pakistan-rural-education-program/> 7.7.2020.

⁴⁹⁰ Final Report Ghazali Education Trust 2020.S,22.Published 1 jan 2021.

⁴⁹¹ <http://ghazaliforum.com/pakistan-rural-education-program/> 7.7.2020.and Final Report Ghazali Education Trust 2020.S,22.Published 1 jan 2021.

Pakistan'da milyonlarca çocuk yetim ya da muhtaç durumda olup bunların çoğu temel ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Erzaklarını bile karşılamayanlar bu çocuklar, eğitim almayı düşünmemektedir. GET ebeveynleri olmayan veya ebeveynlerini eğitim masraflarını karşılayamadıkları için okula gide-meyen başarılı çocukların eğitim harcamalarına sponsor olmak için, bu çocuklara özel olarak Yetim/ Muhtaç Destek Programı (ONSP) adıyla ayrı bir eğitim destek programı başlamıştır. Şimdiye kadar 47000 yetim ve muhtaç öğrenci, GET 'in Pakistan'ın 39'dan fazla ilçesinde yetimler ve muhtaçlar için özel olarak tasarlanmış eğitim programından yararlanmıştır. Bu öğrenciler ayakkabılar, üniformalar ve destek materyallerini içeren çantalar, eksiksiz eğitim paketleri sağlanmaktadır. Ayrıca Gazali, parlak öğrencilere Yüksek Öğretim Burs Programı da sunmuştur ancak kaynak yetersizliğinden dolayı yüz-lerce öğrenciye burs sağlanılamamıştır. Şu anda 4409 öğrenci, Yetim/Muhtaç Destek Programı ile bu yıl ücretsiz eğitim almaktadır.⁴⁹²

4.4.5.7. Topluluklar için Eğitim

- Hindu Topluluğu için Eğitim Programı

Pakistan, karma dini toplulukların bir arada yaşadığı bir ülkedir. Ancak diğer dinlerin din eğitimleri için temel eğitim literatürüne sahip olmadığı ilköğretim sistemimizde belirli sınırlamalar bulunmaktadır. Topluluklar için eğitimsel ötekileştirme, farklı dinlerin aynı bilgiyi alması gerektiği anlamına gel-mektedir. Böyle bir marjinalleşmeyi ortadan kaldırmak için Gazali Eğitim Vakfı, Sindh ve Güney Pancab'ta ikamet eden Hindu topluluğu için özelleştirilmiş bir eğitim içeriği tanıtmıştır. Hindu toplu-mu mensupları, eğitim sistemindeki dini sınırlamalar nedeniyle çocuklarını normal okullara gönderme konusunda isteksizlik göstermiştir. GET, Hinduların çocuklarının eğitimi konusundaki endişelerini kavramış ve ihtiyaçlar doğrultusunda 704 Hindu öğrencinin, eğitimli Hindu öğretmenler ile Sanskritçe, Hintçe Devanagari'de eğitim aldığı altı okul inşa etmiştir.⁴⁹³

4.4.5.8. Yüksek Öğrenim Merdiveni

- Gazali Premier Koleji

Gazali Premier Koleji (GPC) , Pakistan'ın dört bir yanından yetenekli Gazalilerin girişimidir. Bu yer-leşim birimi, Pakistan'ın gelecekteki liderliğini beslemektedir. GPC, seçkin veya yetenekli öğrencilere ücretsiz eğitim ve konaklama sağlamaktadır. Gazali, ilk yüksekokuluna öğrenci seçmek için, Pakis-tan'daki tüm Gazali okullarının başarılı öğrencileri arasında kapsamlı bir değerlendirme yapılmaktadır. Gazali Premier, eğitim, müfredat dışı etkinlikler ve öğrenci forumları için gerekli tüm olanakları de-

⁴⁹² Final Report Ghazali Education Trust 2020.S,22.Published I jan 2021.

⁴⁹³ Final Report Ghazali Education Trust 2020.S,22.Published I jan 2021.

netleyen öğretmen panellerine ve komitelerine sahiptir. Gazali Eğitim Vakfı, seçkin eğitim geçmişine sahip ancak bu tür tesislerde öğrenimlerine devam etme imkanından yoksun olan öğrencilere olağanüstü eğitim ortamı sağlamak için bu girişimi başlatmıştır. GET, yakın gelecekte daha fazla GPC enstitüsü kurmayı hedeflemektedir.⁴⁹⁴

- **Gazali Kız Koleji**

Son yirmi yıldan beri, GET'in İslamabad'ın kırsal bölgelerinde bulunan dört orta öğretim okulu ve bir kız koleji bu bölgelerde yaşayanlara kaliteli eğitim sağlamaktadır. 80 nitelikli öğretmen gözetimindeki bu eğitim tesislerinde Haziran 2019 kayıtlarına göre 1209 kız öğrenci eğitim görmektedir.⁴⁹⁵

4.4.5.9. Acil Durum Yanıtları

Doğal ya da insan kaynaklı afet zamanlarında Gazali Eğitim Vakfı her zaman öne çıkar ve etkilenen topluluklara tüm kapasiteleri ile acil müdahale ve yardım sağlar.

Deprem(2005): GET 2005 depreminde, Khyber-Pakhtunkhwa'nın depremden etkilenen bölgelerinde 2000'den fazla öğrencinin kaliteli eğitim aldığı 14 hasarlı okulu yeniden inşa etmiştir.⁴⁹⁶

Swat'taki Yerinden Edilmiş Kişiler için Eğitim Yardımı (2008): GET, Mardan bölgesindeki Şeyh Yasin Kampı, Par Hoti Kampı, Azam Han Kampı, Sawal Dher, Katling ve Ghulam Kampında yaşayan ÜİYOK'ler için altı geçici okul açmıştır.

Sel (2010):2010 yılında selden kötü şekilde etkilenen yirmi GET okulu yeniden inşa edilmiştir. Selden etkilenen bölgelerde otuz yeni okul daha açılmıştır. GET, beş ilçede 11619 kişiye iftar yemeği düzenlediği, dokuz sel yardım kampı kurmuştur. Ayrıca 1000 aileye bayram gıda paketleri dağıtılmıştır.

Sel (2014): Gazali okulları rehabilite edildi ve ihtiyaç sahiplerine eğitim sağlanması için selden etkilenen bölgelerde yeni okullar açılması planlanmıştır.⁴⁹⁷

4.4.5.10. Gazali Eğitim Vakfı'nda Eğitim Faaliyetleri

1. Kur'an'ı Anlama projesi, altıncı sınıftan onuncu sınıfa kadar olan öğrencilere Kur'an'ı tercüme etme yeteneğini öğretir ve onuncu sınıfa geçenlerin Kur'an'ı kendilerinin tercüme etmesini sağlar.
2. Nazra Kur'an-ı Kerim, ilköğretim düzeyinde zorunlu bir müfredattır ve çocuklar, beşinci sınıfa kadar Nazra Kur'an'ını okuyabilirler.

⁴⁹⁴ Final Report Ghazali Education Trust 2020.S.12.Published 1 Jan 2021.

⁴⁹⁵ <http://ghazaliforum.com/pakistan-rural-education-program/7.8.2020>.

⁴⁹⁶ Visit the Ghazali Education Trust Lahore Office and collect the information.

⁴⁹⁷ Visit the Ghazali Education Trust Lahore Office and collect the information.

3. Çocukların dinsel ve ahlaki eğitimleri için beşinci oyun grubu Ta'meer-e-Siret serisi, çocuklara görgü, iyi alışkanlıklar, günahlardan kaçınma, zihinsel yeteneklerden yararlanma ve yaşam becerileri öğretilecek şekilde hazırlanmıştır. Ayrıca liderlik nitelikleri ve sağlık gibi konularda bilgiler öğretilmektedir.
4. Gazali EğitimVakfı'nın tüm okullarında çocuklara liderlik niteliklerini aşılama amacıyla, çeşitli yarışmalarla özgüven ve ifade becerisinin geliştirildiği haftalık Bazm-e-Adab programı uygulanmaktadır.
5. Sabah toplantısındaki günlük faaliyetlere ek olarak, öğretmenin ahlaki sabah vaazı günlük rutinin bir parçasıdır.⁴⁹⁸
6. GET Siret-ün-Nebi gibi başlıklarda yıllık olarak edebi yarışmalar düzenleyerek, Gazali okul çocuklarına dinî ve ahlaki eğitim vermeye devam etmektedir.
7. Ujala Dergisi, çocuklara okuma alışkanlığını aşılama amacıyla üç ayda bir çıkarılmaktadır. Temel amacı çocuk edebiyatı ve karakter inşasını sağlamaktır.

4.4.5.11. READ (Eğitim Kurumları)

Kırsal Eğitim ve Geliştirme (READ) Vakfı, Kuzey Pakistan'da kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak 1994 yılında kurulmuştur. Merkezi İslamabad'da olup, Azad Keşmir, Gilgit Baltistan, Punjab, Khyber-Pakhtunkhwa'da hizmet vermektedir. Pakistan, 25 milyondan fazla çocuğun kaliteli eğitim için yasal haklarını kullanamaması sorunu ile karşı karşıyadır. Pakistan'da her on çocukta biri ilköğretim hayatını sürdürememektedir. Toplumların ilerlemesi ve gelişmesi için eğitim çok önemli bir araçtır. Bu sorunun farkına varan READ Kurucuları, marjinal topluluklara ve yoksul ailelere hizmet etmek için bir okul sistemi kurmayı planlamışlardır.⁴⁹⁹

Bugün READ Vakfı, 112.006'dan fazla çocuğun kayıtlı olduğu 390 eğitim kurumuna sahiptir. Bunlara ilköğretim, ortaokul, lise ve kolejler dahildir. Okul sistemi 5.948'in üzerinde öğretmen istihdam etmektedir. READ Vakfı, Pakistan eğitim sektöründe kar amacı gütmeyen en büyük eğitim sistemlerinden biridir. Jammu Keşmir bölgelerinde ve ayrıca Murree, Gilgit-Baltistan, Sialkot, Jhelum, Gujrat, Kharian'da eğitim kurumları bulunmaktadır.⁵⁰⁰ READ Vakıf okulları, kendi kendine sürdürülebilir kurumlar olarak inşa edilmiştir. Öğrencilerden cüzi bir ücret alınır, hak eden öğrencilere vakıf tarafından maddi yardım yapılır. READ Vakfı yetim eğitim programı ile yetim çocuklardan ücret alınmamaktadır. Vakıf tarafından tüm yıl boyunca eğitim malzemeleri sağlanmaktadır. Okul açılışı, kampüs oluşturma

⁴⁹⁸ Visit the Ghazali Education Trust Lahore Office and collect the information.

⁴⁹⁹ <https://www.readfoundation.org/about-us/> 8.10.2020.

⁵⁰⁰ Collect the latest information about total children and school throw the telephone interview from Read Foundation head office in Islamabad

ve okul geliştirme programları yoluyla vakıf, başka türlü kaliteli eğitime erişimi olmayan topluluklar için kaliteli eğitim merkezleri inşa etmektedir.⁵⁰¹

READ Vakfı, Keşmir'deki kuruluşundan bu yana Bangladeş, Lübnan, Suriye, Afganistan, Türkiye, Yemen ve Pakistan'da projeler kurmuştur. Ebeveynler ve topluluklar, okulların ve merkezlerin kurulmasına dahil edilerek etkileri güçlendirilmiştir. Güvenli su, temiz tuvalet, yemek, sağlık ve psiko-sosyal destek gibi temel ihtiyaçlar projelerde yer almaktadır. Son üç yıl içinde, READ Vakfı projeleri dünyanın diğer bölgelerine genişletmekte ve ihtiyaç sahibi topluluklara hizmet etmektedir. Şu anda Pakistan, Bangladeş, Lübnan, Afganistan, Türkiye, Suriye ve Yemen'de eğitim projeleri yürütülmektedir. Tüm bu projeler, marjinalleştirilmiş toplulukların eğitimsel olarak güçlendirilerek merkezi tasarımlarının bir parçası olmasını sağlamaktadır.⁵⁰²

Örgün eğitimden yaygın eğitime kadar çeşitli projeler bulunmaktadır. Her proje, temelde eğitime erişim imkanı olmakla birlikte diğer temel ihtiyaçların da karşılanmasını sağlamaktadır. Eğitimin yoksulluktan çıkış kapısı olduğuna inanıyoruz. READ Vakfı daha az şanslı çocuklar, mülteciler ve ülke içinde yerlerinden edilmiş çocuklar için sürdürülebilir eğitim ve acil durum eğitimi konusunda uzmanlaşmış, kar amacı gütmeyen küresel bir hayır kurumudur.⁵⁰³ READ Vakfı, eğitimin bir çocuğa gelecekteki fırsatlar ve ekonomik güçlenme ile fayda sağlamakla kalmayacağına, aynı zamanda zihinsel ve fiziksel refahına, toplum uyumuna ve cinsiyet eşitliğine de katkıda bulunacağına inanmaktadır. Projeler kaliteli eğitim vermenin ötesine geçmektedir. Ayrıca spor salonları, psikososyal destek unsurları, çamaşır yıkama tesisleri sağlamak ve çocukları bazı zararlı risklerden korumayı düşünmektedirler. READ'ın misyonu "kalite odaklı, amaçlı ve değer temelli eğitim ve kapasite geliştirme" yoluyla toplumu geliştirmektir. Kütüphaneler, bilim ve bilgisayar laboratuvarları, READ Foundation okullarının önemli parçalarıdır. Ücretleri tam olarak ödeyemeyen öğrenciler, yapabildikleri kadar yarısını veya fazlasını öderler. Yetimlere ücretsiz eğitim verilmekte ve kardeşleri de desteklenmektedir. READ tarafından yaklaşık 2.000 yetime aile desteği sunulmaktadır. Vakıf, kız öğrencilere özel önem vermektedir.⁵⁰⁴

READ Vakfı okullarındaki tüm öğrencilerin yüzde 46'sı kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğretmenler düzenli olarak eğitim alırken, vakıf ayrıca yetenek destek programları düzenlenmekte ve düzenli olarak öğrenci mükemmellik ödülleri vermektedir.⁵⁰⁵

⁵⁰¹ Collect the latest information about total children and school throw the telephone interview from Read Foudation head office in İslamabad

⁵⁰² Collect the latest information about total children and school throw the telephone interview from Read Foudation head office in İslamabad

⁵⁰³ Collect the latest information about total children and school throw the telephone interview from Read Foudation head office in İslamabad

⁵⁰⁴ Read Foundation News letter. S. 10 July 2019.

⁵⁰⁵ Read Foundation Nevvs letter. S,7. jan2020.

Vakıf, okul binalarının inşasına yardımcı olan bağışçılar tarafından desteklenmektedir. P&G Brand PR lideri Omeir Dawoodji, "READ Foundation, birlikte çalışmak için harika bir ortak, paranın kötüye kullanılması yoktur." demektedir. Bu nedenle şirket Gojra, Lamnian ve Bara Kahu'da READ okullarının yapımına yardım etmiştir. READ Vakfı, kendi kendine yeterlilik modeli altında çalışır ve yalnızca okulların ilk kurulumu için bağış gerekmektedir. İlk kurulundan sonra okulları yönetmenin günlük masrafları ve tesislerin sürekli iyileştirilmesi öğrenci ücretleriyle karşılanmaktadır.⁵⁰⁶

Yetim Sponsorluğu

İslami değerlerden ilham alan yetim sponsorluk programımız, yetim bir çocuk bakmanın önemini kabul etmektedir. Dünyada tahmini 140 milyon yetim var ve bunların çoğu mevcut bir ebeveyn veya akraba ile yaşamaktadır. Yetim olmak, bir çocuğun şu anda karşı karşıya olduğu zorluklar olan yoksulluk, ötekileştirme ve sömürü riskini önemli ölçüde arttırmaktadır. Ancak bir şeyler yapılabilir. READ Vakfı yetim projesiyle bir çocuğa sponsor olmak, onlara yatırım yapmak, onların geleceğine ve bizim geleceğimize yatırım yapmak demektir. Sponsorluk programının amacı, yeni yürümeye başlayan çocuklardan ergenliğe kadar çocuklara ihtiyaç duydukları yüksek kaliteli eğitimi vermektir. Bu, eğitime öncelik verecek ve bu çocuklara daha iyi yaşam olanakları sağlayacak tutkulu ve ilgi çekici öğretmenler tarafından yönetilecektir.⁵⁰⁷

Nasıl her ülke ve çevre benzersizse, her çocuk ve her gülümseme benzersizdir. Hepsinin katkıda bulunacak farklı bir şeyleri vardır. Tüm sponsorlar, sponsor oldukları çocuklarına yardım etmek için fiziksel olarak orada olamazlar, ancak okudukları her kelimede, açtıkları her ders kitabında, yedikleri yemeklerde, oynadıkları oyunlarda ve hayatları boyunca yaşayıp büyüdükçe orada olacaklardır. Bu araştırma için şu soruları sorduk:

- Her şey nerede başladı?

READ Vakfı, şu anda READ Foundation'ın tüm dünyada, en uzun süredir devam eden programlarından biri olarak Pakistan'ın Keşmir kentin de başladı.

- Kaç yetime sponsor oluyoruz?

READ Vakfı, Asya, Afrika ve Orta Doğu'da 11,341 yetim çocuğa sponsor oldu.

- Yetim sponsorluk programı hangi ülkelerde uygulanıyor?

Afganistan, Azad Jammu Keşmir'de ve şu anda Lübnan mülteci kamplarında yaşayan Filistinli ve Suriyeli çocuklar için uygulanıyor

- Sponsorluk neye katkıda bulunuyor?

⁵⁰⁶ *Rebuilding lives* by Hassan Choudary The *Enpress Tribune* with the *International Herald Tribune* July 18th, 2010 Accessed July 27,2010.

<https://tribune.ct/jin.pk/starv/27850/rcbuilding-lives> 2.8.2019.

⁵⁰⁷ <https://www.readfoundation.org/what-we-do/orphan-sponsorsip-program/> 2.8.2019.

Okul ücretleri; aileleri okul için ödeme yapma yükünden kurtarır, böylece çocuklar öğrenmekten, arkadaş edinmekten ve kendileri olmaktan zevk almaya devam edebilirler.

Ders kitapları ve kırtasiye malzemeleri; defter, kalemler, kurşun kalemler, boyama kalemleri, silgi, kalemtraş, geometri seti ve ders kitapları içeren bir sırt çantası sağlanır.

Okul üniformaları; çocuğa okul yılı için bir süveter, iki gömlek, bir çift pantolon ve iki çift sağlam ayakkabı dahil olmak üzere tam bir üniforma verilir.

Yaşam masrafları; çocuğun velisine, barınma, yemek, temiz su veya ortaya çıkan herhangi bir ihtiyaç da kullanılması için aylık bir ödenek verilir.⁵⁰⁸

Afganistan: Kabil ve Nangarhar Eyaleti

Afganistan'daki çatışma ve doğal afetlerin çocuklar üzerinde büyük etkisi olmuştur. Yoksulluk, yüksek çocuk ölüm oranları ve güvenlik eksikliğinin yanı sıra eğitim de etkilenmiştir. UNICEF'egöre, 15 yaş üstü kızların % 24'ü okuma yazma bilmiyor ve okul çağındaki çocukların % 42'si okula gitmemektedir. READ Vakfı, Kabil ve Nangarhar'da sponsorluk programını uygulayarak 36 erkek ve kız çocuğunun hayatını iyileştirdi. READ sadece eğitime erişim sağlamakla kalmamış, program bu çocuklarda bir haysiyet duygusu ve özdeğer sağlayıp ve yaşam kalitelerini arttırmıştır.⁵⁰⁹

Lübnan: Filistinli ve Suriyeli yetimler

Lübnan, savaştan kaçan 1,5 milyon Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmıştır. Suriyeli mülteci çocukların yarısından azının örgün eğitime erişimi vardır. Suriyeli çocuklar ailelerinin geçimini sağlamak için genellikle çalışmak zorunda kalmaktadır.

Lübnan'da yaşayan Filistinli mülteciler çocukları da ailelerine gelir sağlamak amacıyla çalıştıkları için, benzer bir kaderi yaşamaktadırlar. Diğer engeller arasında normal eğitimde ayrımcılık, dil engelleri, istismar ve okula güvenli olmayan yolculuklar yer almaktadır.

READ Vakfı, 153 Filistinli ve Suriyeli yetime güvenli ve kaliteli bir eğitim vererek çocukların daha parlak bir yaşama talip olmalarını sağlamaktadır. Travma ve kargaşanın bir çocuğun hayatı üzerinde büyük etkisi olmaktadır. READ Foundation, çocukların gelişmesine, sosyal bağlar kurmasına ve çocukluğun dinginliğini, masumiyetini ve neşesini deneyimleyebilmelerine bir alan oluşturmak istemektedir.⁵¹⁰

Bir okul projesi açın

Eğitim işe yarar. Bu, ilköğretim ve özellikle kız çocuklarının eğitimi için temel inancımızdır. Bunlar, aslında beşeri sermaye geliştirme ve yoksulluğu azaltma stratejimizin temel taşlarıdır. Doğru yapma-

⁵⁰⁸ Collect the latest Information about total children and school throw the telephone interview from Read Foudation head office in Islamabad.

⁵⁰⁹ <https://www.readfoundation.org/what-we-do/orphan-sponsorship-program/> 7.8.2020.

⁵¹⁰ <https://www.readfoundation.org/what-we-do/orphan-sponsorship-program/> 7.8.2020.

mız önemlidir. Gelecek nesil için liderler ve düşünürler oluşturmak, küresel değişimi getirecek olan şeydir. Ve unutulmuş ya da ihmal edilmiş çocuklarımızdan başlamaktaız.

READ Foundation Okul açma projesi, kaliteli eğitim yoluyla iyi, etkili okur-yazarlık ve aritmetik becerileri geliştirmenin, yaşamı iyileştirmek için ve sosyal eşitliğe ulaşmak için gerekli olduğu inancına dayanmaktadır. Adil bir toplum istiyorsak, temellerden başlamalı ve yukarı çıkmalıız.

Çocuklar, evlerinden gitmek zorunda oldukları uzun mesafeden dolayı okullara kayıt olamamaktadır. Ve oraya vardıklarında, genellikle sınıflar, sınır duvarları, tuvaletler ve su tesisleri gibi temel olanaklardan yoksun, kötü veya tehlikeli koşullarla karşılaşmaktadırlar. Kendi çocuklarınızı böyle bir okula göndermeyi düşünmek zor, bu yüzden buna yetim ve savunmasız çocuklar için izin veremezdik.

Pakistan'da kırsal kesimdeki çocukların % 31'i okula gitmiyor (Eğitim eşitsizliği endeksi Pakistan: 2018). Kırsal kesimdeki ergenlerin % 56'sı okula gitmiyor. Bununla birlikte, okulda olanlar için bile, eğitim kalitesi düşük olduğundan öğrenme garanti edilememektedir. Öğretmenlerin eğitimi yetersizdir ve işlerini düzgün yapmak için gereken desteğe sahip değillerdir. Sonuç olarak, ebeveynler ve çocuklar hayatta kalmaya odaklandıklarında, düşük kaliteli eğitime zaman ve para yatırmanın çok az değeri olduğunu görmektedirler.

2019'da READ Vakfı, yerel halk için gerçekten bir fark yaratabilecek alanlarda beş yeni okul açmıştır. Her okulun yaklaşık 250 çocuğu bulunmaktadır. Bağışçılarımız sayesinde READ Vakfı, Pakistan'ın kırsal bölgelerinde farklı yerlerde 1.250 çocuğa ve 15.000'den fazla insandan oluşan bir topluluğa yardım etmeyi başarmıştır. Bu yıl READ Vakfı, çocuklara hiçbir şekilde eğitim verilmeyen yerlerde altı okul daha açmaya odaklanacaktır.⁵¹¹

Bir Okul Projesi Oluşturuldu:

Konu eğitim olduğunda, READ Foundation rakipsizdir. Pakistan'ın en yoksul bölgelerinden bazılarında çocuklara kaliteli eğitim sağlama ve en iyi sonuçlara ulaşma konusunda geniş deneyime sahiptir. Bu, eğitim felsefemiz çalışmalarımıza bağlıdır. Aileleri yoksulluktan kurtarmak için eğitim esastır. Bunu yapmanın en önemli yollarından biri, gerçekten öğrenilecek ve büyüyecek bir yerin olmadığı alanlarda bir okul inşa etmektir. Bunun en iyi yanı, yerel toplumun öğrenme iradesine ve arzusuna sahip olması, yaptığımız tek şey onlara başarılı olmak için ihtiyaç duydukları araçları vermektir. Bu bir dönüm noktası projesidir. Bir okul inşa etmek, bütün bir topluluk oluşturur.⁵¹²

DIFID'in bir raporuna göre, Pakistan nüfusunun üçte biri yoksulluk içinde yaşamakta ve bunların yarısı okuma yazma bilmemekte ve bunların üçte biri kadınlardan oluşmaktadır. READ Foundation bunu

⁵¹¹ <https://www.readfoundation.org/what-we-do/orphan-sponsorship-program/> 7.8.2020.

⁵¹² Annual Report Read Foundation December. 15. 10. 2020

değiştirmeyi hedeflemektedir. Eğitim, sosyal ve mesleki fırsatların kapısını açabilir ve aileleri okul ücretlerinin yükünden kurtarabilir.

"Okul inşa et" projesinin amacı, ötekileştirilmiş çocuklara kaliteli eğitim veren bir okul inşa etmektir. Program şunları içermektedir:

- Bir müfredat kapsamında ve ders dışı etkinlikler de kullanarak aritmetik ve okur-yazarlık becerilerini öğretmek.
 - CHS standartlarına uygun tuvalet gibi WASH tesislerine erişim
 - Daha büyük çocuklar için BT tesisleri ve Bilim laboratuvarları
 - Çocuklar için yemekler
- Proje, yaşam kalitelerini artırmaları için onlara eşit fırsatlar sağladığı için özellikle genç kızlar için önemlidir. Topluma katılabilirler ve eğitim, erken yaşta çocuk evliliği gibi zorlukları önler. Okullarımız sınıfta öğrenimden fazlasını verir, eğitim ve çocuk gelişimine bütüncül bir yaklaşım sunar.⁵¹³

Psikososyal Destek

Çocuklar inanılmaz bir hayal gücü, harika fikirler ve gelecek için en şaşırtıcı hayallere sahiplerdir. Bunun büyüdüğünü ve geliştiğini görmek istiyoruz. Onların güzel zihinlerini korumak için READ Vakfı, temel projelerimiz kapsamında psikososyal desteği hayata geçirmiştir.

Bu, toplumlarımızda yaşayan tüm çocuklar için bir zorunluluktur, ancak çok daha tehlikeli bir dünyada yaşayan çocuklar için bundan daha fazlası gerekmektedir. Yaşadıkları ortam ve bazılarının gördüğü dehşet onları yaralamıştır, bunun kalıcı olmasını veya kim olduklarını bununla tanımlamasını istemiyoruz. Bu nedenle, eğer tüm bir mülteci neslinin, daha fazla acı çekmesini önlemek istiyorsak, bu önemli bir cankurtaran halatı olacaktır. Psikososyal destek, işimizin ayrılmaz bir parçasıdır. Acil veya kritik bir olay sonrasında bireylerin ve toplulukların psikolojik yaraları iyileştirmelerine ve sosyal yapılarını yeniden inşa etmelerine yardımcı olmaktadır. İnsanların pasif kurbanlar yerine aktif kurtulanlara dönüştürülmesine yardımcı olabilir. Destek yeterince erken sağlanırsa, sıkıntı ve ıstırapın daha şiddetli bir şeye dönüşmesinin önlenebileceğini düşünmekteyiz.

Ek olarak, bir çocuk verdiğimiz desteği bir kez deneyimlediğinde, gerçek bir değişimin gerçekleştiğini görmekteyiz. Çocuklar yeniden çocuk oluyor. Örneğin, Bangladeş'teki sokak çocuklarına yönelik eğitim merkezlerimizde, çocukların davranışlarında önemli bir değişiklik olduğunu fark ettik. Erken destek sağlama ve bireysel çocuğun ihtiyaçlarına uyum sağlama yaklaşımımız, çocukların durumlarıyla

⁵¹³ Annual Report Read Foundation December. 16. 10. 2020

başla çıkmağ için daha güçlü mekanizmalar ve daha fazla direnç geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.⁵¹⁴

Cinsiyet Eşitliğı

Eşitlik önemlidir ve genç yaşta başlamalıdır. Kadın ya da erkek her insanın toplumda oynayacağı bir rol vardır. Porejelerimizin erkeğı ve kadına fayda getirme oranını, elimizden geldiğince eşit olmasını, herkese eşit bir imkân sağlamak istiyoruz.

Gelişmekte olan ölkelerdeki cinsiyet eşitsizlikleri çocuklukta daha az belirgindir, ancak ergenlik döneminde artmaya başlamaktadır (UNICEF 2019). Emzirme oranları gibi göstergeler, beş yaşından küçük çocuklar için hala benzerdir, ancak ilkokuldaki cinsiyet eşitsizliğı farkı yıldan yıla artmaktadır. UNICEF'e göre, kızlar ergenlik çağına ulaştıklarında, ortaöğretimde olma olasılıkları erkek çocuklarına göre daha düşüktür ve 18 yaşından önce evlilik olasılıkları daha yüksektir. Aynı zamanda Dünya Bankası'nın raporu, erkekler ve kadınlar arasındaki en kötü eşitsizlik oranı olarak ölüm oranını vurgulamaktadır. Gelişmekte olan ölkelerde, cinsiyet ebeveynler tarafından bilinmesi durumunda, 3,9 milyon kız çocuğunun yaşamına kürtaj yoluyla son verilmektedir.⁵¹⁵

Erkek ya da kadın, her çocuk benzersizdir, özeldir ve öğrenme hakkına sahiptir. Eşitlik kilit noktasıdır. READ Vakfı okullarında, ayrıca kadınları desteklemeyi de sağlamaktayız. Bu nedenle, bunu aklımızda tutarak, güçlü bir kadın öğretmen tabanına sahip olduğumuzdan emin oluyoruz. Bunlar eğitime devam etmenin neden önemli olduğuna dair aktif örneklerdir. Ayrıca programları uygularken kadınların liderliğinin ne kadar önemli olduğunu da aktarmaktadır. Kızlar, istihdam için eğitildiklerinden, onları ekonomik güçlendirme, bağımsızlık ve eşitliğe dahil etmek için bu değerlendirme, eğitimin ötesinde bir konudur.⁵¹⁶

4.4.5.12. Acil Durumda Eğitim

4 milyon mülteci çocuk şu anda okula gidememektedir. Mülteci çocuklar savaşa tanık olmuş, yerlerinden edilmiş, evleri yıkılmış ve aileleri parçalanmıştır. Bu çocuklara güvenli bir sığınak sağlayarak, eğitimlerine devam edebilecekleri ve çatışma sona erdikten sonra kullanmaları için doğru becerileri geliştirebilecekleri güvenli bir sığınak sağlayarak, bu çocukların yaşamlarında bir miktar normalliğı geri getirmeyi amaçlamaktayız. Kuzey Suriye'deki bir mülteci kampında ve Bangladeş'teki Rohingya- lı mültecilere eğitim vermekteyiz.⁵¹⁷

⁵¹⁴ Visit the Read foundation İslamabad office andcollect these information.

⁵¹⁵ Visit the Read foundation İslamabad office andcollect these information.

⁵¹⁶ Visit the Read foundation İslamabad office andcollect these information.

⁵¹⁷ Visit the Read foundation İslamabad office andcollect these information.

Suriye

Sekiz yıldır süren çatışma 2,8 milyon çocuğun eğitimlerini kaçırmalarına neden olmuştur. Bu çocukların bazıları hiç okula gitmemişken, diğerleri yedi yıla kadar eğitim alamamış ve bu durum onların yetişmesini son derece zorlaştırmıştır (Unicef. 2019). Suriye'nin bazı bölgelerinde devam eden şiddet nedeniyle okula gitmek zaman zaman bir ölüm kalım meselesi haline gelmiştir. 2011'de çatışma başladığından beri, 309 eğitim tesisi ağır saldırıya uğramış ve üç okuldan biri artık kullanılamaz durumdadır, çünkü bunlar tahrip edilmiş, hasar görmüş ya da askeri amaçlar için veya yerlerinden edilmiş aileleri barındırmak için kullanılmıştır.

Okula gitmeyen çocukların yaklaşık %40'ı 15 ile 17 yaş arasındadır. Çocuklar erken evlilik, savaşa katılma ve çocuk işçiliğiyle, yağmalanmakta ve sömürülmektedirler. Ailelerin aşırı hayatta kalma önlemine gitmesiyle bu sorunlar daha yaygın hale gelmiştir. Okula giden çocuklar için tehlike hâlâ belirgindir. Çünkü, her geçen gün artan düzeyde travma ile karşılaştıkça okulu bırakma riski artmaya devam etmektedir.⁵¹⁸

READ Vakfı, Halep kırsalındaki bir köy olan Urem al-Sughra'daki bir eğitim tesisine destek vermektedir. Şimdi de Geçici Öğrenim Sınıflarımız aracılığıyla eğitim sağlamak için İdlib'de eğitime uygun mekân bulmak, nitelikli öğretim kadrosu ve eğitim materyallerinin eksikliği ile çalışmaktayız. Genellikle herhangi bir eğitim temeli olmadan derme çatma müfredatı kullanmak, sınavlar üzerindeki belirsizlik ve sertifikaların tanınmaması işleri zorlaştırıyor. Bu nedenle, burada bir fark yaratmanın ve öğrenim için daha iyi bir temel oluşturma'nın gerekli olduğunu düşünmekteyiz.

Mobil öğrenme, yalnızca öğrencinin veya cihazın hareketliliği değil, aynı zamanda bağlamlar arası hareketlilikle de ilgilidir. Ülke içinde yerinden edilmiş çocuklar hareket halindeyken fiziksel olarak daha fazla zaman geçirdiklerinden, koşulların hızla değişebileceğinin farkına varmak önemlidir. Bu yüzden, eğitim yöntemlerini ortama uyacak şekilde uyarlamak ve kimsenin geride kalmamasının sağlanması gerekmektedir. Şimdiye kadar, Geçici Öğrenim Sınıfları, eğitime yönelik 360 yaklaşımla, 3 ayrı alanda 594 çocuğa hizmet veren güvenli bir öğrenme ortamı sağlamaktadır. Her Geçici Öğrenme Sınıfı üç sınıf, bir yönetim odası ve iki tuvalet bloğundan oluşmaktadır.

Proje, temel eğitim(1-4. sınıf) için güvenli öğrenme ortamları görevi görecektir. Geçici Öğrenme Sınıfları sağlayarak, 6 ile 10 yaşındaki ülkelerinden edilmiş 594 çocuğun (297 erkek ve 297 kız öğrenci) eğitime erişimini artırmaktadır.⁵¹⁹

Yemen

⁵¹⁸ <https://www.readfoundation.org/what-we-do/orphan-sponsorship-program/> 7 .8.2020

⁵¹⁹ Visit the Read foundation Islamabad office and collect these information.

Yemenliler, dünyanın gördüğü en kötü insani krizlerden birini yaratan silahlı çatışma, yerinden edilme, kıtlık ve salgın hastalıklar riski dâhil olmak üzere çok sayıda krizle karşı karşıya kalmıştır.

Nüfusun yaklaşık %75'i (22,2 milyon kişi) insani yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bunlara belirgin olarak ihtiyaç duyan 11,3 milyon insanın hayatta kalmak için acil yardıma ihtiyacı bulunmaktadır. Haziran 2018'den bu yana bu durum 1 milyonluk bir artış göstermiştir. (YHRP, 2019).

Mevcut duruma yanıt olarak, Yemen'deki ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler (IDP) barındırma bölgelerindeki en savunmasız gruplar için 12 aylık bir Acil Durum Çoklu Eğitim Yardımı programı sunacağız. Proje, aşağıdakilerin sağlanması yoluyla üç okulu destekleyerek eğitim sektörünü geliştirmek için tasarlanmıştır:

- Altyapı rehabilitasyonu veya sınıf değişimleri
- Sağlık sistemlerinin restorasyonu
- Okul yönetimi ve öğretmenler için psiko-sosyal destek programlarına ilişkin kapasite geliştirme
- Çocuklar için ders kitapları, hijyen setleri, kahvaltı ve atıştırmalıklar gibi gerekli temel eğitim malzemelerinin sağlanması.

Bu, eğitim sürecinin devamını sağlamak, okulun çökmesini önlemek için gereklidir.

Projenin uygulanmasıyla 5.700 öğrencinin eğitime erişebilecektir. Ayrıca ailelere ilave yük olmaması için öğrencilere eğitim malzemeleri, okul setleri ve üniformaları ile kişisel hijyen gereksinimleri sağlanacaktır. COVID19, kolera ve difteri gibi salgın hastalıklar dahil olmak üzere çeşitli konuları ele alarak sağlık eğitimi programlarımızdan yararlanabileceklerdir.

Çocukları sokaklarda dilenmekten korumak için sosyal destek sağlanmalıdır, bu onları, özellikle genç kızları her türlü şiddetten koruyabilecektir. 50 öğretmen ve eğitim idaresi personeli de farklı eğitim programları konusunda eğitilecek ve psiko-sosyal destek sağlama konusunda nitelikli hale gelecektir.⁵²⁰

Türkiye

Pek çok Suriyeli çocuk ve aileleri, temel hizmetlerin neredeyse bulunmadığı bölgelerde yaşamaktadır. Sağlık, eğitim, su ve hijyen hizmetleri gibi güvendikleri temel altyapı yok edilmiştir. Şu anda ülke içinde en az 2,5 milyon çocuk evlerinden kaçmak zorunda kalmış, korkunç koşullarda yaşamaktadır.

Türkiye'deki READ Vakfı projeleri, savunmasız yetimlere eğitim desteği sağlamayı hedeflemektedir. Özellikle bir proje, 25 yetime öğrenmeleri ve kalmaları için güvenli bir alan sağlayacaktır. Çünkü bu gençlerin eğitim, güvenlik veya güvenliğe erişimi bulunmamaktadır. Bu proje aynı zamanda 75 mültecinin güvenli evlerine geri dönebilmesi için gün boyunca eğitim sağlayacaktır.

⁵²⁰ Visit the Read foundation Islamabad office and collect these information.

Eğitimlerine yardımcı olmak için bir bina inşa edilecek ve bir çalışma odası, bir mescit, bir kafeterya, dört yatak odası, bir misafir odası ve bir öğretmen odası içeren iki kattan oluşacaktır. Proje, tüm kilit personelin işe alınmasını, incelenmesini ve çocuk güvenliği ve korunması konusunda eğitilmesini sağlayacaktır. Beş personel; yurt müdürü, öğretmen / gözetmen, aşçı, hizmetli ve güvenlik görevlileri istihdam edilecektir.

Projenin amacı, çocukların yaşaması ve eğitim görmesi için güvenli bir alan sağlamaktır. Bu proje çok yakından izlenecek ve her çeyrekte, iyileştirmelerin yapılıp yapılamayacağını görmek için durum analiz yapılacaktır.⁵²¹

Lübnan

Suriye krizinin sekizinci yılında, mülteci çocukların eğitiminin sağlanması hâlâ en zorlu ihtiyaçlardan birisidir. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre Lübnan'da okul çağındaki 631.000 mülteci çocuğun yarısından azı (yaklaşık 210.000'i bağış destekli devlet okullarında ve 63.000'i özel okullarda) örgün eğitim görmektedir. 3-18 yaş arası mülteci çocukların yarısından fazlasının okula gitmemesine yol açan bazı engeller bulunmaktadır. Örneğin devlet okullarında sınırlı kapasite, yüksek ulaşım maliyeti, dil engeli ve müfredat karmaşıklığı bunlardan bazılarıdır. Son engele odaklanan URDA, Aarsal, Bekaa üçra bölgelerindeki ITS'deki mülteci çocukların yüksek bir yüzdesinin okuma yazma bilmemeleri nedeniyle eğitimden mahrum bırakıldığını tespit etmiştir. Durumun etkisini azaltmak için, READ Vakfı sahadaki bir ortakla çalışacaktır ve Okul Otobüsü projesi uygulayacaktır. Okul Otobüsü projesi, her yıl 6-14 yaşları arasındaki okula gitmeyen 300 Suriyeli çocuğa yardım etmeyi amaçlayan mobil bir Temel Okuryazarlık ve Matematik Sınıfı şeklinde planlanmıştır.

READ Vakfı, Bekaa kamp alanlarındaki mülteci çocuklar için özel olarak tasarlanmış temel bir okuma yazma ve aritmetik programı sunması planlanmaktadır. Bu programın genel amacı, risk altındaki çocuklara okuryazarlık ve aritmetik alanlarında temel bir yeterlilik kazandırmaktır.

Temel Okuryazarlık ve Aritmetik programı Lübnan'ın eğitim standartlarıyla uyumludur. Program Lübnan ulusal müfredatıyla uyumlu olduğundan, bu programın başarıyla tamamlanması, öğrencilerin Lübnan'ın örgün eğitim sistemindeki çalışmalara devam etmeye hazırlamalı ve buna olanak tanımalıdır. Program, Lübnan ulusal müfredatındaki 1-3. sınıf eşdeğerini kapsamaktadır. Programın temel hedefi şunları sağlamaktır:

- Bir okul otobüsü, savunmasız Suriyeli mülteci çocuklara temel okuryazarlık ve aritmetik konularında etkili öğretim sağlayarak ve ayrıca psiko-sosyal faaliyetlerle destekleyerek okuma yazma bilmeme açığını kapatmaktadır. Ayrıca çocukların ilgisini çekmek için çocuk merkezli eğitim yöntemlerini ve çeşitli öğretim tekniklerini uygulayacaktır.

⁵²¹ Visit the Read foundation Islamabad office and collect these information.

- Öğretmenler, oturumlar sırasında güvenli ve etkili bir öğretme / öğrenme ortamı sağlamayı garanti edeceklerdir. Uygun olduğu durumlarda oturumlardan önce öğretim çalışma kâğıtları ve faaliyet sayfaları hazırlayacaklardır. Ayrıca öğretmenler, ilk oturumda ve 3 aylık bir temelde değerlendirme araçlarını kullanarak çocukların öğrenme gelişimini değerlendireceklerdir.

READ vakfı eğitimin her alanında çalışmakta ve İslami değerleri geliştirmektedir.

- Kur'an okuma dersi okullarda birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar Kur'an okunuşunu öğretmek için zorunludur.
- VI. sınıftan VIII. sınıfa kadar Kur'an'ı anlamak için Kur'an Kursu
- IX. sınıflara tam yıl akademik takvim, aşağıdaki odak alanlarına göre öğretmenlerin ve çocukların eğitimi, gözden geçirme ve izleme sistemi

Odak Alanları: Fikir oluşturmak, harçlık ödenmesi, büyük günahlardan sakınmak, Allah rızası için harcamak.⁵²²

4.4.6. Baithak Okullar

Baithak okullarının görev beyanı şu şekildedir: Eğitimi teşvik etmek ve bireylerin iyiliği için İslami değerleri teşvik etmek ve sağlıklı bir toplumu geliştirmek.⁵²³

Eğitim Refahı Derneği (SEW), kar amacı gütmeyen bir kuruluştur ve Dernekler Yasasına kayıtlıdır. SEW, Federal Gelir Kurulu'nda (FBR) Ulusal Vergi Numarası (NTN) ve Vergi İstihdamı statüsüne sahiptir. SEW, Pakistan Hayırseverlik Merkezi'nde (PCP) sertifikalıdır ve Pakistan Hükümeti Ekonomik İşler Bölümü'nde (EAD) kayıt süreci devam etmektedir.⁵²⁴ Baithak Okul Ağı, SEW okullarının marka adıdır. 1996 yılında kurulduğundan beri SEW, Pakistan'ın daha az ayrıcalıklı kesimlerinde yaklaşık 5 milyon çocuğa temel eğitimi sağlamıştır. Şu anda Pakistan'ın dört ilindeki 142 Baithak Okuluna 18000'in üzerinde öğrenci kayıtlıdır.⁵²⁵ Bu okullar sadece öğrencilere eğitim vermekle kalmamakta, aynı zamanda yerel kadınlara iş olanakları sağlamaktadır. Baithak okullarında yaklaşık 1000 kadın öğretmenlik yapmaktadır⁵²⁶. Yerel öğretmenlerin işe alınması nedeniyle kapasite geliştirme ve eğitim önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Programın ayrılmaz bir parçası olan ebeveynlerin çoğunlukla geçmişlerinde herhangi bir öğretim deneyimi bulunmamaktadır. Bu nedenle toplumla etkileşim için öğretim becerilerini yetiştirmek ve telkin etmek örgütün en önemli işlevidir. Başka bir işlevi de fakir BSN öğrencilerine ders kitapları sağlamaktır. Ortaokullar ile 5. sınıfları birbirine bağlamak, esas görevlerdendir. Bu amaçla ilk birim başarılı BSN öğrencilerini yakındaki bir ortaokula kaydettirmiş ve daha

⁵²² Visit the Read foundation Islamabad office and collect these information.

⁵²³ Baithak Reflections 2019, page 4, publisher, Baithak School Network .2020.

⁵²⁴ Baithak Reflections 2019, page, 4 .publisher, Baithak School Network. 2020.

⁵²⁵ <https://sewpak.org/about-us/> 1.8.2020.

⁵²⁶ Madam Samia Raheel Qazi 's Interview and collect these information .

ileri eğitimlerini sağlamak için takiplerini tamamlamıştır. Ayrıca bu yıldan itibaren seçilen 5 Baithak Okulu pilot proje olarak orta öğretim vermektedir. AFAQ yayıncılarının ders kitapları Baithak School Network'te kullanılmaktadır. Yeni bir okul kurmak için; yeri araştırılmakta, hedeflenen yoksul nüfusu bulunmakta, kiralanan binaları satın almakta, personel işe alınmakta, eğitilmekte ve öğrenci kabulünü geçilmektedir. Grup Koordinatörleri, okulları düzenli olarak ziyaret eden ve izleyen belirlenmiş bir denetmenlerdir. Okulları merkez ofis ile irtibatlandırmaktan sorumludurlar. SEW merkez ofisi Karaçi'de bulunmaktadır, Okullar Departmanı, Kaynak Seferberliği, İnsan Kaynakları, Finans ve Genel Yönetici departmanlarını içermektedir. İcra Direktörü, merkez ofisteki lider pozisyonudur. Çabamızın amacı, müreffeh ve barışçıl Pakistan için daha eğitilmiş ve yetenekli bir ulus inşa etmektir. Hayırseverler ve bağışçılardan isteğimiz bu asil amaç için el ele vermeleridir. Başkan (BSN) Zaineb Asif ile de görüşmelerimiz devam etmektedir. O,1999'da bölge olarak ilk birime katıldığı için Baithak Okulu projesinde çalışarak, engin deneyime ve derin anlayışa sahip olmuştur.2006 yılına kadar Bölgesel Sorumlu Rawalpindi Asistanı olarak görev yapmış ve 2013 yılına kadar BSN Punjab ve KPK'yı koordine etmiş, Genel Sekreter seçilmiş ve bu işi 2013'ten bugüne kadar yapmaktadır. Bize şöyle bir mesaj vermiştir:"Sürekli iyileştirmenin, optimum düzeyde iyi yönetim, kapasite geliştirme, kaynak yönetimi, kaliteli eğitim ve BSN öğrencilerinin yetiştirilmesine ve doğaçlama altyapıya doğru ilerlediğine inanıyoruz. Hedeflenen nüfusumuzun bilincindeyiz, bu nedenle daha az ayrıcalıklı bölgeler olarak bilinen Jiwani-Gwadar ve Lyari-Karaçi'yi seçmelisiniz. Yoksulluğu ve sosyal koşulları açıklamaya gerek yok, tüm Pakistanlılar oradaki sonuçların farkındadır. Önümüzdeki yıl Jiwani ve Lyari'deki grubumuza 14 okul daha ekleyerek her biri 10 okul olacak şekilde zenginleştirmeyi hedeflemekteyiz. Bu karar gözlemlerimizi, bunu hak eden diğer çevrelere kapattığımız anlamına gelmememektedir. Kademeli ve istikrarlı bir şekilde okullar ekleyerek önceki gruplarımızı pekiştirmekteyiz. Pakistanda müreffeh bir ulus inşa etmek için iyi niyetli her türlü katkıya kapılar açıktır".⁵²⁷ Baithk Okulu Mevcut İstatistikler aşağıdaki gibidir:

Okul	Öğrenciler	Öğretmenler	Gruplar	Meslek Merkezleri	Gönüllüler	Mezunlar
142	18,000	957	24	9	5000	200,000

BSN eğitim programları, üstün öğrenim sonuçları sunmak için tasarlanmıştır. Syad Umair- ud Din'e GM Baithk okulu çocuklara okul ücreti sorusunu yönelttik. "Fakir çocukları yetiştiriyoruz ve sadece

⁵²⁷ Interview Baithk School Network Pakistan Zaineb Asif And collect these information,She served as assistant regional Incharge Ravalpindi till 2006 and Coordinated the BSN Punjab and KPK till 2013.She was selected as General Secretary And did this job from 2001 to 2019.

bakım için 1 veya 2 TL ücret alıyoruz, öğretmenlerimiz çoğunlukla medreseden ücretsiz gelmekte ve bayan öğretmenler. Müfredatta kullandığımız İslami konular bazı tecrübeli öğretmenlerimiz kitapları yazmıştır. Eğitimi ücretsiz verdiğimiz ve fonlarımız koronadan dolayı durdurulduğu için kuruluş konusunda birçok sorunla karşı karşıyayız.” BSN'nin takip edilen eğitim programları şöyledir:

4.4.6.1. Örgün ve Yaygın Eğitim

Daha az ayrıcalıklı kentsel, kırsal, politik olarak istikrarsız ve afetlerin vurduğu alanlarda eğitim farkındalığı. SEW tarafından resmi olarak yapılandırılmış yaşa dayalı eğitim düzeyleri ülke içinde yerinden edilmiş kişiler için kamplarda ve çadırlarda gayri resmi olarak sağlanmaktadır.

Temel akademik araştırmalar değerlendirme yoluyla, müfredatımızı, öğretmenlerin kapasite geliştirme programını ve diğer destekleyici yayınları formüle etmekteyiz. Bu yıl, önümüzdeki beş yıl için müfredatın revizyonu, bu kapsamlı araştırma temelinde planlanmıştır.

4.4.6.2. Eğitim ve Kapasite Geliştirme

Eğitmenlerin Düzenli Eğitimi SEW merkez ofisinde yapılmakta ve internet üzerinden her yerde ulaşılabilmeleri için çaba gösterilmektedir. Konu, yöntem ve eğitim oturumu düzenlenmektedir.

4.4.6.3. Mesleki Eğitim

SEW meslek merkezleri, alt ve orta sınıftaki kızlara dikiş gibi temel becerileri geliştirebilecekleri 3-6 aylık kurslar sunmaktadır. Kızlara gelir kaynağı için beceriler edinmelerine yardımcı olmaktadır. Meslek Kurumları, Baithak'taki öğrencilere okul üniforması sağlayarak Baithak Okul Ağına değer katmaktadır.

4.4.6.4. Annelere Özel Toplum Bilinci

Program, Baithak'taki öğrencilerin annelerine aylık olarak ücretsiz danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Temizlik, sağlık, hijyen ve eğitimin önemi odak konuları olarak belirlenmiştir. SEW bu yıl daha iyi ve müreffeh bir topluluk oluşturmak için farklı bölgelerde programlar yürütmektedir.

4.4.6.5. Ortak Toplum Geliştirme Programı

BSN, özel öğrenim gerektiren ayrıcalıklı çocukları, öğrencilerimizle buluşturmayı hedeflemektedir. Böylece her iki uçta da eğitim gerçekleşmektedir. Bu program, katılan eğitim kurumlarından çocukla-

rın Baithak okullarını ziyaret etmelerini içermektedir. Bu sayede, resmi sınıflarda öğrenmekten, sanat ve zanaat gibi etkinliklere ve çeşitli sporlara katılarak becerilerin geliştirmeleri sağlanmaktadır. Foundation Public School, IBA ve Credo okulundan öğrenciler ve öğretim üyeleri yakın zamanda CCDP'mizin bir parçası olmuşlardır.

4.4.6.6. Kitaplı Arkadaşlar

Öğrencilere okuma alışkanlığının aşılınması, SEW'nin birinci önceliklerindendir. Bu amaca ulaşmak için hemen hemen tüm okullarımızda kütüphaneler öncelikli proje olarak kurulmaktadır. Bu oturumda GoRead.pk ile ekip kurularak öğrencilerimiz için hikaye anlatma oturumları düzenlenmiştir. Ayrıca çocukların BT becerilerini geliştirmeleri için 16 bilgisayar laboratuvarı başarıyla kurulmuştur.

4.4.6.7. Sağlık ve Hijyen

İmtiyazsız bölgelerde eğitim ve finansman eksikliği nedeniyle, insanların çoğu sağlık ve hijyenlerine dikkat etmek için bilgi ve anlayışa sahip değildir. S.E.W her zaman farklı etkinlikler ve konuşmalar düzenler, öğrencilere ve ailelerine temel sağlık olanakları sağlayarak sağlığın önemini tanıtmaya çalışmaktadır.⁵²⁸

4.4.7. Tanzeem e Asatiza Pakistan

Cemaat-i İslami Pakistan'ın bir öğretmen kanadı olan Tanzeem-e-Asatiza Pakistan (Pakistan Öğretmenler Derneği), bir eğitim örgütü olma misyonu ile kurulmuştur. Organizasyonun temel amacı, insan hayatını Kur'an ve Sünnet ışığında inşa ederek ilâhi hazzı yakalamaktır. Tanzeem e Asatiza Pakistan'ın kadınlar kanadı da Pakistan Misyonu Öğretmenler Örgütü adıyla kuruldu. Tanzeem-e-Asatiza Pakistan Öğretmenler Örgütü, 7 Mart 1969'da kurulan ilk kapsamlı ve profesyonel örgütlerden birisidir. Tek amacı, Kur'an ve Sünnet'e göre ilahi bilgiye ulaşmak ve bu bilgiyi hem özel, hem de devlet okulları, kolejler ve üniversiteler de içinde olmak üzere bütün dini kurumların öğretmenleriyle paylaşmaktır.⁵²⁹ Ana çalışma alanları ülkenin her yerindeki eğitim kurumlarıdır. Organizasyonun temel amacı, İslami eğitim sisteminin ülke genelinde hem özel hem de devlet eğitim sisteminde uygulanmasıdır. Eğitim alanında devrimci mücadele için beş temel kilit unsur bulunmaktaydı. Birincisi ve en önemlisi, ulusun geleceği için uygun eğitim tasarısı hazırlamak. İkincisi, öğretmenlerin kilit rolü için mücadele etmek. Üçüncü ve çok vurgulanan unsur, iş birliği atmosferi içinde eğitim ve araştırmayı teşvik etmek. Sonuncusu ise geleceğe yönelik eğitim sistemi reformları yapmaktır. Tüm unsurlarda

⁵²⁸ Baithak Reflections 2019,page.5. publisher, Baithak School Network. 2020

⁵²⁹ Mahnama, Afka-re-Mualam, november December 2019,page,174

eğitim, organizasyon için hayati bir rol oynamaktadır. Millet eğitim biçiminin inşası, eğitim standardının İslami öğretilere uygun olarak yükseltilmesine, yeni neslin İslami çizgilerde yetiştirilmesine, öğrenci velileri, meslektaşlar ve yönetim gibi halktan insanların desteğini almaya dayanmaktadır. Pakistan İslami demokratik bir toplumdur⁵³⁰. Ayrıca öğrenci sınavlarının hazırlanması, incelenmesi ve sonuçlandırılması aşamasında, yüksek bir dindarlık standardı korunarak, son derece dürüst bir şekilde, herhangi bir baskı ve tavsiyeden etkilenmeden çalışmak gerekmektedir. Modern zamanlarda Müslüman kadınların sorumluluklarını bilmelerine yardımcı olmak, Pakistan'da yükselen aşırı laiklik ve İslam Devrimi hakkında kitleleri eğitmek hedefler arasındadır. Öğretmenlerde görev ve sorumlulukların geliştirilmesine yardımcı olmak için öğretmenlere özel dersler düzenlenmektedir. Organizasyon ayrıca, farklı çalışma dergileri ve kitaplar aracılığıyla öğretmenlerin mesleki gelişimleri için her zaman çaba göstermektedir. Öğretmen eğitimi kapsamında tazeleme kursları, Hac eğitimi etkinlikleri ve Kur'an eğitimi kursları düzenlenmektedir. Öğretmenlerin eğitim çalıştaylarına ve konferanslara titizlik, dikkat ve özenle katılmaları istenir. Eğitim ve araştırma faaliyetleri, yalnızca öğrencilerin yararlanmaları için değil, aynı zamanda öğretmenlerin de tam olarak yararlanmaları içindir. Okumayı teşvik etmek için eğitim kurumlarında kitap stantları düzenlemek gibi farklı faaliyetler yapılmaktadır. Tanzem-e-Asatiza Pakistan öğretmenlerin kilit rolü için de çok mücadele verilmiştir. Öğretmen yetiştirme enstitüsü için özel müfredat hazırlanmıştır. (B.Ed / M.Ed). Öğretmenler için entelektüel ve mesleki eğitim programları ve öğretmen yetiştirme programı oluşturulmuştur. Bu çalışmalar, yüksek lisans eğitimi için dünyanın desteğinin sağlanmasına da yardımcı olmuştur. Tanzem e Asatiza Pakistan, öğretmenlerin refahı için farklı yollarla çalışmıştır. Ana adım, tüm kuruluşlarla (UTC) işbirliği içinde, öğretmenlerin temel haklarının korunmasına yönelik pratik önlemlerin alınması, öğretmenlerin kitap ve teknolojiye erişiminin kolaylaştırılması, maaş artış talebinin getirilmesi, kişisel takas veya iltimasın kaldırılması, eğitim, öğretim ve araştırmanın teşvik edilmesidir. Kütüphanelerin kurulması üzerinde titizlikle durulmuştur (B.Ed / M.Ed / Doktora tezlerinin hazırlanması ve yayınlanması). Örgüt ayrıca bir bağlantı ve iş birliği ortamı oluşturma için altını çizmiş, Eğitim Diyalogu Forumu'nun BES ile Öğretmen Teşkilatı'nın ortaklaşa kurulması için özel çaba sarf edilmiştir. Öğretmenlerin temel haklarının korunmasına yönelik pratik tedbirler tüm kuruluşlarla işbirliği içinde yapılmıştır. Eğitim sistemi reformları, eski müfredatın eleştirel bir şekilde gözden geçirilmesini ve yeni müfredat önerilerinin daha yüksek makamlara iletilmesini içermelidir⁵³¹.

⁵³⁰ Mahnama, Afka-re-Mualam, november December 2019,page,180.

⁵³¹ Mahnama, Afka-re-Mualam, November December 2019,page,185-190.

4.4.8. Hira Milli Eğitim Vakfı

Cemaat-i İslami Pakistan'ın bir öğretmen kanadı olan Tanzeem-e-Asatiza Pakistan (Pakistan Öğretmenler Derneği), İslami mirası yansıtmak için 1990'ların sonlarında Hira eğitim projesini başlatmıştır.⁵³² Projenin amacı, Kur'an ve Sünnete uygun ilimler verilmesidir. Müfredat, Akademik Kalite Derneği (AFAQ) tarafından sağlanmaktadır ve AFAQ'ın Sun Series ve AFAQ'ın Iqbal Series ders kitaplarını içermektedir. Pakistan'daki Hira Okulları yazışmalarda, Pakistan Cemaat-i İslami'ye bağlı olarak çalıştığını açıklamaktadır. Pakistan genelinde 215'ten fazla okul ve 10 koleji bulunan İslami okul sistemi, Hira Milli Eğitim Vakfı tarafından yürütülen evrensel bir eğitim projesi olarak, 1997 yılından beri; kar amacı taşımayan ve mezhep farklılığı gözetmeyen bir kuruluş olarak çalışmaktadır. Şu anda KPK'da 235 Hira okulu ve koleji, Pencab'ta 72, Sindh'de 30 ve Belucistan'da 7 tane okul faaliyet göstermektedir. Sistemin Keşmir, FATA ve Gilgit-Baltistan dahil olmak üzere dört Pakistan ilinde şubeleri bulunmaktadır. Sistem, Ortaokul Sertifikasının tamamlanmasına yönelik hazırlık kursları programına ek olarak, okul öncesi eğitimden ortaöğretim düzeyine kadar değişen bir eğitim sunmaktadır.⁵³³ Hira Okulları, düşük gelirli öğrencilerin eğitim alabilmelerini sağlamak için düşük öğrenim ücretlerini korumaktadır. Eğitimin kitleler için erişilebilir olmasını sağlamaktadır. Düşük öğrenim ücreti ile yoksul ailelerin öğrencilerinin, sınırlı harcama ile en iyi şekilde, kaliteli bilgi ve eğitim almalarına yardımcı olmaktadır. Hira Vakfı'nın temel amacı, herkese İslami bakış açısıyla eğitim vermektir. Pakistan genelinde 215 okul ve 10 kolejleri bulunmaktadır. Sistemde, 32.000 erkek ve 28.700 kız öğrenci eğitim almakta, okullarda 2.045 erkek ve 1.415 kadın öğretmen istihdam edilmektedir. Hira Eğitim Vakfı; tüm branşları organize etme, müfredat geliştirme, fakülte eğitimlerinin yürütülmesi ve okulları denetlenmesini işlerini yürütür, öğretmenlerin bilgiyi mümkün olan en iyi şekilde sunabilmeleri için eğitim verilmesini sağlar.⁵³⁴ Hira Ulusal Vakfı, insanların her şekilde İslami bakış açısıyla maksimum eğitim almalarını sağlamaktadır. Hira Okulları, Pakistan'ın İslami ve kültürel değerlerine sahip çıkmakta, İslami esaslar ışığında ideolojik, fikrî, eğitim ve medeniyet temellerini geliştirmektedir. Hira vakfının temel amacı; liberalizm, materyalizm ve sözde aydınlanmanın içi boş ve boğuk sloganlarına karşı Müslüman gençleri eğitmek için okullar kurmaktır. Tek amacı, gençleri mevcut İslam karşıtı ve anti-sosyal akımlar ve bunların millete verecekleri zarar konusunda uyandırmak; ümmetin ve ülkenin kaybolan güvenini yeniden kazanmasına yardımcı olacak bir sorumluluk duygusu oluşturmaktır. Peygamber'in seçtiği yaşam tarzını öğretmenler arasında tanıtmak, gelecek nesli mevcut kargaşa ve umut-

⁵³² [About Hira Foundation Pakistan \(hiraschools.org.pk\)](http://hiraschools.org.pk) 8.10.2020.

⁵³³ [About Hira Foundation Pakistan \(hiraschools.org.pk\)](http://hiraschools.org.pk) 8.10.2020.

⁵³⁴ [Curriculum \(hiraschools.org.pk\)](http://hiraschools.org.pk) 9.10.2020.

suzluktan cesaret ve kararlılığa çıkarmaktır. Peygamberimiz (s.a.v.)'in öğretilerini takip etmek ve İslamofobi ile ilgili koşulları iyileştirmeye çalışmaktır.⁵³⁵

4.4.9. Al-Khidmat Vakfı

Hizmet Tanıtımı: Al-Khidmat Vakfı, Cemaat-i İslami'ye ait büyük bir vakıftır. Al-khidmat vakfı, 1990'dan beri kayıtlı bir STK olarak faaliyet gösteren Pakistan'ın önde gelen kamu hizmeti kuruluşu olma ayrıcalığına sahiptir. Al-Khidmat; afet önleme, sağlık, eğitim, yetim refahı, temiz su, Mokhawwat programı ve diğer sosyal hizmet programlarında çalışmaktadır. Çalışmaları nedeniyle ülke genelinde her yıl milyonlarca insan bu hizmetlerden yararlanmaktadır. Al-Khidmat Vakfı'nın en büyük varlığı, muhtaçlara ırk ve din ne olursa olsun, iyi niyet ve dürüstlikle hizmet eden, ülke geneline yayılmış binlerce gönüllülerinin bulunmasıdır.⁵³⁶

4.4.9.1. Eğitim Bakanlığı Hizmetleri

1- Al-Khidmat Al-Falah Bursları: Al-Khidmat, ülke genelinde kaynak yetersizliği nedeniyle eğitimlerine devam edemeyen yetenekli öğrencilere burslar düzenlemektedir. Şu anda 881 bilim insanı bu bursdan yararlanmaktadır. 4230 öğrenci bu bursdan yararlanarak başarılı bir hayat yaşamaktadır. Bunlar, doktorlar ve mühendisler de dahil olmak üzere çeşitli alanlardan insanları içermektedir.

2- Okullar: El-Khidmat Vakfı bünyesinde ülkenin farklı illerinde bulunan 51 okul ile eğitimin yaygınlaştırılması için çalışmaktadır. Hak eden öğrencilere kitaplar ve UV formları da verilmektedir.⁵³⁷

3- Çocuk Esirgeme Merkezleri: Çöp toplama, dışarda çalışma veya evde çalışma nedeniyle normal okula gidemeyen çocukların örgün ve yaygın eğitimleri için Al Khidmat bünyesinde 35 Çocuk Esirgeme Merkezi de bulunmaktadır. Bu çocukların eğitim ve öğretimi için çaba sarf edilmekte ve çok sayıda çocuk ilköğretimini tamamladıktan sonra lise ve üniversite eğitimi imkanına ulaşarak sadece kendileri için değil aileleri için de geleceklerini aydınlatmayı başarmaktadırlar.⁵³⁸

4- Beceri Geliştirme: Al-Khidmat Vakfı bünyesinde ülke genelinde 82 beceri geliştirme merkezi faaliyet göstermektedir. Mesleki eğitim ve küçük işletmecilik yoluyla kadınlar ve erkekler eğitilmekte ve ayağa kaldırılmaktadır⁵³⁹.

5- Gençlik Yurdu: Chitral gibi tepelik bir alanda ve şehre uzaktan eğitim almaya gelen çocukların şehirde kalıp kararlılıkla eğitim alabilmeleri için 1 adet gençlik yurdu da kurulmuştur.

⁵³⁵ [Academic System \(hiraschools.org.pk\)](http://Academic System (hiraschools.org.pk)) 9.10.2020.

⁵³⁶ Final Report AlKhidmat vakfı, 2020 .p,4.

⁵³⁷ Education | Alkhidmat Foundation Pakistan, 25/6/2020.

⁵³⁸ Final Report Alkidmat Foundation 2020.p,10

⁵³⁹ Final Report Alkhidmat Foundation 2020.p,11.

6- Okul malzemeleri: Her yıl küçük ve büyük şehirlerde ihtiyacı olan öğrencilere üniforma ve kırtasiye malzemeleri dağıtılmaktadır. Geçen yıl 2.000 çocuğa okul malzemesi olarak kitap ve üniforma dağıtılmıştır.

2020 yılında 6.017.800 kişi eğitim sektörü hizmetinden yararlanmıştır.⁵⁴⁰

7- “Aghosh”: (Aghosh: Hintçe'de kutlama anlamına gelmekte ve hayatlarını dolu dolu yaşayan insanları tanımlamak için kullanılmaktadır.) Al-Khidmat özellikle yetimlerin refahı için harika işler çıkarmaktadır. Khidmat Kifalat Yatami programında temel koşul çocuğun eğitimidir. Bu kapsamda yetimlere iki şekilde destek olunmaktadır. Agoosh Homes adı altında ülke genelinde 13.694 çocuğun bakım ve eğitimi için burs sağlayan, evde yetimlerin bakımı için bütünleşmiş bir sistem bulunmaktadır.

Bu arada, "Agoosh Homes" adı altında 14 askeri lise kurumunda 1149 öğrenciye konaklama, yemek, eğitim ve öğretim olanakları da sağlanmaktadır.⁵⁴¹

4.4.10. Syed Maududi Uluslararası Eğitim Enstitüsü

Syed Maududi Uluslararası Eğitim Enstitüsü, modern zamanlarda İslami Hareketin kurucusu ve büyük bir İslam düşünürü olan Syed Abul-Ali Maududi'nin anısına kurulmuştur. Daha sonra enstitünün mevcut binası Lahor'a taşınmıştır. 5 Ağustos, 1982 de Pakistan Cemaat-i İslami'den Mian Tufail Muhammad Ameer tarafından resmen açılmıştır.

Mulana Khalil Hamidi, enstitünün ilk başkanıdır. Kurumun sağlam bir temel üzerine kurulması onun çabalarıyla gerçekleşmiştir. İslam dünyasında, enstitü uluslararası düzeyde yeniden düzenlenmiş ve Iqamat-e-Din, Aala-e-Kalamata-e-Allah, Cihad-e-Fibal-e-Allah, Da'wah ve Tehreek-e-Islam'ın eğitim amaçlarının tanıtımını kabul etmiştir⁵⁴².

Kuruluşun amacı, İslam dinini doğru anlayan, onun kapsamlılığının ve geçerliliğinin farkında olan insanları eğitmektir. Syed Mevdudi Education Trust, 2014 yılında eğitim amaçlarının tanıtımı için kurulmuştur. Enstitü, bağlı kuruluşlarından resmi onay almıştır.

Hedefler:

Sayed Maudodi enstitüsü eğitim müfredatının tamamlanmasından sonra yüksek lisans öğrencileri aşğıdaki başlıklarda kendilerini geliştirmiş olurlar:

⁵⁴⁰ Annual Report (2020)Alkhşdmnat Foundation. page no, 18.

⁵⁴¹ Annual Report(2020) Alkhidmat foundation. page no,19.

[Aghosh Homes | Alkhidmat Foundation Pakistan](#) .25/6/2020.

Viait Alkhidmat foundation office in Lahore and meet the Shoab Hashmi, cr.Manager Media and Public Relation ,Alkhidmat Foundation and collect these information .

⁵⁴² Mahnama, Afka-re-Mualam, november December 2019,page,265.

- İslam'ın doğru anlaşılmasının öneminin farkında olmak
- Kur'an ve Sünnet'e göre çözülebilen mevcut sorunları çözme yeteneğine sahip olmak
- İslami eğitim ışığında yeni ve yoldan çıkartan bilgilerle rekabet edebilmek
- Faydalanabilmek için Urduca ve İngilizce dillerinde uzman olmak
- İslam kardeşliğini ve birliğini teşvik etmek ve tüm düşünce okulları arasında hoşgörü ve açık fikirliliği teşvik etmek⁵⁴³

Ayırt edici özellikleri:

Sayed Mulana Maudodi enstitüsünün ayırt edici özellikleri şunlardır:

- Enstitü, eğitim aracı olarak Arapça ve İngilizce'yi kullanmaktadır.
- Enstitünün eğitim metodolojisi ve takvimi uluslararası İslam üniversiteleri tarzında oluşturulmuştur.
- Geçen yıl, enstitü öğrencileri, öğretmenlerinin yakın desteğiyle Urduca veya İngilizce dillerinde araştırma yarışması sunmuşlardır.
- Öğrencilerde İslami kimlik ön plana çıkmaktadır. Eğitime özel bir komitenin kurulduğu eğitim eşlik etmektedir.
- Öğrencilerin hayallerini gerçekleştirebilmeleri için farklı ders dışı etkinlikler düzenlenmektedir.⁵⁴⁴

Üyelik:

Enstitü aşağıdaki kurumlara bağlıdır:

- Eğitim Kurulu Pakistan Okulu
- Rabıta Al Medrese Islamaiya Pakistan
- Uluslararası İslam üniversitesi “İslam Birliği Üniversiteleri”nin müstakbel üyesi

Kabul Koşulları:

- Orta/Matric veya denk sertifikalar.
- Tüm belgelerle birlikte kabul formu
- Temel düzeyde Arapça ve İngilizce
- Her yıl Ağustos ayında ücretsiz giriş ve yılın Eylül ayında başlaması.

Eğitim Ortamı:

Maudodi enstitüsünün eğitim dilinin Arapça ve İngilizce olduğunu ifade edilmektedir. Böylece öğrenciler her iki dilde de uzmanlaşabilir ve din ve bilimlere en iyi şekilde hizmet edebilirler.

⁵⁴³Mahnama, Afka-re-Mualam, november December 2019,page,267.also meet the prof,D Shabeer Ahmad mansori (Lahore)teach molana madudui istituate,and collect information.

⁵⁴⁴ Meet the prof D,Main Muhammad Akram (Lahore)and collect the information.

Enstitüde eğitim süresi 6 yıl olup detayı aşağıda verilmiştir:

- Enstitüde eğitim dili Arapça ve İngilizce olduğundan, başlangıçta öğrencilere her iki dil de öğretilir.
- Matrik (9., 10.) Lahor Kurulu
- Inter Mediate (F.A) Lahore Kurulu
- Mezuniyet (BA) Pancab üniversitesi
- Üç bölümden oluşan altı yılda, kurulun ve üniversitenin standart müfredatına ek olarak, öğrencilere Arapça, Urduca, İngilizce, Kur'an ezberleme (belirli bileşenler), tefsir, biyografi, Arapça Dilbilgisi (gramer), güncel olaylar ve kaligrafi öğretilir.⁵⁴⁵

Akademik Blok:

Enstitü ortamını öğrencilerin daha iyi eğitim almaları için, verimli ders çalışmayı sağlayan geniş, aydınlık ve havadar odalarla donatılmıştır.

Dil laboratuvarı:

Enstitü, dini ve modern eğitime ek olarak, çocukların Arapça, İngilizce ve Urduca konuşma becerilerini öğrenmeleri için plaka formları da sağlamaktadır. Bu amaçla, ünlü İslam üniversitelerinden mezun öğretmenlerin Arapça ve İngilizceyi modern bilimsel bir şekilde öğrettikleri dil laboratuvarı, enstitü tarafından özel olarak sağlanmaktadır.

Kütüphane:

Enstitü, öğrencilerin edebi bilgilerini ve araştırma zevklerini geliştirilmek için kurumda geniş bir yer almıştır. Geniş kütüphanede farklı makaleler ve konular hakkında Arapça ve İngilizce dillerinde 30.000'den fazla kitap bulunmaktadır.

Sınav:

Öğrencinin eğitimini ve yeterlilik sınavlarını kontrol etmek hayati bir rol oynar ve öğrenciyi değerlendirmenin en önemli kısmını oluşturmaktadır. Enstitülerin sınav sistemi yarıyıl sistemine dayanmaktadır. Yıl içinde ara sınav ve final sınavları olmak üzere 4 sınav yapılır. Her konu 100 puandan oluşmaktadır. Geçme kriteri %60 puan olarak belirlenmiştir.

Özel ders:

⁵⁴⁵ Mahnama, Afka-re-Mualam ,november December 2019,page,267.also meet the prof,D Shabeer Ahmad mansori (Lahore)teach molana madudui istituate ,and collect information.

Kurumun öğrencilerine rehberlik sağlamak eğitim ve öğretimde olgunluklarını arttırmak için, yurtiçinden ve yurtdışından tanınmış şahsiyetler tarafından genellikle çeşitli konularda özel dersler düzenlenmektedir.⁵⁴⁶

Önemli programlar:

Öğrencilere rehberlik sağlamak ve onları çeşitli davranışlarda teşvik etmek, ilgilerini arttırmak için yurt içi ve yurt dışından tanınmış kişiler tarafından yürütülen çeşitli programlar düzenlenmektedir.

Müfredat Dışı Önemli Faaliyetler:

Sayed Maududi Enstitüsü, her zaman öğrenci için sağlam zihin ve beden aktiviteleri sağlamaktadır. Öğrencilerin zihinlerini ve bedenlerini taze tutmak için farklı ders dışı etkinlikler düzenlenmektedir.

Sabah Toplantısı

Sabahi Meclisi, öğrencilerin konuşma becerilerinin gelişimini vurgulamak ve özgüvenlerini geliştirmek için düzenli olarak programlanmaktadır. Mecliste Arapça ve İngilizce olarak konuşulmaktadır. Meclis programında bir sahne görevlisi bulunmaktadır. Kur'an'ın ve hadislerin okunması ve Dada'nın mesajının verilmesinden sonra toplantı sonunda sahne görevlisi öğrencilere bazı duaları tekrarlatmaktadır.

Öğrenci konuşması

Dini ve modern bilimlerin yanı sıra, kurum öğrencilerine Arapça, İngilizce ve Urdu dillerinde yazma ve konuşma konusunda pratik yapılmasını ve rekabeti teşvik eder. Başarılı olanlar ödüllendirilir.

Dinlenme ve çalışma turları

Kurum, öğrencilerin eğitim faaliyetlerinin yanı sıra öğrencilerin dinlenme faaliyetlerine de özenle önem vermektedir. Dinlenme ve çalışma turları için özel düzenlemeler yapılmaktadır⁵⁴⁷.

دار القرآن: (Kur'an'ın öğrenilmesi)

Enstitü müfredatı birinci sınıf öğrencileri için 30. cüz, ikinci sınıf öğrencileri için 29. cüz, üçüncü sınıf öğrencileri için 28. cüz ve dördüncü sınıf öğrencileri için 27. Cüzü ezberlemeyi içermektedir. Ezberlemek Kur'an-ı Kerim müfredatına dahildir. Ezberleyenler de tekrar gözden geçirmektedirler.⁵⁴⁸

⁵⁴⁶ Mahnama, Afka-re-Mualam, November December 2019,page,270..also meet the prof, D Shabeer Ahmad mansori (Lahore)teach molana madudui istituate ,and collect information.

⁵⁴⁷ Mahnama, Afka-re-Mualam, november December 2019,page,270.also meet the prof, D Shabeer Ahmad mansori (Lahore)teach molana madudui istituate, and collect information.

⁵⁴⁸ Mahnama, Afka-re-Mualam, november December 2019,page,280.

4.4.11. İslami Cemiyet-i Talaba Pakistan

İslami Jamiat-e-Talaba Pakistan, Pakistan'daki en büyük öğrenci örgütüdür. Kurucusu Maulana Moududi'dir. 23 Aralık 1947'de Pakistan'ın Lahore şehrinde 25 öğrenci tarafından Maulana Naeem Siddiqui'nin tavsiyesi üzerine kurulmuştur. İslami Jamiat-e-Talaba Pakistan, Pakistan'daki eğitim kurumlarının müfredat ve öğretilerinden İslami olmayan unsurları çıkarmak ve Pakistan'da laikliği kaldırmak için çalışmaktadır.⁵⁴⁹

IJT, esas olarak merhum Syed Abul-Ala Maududi ve Mevlana Naeem Siddiqui'nin çalışmalarından etkilenmiştir.⁵⁵⁰ Misyonda belirtilen, Pakistan'daki modern kurumların öğrencilerine İslam'ı vaaz etmek, İslami değerler vizyonunu desteklemeye ve çeşitli yollarla İslam imajını yüceltmeye çalışmak temel ideolojidir. Bazm-e-Sathi, Bazm-e-Paigham, Bazm-e-Roshni gibi birçok yerel okul, alt bölüm düzeyinde bulunsa da, ana alanları modern eğitim kurumları, yani Pakistan genelindeki liseler ve üniversitelerdir.⁵⁵¹

İslami Cemiyet-i Talaba'nın merkezi Pakistan'ın Lahor şehrinde. Cemiyet, 23 Aralık 1947'de Lahor'da kurulmuş Pakistan'daki en eski öğrenci organizasyonlarından. İslami Cemiyet-i Talaba'nın ideolojisi herhangi bir dil ve etnik kökene dayanmamaktadır. Cemiyet Uluslararası İslam Öğrenci Örgütleri Federasyonu ve Dünya Müslüman Gençlik Meclisi üyesidir. Parti ile aynı ideolojiye sahip ancak ayrı bir yapı ve örgütlenmeye sahip kadın kanadı, 21 Eylül 1969'da Multan'da kurulan İslami Cemiyet-i Talibat adıyla bilinmektedir.⁵⁵²

Jamiat Talaba Arabia Pakistan aynı ideolojiye sahiptir, ancak tam, ayrı ve bağımsız bir yapı ve organizasyona sahiptir, 1975'te Multan'da kurulmuştur. Jamiat Talaba Arabia, Pakistan'ın dini kurumlarında çalışmaktadır.⁵⁵³

İslami Cemiyet-i Talaba (Talibat, Arabistan) yasağın ardından öğrenci birliklerinin yeniden canlanması için sesini yükselterek sürekli mücadele etmektedir.⁵⁵⁴

Misyon (5 İlke)

İslami Cemiat Talaba'nın amacı ve hedefi "insan hayatını Allah ve Resulü Muhammed (s.a.v)'in koyduğu esaslara göre düzenleyerek Cenab-ı Hakk'ın rızasını aramaktır."

⁵⁴⁹ Visit the İslami Jamiat-e- Taliba Lahore İchra Markaz And Collect these Information .

⁵⁵⁰ [Other side of the coin: On IJT's call, PU seeks action against Pakhtun students \(tribune.com.pk\)](http://tribune.com.pk)

The Express Tribune. 14 April 2017. Retrieved 29 June 2020.

⁵⁵¹ [Banning student events: IJT to challenge government's decision at LHC \(tribune.com.pk\)](http://tribune.com.pk) *The Express Tribune*. 13 April 2017. Retrieved 29 June 2020.

⁵⁵² Visit the İslami Jamiat-e- Taliba Lahore İchra Markaz And Collect these Information .

⁵⁵³ Visit the İslami Jamiat-e- Taliba Lahore İchra Markaz And Collect these Information .

⁵⁵⁴ [Campus politics: No ban on rallies can stop IJT from protest \(tribune.com.pk\)](http://tribune.com.pk)

1. Davet (Allah'a Davet) - İslam'ın mesajını öğrencilere iletmek ve onları bilgi edinmeleri için ilham vermek ve onlarda İslam'ı tam olarak yaşama sorumluluğu duygusunu uyandırmak.
2. Örgütlenme - İslami yaşam biçimini yerleştirme mücadelesine katılmaya hazır öğrencileri bu örgüt bünyesinde eğitmek.
3. Eğitim - Örgüte entegre olan öğrenciler arasından, cahiliyenin meydan okumalarına göğüs gerebilecek karakterde kişilikler yetiştirmek ve böylece İslam'ın üstünlüğünü kanıtlamak için İslami bilgileri aktarma adına uygun adımları atmak.
4. Öğrenci Odaklı Sorunlar - Öğrencilerin gerçek sorunlarını çözmek, ideal vatandaşlar oluşturmak ve liderlik için mevcut eğitim sistemini İslami değerler temelinde değiştirmek için mücadele etmek.
5. İslami Sosyal Düzenin Kurulması - İnsanlığı her türlü ekonomik sömürden, siyasi baskıdan ve kültürel kölelikten kurtarmak için İslami toplumsal düzeni kurmak için canla başla çabalamak.⁵⁵⁵

4.4.12. Ulusal Eğitim Birliği (NAFE) Pakistan

Ulusal Eğitim Derneği 1992 yılında Pakistan'da kurulmuştur. Chanel Eğitim Derneği (NAFE) Pakistan'da kurulmadan önce İslami Eğitim Müdürlüğü adı altında faaliyet göstermekteydi. Bu kurum aslen Pakistan Cemaat-i İslami tarafından özel eğitim kurumlarının yöneticilerini ve müdürlerini organize etmek ve onlara dini ve dünyevi eğitim ve teknik eğitim sağlamak amacıyla kurulmuştur. Nafe'nin kuruluş amacı, kamuoyunu düzene sokmak ve Pakistan'ın eğitim sistemini Pakistan ideolojisi ve modern gereksinimlerle uyumlu hale getirmek için siyasette olumlu yönde etki etmektir.⁵⁵⁶

Bu kapsamda Nafe Genel Müdürü Hidayat Khan ile görüştük. Nafe'nin vizyonu nedir? Sorusunu yönelttik. "Sürekli çabalarımız, Allah'ın izniyle, eğitim, modern bilimler, sanatta ve İslami değerlerle aziz vatana mükemmel bir değişim getirecektir." demiştir.⁵⁵⁷

Aktiviteler:

- Enstitünün öğretmen yetiştirme ve müdür yetiştirme programları vardır.
- Çocukları eğitmek amacıyla, Pakistan'da türünün tek örneği olan aylık Shahra-e-Taleem dergisi düzenli olarak çıkarılmaktadır.

Kurum faaliyetleri aşağıdaki gibidir:

- 1- Organizasyon ... bölgesel, ilçe, UC

⁵⁵⁵ [JIP - Content \(jamaat.org\)](http://JIP-Content(jamaat.org)) 18.7.2020.

⁵⁵⁶ Visit the National Esusiation For Education (Nafia) Pakistan, mean Office Mansora Multan Road, Lahore and Collect these İnformation.

⁵⁵⁷ Meet the Director general Nafea Pakistan Hidat-Ullah- Khan and Collect the İnformation.

- 2- Basın toplantıları, seminerler
- 3- Jeans of Pakistan, öğretmenler yetenek ödülü programı, karakter oluşturma, merkez ve ilçe düzeyinde Sıra kampları yürütmek
- 4- Öğretmenler, öğrenciler için sıra inşaat programı
5. Eğitim konularında etkili seslendirme programları yürütmek
- 6- Okul sahipleri, müdürler ve öğretmenler için Shakra-e-Taleem aylık olarak yayın yapmaktadır.

Corona'dan önce eğitim 9.000 olan tiraj, eğitim kurumlarının kapanması nedeniyle bu sayı 8 bine düşmüştür. Kurumun temel programı aşağıdaki gibidir:

- Okul yönetimi
- Karakter Gelişimi
- Eğitimin İslamileştirilmesi
- Başarılı eğitim ve tecrübeler
- İslami ulusal ve uluslararası günlerdeki etkinlikler
- Eğitimsel psikoloji
- Eğitim sorunları ve çözümleri
- Ebeveynlere rehberlik
- Çocukların eğitim sorunları ve çözümleri

Özel yayın:

- Bir öğretmen olarak Hz. Peygamber, karakter oluşturma,
- Nafe'nin toplam 5.300 üye okulu ve 7.000 üye öğretmeni vardır.
- Eğitim kurumlarının sorunlarını çözmek için senatörler, bakanlar, Milli ve İl Meclis üyeleri ile toplantılar yapılmaktadır.
- Lahor ve İslamabad'daki Milli Eğitim Konferansı'na eğitim kurumlarının başkanlarının, 2 kurumun delegelerinin ve okul müdürlerinin katılımı sağlanmaktadır.⁵⁵⁸

Değerlendirme Taslağı

Önerilen yeni reform ve geçiş programının müfredat sistemi

Hedef:

- Bireysel ve kolektif hayatlarını Tanrı'nın rehberliğine göre sürdürebilecek insanları hazırlamak, böylece Tanrının lütfunu ve nimetlerini hak etmelerini sağlamak.

⁵⁵⁸ Visit the National Esusiation For Education (Nafia) Pakistan. mean Office Mansora Multan Road,Lahore and Collect these İnformation.

- Bu çalışmadaki diğer kişi ve kuruluşlara yardımcı olmak.⁵⁵⁹

Amaç ve hedefler:

- Alimler arasında, mezhepler, okullar ve camiler arasında birlik ve beraberliği sağlamak. İlk aşamada, Sünni düşünce okullarından (Hanafî Deobandi, Hanafî Barelvi, Ahle Hadis ve Cemaat-e-İslami) eski ve yeni medreseler federasyona katılabilecektir.
- Eğitim sisteminin bütünlüğünün sağlanarak ikiliğin sona erdirilmesiyle, bu federasyonun her üyesi sağlam bir alim olacaktır. Bununla birlikte modern dünyevi ilimlerde iyi bilgi sahibi olacaktır. Ayrıca bazı durumlarda sadece medrese ve camilerde değil, toplum ve devlet kurumlarında da bulunabilmesi için uzman ve devlet diplomasına sahip olacaktır. Böylece devlet kurumlarında da bulunabileceklerdir.⁵⁶⁰

Eğitim sistemi

1- Medrese eğitimi

5 yaşında bir yıllık hazırlık eğitimi olacak.

Başlangıç (Birincil Eğitim): 5 yıl ilk, 3 yıl orta

İkincil kamu ve özel eğitim: 4 yıl, toplam: 13 yıl

Üniversite: Alia ve Alimia (şimdiki BS / BA (Hons) veya eski BA, MA yüksek lisans), 4 yıl, İslami ve İslami kalkınma bilimlerinde uzmanlık

Üstün başarı derecesi (doktora): 4 yıl (İslami ve İslami kalkınma bilimlerinde uzmanlık)

Her medrese federasyonla ilişkilidir.⁵⁶¹

Öğretim Sistemi ve Çalışma Şeması (Müfredat)

Temel ilkeler

- Federasyon, laik modern bilimin her aşaması için kitap üretecektir.
- Federasyon, dini çalışmalar için birleşik bir müfredat geliştirecektir. Ancak medreseler kendi kitaplarını seçme özgürlüğüne sahip olacaktır. Arapçada işlevler ve bileşiklerin müfredatı varsa, sadece dilbilgisi yazarının kitabı okunacaktır. Eğer Buhari'nin Kitab el-Salat müfredattaysa medrese Buhari'den istediği yorumu okuyacaktır.
- Federasyon sınavı kendisi yapacak ve bir devlet kuruluna ve yükseköğretime eşdeğer bir sertifika verecektir.

⁵⁵⁹ Umer Mansor, Mahnama “seyara”: majoza new İslahi or masalak” june 2021,p,35.

⁵⁶⁰ Umer Mansor, Mahnama “seyara”: majoza new İslahi or masalak” june 2021,p,36.

⁵⁶¹ Umer Mansor, Mahnama “seyara”: majoza new İslahi or masalak” june 2021,p,36.

- Bilimsel konuların öğretilmesi bir sonraki aşamada olacaktır.
- Her medresede öğrencinin ahlakını inşa etmek için çaba gösterecek bir eğitim komitesi olacaktır.

Müfredat:

Okul Öncesi: Kur'an Kuralı (Majood Qari veya ses videosuyla) örneğin selamlama, selam söyleme, yemek yerken Besmele söyleme, Kelime-i Tevhid vb. Urduca okumak ve yazmak, saymak vb. 'dir⁵⁶².

Birincil Amaçlar

- 1- Kur'an-ı Kerim: Dördüncü sınıfta Kur'an-ı Kerim'in tamamlanması
- 2- Ezberleme: Birinci sınıftan dördüncü sınıfa ilk paragraftan son paragrafa kadar tek tek ezberleme
- 3- Sözel ve deyimisel çeviri: Beşinci sınıfın birinci paragrafın çevirisi
- 4- Kur'an Ezberleme (Seçimle)
- 5- Hadis ve Sırat: Sahih'ten beşinci sınıfa kadar yedi Sahih ile iman, ibadet, etik ve işlerle ilgili 100 hadis. Hz. Peygamberin hayatı.
- 6- Arınma ve eğitim: Görgü kuralları, dualar, abdestler, dualar, temizlik ve güzel ahlak eğitimi ve uygulamalı eğitim.
- 7- Urduca
- 8- Sosyal Bilimler
- 9- Matematik (Urduca)
- 10- Bilim (Urduca)

Orta Aşama

- 1- Kur'an-ı Kerim: Tercüme: Paragraf 2-20 Yasin, Rahman, Mülk ezberi ve Haşr suresinin son kısmının ezberi
- 2- Hadisler ve Sırat: İman, ibadet, etik ve konularla ilgili her sınıfta 100 hadis
- 3- Arınma ve eğitim görgü kuralları, dualar, ameller, öğretiler (günümüzde İslam'da olan şeyler)
- 4- Diller: Urduca, Arapça, İngilizce, okuma, anlama, konuşma ve yazma becerileri kazanmanın basit yolları
- 5- Matla Pakistan 6 Sosyal Bilimler 7 Müslüman Tarih ve Coğrafya 8 Matematik 9 Bilim ve Teknoloji 10 Bilişim 11 Pratik Mesleki Beceri (Mesleki Eğitim)⁵⁶³

Genel ikincil:

- 1- Kur'an-ı Kerim'in tam çevirisi
- 2- Hadis: Buhari ve Müslim'in seçilmiş bölümleri

⁵⁶² Umer Mansor, Mahnama “seyara”: majoza new İslahi or masalak” june 2021,p,37.

⁵⁶³ Umer Mansor, Mahnama “seyara”: majoza new İslahi or masalak” june 2021,p,38.

- 3- Erdemli halifelerin biyografisi
- 4- İnanç ve ibadetin kişilik inşası, estetik değerler üzerindeki etki
- 5- Fıkıh: Dört mezhepte oruç ve namaza ilişkin hükümler
- 6- İslam tarih ve coğrafyası
- 7- Uygarlık çalışması: İslam medeniyeti, batı medeniyeti anlayışı ve eleştirisi
- 8- Dil: Urduca, Arapça, İngilizce
- 9- Matematik, fen ve teknoloji
- 10- Pratik profesyonel beceriler (mesleki eğitim)

Özel İkincil

- 1- Kur'an-ı Kerim: Önemli Arapça ve Urduca tefsirler
- 2- Hadis: Sünen'in seçilmiş bölümleri (Ebu Davud, Tirmizi, Nesai, İbn Majah)
- 3- Biyografi (Hz. Muhammed'in hayatı)
- 4- İçtihat: Zekat ve hac kuralları ve aile hayatıyla ilgili kurallar
- 5- Arınma ve eğitim: Etik konuların hayatın inşasına etkileri
- 6- İslam'ın sosyo-politik ve ekonomik sistemi
- 7- İslam tarihi ve coğrafyası
- 8- Uygarlık araştırması: Batı düşüncesi ve medeniyeti (anlayış ve eleştirisi).
- 9- Dil: Urduca, Arapça, İngilizce.
- 10- Matematik bilimi ve teknoloji
- 11- Pratik mesleki beceri

Büyük ve Evrensel (Alima, Aaliya) BS, BA Yılları

Bu aşama iki alt bölümden oluşacaktır. Biri İslam bilimlerinde, diğeri İslam sivil bilimlerinde İslam çalışmaları uzmanlığı.

Kur'an ve Arapça yorumlar

Hadis bilimleri

İçtihat ilkeleri: Medeni, ceza, aile, İslam ceza hukuku (İslam ceza usulüne tepki) Pakistan, ABD ve BM'nin yeni yasaları

İçtihat ilkeleri: Kur'an ve Sünnet esasları

Antik ve modern felsefe

Mantık çalışması

Müslümanların ilerleme ve gerilemeleri

Batı medeniyeti anlayış ve eleştirisi

Müslümanlar için batı düşünce, medeniyet ve teknolojisinin yeri

Sivil bilimlerde uzmanlaşma

Modern ve İslami eğitim

Modern ve İslami medya

Çağdaş ve İslami ekonomik sistem

Modern ve İslami sistem ve toplum

Çağdaş ve İslami sistem ve hukuk

Çağdaş ve İslami siyaset ve devlet

Batı düşünce ve medeniyetinin müslüman toplum üzerindeki etkileri

Araştırma belgeleri, İslam sivil birimleri başlıklarından birinde bir araştırma makalesi

DOKTORA (Dört Yıl)

1- Araştırma Yöntemi

2- İslam Bilimleri

İslam sivil bilimleri dergi araştırmasının başka bir alanında yapılacaktır.⁵⁶⁴

⁵⁶⁴ Umer Mansor, Mahnama “seyara”: majoza new İslahi or masalak” june 2021,p,39.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Batı sömürgesi altına giren İslam dünyası buna tepki olarak diriliş hareketi ortaya koymuştur. Bu diriliş hareketinin ortak amacı İslam'ı yeniden hayata geçirmek ve İslam dünyasını bu sömürgeci kurtarmak olmuştur. Mevdudi aynı düşünceler ışığında 20. yüzyılın başlarında Cemaat-i İslami'yi kurarak Hz. Muhammed'in yapmış olduğu reformu günümüzde gerçekleştirmek istemiştir. Cemaat-i İslami sadece Pakistan'da değil bütün İslam dünyasında ses getirmek üzere yola çıkmıştır. İslami siyasete de bu düşünceyle bakan Mevdudi aynı sonucu elde edemese de medreselerin birleştirilmesi ve yaygınlaştırılması konusunda oldukça önemli çalışmalar yapmıştır.

Pakistan bağımsızlığını kazandığında, eğitim sistemi çok yapıli bir haldeydi. İslam merkezli kurulan yeni Pakistan'da medreseler, özel okullar ve kamu okulları yer almaktaydı. Bu üç farklı eğitim sistemi devlet bünyesinde halk arasında siyasal ve sosyal açıdan farklı dünya ideolojisine bağıli kitlelerin oluşmasına sebebiyet vermiştir.

Yeni kurulan devletin eğitim sisteminde iki önemli sorun ortaya çıkmıştır. İlki bağımsızlık mücadelesi verilirken tahrip olan eğitim kuruluşlarının yeniden tesisi sorunu iken diğeri de bağımsızlık idealini destekleyen ve bunun için harekete geçen topluluğun yeni eğitim sistemi beklentisini karşılamaktır. Pakistan devleti bunun için raporlar yayınlayıp eğitim politikaları oluşturmaya çalışmıştır.

1947 yılında devletin kurucusu yaptığı ilk eğitim konferansında beşinci sınıfa kadar ücretsiz, zorunlu ve ortaokulda cinsiyetlere göre ayrı okulların açılacağı bir eğitim sisteminden bahsetmiştir. Muhammed Ali Cinnah bunun yanı sıra resmi dilin Urduca olduğunu söylemiştir. Bu söylemiyle çok tepki almıştır.

1951 yılında eğitim sorunlarını ele alan toplantıda yükseköğretimde İngilizce dili kullanılırken ilk öğretimde ana dillerinde eğitim ve ortaöğretimde Urduca dili benimsenmiştir.

Pakistan'ın devlet dini İslam olduğu için düzenlenen eğitim çalışmaları ve hazırlanan öğretim programlarının tamamında İslami değerlerin kazandırılması temel hedef olarak ifade edilmiştir. Müfredatlarda İslamiyet derslerine yer verilmesi ve eğitim sisteminin tamamında buna göre uyarlanması için çalışmalar yapılmıştır.

Eğitim insan için zihnen, bedenen ve manen bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu yüzden birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar din dersleri zorunlu olarak okutulmuştur. Din derslerinde öğrencilerin, Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı öğrenmesi için müfredata ekleme yapılmıştır. Aynı zamanda namaz sure ve dualarını ezberlemeleri, Kur'an'dan temel değerlerle ilgili seçilmiş ayetleri yorumlama-

ları ve Hz. Muhammed'in hayatını Kur'an'dan ayetler ve hadislerle öğrenmelerinin sağlanması istenmiştir.

Genel eğitim sistemi içerisindeki İslamiyet dersinin statüsü 1992 politikalarından beri aynen devam etmektedir. Buna paralel olarak medrese eğitim sistemleri mevcuttur. Medreselerin varlığı siyasi boyutta istenilen gibi ilerlememiştir. Çünkü siyasette İslami bir devlet değil Müslüman bir devlet anlayışı sahip olmuştur. Bu yüzden gelenekselcilerle modernistlerin mücadele ettiği bir ülkeye dönen Pakistan bir çeşit iç karışıklıkla karşı karşıya gelmiştir.

Sadece düşük gelirli ve başka okul alternatifleri olmayan aileler değil, devlet okullarının eğitim sistemini kaliteli bulmayan aileler de çocuklarını medreselere göndermektedir. Çocuklarının daha fazla dini eğitim almasını istemeleri de medrese seçimlerini etkilemektedir.

Pakistan'da medreselerin ve kayıtlı öğrencilerin sayıları hakkında literatürde genellikle %1 ile %33 arasında değişen tahminlerin varlığı görülmektedir. Medreselerin sayısının bilinmemesi, herhangi bir kurula bağlı olmayan medreseler ve hangi okulların medrese olarak kabul edilip edilmeyeceği konusundaki tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Medreselerin din hizmeti vermesinin yanı sıra İslam eğitiminde de merkezi rol oynamaktadır. Devlet ülkenin en ücra köşelerine hizmet vermeyi ihmal etmesine rağmen, medreseler buralara ulaşarak eğitim ve sosyal hareketliliğe imkân sağlamaktadır. Bazı büyük medreselerin İslami ilimlerin yanında modern eğitimi de verdiğine denk gelmektedir. Devlet okullarına gönderilmeyen kızlar için alternatif eğitim merkezi haline gelen medreseler, kızlar tarafından da tercih edilmektedir.

Medreselerin toplum içerisinde üstlendiği rollerden biri de bireylerin karşılaştığı ve ihtilafa düştükleri konularda uzlaşmacı bir rol oynamasıdır. Tüm medreselerin eğitim sistemi birbirine yakın olsa da birbirlerinden ayrıldıkları ufak tefek noktalar olmaktadır.

Saf İslam akidesini gerçekleştirmek için Mevdudi'nin 1941 yıllarında kurduğu Cemaat-i İslami'nin temel düşüncesine göre; siyasetin dini hayattan soyutlanması İslam'ın hakiki öğretilerinden uzaklaşmak anlamına gelmektedir. Cemaatin akidesi selefi bir bakış üzerine yapılmıştır. Cemaat-i İslami'nin hedefi, tüm dünyayı kapsayacak ideal Müslümanlardan oluşan İslam toplumu oluşturmaktır.

Cemaat-i İslami dini ve politik bir cemaattir. Bu yüzden İslami siyasi düşüncesini de bu yapı üzerine inşa etmektedir. Dini ve siyasi otorite temsilcisi olup aynı zamanda cemaatin kurucusu olan Mevdudi'nin, bütün zamanlara hitap eden bir İslam düşüncesi olduğu halde, İslam'ın en saf haliyle sadece o dönemde yaşandığını iddia etmesi onun evrensellik düşüncesiyle çelişmektedir.

Mevdudi amacını gerçekleştirmek için öncelikle insanların zihni ve ahlaki yönden ıslah edilmesi gerektiğini söylemektedir. Bireylerin değişiminin toplumun değişimine vesile olacağını söylemektedir.

Tezimizde incelediğimiz Cemaat-i İslami tarihçesinin yanı sıra Pakistan’da Rabitatul Medaris Al İslamia (Pakistan İslam Okulları Birliği) dini okulların sınav kuruludur. 1987’den beri resmi olarak varlığını devam ettiren bu kurum birçok medresenin açılmasına ve öğrencilerin ilim öğrenmelerine, ortak müfredat ve sınav sayesinde imkân sağlamaktadır. Bunu yaparken de her yıl düzenli olarak müfredatlarda güncelleme yapıp modern konuları ele alarak sistemi iyileştirmeye çalışmaktadır.

Erkeklerin medreselerinin farklı isimleri olsa da kızlar için ülkenin her yerinde var olan medreselerin ortak adı Al-Muhsinat’tır. Sadece öğrencilerin değil öğretmenlerin de kapasite geliştirme programları sistemde yer almaktadır.

Medreseler ilk, orta ve üst seviye şeklinde kademeli olarak ilerlemektedir. Medreselerin ortak müfredatı din eğitimidir. 16 seviyede tamamlanmaktadır. Öğrenci sayıları her geçen gün artmaktadır. Kız ve erkekler için müfredatlar çoğunlukla aynıdır. Müfredat dışı kitaplar ve çalışmalar mevcuttur. Ders dışı etkinliklerle öğrencilerin sosyal ve mantıksal başarılarına katkı sağlayacak projeler yapılmaktadır.

Araştırmada ulaşılan bu sonuçlar ışığında Pakistan Cemaat-i İslami’nin eğitim kurumları için şu önerilerde bulunmak mümkündür:

Reform çalışmalarında, müfredattaki konu eksikliğine odaklanmak yerine modern bilime daha çok yer vererek mevcut derslerin de verimli işlenmesine zemin hazırlanmalıdır. Bunun için medrese eğitimcileriyle daha yapıcı diyaloglar geliştirilmelidir.

Medreselerin reformu aşamasında medyaya yansıyan gelişim programlarının kullanılması toplumsal önyargıyı kırarak eğitimdeki tekilliği öne çıkaracaktır. Bu yüzden medyadan daha çok destek alınmalıdır.

Medrese Kurulları Federasyonu’nun devlet ile yaptığı görüşmeler, beş yıllık bir süreç gibi düzenli bir hal alarak resmi konumdaki anlamını güncel tutmalıdır.

Medreseler öğrencilerin de isteklerine yönelik daha anlamlı çalışmalar yapmalıdır.

KAYNAKÇA

- 9/11 Commission Report (2004), National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States, The 9/11 Commission Report, Washington.
- Adem, M. (2001), *Devrim Yasaları Odağında Öğretim Birliği*, İstanbul: Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- AEPAM (2011), *Pakistan Education Statistics (2010-2011)*, Islamabad: Academy of Educational Planning And Management, Ministry of Professional And Technical Training, Government of Pakistan.
- Afzal, M. M. (2011), *Integration of Curricula of Madrassa and Mainstream Systems of Education at Elementary Level In Pakistan: An Analytical Study*, Doktora Tezi, Islamabad, International Islamic University,
- Ahmad, A. (1967), *Islamic Modernism in India and Pakistan 1857-1964*. Bombay Karachi: Oxford University Press.
- Ahmad, A. (2004), “Mevdûdî”. *DİA*. İstanbul: TDV.
- Ahmad, K. “The Voice of Muslim America, Great Movements of The 20th Century”. *Jama’at-e Islami*, 2.
- Ahmad, M. (2004), “Madrassa Education in Pakistan and Bangladesh” Lamiaye, S. P., Wirsing, R.G., Malik, M. (Eds), *Religious Radicalism and Security in South Asia*, Honolulu: Asia-Pacific Center for Security Studies: 101-1151.
- Ahmed, E. (2017), *Tebdil-i Nizam, Tahrik-i Hükümeti Ameli: Çend Pehlu*. Mahnâme Âlemi Tercümânü’l-Kur’ân.
- Akgündüz, H. (1997), *Klasik Dönem Osmanlı Medrese Sistemi Amaç, Yapı, İşleyiş*, İstanbul: Ulusal Yayınları.
- Akın, A. (2011), *Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi (1920-1950)*, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Akşit, B. (1993), “Türkiye’de Din Eğitimi, Osmanlı Döneminde Medrese Tartışmaları ve Cumhuriyet Döneminde İmam Hatip Okulları”, Tapper, R. (Der.), *Çağdaş Türkiye’de İslam*, İstanbul: Sarmal Yayınevi: 99-132.
- Aktay, Y. (2006), *Türk Dininin Sosyolojik İmkânı*, İstanbul: İletişim.

- Ali, T. (2008), *Düello: Amerikan Gücünün Uçuş Rotasındaki Pakistan*, (Çev. M. Uyurkulat, A.I. Koppuz), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Allana, G. (1982). *Bir Millet'in Yarattıcısı Cinnah*, (Çev. A.E. Uysal), Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aly, J. H. (2007). "Education in Pakistan: A White Paper, Revised Document to Debate and Finalize the National Education Policy", *National Education Policy Review Team*, Islamabad: Ministry of Education, Government of Pakistan.
- Ammara, M. E. (1987), *Ve's-Sahvetü'l-İslâmîyye*. Kahire: Dârü's Şuruk.
- Andrabi, T., Khwaja, J. D., Zajonc, A. (2005), *Religious School Enrollment in Pakistan: A Look at the Data*, World Bank.
- Badakhshani, R. (2004), *İslamiyat, for class 9-10th*, Lahor: New Star Book Depot.
- Baltacı, C. (1976), *XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri*, İstanbul: İrfan Matbaası.
- Bano, M. (2007), "Beyond Politics The Reality of A Deobandi Madrasa in Pakistan". *Journal of Islamic Studies*, 18/1: 43-68.
- Bergen, P., Pandey, S. (2006), "The Madrasa Scapegoat", *The Washington Quarterly*, 29/2:, 117-125.
- Birişik, A. (2003), "Hint Alt Kıtasında Medreseler", *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 28: 333-338.
- Birişik, A. (2004), "Hint Alt-kıtasında İslâm Araştırmalarının Dünü Bugünü: Kurumlar, İlmî Faaliyetler, Şahıslar, Eserler", *Divan İlmî Araştırmalar*, 17/2: 1-62.
- Birişik, A. (2007), *Mevdûdî: Hayatı, Görüşleri ve Eserleri (Doğumunun 100. Yılı Anısına Sempozyum)*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Birişik, A. (2008). "Batı İçin Pakistan Medreselerinin İfade Ettiği Anlam Üzerine Yerinden Bir Bakış", *DEM Dergi*, 1/3: 72-82.
- Borchgrevink, K. (2011), *Pakistan's Madrasas: Moderation or Militancy? The Madrasa Debate and The Reform Process*, Oslo: NOREF Report.
- Borchgrevink, K., Harpviken, K. B. (2011), *Taking Stock: Madrasa Reform in Pakistan*, Oslo: NOREF Policy Brief.
- Bosch, K.V., Tahira, B., Khan, T. (2008). "Islamic Education in Pakistan: Introducing government approved subjects, Report 2008-2". <http://www.lins.no/db/pdf/report200802.pdf> adresinden alındı.

- Bray, M. (2007), “Actors and Purposes in Comparative Education”, Bray, M., Adamson, B., Mason, M. (Ed.), *Comparative Education Research Approaches and Methods*, Hong Kong: Springer: 15-38.
- Burki, S. J. (2005), “Educating the Pakistani Masses”, Hathaway, R. (Ed.), *Education Reform in Pakistan: Building for the Future*, Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars: 15-32.
- Burki, S. J. (2006), *Historical Dictionary of Pakistan*. Oxford: The Scarecrow Press, Third Edition.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2010), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, 5. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çakmak, D. (2009), “Pro-Islamic Public Education in Turkey: The Imam-Hatip School”, *Middle Eastern Studies*, 45/5: 825-846.
- Candland, C. (2005), “Pakistan’s Recent Experience in Reforming Islamic Education”, Hathaway, R. (Ed.), *Education Reform in Pakistan: Building for the Future*, Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars: 151-166.
- Cebeci, S. (2004), “Din Eğitiminde Medreseden Mektebe, Mektepten Nereye?”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10: 197-201.
- Cebeci, S. (2005), *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*, 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Cevdet, M. (1978), *Mektep-Medrese* (Çev. E. Erüz), İstanbul: Çınar Yayınları.
- Chandran, S. (2003), *Madrasas in Pakistan, IPCS Issue Brief*, New Delhi: Institute of Peace And Conflict Studies.
- Clark, G. (2005), “Reform in Higher Education in Pakistan”, Hathaway, R. (Ed.), *Education Reform in Pakistan: Building for the Future*, Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars: 55-70.
- Cockcroft, A., Andersson, N., Milne, D., Omer, K., Ansari, N., Khan, A., Chaudhry, U. (2009), “Challenging The Myths About Madaris in Pakistan: A National Household Survey of Enrolment and Reasons for Choosing Religious Schools”, *International Journal of Educational Development*, 29: 342–349.
- Cohen, S. P. (2004), *The Idea of Pakistan*, Washington D.C. Brookings Institution Press.
- Er, H. (2003), *Medreseden Mektebe Geçiş Sürecinde Darülhilafe Medreseleri*, İstanbul: Rağbet Yayınları.

- Erdoğan, İ. (2006), *Çağdaş Eğitim Sistemleri*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdoğan, M. (2003), “Şah Velîyullah Dihlevî Hayatı ve Eserleri”, *İslam Düşünce Rehberi*, 1: (41-75), İstanbul: Yeni Şafak Gazetesi Kültür Armağanı.
- Esposito, J. L. (1989), *Güçlenen İslâm'ın Yankıları*. (Çev. E. Çatalbaş), İstanbul: Yöneliş
- Esposito, J. L. (1995), “Mawdudî, Sayyid Abû Al-A'la”. *The Oxford Encyclopedia of the Modern İslâmîc World*, 3.
- Esposito, J. L. (2002), *Unholy War: Terror in the Name of Islam*, New York: Oxford University Press.
- Fair, C. (2008), *The Madrasa Challenge: Militancy and Religious Education in Pakistan*, Washington: U.S. Institute of Peace.
- Fairbrother, G. P. (2007), Quantitative and Qualitative Approaches to Comparative Education, Bray, M., Adamson, B., Mason, M. (Ed.), *Comparative Education Research Approaches and Methods*, Hong Kong: Springer: 39-62.
- Fazlur, R. (2010), *İslam ve Çağdaşlık*, (Çev. A. Açıkgenç, M. H. Kırbaşoğlu), Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Gencer, B. (2008), *İslam'da Modernleşme*, Ankara: Lotus Yayınları.
- Gilanî, E. (2000), *Mevdûdî'in Hayatı*. (Çev. N. A. Asrar), İstanbul: Hilal Yayınları.
- Gilanî, S. A. (1984), *Maudûdî Thought and Movement*. Lahor.
- Güngör, E. (2006), *İslam'ın Bugünkü Meseleleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hasan, M. (1984), *Sayyid Abul A'la Maudûdî and His Thought I-II*. Lahor: İslâmîc Publications.
- Hathaway, R. (2005), “Introduction Pakistan's Recent Experience in Reforming Religious Education”, Hathaway, R. (Ed.), *Education Reform in Pakistan: Building for the Future*, Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Hifazatullah, H., Sarwar, M., Khan, N., Sultan, K. (2010), “Reforming the Madrassah System of Education in Pakistan”, *Contemporary Issues In Education Research*, 3/4: 43-46.
- Hoodbhoy, P. (1998), *Education and the State: Fifty Years of Pakistan*, Karachi: Oxford University Press.
- Husain, I. (2005), “Education, Employment and Economic Development in Pakistan” Hathaway, R. (Ed.), *Education Reform in Pakistan: Building for the Future*, Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars.

- ICG (2002). *Pakistan: Madrassas, Extremism and the Military*. International Crisis Group, Islamabad/Brussels, Report No. 36.
- ICG (2004). *Pakistan: Reforming The Education Sector*, International Crisis Group, Asia Report N0: 84, Islamabad/Brussels.
- ICG (2005). *Pakistan the Militant Jihadi Challenge*, International Crisis Group, Asia Report No:164.
- ICG (2007). *Pakistan: Karachi's Madrasas And Violent Extremism*, International Crisis Group, Asia Report N0: 130.
- ICG (2009). *Pakistan: The Militant Jihadi Challenge*, International Crisis Group Asia Report No: 164.
- Iqbal, H. M. (2011), *Education in Pakistan*, Karachi: Paramount Publishing Enterprise.
- Irfani, S. (2004), "Pakistan's Sectarian Violence: Between the "Arabist Shift" and Indo-Persian Culture", Lamiaye, S. P., Wirsing, R. G., Mohan M. (Ed.), *Religious Radicalism and Security in South Asia*, Honolulu: Asia-Pacific Center for Security Studies: 147-169.
- Işık, E. (1962), *Hayatı, Celal Hoca Hayatı ve Şahsiyeti* İstanbul: Yağmur Yayınları.
- Kaymakcan, R., Aşlamacı, İ. (2012), "Pakistan Medreseleri: 11 Eylül Sonrası Yöneltilen İddialar ve Reform Çalışmaları", *Değerler Eğitim Dergisi*, 10/24, 101-126.
- Khalid, S. M., Khan, M. F. (2006), "Pakistan: the State of Education", *The Muslim World*, 96: 305-322.
- Leirvik, O. (2008), "Religion in School, Interreligious Relations and Citizenship: The Case of Pakistan", *British Journal of Religious Education*, 30/2: 143-154.
- Looney, R. (2003), "Reforming Pakistan's Educational System: The Challenge of The Madrassas", *The Journal of Social, Political and Economic Studies*, 28/3: 257- 274.
- Lyon, S. (2010), Putting social engineering on the back Burner: Teaching priorities in formal education in rural penjab lyon, S., Iain R. (Ed.), *Edgar Pakistan, Shaping a nation: An examination of education in Pakistan*, Karachi: Oxford University Press: 17-29.
- Malik, J. (2008), *Madrasas in South Asia: Teaching Terror?* London and New York: Routledge.
- Malik, M. A., Ramzan, S. (2012), *Islamic Studies, textbook for B.A.*, Lahore: Emporium.
- Metcalf, B. D. (1978), The Madrasa at Deoband: A Model for Religious Education in Modern India, *Modern Asian Studies*, 2/1: 111 -134.
- Mevdûdî, S. E (1970), *Cemâat-i İslâmî Ki Sal 29*. Lahor: Şube-i Neşriyat Cemâat-i İslâmî Pakistan.
- Mevdûdî, S. E. (1967), *İslami Hareketin Ahlâki Temelleri*, (Çev. A. Uslu), Ankara: Hilal Yayınları.

- Mevdûdî, S. E. (1967), *İslâmî Riyâset*. Ahmed, H. (Haz), Lahor.
- Mevdûdî, S. E. (1969), *İslam İnkılabının Programı*, (Çev. M. Bayram), Ankara: Hilal Yayınları.
- Mevdûdî, S. E. (2004), *İslam'ın Siyaset Görüşü: Azgın Medeniyet-Huzur ve Kurtuluş*, (Çev. A. Zengin), İstanbul.
- Mevdûdî, S. E. (2006), *İslâm'da Hükümet*, 5. Baskı, (Çev. A. Genceli), İstanbul: Hilal Yayınları.
- Mevdûdî, S. E. (2011), *Tahrîk-i İslâmî ka Âyende Lâiha-i Amel*. Lahor.
- Mevdûdî, S. E. (2013), *Tahrîk-i İslâmî: Eyk Tarih Eyk Dâstân*. Ahmed, H. (Ed.), Lahor.
- MOE (1979), *National Education Policy*, Islamabad: Ministry of Education.
- MOE (1998), *National Education Policy 1998-2010*, Islamabad: Ministry of Education.
- MOE (2004), *Education Sector Reforms Action Plan 2001/02-2005/06, Revised Version*, Islamabad: Ministry of Education.
- MOE (2006), "Education in Pakistan: A White Paper, Document to Debate and Finalize the National Education Policy, *National Education Policy Review Team*, Islamabad: Ministry of Education.
- MOE (2008), "National Report on the Development of Education, Pakistan", *Presented at 48th Session of the International Conference on Education*, Geneva: Ministry of Education.
- MOE (2009). *National Education Policy and Implimentation Programme*, Islamabad: Ministry of Education.
- MOE (2009b), *Year Book 2008-2009*, Islamabad: Ministry of Education.
- MORA (2011). *Year Book 2010-2011*, Islamabad: Ministry of Religious Affairs.
- Muhammad, N., Nasib, D. M., Shafiq, M., Shah, N. H. (2011), "Regulating the Islamic Seminaries in Pakistan Under Deeni Madaris Ordinance 2002", *European Journal of Social Sciences*, 20/2: 314-318.
- Nasr, S. V. R. (1994), *The Vanguard of The Islamic Revolution: The Jama'at-i-i Islami of Pakistan*, London: University of California Press, 1994.
- Neuman, W. L. (2012), *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*, 5. Baskı, (Çev. S. Özge), İstanbul: Yayıncı Yayınları.
- Nimer, M. A., Kadayıfci A. (2011), "Human Rights and Building Peace: The Case of Pakistani Madrasas", *The International Journal of Human Rights*, 15/7: 1136-1159.

- Oberoi, S. S. (2004), "Ethnic Separatism and Insurgency in Kashmir" Lamiaye, S. P., Wirsing, R. G., Mohan, M. (Ed.), *Religious Radicalism and Security in South Asia*, Honolulu: Asia-Pacific Center for Security Studies: 171-191.
- Özgür, İ. (2011), "Social and Political Reform through Religious Education in Turkey: The Ongoing Cause of Hayrettin Karaman", *Middle Eastern Studies*, 47/4: 569- 585.
- Özgür, İ. (2012), *Islamic Schools in Modern Turkey: Faith, Politics and Education*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Pak, S. Y. (2002), At the Crossroads of Secularizm and Islamism, Doktora Tezi, University of Wisconsin-Madison.
- Pak, S. Y. (2004), "Cultural Politics and Vocational Religious Education: The Case of Turkey", *Comparative Education*, 40/3: 321-341.
- Rahman, K. (2009), "Madrassas in Pakistan: Role and Emerging Trends", Pandya, A., Laipson, E. (Ed.), *Islam and Politics*, Washington: Stimson Center: 57-72.
- Rahman, T. (2004), *Denizens of Alien Worlds: A Study of Education, Inequality and Polarization in Pakistan*. Karachi: Oxford University Press.
- Rahman, T. (2005), "Reasons for Rage: Reflections on the Education System of Pakistan with Special Reference to English" Hathaway, R. (Ed.), *Education Reform in Pakistan: Building for the Future* Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars: 87-106.
- Rahman, T. (2008), "Madrassas: The Potential for Violence in Pakistan", Malik, J. (Ed.), *Madrassas in South Asia: Teaching Terror?* London and New York: Routledge: 61-84.
- Rais, R. B. (2004), "Islamic Radicalism and Minorities in Pakistan", Lamiaye, S. P., Wirsing, R. G., Mohan, M. (Ed.), *Religious Radicalism and Security in South Asia*, Honolulu: Asia-Pacific Center for Security Studies: 447-465.
- Rana, M. A., Sia, S. (2012), *Radicalization in Pakistan*, Lahore: Narratives Publication.
- Riaz, A. (2008), *Faithful Education: Madrassahs in South Asia*, New Brunswick: Rutgers University Press.
- Riboud, M. (2005). "Education in Pakistan and the World Bank's Program", Hathaway, R (Ed.), *Education Reform in Pakistan: Building for the Future*, Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars: 139-144.
- Robinson, F. (2011), *Islam, South Asia and The West, Third Impression*, New Delhi: Oxford University Press.

- Sabir, A. R., Nasir, A. (2011), "Teaching of Islamic Studies As a Subject in The Secondary Schools and Madaris in Pakistan", *Balochistan Review*, 24/1: 19-30.
- Sakaoğlu, N.(2003), *Osmanlıdan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Saleem, A. (2009), *Islam and Education: Conflict and Conformity in Pakistan's Madrasas*, Karachi: Oxford University Press.
- Sarıkaya, Y. (1997), *Medreseler ve Modernleşme*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Savaş, V. (2000), *İrtica ve Bölücülüğe Karşı Militan Demokrasi*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Shah, S. (2005), Challenges in the Education Sector in Pakistan, Hathaway, R. (Ed.), *Education Reform in Pakistan: Building for the Future*, Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars: 47-54.
- Sikand, Y. (2004), "Reforming the Indian Madrassas: Contemporary Muslim Voices", Lamiaye, S. P., Wirsing, R. G., Mohan, M. (Ed.), *Religious Radicalism and Security in South Asia*, Honolulu: Asia-Pacific Center for Security Studies: 117-143.
- Singer, P. W. (2001), *Pakistan's Madrasahs: Ensuring a System of Education Not Jihad*, Brooking Institute: Analysis Paper No. 4.
- Stern, J. (2000), 'Pakistan's Jihad Culture', *Foreign Affairs*, 79/6: 115–126.
- UNESCO (2010), EFA Global Monitoring Report 2010: Reaching the Marginalized, Paris.
- UNESCO (2011), "World Data on Education: Pakistan, VII".
<http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002113/211310e.pdf> adresinden alındı.
- USAID (2005), "Report for Congress on Education Reform for Pakistan, United States Agency for International Development," Hathaway, R. (Ed.), *Education Reform in Pakistan: Building for the Future*, Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars: 123-138.
- Waseem, M. (2004), "Origins and Growth Patterns of Islamic Organizations in Pakistan, Lamiaye, S. P., Wirsing, R. G., Mohan, M. (Ed.), *Religious Radicalism and Security in South Asia*, Honolulu: Asia-Pacific Center for Security Studies: 17-33.
- Winthrop, R., Graff C. (2010), *Beyond Madrasas. Assessing the Links between Education and Militancy in Pakistan*, Washington DC.: Center for Universal Education at Brookings.
- Zaman, M. Q. (1999), "Religious Education and the Rhetoric of Reform: The Madrasa in British India and Pakistan", *Comparative Studies in Society and History*, 41/2: 294-323.